

των, ἔπειτα νὰ ἐπιπέσωσιν ἐπὶ τῶν Ἑλλήνων, καὶ ἡ
ν' ἀφανίσωσι τοὺς Ἕλληνας, ἢ ν' ἀφανισθῶσιν αὐτοὶ
ὅλως διόλου παρὰ τῶν Ἑλλήνων· ἀλλὰ μόνον τὸ ἐπὶ
τῆς Κορυφῆς τῶν Τρικόρφων Ταμπούρι (προμαχῶν)
τοῦ Θ. Κολοκοτρώνη τοὺς ἐμπόδισε, καθότι τὸ ἐνό-
μιζον ὡς ἀπόρθητον, καὶ οὕτω δὲν ἐτόλμησαν νὰ προ-
χωρήσουν εἰς τὸν ὁποῖον πολλάκις ἐμελέτησαν σκο-
πόν,

Μετὰ δὲ τὴν ἐν Γράνῃ συμβᾶσαν μάχην ἐξέλιπον
ἀπὸ τοὺς ἐν Τριπολιτζᾷ Ὀθωμανοὺς καὶ αἱ τροφαὶ (1).
πολλὰ ὀλίγαι δὲ μόνον εὐρίσκοντο εἰς ὀλίγους τινάς,

(1) Μία τῶν μεγαλητέρων μωριῶν καὶ ἀνοησιῶν τῶν Ὀθωμανῶν ἐστάθη
τὸ νὰ μὴ λάβουν ἀπ' ἀρχῆς μέτρον ν' ἀποβάλλωσιν ἐκ τῆς Τριπολιτζᾶς τοὺς
μείνοντας ἐν αὐτῇ κατοίκους Ἕλληνας, ὅσοι δὲν ἐδυνήθησαν νὰ φύγωσι
καθὼς καὶ ὅλους ὅσοι εὐρέθησαν διάδρομοι πάροικοι καὶ ξένοι, ἡ διαμονὴ
τῶν ὁποίων αὐτῶν ἐβλάψεν τοὺς Ὀθωμανοὺς ὅχι ὀλίγον, καθότι οἱ περὶ ὧν
ὁ λόγος, Ἕλληνες διὰ νὰ διατηρήσωσι τὴν ὑπαρξίν των προστεκαλλῶντο εἰς
τοὺς δυνατωτέρους τῶν Ὀθωμανῶν, κατ' ἐξοχὴν εἰς τοὺς Ἀλβανοὺς, οἵτινες
βιαζόμενοι ἀπὸ τε φιλανθρωπίαν καὶ φιλοτιμίαν, διένειμον εἰς αὐτοὺς με-
ρίδας ἐκ τῶν ὁποίων εἶχον αὐτοὶ τροφῶν, ὑστεροῦντες τὸν ἑαυτῶν των μὲ
τὴν βαθμίδον ὀλιγόσπευσιν. Ἐκτὸς τούτου τοὺς ἐβλάψεν ὅχι ὀλίγον, (τὸ
ὁποῖον ἦτον καὶ τὸ μεγαλήτερον) τὸ, ὅτι ὅσα σχέδια προητοίμαζον οἱ
Ὀθωμανοὶ δι' ὅλας τὰς ὁποίας ἔκκμον κατὰ τῶν Ἑλλήνων ἐκστρατείας, τὰ
περὶ τῆς ἀλλείψεως τῶν τροφῶν, καὶ ὅλαι ὅσας ὑπέφερον διάφορους σπ-
νοχωρίας· οἱ ἐντὸς τῆς Τριπολιτζᾶς διαμένοντες Ἕλληνες εἰδοποιοῦν
ἅπαντα μὲ τὸν πλέον δυνατώτερον καὶ προσεκτικώτερον τρόπον εἰς τοὺς
ἐξω πολιορκητὰς Ἕλληνας, οἵτινες ἐξ αὐτῶν ὀδηγούμενοι, ὅχι μόνον ἐλάμ-
θανον ὑπὲρ ἑαυτῶν σωτήρια μέτρα, ἀλλὰ καὶ ὅλον ἐν προώδῳ τὸσον
εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Τριπολιτζᾶς, ὅσον καὶ εἰς κάθε σκοπὸν ἀπορῶντα
τὸν ὀλεθρον τῶν ἐχθρῶν.

οἱ δὲ περισσότεροι ἐδοκίμαζον τὴν τρομερωτέραν στε-
 νοχωρίαν τῆς ἀπελπισίας· ἀλλ' οἱ μετὰ τοῦ Κεχαγι-
 ἀμπεη ἐλθόντες Ἀλβανοὶ στενοχωρηθέντες περισσότε-
 ρον τῶν ἄλλων, προέλαβον τὸ νὰ διαπραγματεύωνται
 συνθήκας μετὰ τῶν Ἑλλήνων διὰ νὰ ἐξέλθωσιν ἐκ τῆς
 Τριπολιτζᾶς, καὶ οὕτω συνεννοήθησαν μετὰ τοῦ Θ.
 Κολοκοτρώνη κατὰ πρῶτον, δόντες ὅλα τὰ πιστὰ
 τῆς ὑπάρξεώς των εἰς αὐτόν· ὁ δὲ Θ. Κολοκοτρώνης
 μετὰ τῶν λοιπῶν ἀρχηγῶν πολιτικῶν τε καὶ στρατιω-
 τικῶν παρεδέχθησαν τὴν πρότασίν των, ὑποσχεθέντες
 νὰ χορηγήσωσι εἰς αὐτοὺς τὴν δίοδον ἐλευθέραν διὰ ν'
 ἀπέλθωσιν εἰς τὴν πατρίδα των ἀβλαβεῖς· ἐπειδὴ ὅμως
 καθυστέρουν τοὺς μισθοὺς αὐτῶν οἱ Ἀλβανοὶ, παρεβί-
 ασαν τὸν Κεχαγιάμπεην καὶ τὸν Καϊμακάμην διὰ νὰ
 ἀποδώσωσι τοὺς μισθοὺς των, ἢ ποσότης τῶν ὁποίων
 ἀνέβαιναν εἰς γρόσια 2,000,000, τὰ ὁποῖα ἐπειδὴ δὲν
 ὑπῆρχον διὰ νὰ τοῖς μετρηθῶσιν, οἱ δυνατώτεροι τῶν Ἀλ-
 βανῶν ἐφοπλισθέντες τελευταῖον εἰσῆλθον εἰς τὸ Παλά-
 τιον, καὶ διὰ τῆς βίας ἔλαβον τοὺς μισθοὺς των συγ-
 κειμένους ἀπὸ διάφορα ἀργυρᾶ, χρυσᾶ, καὶ ἄλλα πό-
 λύτιμα εἶδη τοῦ Παλατίου, ἢ ἀξία τῶν ὁποίων κατ'
 ἐκτίμησιν ἀνέβη τὴν ποσότητα 1,000,600 γροσίων καὶ
 οὕτως ἡσυχάσαντες πλέον οἱ Ἀλβανοὶ, προεχώρησαν
 εἰς πλατυτέρας μετὰ τοῦ Κολοκοτρώνη συνεντεύξεις,
 ἀφορώσας τὴν ἐξοδὸν αὐτῶν.

Εἰς τὰς προτάσεις αὐτὰς τῶν Ἀλβανῶν τοῦ νὰ ἐ-
 ξέλθωσι δηλαδὴ ὀπλοφόροι μὲ τοὺς ἵππους καὶ μεθ'
 ὅλων τῶν ἀποσκευῶν των, συγκατένευσαν οἱ Ἕλληνες,
 τῶν ὁποίων ἡ συγκατένευσις αὐτὴ ἀπέβλεπε μᾶλλον
 διὰ ν' ἀδυνατήσωσιν οἱ λοιποὶ Ὀθωμανοὶ μέγοντες ὅλι-

γώτεροι καὶ ἀδυνατώτεροι, ὅπερ καὶ ἐγένετο. Ἐν τούτοις ἡ συνθήκη μεταξύ Ἑλλήνων καὶ Ἀλβανῶν πραγματοποιηθεῖσα ὑπεγράφη παρὰ πάντων τῶν ἐπισημοτέρων τοῦ ὅλου τὴν Τριπολιτζὰν πολιιορχοῦντος Ἑλληνικοῦ στρατοπέδου πολιτικῶν τε καὶ στρατιωτικῶν, καὶ ἐπὶ τούτῳ οἱ Ἀλβανοὶ μὴ δίδοντες τὰ πιστὰ εἰς ἄλλον τινα παρὰ τὸν Θ. Κολοκοτρώνην, ἐξητήσαντο παρ' αὐτοῦ καὶ ἔλαβον ὁμήρους (ῥεχέμια), τὸν Χριστάκην Ἰωάννου Κολοκοτρώνην ἀνεψιόν του, τὸν ἐξ Ἀλωνισταίνης Βασίλειον Δημητρακόπουλον (τὸν καὶ Τουρκοθασίλην) ὡς πιστὸν τοῦ Θ. Κολοκοτρώνη, δόντες καὶ αὐτοὶ ἀπὸ τὸ μέρος των ὁμήρους τὸν Χαῖραδὴν Ἀγᾶ, καὶ ἓνα Χῶντζαν (διδάσκαλον, ἡ ἱερέα των), καὶ οὕτως ἡτοιμάζοντο διὰ τὴν ἐξοδὸν των.

Ἄλλ' οἱ Ὀθωμανοὶ τῆς Τριπολιτζᾶς ἐπροσπάθουν παντοιοτρόπως νὰ πείσουν τοὺς Ἀλβανοὺς διὰ νὰ μένωσι μετ' αὐτῶν, νὰ γείνη δὲ καὶ ἡ συνθήκη ὡς ἐξ ἑνὸς μία δι' ὅλους τοὺς Ὀθωμανοὺς, ὥστε νὰ ᾔηται συνηγνῶμένοι καὶ δυνατοὶ διὰ κάθε ἐνδεχομένην τελευταίαν ἀπελπισίαν (1). Τούτων δ' οὕτω διατρεχόντων,

(1) Κατ' ἐκείνας τὰς ὥρας ἐνέκριναν νὰ ἀναβιβῶσιν καὶ τοὺς ζῶντας Ἀρχιερεῖς καὶ Προεστώτας ἀπὸ τὴν φυλακὴν εἰς ἓνα κοιτῶνα τοῦ Παλατιοῦ ἐπάνω, τοὺς ὁποίους καὶ ἀνεβίβασαν (τὴν 4. Σεπτεμβρίου). ἄλλὰ, τίς εἶδοντο νὰ πιστεύσῃ ὅτι ἐκεῖνοι ἦσαν οἱ Ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Προεστώτες τῆς Πελοποννήσου, οἵτινες ἦσαν ἄνθρωποι καὶ οὐκ ἄνθρωποι, καὶ οἵτινες ἐκ μόνης τῆς μορφῆς διεκρίνοντο, κατὰ δὲ τὸ λοιπὸν τοῦ σώματός των ἐφαίνοντο ὡς σκελετὰ, ἡ ξύλα μέλαινα ἀπὸ τὴν ὁποίαν ὑπέφερον ἐν τῇ δυσώδει ἐκείνῃ φυλακῇ οἰκτρὰν κακοπάθειαν;

οἱ Ὀθωμανοὶ ἐν γένει φθάσαντες εἰς τὴν ἐσχάτην ἀπελ-
πισίαν ἕνεκα τῆς ἐλλείψεως τῶν τροφῶν, ἐθρηνηολόγουν
μὲν ἐλεεινολογοῦντες τὴν κατάστασίν των, ἀλλὰ μεταξὺ
τῶν συνεντεύξεων καὶ συνεδριάσεών των κανεῖς ἐξ αὐ-
τῶν δὲν ἐτόλμα νὰ προτείνῃ περὶ συμβιβασμοῦ μεταξὺ
Ἑλλήνων καὶ Ὀθωμανῶν, ὥς νὰ ἤθελε πράξῃ τὸ με-
γαλότερον ἀνόμημα ἐὰν τις ἤθελε προτείνῃ συμβιβα-
σμόν ἢ συνθήκην μετὰ τῶν Ἑλλήνων· φοβούμενοι δὲ
ἅφ' ἐτέρου καὶ τὴν ὀργὴν τοῦ Σουλτάνου ἐὰν ἤθελον
διαπραγματευθῇ συνθήκας, ἐνήργησαν τελευταῖον ἐκ
τοῦ πλαγίου τὰς Ὀθωμανίδας, αἵτινες συναθροισθεῖται
ἅφ' ἐκάστης ἡλικίας περίπου τῶν 3,000, ἐπαρουσιά-
σθησαν (τὴν 6 Σεπτεμβρίου) εἰς τὸ Παλάτιον, κατα-
κραυγάζουσαι νὰ γείνῃ συμβιβασμὸς μετὰ τῶν Ἑλλή-

ποία δὲ ψυχὴ ἐδύνατο νὰ θεωρήσῃ τὴν κατάστασιν εἰς τὴν ὁποίαν
εἶχον φθάσει, καὶ νὰ μὴ θρηνήσῃ ἐλεεινολογοῦσα αὐτοὺς; μήπως μετὰ
τὴν ἀπὸ τῆς φυλακῆς ἐξοδὸν των εἶχον ἱατρὸν νὰ τοὺς ἐπισκεφθῇ, ἢ νὰ
τοὺς ὁδηγήσῃ διὰ τὴν προφύλαξιν τῆς ὑγείας των; ἢ μήπως εἶχον τὰ
ἀναγκαῖα τρόφιμα; μόλις εὗρέθη μία ὄρνις τὴν ὁποίαν ἀγοράσαντες διὰ
γρῆσια 75, δραχ. 30, ἔπιον ὀλίγον ζωμὸν ἐξ αὐτῆς ἀλλ' αὐτὸ ἠφάνισε
τὴν ὑγίαν των περισσότερον· μόνον δὲ τοῖς ἐχορήγησαν ἐνδύματα, καὶ
ἀπέβαλον τὰ ὁποῖα ἔφερον ἐπὶ τῶν σωμάτων των ῥυπαρὰ καὶ δυσώδη
μὲ τὰ ὁποῖα ἦσαν ἐνδεδυμένοι ἐξ ὀλοκλήρους μῆνας ἐν τῇ φυλακῇ, φέ-
ροντες καὶ ἐπὶ τῶν τραχήλων των ἄλυσιν βαρυτέραν τῶν 270 δαδῶν,
ὥστε καὶ οἱ τράχηλοί των ἦταν ὡς ἐκ τούτου καταπεπληγωμένοι. Ἀφ'
ἐτέρου δὲ οὔτε οἱ Ὀθωμανοὶ εἶχον κανὲν εἶδος τροφῆς, ἢ καὶ ἄλλα μέσα
διὰ νὰ τοὺς ὑπερασπίσωσι, καθότι καὶ ἀπὸ αὐτοὺς εἶχον ἐκλείψει αἱ
τροφαί, καὶ ἔτρωγον ἵππους, ὄνους, ἡμιόνους, καταντήσαντες ἀκόμη νὰ
φάγωσι τοὺς σκύλους, καὶ γάτας, κτλ.

των, διότι ἤθελον ἀπωλεσθῇ ἄλλως τόσαι ψυχαὶ ἀπὸ τὴν πείναν, καὶ ὅτι αὐταὶ ἐδίδον λόγον εἰς τὸν Θεὸν καὶ εἰς τὸν Βασιλέα των εἰς ἐναντίαν περίστασιν, καθότι (ἐφώναζον) ἦτον ἄδικον νὰ ἀφανισθῶσι τόσαι ψυχαὶ, τὸ ὁποῖον οὔτε ὁ Θεός, οὔτε ὁ Βασιλεύς των ἤθελεν ὑποφέρει· ἐπὶ τῶν κατακραυγῶν τῶν, περὶ ὧν ὁ λόγος, Ὁθωμανίδων συνελθόντες ὅλοι οἱ πρόκριτοι τῶν Ὁθωμανῶν εἰς τὸ Παλάτιον, καὶ ἐκλαθόντες ὡς εἶδος φετφᾶ (δικαστικοῦ ἐπιχειρήματος) τὴν κατακραυγὴν τῶν γυναικῶν, διὰ νὰ μὴ ᾔναι ὑπεύθυνοι ἐγκλήματος ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Βασιλέως των, ἀπεφάσισαν μὲν νὰ κάμωσι συμβιβασμὸν, ἀλλ' ἐπροσκάλεσαν τὸν Γραμματέα τοῦ Διερμηνέως Γ. Σκαλίδην, τὸν ὁποῖον διώρισαν καὶ ἔγραψεν ἀπὸ μέρους τῶν Ἀρχιερέων καὶ προσεστώτων πρὸς τοὺς ἔξω πολιορκητὰς πολιτικούς τε καὶ στρατιωτικούς κατὰ τὸν ἐφεξῆς τρόπον.

« Ἀδελφοί, καὶ ἄλλην φορὰν σᾶς ἐγράψαμεν καὶ σᾶς
 » ἐσυμβουλεύσαμεν διὰ νὰ ἔλθετε εἰς ἑαυτοὺς νὰ γνω-
 » ρίσετε τὸ σφάλμα σας νὰ ἀποθέσετε τὰ ὅπλα, καὶ νὰ
 » ζητήσετε τὸ ἔλεος τοῦ πολυχρονίου ἡμῶν Βασιλέως,
 » καὶ δὲν μᾶς ἠκούσετε, ἀλλ' ἐπῆρεν ὁ νοὺς σας ἄερα,
 » καὶ τυφλοῖς ὀμμασι τρέχετε εἰς τὸν ὄλεθρον τοῦ ἑαυ-
 » τοῦ σας, καὶ τῶν λοιπῶν ἀνοήτων. Ἡ τουρκία ἐ-
 » ξουσιάζει τὰ δύο τρίτα τοῦ κόσμου, καὶ συλλογι-
 » σθῆτε το καλὰ, διότι καὶ εἰς τὴν Σερβίαν ἐκίνησαν
 » μίαν τοιαύτην ἀποστασίαν, ἀλλ' ἐπωλήθησαν αἰχμά-
 » λωτοι ἀπὸ 30 γρόσια ὁ καθ' ἑνα· καὶ τέλος ἐπιθυ-
 » μοῦμεν νὰ μάθωμεν τί ζητεῖτε εἰς τὴν κατάστασιν
 » ὅπου ἐκατήντησαν τὰ πράγματα ».

Ἀπὸ ταῦτα καὶ ἄλλα γραφέν παρὰ τοῦ Γ. Σκαλίδου

κατὰ προτροπὴν τῶν Ὀθωμανῶν ἐν ἐκτεταμένον γράμμα, ὑπογραφέν δὲ παρὰ τῶν Ἀρχιερέων καὶ προεστῶτων (μὲν ὅλην αὐτῶν τὴν κατάστασιν εἰς τὴν ὁποίαν ἦσαν), ἐρρίφθη ἔξω ἀφ' ἐνὸς μέρους τοῦ τείχους, τὸ ὁποῖον λαβόντες εἰς χεῖρας οἱ πολιορκηταὶ καὶ ἀναγνόντες, ἀπήντησαν πρὸς τοὺς Ἀρχιερεῖς καὶ προεστῶτας μὲ τόσῃ πολλὴν σκληρότητα, διὰ τὴν ἀποδείξωσιν εἰς τοὺς Ὀθωμανοὺς, ὅτι οἱ φυλακισθέντες Ἀρχιερεῖς καὶ οἱ προεστῶτες δὲν ἐγνώριζον παντάπασιν τὰ περὶ τῆς ἀποστασίας, καὶ ὅτι μέχρι τῆς ὥρας ἐκείνης ἦσαν σύμφωνοι μὲ τὰ φρονήματα τῶν Ὀθωμανῶν, περιμένοντες ἀκόμινὰ τοὺς ἀπατήσωσι διὰ τὰ κύψωσι τὸν αὐχένα πάλιν εἰς τὸν Ὀθωμανικὸν καὶ τυραννικὸν ζυγὸν καὶ κατ' ἐκείνην τὴν τελευταίαν στιγμὴν· εἰς δὲ τὸ τέλος τοῦ γράμματός των ἔλεγον « Ἅγιοι Ἀρχιερεῖς καὶ ἀδελφοί, καμμίαν ἄλλην ἀπόφασιν δὲν ἔχομεν εἰ μὴ, ὅτι »
 « οἱ Τοῦρκοι νὰ μᾶς δώσουν τὰ ἄρματα, καὶ νὰ τοῖς »
 « χαρισθῇ ἡ ζωὴ των, καὶ νὰ τοὺς στείλωμεν ὅπου »
 « συμβιβασθῶμεν ».

Ἐπὶ τούτῳ οἱ Ὀθωμανοὶ διέταξαν ἐκ δευτέρου τοὺς Ἀρχιερεῖς καὶ προεστῶτας, καὶ ἔγραψαν πρὸς τοὺς πολιορκητάς, ὅτι τὰ τοιαῦτα δὲν γίνονται ἄλλως, εἰμὴ εἶναι ἀνάγκη νὰ συνέλθουν καὶ ἐκ τῶν δύο μερῶν, καὶ νὰ ὁμιλήσωσι περὶ συμβιβασμοῦ, τὴν ὁποίαν αὐτὴν πρὸς τὰς παρεδέχθησαν οἱ Ἕλληνες· ὅθεν οἱ μὲν Ὀθωμανοὶ διώρισαν εὐθὺς μίαν τετραμελῆ ἐπιτροπὴν συγκατεμένην ἀπὸ τὸν Μπινᾶ Ἐμίνην, τὸν Τεφτέρ Κεχαγιάν, τὸν Νακίπ Ἐφέντην (ἓνα τῶν περὶ Καϊμακάμην), καὶ τὸν Σιέχ Νετζίπ Ἐφέντην, πρὸς οὓς ἔδωκαν ἓνα κατάλογον συνηθείας ἐμπεριέχοντα τὰ ἐφεξῆς ἄρθρα.

α. Οἱ Ἕλληνες νὰ φέρουν 15 πλοῖα εἰς τοὺς μύλους τῆς Ναυπλίας, ὥστε δι' αὐτῶν οἱ Ὀθωμανοὶ θαλασσοπορήσαντες ν' ἀποβῶσιν εἰς τὴν Σμύρνην.

β'. Νὰ καταβῶσιν οἱ Ὀθωμανοὶ ἕως εἰς τοὺς ῥηθέντας μύλους ὀπλοφόροι, ἢ τοῦλάχιστον 1000 ἐξ αὐτῶν.

γ'. Νὰ δώσωσιν οἱ Ἕλληνες εἰς τοὺς Ὀθωμανοὺς τρεῖς χιλιάδας ζῶων διὰ τὴν μετακόμισίν των.

δ'. Νὰ χορηγῶσιν ἐν γένει τὰς ἀναγκαίας τροφὰς εἰς 18,000 ψυχὰς Ὀθωμανῶν, σωζομένων κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν εἰς τὴν Τριπολιτζάν, (1) μέχρι τῆς εἰς τὰ πλοῖα ἐπιβάσεώς των.

ε'. Νὰ δώσωσιν οἱ Ἕλληνες εἰς τοὺς Ὀθωμανοὺς 15 ὑποκείμενα ἐπίσημα ὡς ὁμήρους, καὶ οἱ Ὀθωμανοὶ εἰς τοὺς Ἕλληνας ἄλλα τόσα.

ς'. Νὰ παραλάβωσιν οἱ Ὀθωμανοὶ μεθ' ἑαυτῶν ὅλα τὰ πολυτιμώτερα εἶδη τῆς κινητῆς των περιουσίας.

ζ'. Νὰ δώσωσιν οἱ Ἕλληνες εἰς τοὺς Ὀθωμανοὺς ἰδιαίτερα πλοῖα καὶ ὁμήρους διὰ τὴν οἰκογένειαν τοῦ Χουρσίτ Πασσᾶ. κτλ. κτλ.

Μὲ τὸν κατάλογον αὐτὸν εἰς τὰς χεῖρας ἐξελθόντες οἱ ἐπὶ τούτῳ διορισθέντες 4 Ὀθωμανοὶ, ἔλαβον τὴν μετὰ τῶν Ἑλλήνων περὶ συμβιβασμοῦ συνέντευξιν, παρουσιάσαντες καὶ τὰς ὁποίας εἶχον ὁδηγίας πρὸς τοὺς Ἕλληνας μ' ὅλην αὐτῶν τὴν κομφόρητα καὶ τὸν Ὀθωμανικὸν ἀφ' ἐτέρου μέρους ἀγέρωχον καὶ σοβαρὸν τρό-

(1) Τόσοι μόνον Ὀθωμανοὶ εἶχον μᾶναι εἰς τὴν Τριπολιτζάν, οἱ ἄλλοι ἐφανεύθησαν, καὶ ἀπέθανον ἄλλως.

πον. Οἱ δὲ πολιτικοὶ καὶ στρατιωτικοὶ πολιορκηταὶ Ἕλληνες ἀκούσαντες ταῦτα πάντα, ἀπήντησαν σοβαρᾷ, σοβαρᾷ, πρὸς τοὺς Ὀθωμανοὺς τὰ ἐφεξῆς.

« Ἡμεῖς θέλομεν ἀπὸ ἐσᾶς τοὺς Τούρκους ὅλα τὰ
» ἄρματα, χωρὶς νὰ μείνῃ εἰς ἐσᾶς μήτε καὶ ἐν μι-
» κρὸν μαχαιράκι διὰ νὰ κόπτετε ψωμί.

« Νὰ μᾶς δώσετε ἔπειτα 125,000,000 γρόσια
» (πλέον τῶν 20,000,000 διστήλων) δι' ὅσας ζημίας
» ἐπροξένησεν ὁ Κεχαγιάμπεης εἰς τὰς Πάτρας, εἰς
» τὴν Βοστίτζαν, εἰς τὴν Κόρινθον, καὶ εἰς τὸ Ἄρ-
» γος, καὶ διὰ τὰ ἔξοδα τῆς πολιορκίας τῆς Τριπολι-
» τζᾶς. καὶ ὅταν μᾶς δώσετε τὰ 125,000,000: αὐ-
» τὰ, θέλομεν συγχωρήσει νὰ πάρετε ἀπὸ τὰ πράγ-
» ματά σας ὅ,τι εἶναι δίκαιον, καὶ νὰ σᾶς ἐμبارκάρω-
» μεν κατὰ τὴν πρότασίν σας, χωρὶς νὰ πειραχθῇ οὔτε
» ἡ τρίχα τοῦ ἐλαχιστωτέρου Ὀθωμανοῦ.

« Σᾶς ὑποσχόμεθα ἐν ταύτῳ νὰ σᾶς μετακομίσωμεν
» εἰς τὸ Ναύπλιον, καὶ νὰ σᾶς ἐμبارκάρωμεν εἰς ὅ,τι
» καράβια θέλετε ».

Καθ' ὅλα ταῦτα ὅσα ἐπρότειναν ἀμφοτέρωτα τὰ μέ-
ρη δὲν εὐρέθησαν σύμφωνα, οὔτε δὲ καμμία συμφωνία.
ἐδυνήθη νὰ γίνῃ παραδεκτὴ, ὥστε οἱ μὲν 4 Ὀθωμανοὶ
ὑποστρέψαντες εἰς τὴν Τριπολιτζάν, ἀνήγγειλαν κοι-
νοποιήσαντες εἰς τοὺς λοιποὺς Ὀθωμανοὺς ὅσα ὠμί-
λησαν, καὶ ὅτι δὲν παρεδέχθησαν καμμίαν τῶν Ἑλ-
λῆνων πρότασιν ὡς μὴ ἔχοντες ἀπόλυτον πληρεξουσιό-
τητα, ἀλλὰ περιορισμένην εἰς τὰ γεγραμμένα εἰς τὸν
ὁποῖον ἔφερον κατάλογον ἄρθρα, χωρὶς τινος ἄλλου
ἐκτὸς αὐτῶν. Οἱ δὲ λοιποὶ Ὀθωμανοὶ ἅμα ὅτε ἤ-
κουσαν τὰς τῶν Ἑλλήνων προτάσεις, ἐκυριεύθησαν

ἀπὸ τρόμον, κατ' ἐξοχὴν δὲ διὰ τὰ ζητηθέντα παρὰ τῶν Ἑλλήνων 125,000,000. γροσίων, προτείναντες ὅτι οὐδὲ τὸ χιλιοστημόριον ἐξ αὐτῶν δὲν ἦτον δυνατόν νὰ οἰκονομήσωσι, καθότι ἀργύριον καὶ χρυσίον οὐχ' ὑπῆρχεν εἰς αὐτούς· καὶ ἐπὶ τούτῳ ἀπήντησαν εἰς τοὺς Ἑλληνας, ὅτι διὰ τὰ 125 Μιλλιούνια γροσίων παραχωροῦν τὰς ἐν Τριπολιτζᾷ οἰκίας καὶ τὰ ἐπιπλά των, καθὼς καὶ ὅλας τὰς ἰδιοκτῆτους αὐτῶν γαίας (1), χάριν τῶν ὁποίων ὅλων αὐτῶν, καὶ τῆς παραχωρήσεως τῶν γαιῶν νὰ συγχωρήσωσιν οἱ Ἕλληνες εἰς αὐτοὺς τοὐλάχιστον 500 ὅπλοφόρους Ὀθωμανοὺς πρὸς ἀσφάλειαν διὰ τὴν ὁδοιπορίαν τῶν χαρεμιῶν (γυναικῶν) τοῦ Χουρσίτ Πασσᾶ. Ἄλλ' οἱ Ἕλληνες κατ' οὐδένα τρόπον δὲν παρεδέχθησαν μεταξὺ τῶν γενομένων διαπραγματεύσεων αὐτῶν τὸ νὰ παραχωρηθῇ εἰς τοὺς Ὀθωμανοὺς οὔτε καὶ ἐν μικρὸν μαχαιρίδιον.

Ἐν τοσοῦτῳ ἡ περὶ συνθήκης διαπραγματεύσεις αὐτὴ μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Ὀθωμανῶν ἀρξαμένη ἀπὸ τῆς 7. Σεπτεμβρίου, διήρκεσε μέχρι τῆς 23 τοῦ αὐτοῦ, καθ' ἣν διάρκειαν καὶ Ἕλληνες πολλοὶ εἰσῆρχοντο εἰς τὴν Τριπολιτζάν, καὶ Ὀθωμανοὶ διάφοροι ἐξήρχοντο εἰς τὰ Ἑλληνικὰ στρατόπεδα, λαμβάνοντες ἀμοιβαίως ἰδιαιτέρας συνεντεύξεις. Ἐστάθη ὁμως ὅλως δι' ὅλου ἀσυμβίβαστος ἡ μεταξὺ αὐτῶν συνθήκη, καθότι οἱ μὲν Ὀθωμανοὶ καὶ εἰς ἐκείνην τὴν οἰκτράν

(1) Πόσον ἦσαν ἀνόητοι οἱ δυστυχεῖς Ὀθωμανοὶ, οἵτινες ὑπισχνοῦντο καὶ δώσωσιν ὡς ἀντάλλαγμα τὰς ὁποίας δὲν ἐξουσίαζον πλέον ἰδιοκτῆταις γαίαις, τὰς οἰκίας των, κτλ.

κατάστασιν εύρισκόμενοι, καὶ ἔχοντες τὴν δοξομανίαν τῆς ὑπερογῆς, καὶ τοῦ, ὅτι τὸ κράτος τῶν Ὀθωμανῶν διαμένει ἐν δυνάμει καὶ ἐν εὐδαιμονίᾳ, ἡλπίζον μετ' οὐ πολὺ νὰ ἴδωσιν ἐπὶ τῶν κεφαλῶν τῶν Ἑλλήνων νέους Ὀθωμανικοὺς κεραυνούς. Δὲν ἐξήρκει δὲ τὸ νὰ ἔχωσι κατὰ νοῦν τοῦτο μόνον, ἀλλ' ἀκόμη ἐφαντάζοντο ὅτι καὶ οἱ Ἕλληγες εἶχον εἰς τὰς ψυχὰς των τὸν φόβον καὶ τὴν δειλίαν τῆς Ὀθωμανικῆς ἐξουσίας, χωρὶς νὰ αἰσθάνωνται οἱ δυστυχεῖς τὴν τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Ὀθωμανῶν ἀπαραδειγμάτιστον τόλμην, τὴν ὁποίαν, ἂν ὄχι εἰς τὰ λοιπὰ, τοῦλάχιστον εἰς τὸ περὶ ἀφοπλισμοῦ τῶν Ὀθωμανῶν ἄρθρον ἔδειξαν, ἐξαιτήσαντες αὐτὸν ἐπιμόνως. Ἐν τούτοις ὁμως ἡ, περὶ ἧς ὁ λόγος, διαπραγματεύσεις τῆς συνθήκης διαρκέσασα 20 περίπου ἡμέρας (2), ἔδωκε μέγα θάρρος καὶ ἐρεθισμὸν ὄχι ὁ-

(2) Μεταξὺ τοῦ δίαιστήματος τῶν ἡμερῶν αὐτῶν τῆς περὶ συνθήκης διαπραγματεύσεως μετὰ 9 ἡμέρας τῆς ἀποφυλακιστέως των ἔλαβεν ἀρχὴν ὁ θάνατος νὰ προχωρῇ εἰς τοὺς ἀποφυλακισθέντας Ἀρχιερεῖς καὶ Προεστώτας διαμένοντας ἐπάνω εἰς τὸν ἐν τῷ Παλατίῳ κοιτῶνα· πρῶτος δὲ ἐτελεύτησεν ὁ Οἰκονόμος Παπᾶ Ἀλέξιος, ἀκολούθως δὲ ὁ Ἐπίσκοπος Δημητζάνης Φιλόθεος, ὁ Ναυπλίου Γρηγόριος, καὶ ὁ Χριστιανουπόλεως Γερμανός, κατατρυχωθέντες ἀπὸ τὴν ἐπιπολάσασαν ἐντὸς τῆς Τριπλιτῆς ἐπιδημικὴν λοιμώδη, ἢ τυφικὴν, νόσον, (ἥτις ἐπλεόνασεν ἀπὸ τὰς ἀκαθαρσίας καὶ τὴν ἀτροφίαν), οἱ δὲ Θεοδωράκης Δελιγιάννης, Ἰωάννης Πετρόπουλος, ὁ Ἐπίσκοπος Ὀλένης Φιλάρετος, καὶ ὁ Πανάγος Κυριακός. Ἐτελεύτησαν μετὰ δύο ἡμέρας, ἅμα ὅτε ἐξήγαγον αὐτοὺς μετὰ τὸν Κράβ-λατον ἔσωθεν τοῦ τείχους τῆς Τριπλιτῆς (πρὸ τῆς ἐφόδου)· αἰωνία ἡ μνήμη τῶν ἀξιωμακτικῶν αὐτῶν καὶ ἀξιοσεβάστων Ἀρχιερέων καὶ Προεστώτων, τῶν συνεισεργόντων ἑαυτοὺς ἐκούσια θύματα, ὡς εἰς σφάγιον, χάριν τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Φίλης Πατρίδος!!!

λίγον εἰς τοὺς Ἑλληνας, καὶ ὥς ἐκ τούτων οἱ μὲν Ὀθωμανοὶ ἐφαντάζοντο ὑπὲρ ἑαυτῶν ἀγαθὰ παρὰ τῶν Ἑλλήνων, οἱ δὲ Ἑλληνες ἀφ' ἐτέρου δὲν ἐβλεπον τὴν ὥραν πότε νὰ εἰσβάλωσιν εἰς τὴν Τριπολιτζάν, διὰ νὰ κερδήσωσι τὰ ἐκ τῶν Ὀθωμανῶν λάφυρα.

Χωρὶς δὲ νὰ λάβῃ καὶ ἐν τέλος ἡ μετὰ τῶν τῆς Τριπολιτζᾶς Ὀθωμανῶν καὶ τῶν Ἑλλήνων συνθήκη, ἀπεπερατώθη (τὴν 21 Σεπτεμβρίου) ἡ προῤῥηθεῖσα μετὰ τῶν Ἀλβανῶν συνθήκη διὰ τὴν ἐξοδὸν αὐτῶν καὶ τὴν εἰς τὰς πατρίδας των ἐπανάκαμψιν, οἵτινες καὶ ἐξητήσαντο παρὰ τοῦ Θ. Κολοκοτρώνη νὰ ἀποστείλῃ εἰς αὐτοὺς τοὺς προλεχθέντας ὁμήρους, ὥστε συνωδευμένοι δι' αὐτῶν νὰ ἐξέλθωσιν εἰς τὴν ὁδοιπορίαν των, ἐστάλησαν δὲ παρὰ τοῦ Θ. Κολοκοτρώνη ὁ Δ. Πλαποῦτας, ὁ Χρηστάκης Γ'ω. Κολοκοτρώνης, καὶ ὁ Βασίλειος Δημητρακόπουλος

Διετώθησαν δὲ ἐκ τῶν φυλακισθέντων ὁ Ἐπίσκοπος Ἀνδρούσης Ἰωσήφ, ὁ Μητροπολίτης Τριπόλεως Δανιὴλ, ὁ Ἀναγνώστης Κοπανιτζᾶς, ὁ Γιαννοῦλης Καραμᾶνος, ὁ Ἰω. Βιλαέτης, ὁ Ἀντώνιος Καραπατάς, καὶ ὁ Ἰω. Τομαράς· ὁ δὲ Μητροπολίτης Κορίνθου Κύριλλος, καὶ ὁ Σωτήριος Νοταρᾶς ὡς διατηρηθέντες εἰς ἰδιαίτερον κατάλυμα παρὰ τοῦ Κιαμήλ-Μπεη, καὶ ἔχοντες τὰ πρὸς τροφὴν καὶ ἀνάπαυσίν των ἀγαθὰ, μὴ ὄντες δὲ ὑπὸ τὰ δεσμὰ καὶ τὴν τυραννίαν, διεσώθησαν ὅλως διόλου ἀβλαβεῖς· σὺν τούτοις δὲ καὶ οἱ, Ἀναστάσιος Μαυρομιχάλης καὶ Ἀνδρέας Καλαμογάρτης ὡς διατηρηθέντες καὶ αὐτοὶ παρὰ τοῦ Καϊμακάμη (ὡς προεῤῥέθη), ἔμειναν ἀβλαβεῖς. Ἐν τοσούτῳ ἡ γενομένη διάσωσις τόσον εἰς τοὺς πρώτους παρὰ τοῦ Κιαμήλ-Μπεη, ὅσον καὶ εἰς τοὺς δευτέρους παρὰ τοῦ Καϊμακάμη ἐπὶ μελλούσαις αὐτῶν ἐλπίσιν ἐματαιώθη, καθότι ἀπέτυχον καὶ οἱ δύο ἀπὸ τῆς ὁποίας ἐτρεφον ἐλπίδας τελευταῖον.

εἰς τοὺς Ἀλβανούς κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν διὰ νὰ τοὺς συνοδεύσωσιν· ἀλλὰ μετὰξὺ τῆς τῶν Ἀλβανῶν περὶ τῆς ἐξόδου των γενομένης διαπραγματεύσεως αὐτῆς βεβαιωθέντες οἱ τὴν Τριπολιτζὰν πολιορκχοῦντες Ἕλληνες ὅτι οἱ μὲν Ἀλβανοὶ ἐξέρχονται ἀποφασιστικῶς διὰ συνθήκης, οἱ δὲ λοιποὶ Ὀθωμανοὶ διαμένουσιν εἰς τὴν Τριπολιτζὰν ἔξω πάσης συνθήκης, ἐπλησίαζον πολὺ περισσότερον εἰς τὸ τεῖχος τῆς πόλεως, ὅτε καὶ τινες τῶν Ὀθωμανῶν ἐξερχόμενοι τοῦ τεύχους, ἐλάμβανον συνεντεύξεις ἰδιαιτέρας μετὰ τῶν ἐπισημοτέρων Ἑλλήνων περὶ τῆς ἀτομικῆς των ἕκαστος ἀσφαλείας, φανταζόμενοι οἱ δυστυχεῖς ὅτι ἤθελε διατηρηθῇ ἡ ὑπαρξίς αὐτῶν καὶ τῶν οἰκογενειῶν των, καθὼς καὶ ὅσον ἤθελε δυνηθῇ νὰ διασωθῇ ἐκ τῆς κινητῆς αὐτῶν περιουσίας, καὶ τῶν ὀπλῶν των. ταῦτα δὲ πάντα ἐπερίμενον νὰ τὰ ἴδωσι πραγματοποιηθέντα διὰ τῆς ἐλπιζομένης, ὡς προείρηται, συνθήκης, ἥτις ἔμεινε καθ' ὅλα ἀτελὴς καὶ ἀνυπόγραφος, μὴ συγκατατεθέντων παντελῶς τῶν Ἑλλήνων εἰς τὰ ἄρθρα αὐτῆς· μ' ὅλα ταῦτα εἰς τὰς συνεντεύξεις αὐτὰς οἱ Ἕλληνες ἐκολάκευον τοὺς Ὀθωμανούς, διὰ νὰ ὠφεληθῇ ἕκαστος αὐτῶν ἰδίως ἀπὸ τὰ ἐλπιζόμενα λάφυρα, τὸ ὁποῖον τοῦτο ὑποπτεύσαντες πολλοὶ τῶν Ἑλλήνων ὅτι οἱ λαμβάνοντες τὰς συχνὰς μετὰ τῶν Ὀθωμανῶν συνεντεύξεις ἤθελον ὠφεληθῇ ἐν μέρει ἀπὸ πολυτιμώτερα λάφυρα, ἔλαβον μέτρον τοῦ νὰ εἰσπηδήσωσιν εἰς τὸ φρούριον, ζητοῦντες ἀρμοδίαν εὐκαιρίαν τῆς ἐφόδου αὐτῆς.

Τὴν δὲ 23 Σεπτεμβρίου ἅμα τῇ πρωΐᾳ οἱ Ἀλβανοὶ παρασκευασθέντες διὰ νὰ ἐξέλθωσιν, ἔπεμψαν κατὰ πρῶτον ὅλα τὰ διάφορα εἶδη ἐκ τῶν ἐπίπλων καὶ ἀποσκευῶν των εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ Θ. Κολοκοτρώνη δι' ἀσφάλειαν·

μετὰ παρέλευσιν δὲ δύο ὥρων ἤρξαντο τοῦ νὰ ἐξέρχωνται τῆς Τριπολιτζᾶς· ἀλλὰ μετὰξὺ τῆς ἐξόδου τῶν Ἀλβανῶν οἱ πολιορκοῦντες Ἕλληνες κατὰ τὸ μέρος τῆς μεγάλης πύλης τοῦ Ναυπλίου εἰς τὴν θέσιν τῆς Βολιμῆς ἐκ τῶν σωμάτων τῶν ὑπὸ τὰς ὁδηγίας τοῦ Π. Κεφάλα, τοῦ Ἀρχιμανδρίτου Ἱεροθέου, τοῦ Ἀναγνώστη Κονδάκη, τοῦ Μιχαλάκη, τοῦ Σαράντη, καὶ τοῦ Π. Ζαφειροπούλου, γνωρίζοντες καλῶς ὅτι εἰς τὸ ὀχύρωμα (τάπιαν) τῆς πύλης τοῦ Ναυπλίου δὲν ὑπῆρχον Ὀθωμανοὶ φύλακες, καθότι εἶχον ἀπέλθῃ διὰ νὰ δώσωσιν εἰς τοὺς Ἀλβανοὺς τὸ σελαμετλίκι (κατευόδιον εὐχὴν), κύπτοντες ὁ εἷς Ἕλληνα ὑπὸ τὸν ἄλλον, ἀνέβησαν 50 Ἕλληνες ἐξ αὐτῶν εἰς τὸ ρηθὲν ὀχύρωμα, καὶ ἄνευ τινος ἀργοπορίας θλάσαντες τοὺς μοχλοὺς τῆς πύλης ὀνομαζομένης τοῦ Ναυπλίου, ἔδωκαν εἴσοδον εὐθὺς καὶ εἰς ἄλλους Ἕλληνας πλείονας τῶν 2,500 ἐκ τῶν αὐτῶν σωμάτων, οἵτινες εἰσῆλθον μετὰ τῶν ἀρχηγῶν των ἐντὸς τῆς πόλεως· οἱ δὲ Ὀθωμανοὶ εἰδοποιηθέντες τὴν τῶν Ἑλλήνων εἴσοδον, ἔδραμον εὐθὺς κατ' αὐτῶν, καὶ οὕτως ἠνοίγη μάχη εἰς τὴν κατ' εὐθείαν γραμμὴν κειμένην ὁδὸν ἀπὸ τῆς ρηθείσης πύλης μέχρι τῆς οἰκίας τῆς Καστριτάκαινας ὀνομαζομένης· μετὰξὺ τῆς γιγνομένης αὐτῆς μάχης οἱ τὸ ἐπάνω μέρος τῶν Τρικόρφων κατέχοντες στρατιωτικοὶ Ἕλληνες ἰδόντες τὴν Ἑλληνικὴν σημαίαν κυματίζουσιν εἰς τὸ Τζαμίον τοῦ Νακίπ ἐφέντη, ἐδόθησαν εἰς δυνατὴν ἀμιλλαν διὰ ν' ἀναβῶσι καὶ αὐτοὶ καθὼς ἀνέβησαν καὶ οἱ ἀπὸ τῆς τοῦ Ναυπλίου πύλης· οἱ δὲ λοιποὶ Ὀθωμανοὶ ἔδωκαν τὴν προσοχὴν των εἰς τὸ κατὰ τὴν πύλην τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου ὀνομαζομένην ἔξωθεν μέρος, καὶ ὅπου ἦσαν τὰ πολυανθρωπότε-

ρα σώματα τῶν Ἑλλήνων, καὶ οὕτως ἠνεώχθη σκληροτέρα ἢ μάχη ἀμφοτέρωθεν· ἐν ᾧ δὲ ἠνοιχθῇ ἡ μάχη εἰς τὸ ἐπάνω μέρος τοῦ Φρουρίου, κατὰ τὴν αὐτὴν στιγμήν ἐξήρχοντο τῆς πόλεως καὶ οἱ Ἀλβανοὶ μετὰ φόβου καὶ τρόμου, ἔχοντες μεθ' ἑαυτῶν τὸν Δ. Πλαποῦταν καὶ τοὺς λοιποὺς ὁμήρους· ἐξελθόντες δὲ ἅπαντες ἐτοποθετήθησαν ἔξωθεν τῆς Τριπολιτζᾶς εἰς τινα μικρὰν Κώμην Ππεδενάκι καλουμένην, ἀπέχουσαν 2-4 τῆς ὥρας μακρὰν τοῦ φρουρίου τῆς Τριπολιτζᾶς, πάραυτα δὲ ἐμήνυσαν εἰς τὸν Θ. Κολοκοτρώνην νὰ λάβῃ μέτρον διὰ τὴν ἀσφάλειάν των, ὅστις ἀφίσσας τὴν εἰς τὸ φρούριον εἰσοδόν του, ὑπῆγεν εἰς αὐτοὺς καὶ τοὺς ἐνεψύχωσε διὰ νὰ μὴ φοβῶνται, εἰμὴ μόνον νὰ ξεχωρίσωσιν οἱ Ἀλβανοὶ ἀπὸ τὴν συνοδίαν των ὅλας τὰς Ὀθωμανικὰς Πελοποννησιακὰς οἰκογενείας, ὅσαι εἶχον ἐξέλθει μετ' αὐτῶν ἐπὶ τῇ προφάσει ὅτι ἦσαν καὶ αὐταὶ Ἀλβανικαί· οἱ Ἀλβανοὶ ὑπακούσαντες εἰς τὴν διαταγὴν αὐτὴν τοῦ Θ. Κολοκοτρώνη, ἐκαθάρισαν ἐκ τῆς ὁλομελείας των τὰς Πελοποννησιακὰς Ὀθωμανικὰς οἰκογενείας ὑπὲρ τὰς 300 ἀπαριθμηθείσας, αἵτινες ἔμειναν ὅπου καὶ οἱ λοιποὶ Ὀθωμανοὶ ἀκολούθως.

Ἐν τούτοις ἢ εἰς τὸ ἄνωθεν μέρος τῆς Τριπολιτζᾶς συγκροτηθεῖσα μάχη (τὴν 23 Σεπτεμβρίου ἡμέρα παρασκευῇ) ἔλαβε τέλος ὕστερον ἀπὸ 2 ὥρας μετὰ μεσημβρίαν· οἱ δὲ Ἕλληνες ἀναβάντες ἐκ τῶν τειχῶν τοῦ φρουρίου ἠνοιξαν τὰς πύλας τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου, τῆς Καρυταίνης, καὶ τοῦ Λεονταρίου, καὶ εἰσῆλθεν ὅλον τὸ πλῆθος τῶν Ἑλλήνων εἰς τὴν πόλιν τῆς Τριπολιτζᾶς ἀπὸ τὰς πύλας (1) αὐτάς· οἱ δὲ Ὀθωμανοὶ ἰδόντες ὅτι

(1) Ἡ πόλις τῆς Τριπολιτζᾶς οὕσα περιτειχισμένη μετ' εἰχῶς

ἐκυριεύθη ἡ πόλις παρὰ τῶν Ἑλλήνων, οἱ μὲν ἐξ αὐτῶν ἀνοίξαντες τὰς θύρας τῶν οἰκιῶν των, ἐδέχοντο τοὺς Ἑλληνας, ἐπ' ἐλπίδι τοῦ νὰ διατηρήσωσι τὴν ὑπαρξίν των, πολλοὶ δὲ ἐξ αὐτῶν κλείσαντες τὰς οἰκίας των, ἀντέκρουον τοὺς Ἑλληνας, καθὼς καὶ ὅσοι Ὀθωμανοὶ διέμειναν ὀχυρωμένοι εἰς τὸ μέγα κανονοστάσιον (τὴν μεγάλην Τάπιαν). ἀλλ' ἕως οὗ νὰ φθάσῃ τὸ ἑσπέρας τῆς ἡμέρας ἐκείνης, οἱ Ἑλληνες ἐκυρίευσαν ὅλας τὰς οἰκίας τῆς πόλεως, μόνον δὲ τὸ μέγα κανονοστάσιον τὸ σχηματίζον τὴν Ἀκρόπολιν τοῦ τείχους, καὶ δύο οἰκίαι ἐντὸς τῶν ὁποίων ἦσαν ὀχυρωμένοι Ὀθωμανοὶ, ἔμειναν ἀκατάσχετοι παρὰ τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες τὴν ἐπιοῦσαν (24 Σεπτεμβρίου) ἐκυρίευσαν καὶ αὐτά, ἐξελάσαντες τοὺς ἐν αὐτοῖς Ὀθωμανοὺς διὰ τῆς βίας τῶν ὅπλων, ἐκτὸς μιᾶς μόνης οἰκίας, τὴν ὁποίαν μὴ δυνάμενοι νὰ κυριεύσωσιν οἱ Ἑλληνες ἄλλως, ἐπυρπολήσαν αὐτὴν ὁμοῦ μὲ ἅπαντας τοὺς ἐν αὐτῇ ὀλίγους Ὀθωμανοὺς, μὴ θελήσαντας νὰ ἐξέλθωσιν ἐξ αὐτῆς (2). τούτων δὲ οὕτω διατρεξάντων, τελευταῖον (τὴν 23, καὶ 24 Σεπτεμβρίου)

περὶ αὐτὴν ἀριστὰ κανονοστάσια (Τάπιας), ἐπὶ κεφαλῇς τῶν ὁποίων ἦτον τὸ μέγα κανονοστάσιον (ἡ μεγάλη Τάπια) ὡς εἶδος φρουρίου σχηματίζον Ἀκρόπολιν· τὸ δὲ τεῖχος εἶχεν 7 πύλας· τοῦ Ναυπλίου, τοῦ Παλατίου, τῶν Καλαβρύτων, τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου, τῆς Καρυταίνης, τοῦ Λεονταρίου, καὶ τοῦ Μιστρά, ὠνομάζοντο δὲ οὕτω, καθότι ἦσαν ἐπὶ τῶν ὁδῶν τῶν ἀπαγουσῶν εἰς τὰς ἐπαρχίας αὐτάς.

(2) Οἱ ἐν τῇ μνησθείσῃ οἰκίᾳ πυρποληθέντες Ὀθωμανοὶ εἶναι ἀξιόπαινοι, διὰ τὴν σταθερότητα τοῦ χαρακτῆρος καὶ τῆς ἡρωικῆς αὐτῶν ἀνδρείας καὶ γενναιότητος, οἵτινες ἐπροτίμησαν νὰ γίνωσιν ὀλοκαύτωμα, παρὰ νὰ παραδοθῶσιν εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν των Ἑλλήνων.

(1821) ἐκυριεύθη δι' ἐφόδου (1) ἡ πόλις τῆς Τριπολιτῆας, δαπανηθέντων ἐπὶ ματαίῳ τόσων ἐξόδων, καὶ κόπων διὰ τὸν ὅποιον ὑπέσκαπτον οἱ Ἕλληνες πρὸ τινων ἡμερῶν ὑπόνομον, ὅστις εἶχε πλησιάσει εἰς τὰ τεῖχη τῆς πόλεως.

Οἱ Ἕλληνες ὅμως δὲν ἐξηρκέσθησαν εἰς τὴν γενομένην ἐφοδὸν τῆς πόλεως ὥστε νὰ ἡσυχάσωσιν, ἀλλ' ἤρχισαν νὰ περικυκλώνωσι καὶ τοὺς ἐξελθόντας Ἀλβανούς, σκοπεύοντες νὰ τοὺς λαφυραγωγήσωσι, τοὺς ὁποίους ὁ Δ. Πλαπούτας ἀπέβαλε διὰ τοῦ ὀρθοῦ λόγου, ἕως οὗ ὁ Θ. Κολοκοτρώνης διέταξε 400 στρατιώτας Ἑλλήνας, οἱ ὅποιοι συνενωθέντες μετὰ 400 ἄλλων τοῦ Δ. Πλαπούτα, συνώδευσαν τοὺς Ἀλβανούς (τὴν 24 Σεπτεμβρίου M. M.) 295 τὸν ἀριθμὸν, οἵτινες διενυκτέρευσαν ἔξωθεν τῆς Κώμης Λεβειδίου, καὶ μετέβησαν εἰς τὰ Καλάβρυτα, καὶ εἰς τὴν Βοστίτζαν, ὅθεν διεπέρασαν εἰς τὸ ἀπέναντι μέρος τῆς στερεᾶς Ἑλλάδος μὲ διάφορα πλοῖα εἰς τὴν θέσιν τὴν καλουμένην Τριζόνια· ἕως οὗ νὰ φθάσωσιν ὅμως εἰς τὴν Βοστίτζαν, πολλοὶ ἐξ αὐτῶν τῶν Ἀλβανῶν ἐξησθενημένοι ὄντες ἀπὸ τὴν ἀτροφίαν, ἄλλως τε δὲ μὴ ἔχοντες καὶ ἵππους, ἔμενον ἐπὶ τῆς ὁδοῦ εἰς τὴν διάκρισιν τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες καιροφυλακτοῦν-

(1) Διαρκούσης τῆς πολιορκίας τῆς πόλεως Τριπολιτῆας πολλοὶ καὶ διάφοροι ἐπαρουσιάσθησαν εἰς τὰ Ἑλληνικὰ στρατόπεδα, (οἱ πλεῖστοι ἐκ τῶν νεοελθόντων τότε Φιλελλήνων, Εὐρωπαίων), ὑποσχεθέντες ἄλλοι μὲν νὰ τὴν κατακαύσωσι μὲ βόμβας, καὶ ἄλλοι διὰ μιᾶς ἄλλης μηχανῆς ἐνεργουμένης μὲ καλάμια· ἀλλ' ὅλα ταῦτα δὲν ἐκατέρθωσαν τὸ μηδὲν, ἐφάνησαν δὲ μᾶλλον ἐπιζήμια καὶ ὅλας δι' ἐλοῦ ἀνωφελεῖ.

τες ἐφόνευσον πολλοὺς ἐξ αὐτῶν καθ' ὁδόν, ὥστε ἐξ ὅλου τοῦ ἀνωτέρου ἀριθμοῦ μόλις ἐπιβίβασθέντες 2,150, ἐφθασαν νὰ διασωθῶσι διαβάντες εἰς τὴν στερεὰν Ἑλλάδα.

Μετὰ τὴν δι' ἐφόδου γενομένην πτώσιν τῆς Τριπολιτῆας (1) οἱ προύχοντες τῶν Ἑλλήνων μετὰ τοῦ Θ. Κολοκοτρώνη ἀρ' οὗ πρῶτον ἐξησφάλισαν εἰς ἰδιαίτερον κατάλυμα ὅλην τὴν οἰκογένειαν τοῦ Χουρσίτ Πασσᾶ καὶ τοῦ Μεχμέτ Πασσᾶ, τὸν Καϊμακάμην, τὸν Κεχαγιάμπεην, τὸν Μπινᾶ Ἐμίνην, τὸν Μουσταφᾶ Μπεην, τὸν Σιέχ Νετζίπ ἐφέντη, τὸν Γεφτέρ Κεχαγιάν, καὶ ἄλλους μερικοὺς ἐκ τῶν ἐπισημοτέρων Ὀθωμανῶν διὰ νὰ μὴ παρενοχλῶνται παρ' οὐδενός, παρὰ πᾶσαν ἐλπίδα (τὴν 23 πρὸς τὴν 24 Σεπτεμβρίου) κατὰ τὴν νύκτα ἐφάνη πυρκαϊὰ εἰς τὸ Παλάτιον, τὸ ὁποῖον ὀλοσχερὲς ἔγινε παρανάλωμα τοῦ πυρὸς ὁμοῦ μὲ ἐν πλῆθος ἐν αὐτῷ κειμένων ἐπίπλων, καὶ πολυτίμων πραγμάτων (2)· ἀλλ' οἱ Ὀθωμανοὶ καίτοι κυριευθέντες δι' ἐφόδου παρὰ τῶν Ἑλλήνων, ἔμενον πάντοτε εἰς τὰς αὐτὰς δοξασίας των ὅτι εἶχον μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης τοὺς Ἑλληνας ὑποχειρίους των· ἐν ᾧ καὶ

(1) Εἰς τὴν ἐφοδὸν αὐτὴν ἐφονεύθησαν Ἕλληνες περίπου τῶν 700. τῶν δὲ φονευθέντων Ὀθωμανῶν κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν ὁ ἀριθμὸς ἀγνοεῖται· τοῦτο μόνον ἐφάνη ὅτι αἱ ὁδοὶ, αἱ πλατεῖαι, καὶ αἱ ῥύμαι τῆς πόλεως ἦσαν πλήρεις πτωμάτων.

(2) Πολὺς λόγος ἐγένετο τότε ὅτι ἡ, περὶ ἧς ὁ λόγος, πυρκαϊὰ ὑπενεργήθη ἐπίτηδες παρὰ τινων προλαφυραγωγησάντων ἐκ τοῦ Παλατίου μίαν πληθύν πολυτίμων ἐπίπλων καὶ σκευῶν, ἢ ἄλλως διὰ νὰ μὴ λάβωσιν οἱ δυνατώτεροι τῶν Ἑλλήνων τὰ λαμπρότερα καὶ πολυτιμώτερα λάφυρα, ὡς ἐχρωματίζετο, ἢ κατ' ἄλλους ὅτι ἡ πυρκαϊὰ συνέβη ἀπὸ μέρους τῶν ὑπηρετῶν τῶν Ὀθωμανῶν, κατὰ λάθος, ἢ παρὰ τῶν Κυρίων των, διαταγέντων

ἐθεώρουν ἑαυτοὺς μὲν ἀόπλους, τοὺς δὲ Ἑλληνας ὠπλισμένους, μὲ τὴν αὐτὴν Ὀθωμανικὴν ὑψηλοφροσύνην καὶ οἷσιν καχομετεχειρίζοντο τοὺς Ἑλληνας, ὥς νὰ ἦσαν ἐπὶ κεφαλῆς αὐτῶν ἐν τῷ καιρῷ τῆς καταδυναστείας των, ἥ, ὥς φαίνεται, ἐλπίζοντες ὅτι δὲν ἤθελε παρέλθῃ πολὺς καιρὸς, καὶ ἡ Ὀθωμανικὴ ἐξουσία ἤθελε καθυποβάλλῃ ὑπ' αὐτὴν πάλιν τοὺς Ἑλληνας ὥς καὶ πρότερον· καὶ ἐπὶ τούτοις αὐτοῖς βασιζόμενοι, ἐὰν ἤθελον νὰ εἴπωσι περὶ ὁποιασδήποτε ὑποθέσεως εἰς τοὺς Ἑλληνας τί, ἐφώναζον αὐτοὺς μὲ τὸ θηριῶδες ἐκεῖνο ὕφος των· » βρὲ » ῥωμῆ, » ὥς νὰ ἔλεγον, » βρὲ ἄπιστε, βρὲ σκύλλε, » φέ- » ρε νερόν, ἡ φωμί, ἡ ἄλλο τί· καὶ πάλιν ἄλλοτε τοῖς ἔ- » λεγον· » βρὲ ῥωμαῖοι! κάμετε καλὰ νὰ ζητήσετε τὸ μερ- » χαμέτι (εὐσπλαγχνίαν) τοῦ Βασιλεῖα, διότι σᾶς ἐπῆραν » μερικοὶ εἰς τὸν λαιμόν τους, καὶ θεὸς λὰ χαθῆτε· » οἱ Ἑλληνες κατὰ πρῶτον ὑπέφερον μὲν τοὺς λόγους τῶν Ὀθωμανῶν χωρὶς νὰ ταραττωνται ὑπερβολικὰ, ἀλλ' οἱ Ὀθωμανοὶ βλέποντες τὸ ἀτάραχον ὕφος, καὶ τὴν ὑπομονὴν τῶν Ἑλλήνων, τοσοῦτον μᾶλλον ἐπηύξανον τὴν ἀχρειότητά των, καὶ ὁμιλοῦντες μὲ τοιαύτας σκληρὰς λέξεις εἰς τοὺς Ἑλληνας, τοὺς ἐρέθιζον ὑπὲρ τὸ δέον, κατ' ἐξοχὴν δὲ ὅσοι ἐξ αὐτῶν ἦσαν Ἀγάδες, ἔχοντες τὰς Κώμας τῶν ἐπαρχιῶν ἰδιοκτησίας των, ἐζήτουν τοὺς ῥαγιάδες των, ὀνομάζοντες αὐτοὺς μὲ τὴν αὐτὴν ἀκόμι προσηγορίαν, » ποὺ εἶναι οἱ ῥαγιάδες μας; » κτλ., ὅσοι ἦσαν Σπαχιῶδες (δεκατισταὶ) τῶν προσόδων, καὶ φοροσυνάκται τῆς Σπέντζας, οἱ τοιοῦτοι καὶ ἄλλοι, μάλιστα δὲ καὶ οἱ τῆς β' καὶ γ'. τάξεως κατεφρόνουν μὲ ὑπερβολὴν τοὺς Ἑλληνας, οἵτινες μὴ ὑποφέροντες πλέον, εὐρόντες δὲ καὶ ὡς αἰτίαν ὅλα αὐτὰ, ἔχασαν τὴν ὑπομονήν, καὶ ἄρ-

χησαν νὰ φονεύουν ἀνιλεῶς τοὺς Ὀθωμανοὺς, ἀνδρας, γυναῖκας, παῖδας, καὶ βρέφη (1), ὥστε μεταξὺ 4 ὥρων διαστήματος ἐφόνευσαν τὰ δύο τρίτα τῶν Ὀθωμανῶν, καὶ ἀκολούθως κάθε νύκτα ἐφόνευσον ὅσους εἶχον λάβει ὑποχειρίους ἕκαστον στρατόπεδον εἰς τὸ μέρος του, ὥς τε ὅλη ἡ πόλις, καὶ αἱ περίξ τῆς πόλεως ὁδοί, οἱ χάνδακες, οἱ ἀγροί, οἱ λόφοι, κτλ. ἦσαν ἐστρωμένα ἀπὸ πτώματα Ὀθωμανικὰ διαφόρων γενῶν καὶ ἡλικιῶν, (1)· ματαίως ἐπροσπάθησαν τόσον ὁ παρευρεθεὶς Κλήρος, ὅσον καὶ οἱ πολιτικοὶ καὶ στρατιωτικοὶ ἀρχηγοὶ νὰ καταστείλωσι τὴν ἀνθρωπίνην ἐκείνην οἰκτρὰν σφαγὴν, ἥτις δὲν ἔπαυσεν ὀλοτελῶς ἄχρις ὅτου οἱ Ἕλληνες ἐξεπλήρωσαν τὴν ὀποίαν εἶχον ἐπιθυμίαν ἐκδικήσεως ἐναντίον τῶν τυραννησάντων αὐτοὺς Ὀθωμανῶν, ἐνθυμούμενοι τὰς ἀπὸ τοὺς ἰδίους ἐκείνους γενομένας εἰς αὐτοὺς καταδιώξεις, τὰς

(1) Ἐθανάτωσαν ταυτοχρόνως καὶ ὅλους τοὺς ἐν τῇ Τριπολιτζᾷ ἔβραϊους σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις ἀπαριθμουμένους περίπου τῶν 150 οἰκογενειῶν, ἐκ τῶν ὁποίων μόλις διεσώθησαν 10, ἢ 15 οἰκογένειαι, καὶ πολλὰ ὀλίγοι Ἑβραῖοι σποράδην, οἱ ὅποιοι μετὰ παρέλευσιν καιροῦ ἐφυγον ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα· ἀλλὰ τοὺς Ἑβραίους οὔτε διὰ τὸ ἀγέρωχον, οὔτε διὰ τι ἄλλο τοὺς ἐφόνευσαν, εἰ μὴ ὡς ἐχθροὺς τῆς Χριστιανικῆς πίστεως, καὶ διὰ τὴν περιφρόνησιν τοῦ λειψάνου τοῦ αἰοιδίμου Πατριάρχου Γρηγορίου.

(1) Ἦτον τῷ ὄντι οἰκτρὸν θέαμα εἰς κάθε θεατὴν τῶν πτωμάτων αὐτῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐφαίνοντο πολλὰ πτώματα τῶν ἀρρένων, καθὼς καὶ θηλέων, καὶ παιδῶν, σπανίας ὡραιότητος καὶ ἀναστήματος κείμενα ὀλόγυμνα ἐπὶ τῆς γῆς, τὰ ὅποια μετὰ παρέλευσιν ὀλίγων ἡμερῶν σπόμενα, ἀνέδωκαν μίαν τρομερὰν ἀπογορᾶν, ἐξ ἧς διεδόθη ἐπιδημικὴ τῆς τυφικῆς νόστος, ὥστε ἐξ αὐτῆς ἐτελεύτησαν χιλιάδες Ἑλλήνων μετὰ τὴν πτώσιν τῆς Τριπολιτζᾶς εἰσελθόντων ἐν αὐτῇ· διεδόθη δὲ ἡ θανατοφόρος

ἀδικίας, τὰς φορολογίας, τοὺς φόρους, τὰς ζημίας, καὶ τὰ λοιπὰ ὅσα ὑπέφερον ἐπὶ Τουρκοκρατίας.

Μόναι δὲ αἱ οἰκογένειαι τοῦ Χουρσίτ Πασσᾶ, τοῦ Μεχμέτ Πασσᾶ, τοῦ Καϊμακάμη, τοῦ Κεχαγιάμπεη. καὶ τοῦ Μπινᾶ Ἐμίνη ἔμειναν ὅλως διόλου ἀνεπηρέαστοι, ὥς προστατευθεῖσαι μὲ τοὺς πλέον δυνατωτέρους τρόπους ἐν διαστήματι 6 μηνῶν, διὰ τὰς ὁποίας ἔγινε διαπραγματεύσεις διὰ ν' ἀνταλλαγῶσι μὲ τοὺς ἐν τῇ στερεᾷ Ἑλλάδι αἰχμαλώτους Ἑλλήνας, τοὺς ὁποίους εἶχεν ὁ Χουρσίτ Πασσᾶς καὶ ὁ (ἐν Θήβαις διατελῶν) Μεχμέτ Πασσᾶς, καὶ μὲ ἐν μιλιούνιον γροσίων Τουρκικῶν (δραχμῶν 400,000, διστήλων 70,000), περὶ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν ὁποίων αὐτῶν οἰκογενειῶν γράψας ὁ Χουρσίτ Πασσᾶς εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Διοίκησιν μὲ τὰς ῥηθείσας συμφωνίας, ἔγραψε ταῦτοχρόνως καὶ πρὸς τὸν Γενικὸν Ἀρμοστὴν τῶν Ἰονίων νήσων, τὸν Μείτλαν, νὰ μεσολαβήσῃ καὶ αὐτὸς διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν Χαρεμίων του: Ἀλλ' ὁ Μείτλαν ἠρνήθη ὅλως διόλου τὴν πρότασιν τοῦ Χουρσίτ Πασσᾶ, μὴ θελήσας ν' ἀναγνωρίσῃ ὥς νόμιμον τὴν Ἑλληνικὴν Διοίκησιν, καὶ οὕτως εὐρὼν ἀρμοδίαν τὴν περίστασιν ἐκ τῆς ἀδιαφορίας τοῦ Μείτλαν ὁ Στέφανος Ἰατρός, καὶ οἰκειοποιηθεὶς τὴν ὑπόθεσιν τῆς διαπραγματεύσεως αὐτῆς, μετέβη εἰς τὸ Ἄργος μετὰ τοῦ ἐκ Π. Πατρῶν Μπενιζέλου Ρούφου (μεσοῦντος τοῦ Νοεμβρίου 1821), καὶ μετὰ πολλὰς

αὐτὴ νόσος ὅχι μόνον εἰς τὴν Τριπολιτζάν, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλας τὰς ἐπαρχίας τῆς Πελοποννήσου, ἥτις ἀπέστειλεν εἰς τὸν ἀπὸ πανταχόθεν χιλιάδας ψυχῶν.

συνεντεύξεις γενομένας περί τοῦ ἀντικειμένου τούτου μετὰ τῶν προκρίτων τῶν παρευθέντων εἰς τὴν ἐν Ἐπιδαύρῳ συγκροτηθεῖσαν πρώτην Ἑλληνικὴν Συνέλευσιν, ὁ ῥηθεὶς Ἱατρός ὑπεσχέθη ὡς ἀπὸ προσώπου τοῦ Χουρσίτ Πασσᾶ, νὰ δοθῶσιν εἰς τοὺς Ἑλληνας ἄλαιοι οἱ ῥηθέντες αἰχμάλωτοι, καὶ οἱ ὄμηροι, νὰ μετρηθῶσι δὲ καὶ δίστηλα 100,000· μετ' οὐ πολὺ δὲ εἰσχωρησάντων τινῶν ῥαδιουργιῶν, ἐπροτείνθη νὰ μετρηθῶσι 80,000 δίστηλα, νὰ δοθῶσι δὲ καὶ οἱ αἰχμάλωτοι, καὶ οὕτω διὰ τῆς πλειονοψηφίας ἀπεφασίσθη, ἥ, περὶ ἧς ὁ λόγος, μετὰ τοῦ Ἱατροῦ διαπραγματεύσεις, (1) ἥτις ἀφοῦ ἀπεπερατώθη περὶ τὸν Μάρτιον (τοῦ 1822), ἐδόθησαν τὰ χαρέμια, καὶ οἱ λοιποὶ Ὀθωμανοί. Τὸν δὲ Κηαμὴλ Μπεην διετήρησάν οἱ Ἑλληνες, μεταβιβάσαντες αὐτὸν εἰς τὴν Κόρινθον ἐπ' ἐλπίδι τοῦ νὰ φανερῶσιν τοὺς θησαυροὺς του εἰς αὐτοὺς, νὰ συντελέσῃ δὲ καὶ διὰ τὴν εἰς τοὺς Ἑλληνας παράδοσιν τῆς Ἀκροκρήνου· ἀλλὰ μάταια ἀπέβησαν ὅποσα καὶ ἂν ἐπραξάν ὑπὲρ αὐτοῦ οἱ Ἑλληνες, καθότι οὔτε τοὺς θησαυροὺς

(1) Μετὰ τὴν ἀπόφασιν ταύτην ἐπαρουσιάσθησαν εἰς τὴν Συνέλευσιν καὶ οἱ πᾶρά τοῦ Χουρσίτ Πασσᾶ ἐπίτροποι, ἀπεσταλμένοι Ἑλληνες, ἐκ τῆς πόλεως τῶν Ἰωαννίνων, παρακαλοῦντες νὰ γίνῃ δι' αὐτῶν ἡ συνθήκη, καὶ ν' ἀκυρωθῇ ἡ μετὰ τοῦ Στεφάνου Ἱατροῦ, καὶ προτειναντες περισσότερον χρηματικὴν δόσιν πρὸς ὠφελειαν τῶν κατοίκων τῶν Ἰωαννίνων Χριστιανῶν. Ἀλλ' ὅλοι αὐταὶ αἱ προτάσεις καὶ αἱ παρακλήσεις ἐματαιώθησαν, καθότι εἰσχωρήματα ἰδιαιτέρα ὠφελεια μερικῶν τινῶν ἀτόμων (ὡς διεκημιζέτο κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, κατ' ἐξοχὴν διὰ τὸν Π. Μυρομιχάλην) ἐνεπόδισεν ὅλα αὐτὰ, καὶ ἐπεκυρώθη ἡ μετὰ τοῦ Στεφάνου Ἱατροῦ συνθήκη, ἡ συμφωνία.

του ὠμολόγησεν, οὔτε διὰ τὴν πτώσιν τῆς Κορίνθου συνετέλεσεν· ἐφρονεύθη δὲ ἐντὸς τῆς Ἀκροκορίνθου κατὰ τὴν νύκτα τῆς ἡμέρας ἐκείνης, καθ' ἣν εἰσέβαλεν ὁ Δράμαλης εἰς τὴν Κόρινθον. Τὸν δὲ Μουσταφά-Μπεην καὶ τὸν Τεφτέρ Κεχαγιάν, ἐπινοηθείσης μιᾶς ἀπάτης ἥτις ἐψυθιρίσθη ὅτι ἔμελλε νὰ λάβῃ τὴν ἐνέργειάν της διὰ μελλούσας ἐλπίδας τῶν Ὀθωμανῶν, αἰφνιδίως ἐν μιᾷ νυκτὶ εἰσελθόντες τινες Ἕλληνες εἰς τὰς οἰκίας τῶν ἐφόνευσαν αὐτοὺς ἐλαεινῶς, τὰ τέκνα τοῦ ὁποίου Μουσταφάμπεη, καθὼς καὶ ὁ ἀδελφὸς τοῦ Τεφτέρ Κεχαγιᾶ ἀντηλλάγησαν ἔπειτα μὲ Ἕλληνας αἰχμαλώτους καὶ μὲ ἐν μέρος χρημάτων. Ὁ δὲ Σιέχ Νετζίπ ἐφέντης μεθ' ὅλης τῆς οἰκογενείας καὶ τῶν τέκνων του διατηρηθεὶς ἀπὸ τὸν Θ. Κολοκοτρώνην μέχρι τοῦ 1823 μὲ πολλὴν ἀσφάλειαν καὶ δαπάνας, τελευταῖον ἐπιβιβάσθεις πανοικί εἰς πλοῦα διὰ τινος μικρᾶς ὠφελείας δοθείσης διὰ τοῦ Ζαφειροπούλου, μετέβη εἰς τὴν Αἴγυπτον, παραδεχθεὶς λαμπρῶς παρὰ τοῦ Μεχμέτ Ἀλῆ Πασσᾶ τῆς Αἰγύπτου, ὅπου ὁ μὲν Σιέχ Νετζίπ ἐφέντης ἐτελεύτησεν, οἱ δὲ υἱοὶ αὐτοῦ ἔλαβον λαμπρὰς θέσεις εὐρισκόμενοι μετὰ τῆς λοιπῆς οἰκογενείας παρὰ τῷ ῥηθέντι Σατράπῃ, καὶ διάγοντες τὴν πλέον εὐδαίμονα ζωὴν. Καὶ ταῦτα μὲν τὰ περὶ τῆς πολιορκίας καὶ τῆς πτώσεως τῆς Τριπολιτζᾶς

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΒΔΟΜΟΝ.

Πολιορκία Κορίνθου - καὶ πτώσις αὐτῆς.

Μεσοῦντος τοῦ Φεβρουαρίου (1821) προσκεκλημένος ὁ Κιαμὴλ Μπεης παρὰ τοῦ Καϊμακάμη, ἀνέβη εἰς τὴν Τριπολιτζάν, διατάξας νὰ εἰπωσιν ὡς ἀπὸ μέρους του εἰς τὸν Μητροπολίτην Κορίνθου Κύριλλον. καὶ εἰς τὸν Σωτήριον Νοταρᾶν, ὥστε ἅμα φθάσωσι καὶ αὐτοὶ ἐκ τῆς Κωμοπόλεως Τρικάλων (ὅπου διέμενον), ν' ἀναβῶσιν εἰς τὴν Τριπολιτζάν, οἷτινες ἀκολουθήσαντες κατὰ τὰς διαταγὰς τοῦ Κιαμὴλ Μπεη, ἀπῆλθον περὶ τὴν 10 Μαρτίου εἰς τὴν Τριπολιτζάν, τοὺς ὁποίους (ὡς προεῖρήται) παρέλαβεν εἰς τὸ κατάλυμά του ὁ Κιαμὴλ Μπεης· μετ' αὐτῶν συνωδευμένος ἐκ τῶν Τρικάλων ἦλθεν εἰς τὴν Κόρινθον καὶ ὁ Ἀνδρῆκος Νοταρᾶς κατὰ πρόσκλησιν τοῦ Βοεβόδα, γενομένην κατὰ διαταγὴν τῆς Χανούμης μητρὸς τοῦ Κιαμὴλ Μπεη.

Οἱ ἐν Κορίνθῳ Ὀθωμανοὶ (τὴν 24 Μαρτίου) πληροφορηθέντες τὴν τῶν Λακεδαιμονίων καὶ Λεονταριτῶν Ὀθωμανῶν εἰς τὴν Τριπολιτζάν εἴσοδον, ἐβεβαιώθησαν ὅτι τὰ κατ' αὐτῶν διαφημιζόμενα ἦσαν ἀληθῆ, καὶ ἐπὶ τούτῳ συνεννοηθέντες μετὰ τῆς Μητρὸς τοῦ Κιαμὴλ Μπέη (1), ἀνέβησαν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν τῆς Κορίνθου μετ' αὐτῆς, ἣτις συμπαρέλαβε καὶ τὸν Ἀνδρῆκον Νοταρᾶν, καὶ ἅπαντα τὰ ἐπιπλά, καὶ τὴν κινητὴν αὐτῶν

(1) Ἡ μήτηρ τοῦ Κιαμὴλ-Μπεη ἦτον ἔμπροσθεν γυνή, σεβομένη ὑπὲρ τὸ θεόν παρὰ τοῦ υἱοῦ της, καὶ παρὰ πάντων τῶν Κορινθίων Ὀθωμανῶν, τῆς ὁποίας αἱ διαταγαὶ ἔτχουν ἐπὶ πολὺ εἰς τε τοὺς Ὀθωμανοὺς καὶ εἰς

περιουσίαν· μόνοι δὲ ἔξ Ὀθωμανοὶ Κορίνθιοι ἔμειναν ἡσφαλισμένοι εἰς ἓνα πύργον καλούμενον τοῦ Καρασούλου, ὥς μὴ προφθάσαντες ν' ἀναβῶσιν εἰς τὸ φρούριον.

Οἱ ἐλεύθεροι μέιναντες ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν Νοταραίων φοβούμενοι τὸν Κιαμὴλ-Μπεην, ὑποπτεύοντες ἀπευκταῖα καὶ διὰ τοὺς φυλακισθέντας συγγενεῖς των, τοῦ μὲν Σωτηρίου ἀποκλεισθέντος εἰς τὴν Τριπολιτζάν, τοῦ δὲ Ἀγδρίκου εἰς τὴν Ἀχροκόρινθον, ἐνεπόδιζον ὅλον ἓν τοὺς κατοίκους τῆς ἐπαρχίας Κορίνθου Ἑλληνας, διὰ νὰ μὴ ἐπιχειρήσωσι κανὲν κίνημα ἀποστασίας ἐναντίον τῶν Κορινθίων Ὀθωμανῶν· τὴν δὲ 25 Μαρτίου οἱ προὔχοντες τῆς ἐπαρχίας τῶν Καλαβρύτων μετὰ τοῦ Πρωτοσυγκέλλου Ἀμβροσίου τοῦ Σιναΐτου διεύθυναν ἐπιστολάς των πρὸς τοὺς Κορινθίους Ἑλληνας, προτρέποντες καὶ ὁδηγοῦντες αὐτοὺς διὰ νὰ δράξωσι καὶ αὐτοὶ ὅσα ὅπλα ὑπῆρχον ἐναντίον τῶν Κορινθίων Ὀθωμανῶν· ὁ δὲ Πρωτ. Ἀμβρόσιος Σιναΐτης περιπατῶν ἡμέραν καὶ νύκτα, ὑπῆγεν εἰς τὴν Κωμόπολιν τῆς Περαιώρας, καὶ τοῦ Μπίσια, καὶ ἀναγνούς τὰ παρὰ τῶν προκρίτων τῶν Καλαβρύτων γράμματα εἰς ἐπήκοον τῶν κατοίκων τῶν ῥηθριστῶν Κωμοπόλεων, (οἷτινες ἀκούσαντες τόσον τὰ γράμματα, ὥς καὶ τὰ ὁποῖα ἀνήγγειλεν εἰς αὐτοὺς καθ' ἃς εἶχε παραγγελίας, ἔτι δὲ καὶ ὅσα ἐξ ἰδίων του ὠμίλησεν εἰς αὐτοὺς, ὥς μέλος ὢν Ἑταιρίας, ἐνθουσιασθέντες, ὠπλοφόρησαν),

τοὺς Ἑλληνας· πολὺ δὲ μάλλον ὁ υἱὸς τῆς ποτὲ δὲν ἀντενέργει, οὔτε παρήκουεν εἰς τὰς διαταγὰς τῆς.

τότε συμπαρέλαβε μεθ' ἑαυτοῦ τὸν Γεώργιον Διδασκαλόπουλον, καὶ ὁμοθυμαδὸν μετέβησαν εἰς τὰ Κόυντουρα, Βίλια, καὶ Μέγαρα,, πρὸς τοὺς κατοίκους τῶν ὁποίων ἀναγνόντες τὰ γράμματα, ἀφ' οὗ τοὺς ἐπληροφόρησαν ὅτι ἐκείνη ἦτον ἡ ὥρα, ὡπλοφόρησαν καὶ οἱ κεῖνοι, ἐνθουσιασθέντες ἐκ τῶν γραμμάτων καὶ τῶν ἀγγελιῶν τοῦ Πρωτοσυγκέλλου Ἀμβροσίου Σιναΐτου καὶ τοῦ Γ. Διδασκαλοπούλου, καὶ οὕτω συναθροισθέντες (τὴν 27 Μαρτίου) εἰς τὰ μεγάλα Δερβένι πλείονες τῶν 1500 ἀφ' οὗ ἔψαλον πικρά κλησιν, κατέβησαν εἰς Κεγχριάς, ὅπου ταῦτοχρόνως ἐπαρουσιάσθη καὶ ὁ Ἐπίσκοπος Δαμαλῶν Ἰωνᾶς μετὰ τῶν κατοίκων τοῦ Σοφικοῦ, καὶ τῶν λοιπῶν Κωμοπόλεων καὶ Κωμῶν τοῦ Κάτω Ἀχαγεῖ (Ἑρμηνιονίδος καὶ Τροϊζηνίας) περίπου τῶν 600 ὀπλοφόρων, οἵτινες συνενωθέντες μετὰ τῶν Περαιχωριτῶν καὶ λοιπῶν, ἐσχημάτισαν ἐν σῶμα συγκείμενον ἀπὸ 2,200 Ἑλλήνας, μεθ' ὧν ἦτον καὶ ὁ κατὰ πάντα γενναῖος καὶ ἀτρόμητος ἀνὴρ ὁ Γεώργιος Λύκος Χελιώτης ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τῶν Νοταραίων.

Μετὰ δὲ τὴν εἰς τὴν Κόρινθον τοποθέτησιν τῶν ρηθέντων αὐτῶν 2200 Ελλήνων (τὴν 28 Μαρτίου) ἀπῆλθον αὐτόθι καὶ οἱ, Σωτήριος Χαραλάμπης, Σ. Θεοχάρης Νικόλαος Σολιώτης, Ν. καὶ Ἀναγ. Πετμεζαῖοι διὰ νὰ δώσωσι τὰς ἀπαιτουμένας ὁδηγίας, καὶ διαλύσωσι τὸ παρὰ τῶν Νοταραίων ἐμπόδιον. Τότε δὲ οἱ Κορίνθιοι ἐζήτησαν τὸν Ἀναγνώστην Πετμεζᾶν δι' ἀρχηγρὸν τῆς πολιορκίας, ὡς ἔχοντα πείραν ὀπλοφορίας καὶ τοῦ μάχεσθαι περισσότερον τῶν ἄλλων, ὡς τοιοῦτον δὲ τὸν ἐκράτησαν μεθ' ἑαυτῶν καὶ μετὰ τὴν σύστασιν τῆς

πολιορκίας τῆς Κορίνθου οἱ μὲν Καλαβρυτινοὶ ἀνεχώρησαν διὰ Λεβειδί, οἱ δὲ τῆς Ἀκροκορίνθου πολιορκηταὶ Ἕλληνας κατὰ πρῶτον ἐκυρίευσαν τοὺς εἰς τὸν Πύργον τοῦ Καρασούλου ἀσφαλισθέντας ἐξ Ὀθωμανοῦς, τὴν δὲ πολιορκίαν μετὰ τοῦτο ἐσύστησαν φρονίμως κατὰ τακτικῶς, ἐσύναξαν δὲ εὐθὺς καὶ τὰ ἐν ταῖς Ὀθωμανικαῖς τῆς πόλεως Κορίνθου οἰκίαις εὐρεθέντα ἐπιπλασφραγίσαντες ταῦτοχρόνως καὶ τὰς ἀποθήκας τοῦ σίτου, τῆς κριθῆς, καὶ τοῦ Ἀραβοσίτου διὰ νὰ διατηρῶνται αἱ διὰ τὰ στρατόπεδα ἀναγκαιοῦσαι τροφαὶ χωρὶς νὰ καταχρασθῶσι παρά τις. Τὴν δὲ 10 Ἀπριλλίου ἀπῆλθε καὶ ὁ Γρηγόριος Δικαῖος εἰς τὴν Κόρινθον διὰ νὰ παρατηρήσῃ τὰ τῆς ἐκεῖ πολιορκίας, κατ' ἐξοχὴν δὲ διὰ νὰ συνομιλήσῃ μετὰ τοῦ Ἐπισκόπου Δαμαλῶν καὶ τῶν λοιπῶν ἤλθον δὲ ταῦτοχρόνως καὶ 150 Ποριῶται εἰς τὴν αὐτὴν πολιορκίαν· τὴν δὲ 22 Ἀπριλλίου ἡ Ἑλληνικὴ Φρουρὰ ἰδοῦσα εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Κορίνθου τὸν Κεχαγιάμπεην ὁδοιποροῦντα μετὰ τοῦ ὑπ' αὐτὸν στρατοῦ διὰ τὴν Κόρινθον, εἰδοποίησεν εὐθὺς τὸν Ἑλληνικὸν στρατόν· ἀλλ' ἐν ταῦτῳ καὶ ὁ Κεχαγιάμπεης ἀπέστειλεν ὥς πρέσβυν ἓνα ἐκ τῶν παρ' αὐτοῦ αἰχμαλωτισθέντων Ἑλλήνων, παραγγείλας νὰ εἴπῃ εἰς τοὺς πολιορκουντας τὴν Κόρινθον Ἕλληνας, ἢ ν' ἀφίσωσι τὰ ὅπλα καὶ νὰ προσφέρωσιν εἰς αὐτὸν τὴν ὑποταγὴν των, ὑποσχεθεὶς εἰς αὐτοὺς ἀσφάλειαν τῆς ὑπάρξεώς των, ἢ ν' ἀφίσωσιν ἀνενόχλητον τὴν διὰ τὴν Τριπολιτζάν ὁδοιπορίαν του μετὰ τῶν ὑπ' αὐτοῦ στρατευμάτων συμποσούμενων εἰς 3500 περίπου· ἀλλ' οἱ Ἕλληνες τῆς πολιορκίας μὲ διακεκομμένην φωνὴν

τῷ ἀπήντησαν, ὅτι τὸν περιμένουσι μὲ Ἑλληνικὸν τουφέκι.

Ἄμα δὲ ὅτε μόλις ὁ Κεχαγιάμπεης ἐφάνη δύο ὥ-
ρας μακρὰν εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Βόχας, ὁ Γρηγόριος
Δικαῖος ἔθεσεν εὐθὺς φλόγας πυρὸς εἰς διάφορα μέρη
τῆς λαμπρᾶς οἰκίας τοῦ Κιαμήλ-Μπεη, ἥτις, διὰ τὴν
ὁποίαν εἶχε πολλὴν ξυλουργίαν καὶ βαφὰς ἐλαιῶδεις,
πάραυτα ἔγινε παρανάλωμα τοῦ πυρὸς μὲ τὴν πλεόν
μεγαλητέραν ταχύτητα. Ὁ Ἐπίσκοπος Δαμαλῶν ἐπέ-
πληξε τὸν Γρηγόριον Δικαῖον διότι ἠφάνισεν ἐν τοιοῦτον
λαμπρὸν καὶ πολυδάπανον οἶκημα, ὁ δὲ Δικαῖος (Φλέσσας)
ἀπήντησεν αὐτῷ ὅτι, « τοιαῦτα ἔπραξε καὶ ἡ Ρωσσία
ἐπὶ τῇ εἰσβολῇ τοῦ Ναπολέοντος εἰς τὴν Μόσχαν »·
ἀλλ' ἡ μήτηρ τοῦ Κιαμήλ-Μπεη ἰδοῦσα τὴν οἰκτράν
ἐκείνην πυρπόλησιν τῆς οἰκίας των, καὶ μὴ δυναμένη
νὰ ἐκδικηθῇ ἄλλως πως, διέταξε καὶ ἐφόνευσαν τὸν
ὁποῖον ὡς ὁμηρον (ρέχεμι) εἶχεν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν
μεθ' ἑαυτῆς Ἀνδρῆικον Νοτάρᾶν.

Ἀφοῦ δὲ ἔφθασεν ὁ Κεχαγιάμπεης πλησιέστερον εἰς
τὰ ὄμματα τῶν Ἑλλήνων, τότε ἐφάνησαν εἰς αὐτοὺς
οἱ μετὰ τοῦ Κεχαγιάμπεη ὄντες Ὀθωμανοὶ (μόλις
3500, ἀλλ' ἐπίλεκτον καὶ ἰσχυρὸν στράτευμα) ὅτι ἦσαν
πλείονες τῶν 10,000, καὶ θεωρήσαντες ὅτι δὲν ἤθελον
δυνηθῇ ν' ἀνθέξωσιν εἰς τὴν ὁρμὴν αὐτῶν, ἐδόθησαν
ἅπαντες οἱ τὴν Ἀκροκόρινθον πολιορκοῦντες Ἕλληνες
εἰς φυγὴν, μόνος δὲ ὁ Ηγούμενος τῆς Μονῆς τοῦ
Στεφάνου Μιχαήλος μεθ' ἑνὸς διακόνου του μείναντες
ἐξώθεν τῆς πόλεως Κορίνθου, ἐφονεύθησαν μὴ δυνηθέν-
τες ν' ἀπομακρυνθῶσι κατ' αὐτὴν τὴν στιγμὴν τῆς

διαλύσεως τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων ἐκινδύνευσεν καὶ ὁ Ἐπίσκοπος Δαμνικῶν, ἀπορρίφθεις καθ' ὁδὸν ἀπὸ τὸν ἡμίονον ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἦτον καθήμενος, ὅστις διετώθη, χάρις τῇ θεῇ προνοίᾳ, διὰ τὴν χρησιμεύσιν καὶ εἰς τὴν μετὰ ταῦτα πολιορκίαν τῆς Κορίνθου, καὶ ἀκολούθως εἰς τὴν διάρκειαν τῆς ἐπταστοῦς ἐπαναστάσεως, ὡς καὶ ἐφάνη ὠφέλιμος, συντελέσας καθ' ὅλα χρηματικῶς τε καὶ ἐνεργητικῶς.

Ὁ δὲ Κεχαγιάμπεη, διελύσας τοὺς Ἕλληνας ἀμαχητὶ καὶ ἀνικνωτὶ, ὡς εἴρηται, διαμείνας ὀλίγας ἡμέρας εἰς τὴν Κορίνθον, ἐπεσκέφη τοὺς ἐν τῇ Ἀκροκορίνθῳ Ὀθωμανοὺς, δοὺς αὐτοῖς χρηστὰς ἐλπίδας ὅτι γρήγορα θέλουν φθάσει καὶ ἄλλα πολυάριθμα Ὀθωμανικὰ στρατεύματα, καὶ στόλος, εἰ μὴ μόνον νὰ μένωσι σταθεροὶ καὶ ἀκλόνητοι· ἐὰν δὲ τυχὸν ἤθελον ἐνοχληθῇ παρὰ τῶν ἀπίστων Γκιθούριδων, νὰ τῷ γράψωσιν εὐθὺς εἰς τὴν Τριπολιτζάν διὰ τὴν τοὺς κατευθύνει· οὕτω δὲ οἱ περὶ τὸν Κεχαγιάμπεην λαφυραγωγῆσαντες ὅσα ἐπέτυχον, ἐξεστράτευσαν διὰ τὸ Ἄργος. οἱ δὲ ἐν τῇ Ἀκροκορίνθῳ Ὀθωμανοὶ λαβόντες θάρρος, ἐξήρχοντο ὅχι μακρὰν τῆς Ἀκροπόλεως, φρονοῦντες ὅτι πάντα ἤθελον εἰσθαι ὑπὲρ αὐτῶν, διότι εἶχεν ἔλθει ὁ Κεχαγιάς τοῦ Χουρσίτ Πασσᾶ μετὰ 3500 Τούρκων.

Μετὰ δὲ τὴν ἀπὸ Κορίνθου ἀναχώρησιν, καὶ τὴν ἀπὸ Ἄργους εἰς τὴν Τριπολιτζάν ἀνάβασιν τοῦ Κεχαγιάμπεη οἱ πρόκριτοι τῆς Κορίνθου Θεοχάρης Ρέντης, Ἀναγνώστης Οἰκονομόπουλος, Παναγ. Τζολάκος, καὶ Μιχρὸς Λελέκος συνελθόντες εἰς ἐπαρχιακὴν συνέλευσιν εἰς τὸν Ἅγιον Γεώργιον (Κωμόπολιν τῆς ἐπαρχί-

ας Κορίνθου), ἐσύστησαν Δημογεροντίαν συγχειμένην ἀπὸ τοῦς, Ἀναγνώστην Οἰκονομόπουλον, Μῆχον Λελέκον, Ἀναγνώστην Μαντηλόπουλον, καὶ Γ. Τριανταφυλλίδην, ἣτις συστηθεῖσα, πάραυτα κατεσκεύασε φούρνους κατὰ πρῶτον εἰς τὰς Κεγχριάς, εἴτα εἰς τὰ Ἑξαμίλια (τὸν ἰσθμὸν), ὅπου κατεσκευάζοντο αἱ διὰ τοῦς πολιορκητὰς τῆς Ἀκροκορίνθου διδόμεναι μερίδες ἄρτου· ἀκολούθως ἦλθεν ἐκ νέου καὶ ὁ Ἀναγνώστης Πετμεζᾶς μετ' ὀλίγων τινων στρατιωτῶν Καλαβρυτινῶν· συνῆλθον ἐν ταύτῳ καὶ οἱ κάτοικοι τῆς ἐπαρχίας Κορίνθου μὲ τὸν Γεωργάκην Χελιώτην, τὸν Χατζῆ Γιάννην Σοφικιώτην, τὸν Γιαννάκην Γιουροῦκον, τὸν Παπᾶ Νίκαν, τὸν Παπᾶ Πιτζούνην, τὸν Κωνσταντ. II. Τζολακόπουλον, τὸν Γεώργιον Ντανόπουλον, καὶ μὲ ἄλλους διαφόρους καπιτάνους, καὶ ἐσύστησαν ἐκ νέου τὴν πολιορκίαν τῆς Ἀκροκορίνθου, συσσωματωθέντων πλεόνων τῶν 1200 στρατιωτῶν (1).

Ἐν τοσούτῳ ἡ πολιορκία τῆς Ἀκροκορίνθου προώδευεν, ὥστε εἰς δύο ἐξόδους τὰς ὁποίας οἱ Ὀθωμανοὶ κατὰ τῶν Ἑλλήνων ἔκαμαν ἔξωθεν τοῦ φρουρίου, οἱ Ἑλληγες τοὺς ἐπέστρεψαν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν κατη-

(1) Μέχρι τῆς συστάσεως τῆς δευτέρας πολιορκίας τῆς Ἀκροκορίνθου ὁ Πανοῦτζος Νοταρᾶς ἐμπόδιζε τὴν σύστασιν αὐτῆς, ὑποπτεύων κάθε στίγμην τό αἰφνίδιον φθάσιμον τοῦ Κιζιλή Μπέη ἀπὸ τὴν Τριπολιτζᾶν εἰς τὴν Κόρινθον, οὔτε δὲ αἱ διάφοροι προφορικαὶ συμβουλαι, οὔτε τὰ διάφορα γράμματα, οὔτε αὐτὰ τὰ ἴδια πράγματα τῶν γενομένων καταστροφῶν εἰς τοὺς Ὀθωμανοὺς ἐν τῷ Βαλτετζίῳ καὶ ἐν

σχυμένους, καὶ ζημιωμένους ὄχι ὀλίγον. τὰ δὲ κανό-
νια καὶ τὰς βόμβας τὰς ἐκ τοῦ φρουρίου ριπτομένας
κατ' αὐτῶν οἱ πολιορκηταὶ Ἑλλήνες ὥς μηδὲν ἐλογί-
ζοντο, λαβόντες μάλιστα θάρρος ἀπὸ τὰς ἐν Βαλτε-
τζίῳ (τῇ 12 Μαΐου), καὶ ἐν Δολιανοῖς (τῇ 18 Μαΐ-
ου) συγκροτηθεῖσας μάχας, αἵτινες ἦσαν μέχρι τῆς
ῥας ἐκείνης τελειωμένοι μετ' τὴν γενομένην εἰς τοὺς
῾Θωμανοὺς φθοράν, ὡς προεῖρηται (Κεφ. 5.).

Ἐπειδὴ δὲ εἶχε διαφημισθῇ ὅτι εἰς τὸν Ἴσθμὸν καὶ
εἰς τὰ Δερβένια τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος ἐμελλόν νὰ
εἰσβάλωσι νέα ῾Θωμανικὰ στρατεύματα, ἐπὶ κεφαλῆς
αὐτῶν ἔχοντα τὸν Μεχμέτ Πασσᾶν καὶ τὸν Ὁμέρ Βριό-
νην, ἀπεστάλησαν μετ' ἀρκετὰ στρατεύματα πρὸς δια-
τήρησιν τῆς θέσεως ἐκείνης τῶν Δερβενίων οἱ, Κυρια-
κούλης, καὶ Ἡλίας Μαυρομιχάλοι, καὶ ὁ Πάνος Θ.

Δολιανοῖς ἐδύναντο νὰ πείσωσιν αὐτὸν παντάπασι, ὥστε αὐτὸς ὁ
τρόπος τοῦ Πανούτζου Νοταρᾶ πολὺ κατέβληθε τὰς ψυχὰς τῶν ἐπαρ-
χωτῶν Κορινθίων, καὶ αὐτῶν τῶν πολιορκητῶν ἀκόμι, οἵτινες τελευ-
ταῖον ἀπεράσισαν καὶ ἀπέστειλαν πρὸς αὐτὸν τὸν Ἐπίσκοπον Δαμαλῶν
Γεωῶν, ὅστις ἀπελθὼν, ὠμίλησεν αὐτῷ ὅλα τὰ δέοντα, συμβουλευσας
ἀρχιερατικῶς τὸ νὰ συμμεθέξῃ καὶ αὐτὸς εἰς τὸν ἀγῶνα πρὸς ἐμφύ-
χωτιν τῶν ἀγωνιζομένων Ἐπαρχιωτῶν του, καὶ δούς αὐτῷ δείγματα
τὸν ἡγεμόνα τῆς Σπάρτης (ἡ Μάνης) Π. Μαυρομιχάλην, τὸν Ἀνδρέαν
Ζαῆμην, τὸν Σωτήριον Χαραλάμπην, καὶ ὅλους τοὺς λοιποὺς προστά-
τας καὶ προκρίτους τῆς Πελοποννήσου, τοὺς Ἀρχιερεῖς, καὶ ἅπαντα
τὸν λοιπὸν κλῆρον, ἀκόμι καὶ τοὺς ἀρχηγούς αὐτοὺς τῆς πολιορκίας
Κορίνθου, ἀλλ' εἰς μέγαν ἐστάθησαν ὅλα αὐτά.

Κολοκοτρώνης επέστρεψαν ταχύτερον μὲ τὰ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν των στρατεύματα εἰς τὴν Πελοπόννησον, καθότι ἐπλησίαζεν ἡ πτώσις τῆς Τριπολιτζᾶς ἀκολούθως δὲ ἀνεχώρησαν καὶ οἱ, Γρηγόριος Δικαῖος, (Φλέσας), καὶ Ν. Σταματελόπουλος ἀπὸ τὰ μεγάλα Δερβένια (τὸν Ἴσθμὸν) μετὰ τὴν πτώσιν τῆς Τριπολιτζᾶς, ἔμεινε δὲ μόνος ὁ Ν. Χ. Σολιώτης μὲ 400 στρατιώτας ὑπ' αὐτὸν, κατέχων τὴν θέσιν τῶν Δερβενίων μὲ χρι τῆς 8 Ὀκτωμβρίου (1821) (1).

Ἐπανελθόντος δὲ τοῦ Ν. Χ. Σολιώτου ἐκ τοῦ Ἴσθμοῦ εἰς τὴν Κόρινθον, συνήλθον ἐπὶ τῷ αὐτῷ ὁ Θεοχάρης Ῥέντης, καὶ ὁ Γεώργιος Καλαρᾶς, μετὰ τῆς Δημογεροντίας, καὶ προσεκάλεσαν διὰ ἀρχηγὸν τῆς πολιορκίας τὸν Ν. Χ. Σολιώτην, καθότι ὁ Ἀναγνώστης Πετμεζᾶς ἐξήτει νὰ τοῦ πληρώνωνται ἀπὸ τοὺς Κορινθίους οἱ μισθοὶ τῶν 150 περίπου ὑπ' αὐτὸν στρατιωτῶν, τὴν αἴτησιν τοῦ ὁποίου ἀπέρριψαν οἱ Κορίνθιοι, καὶ οὕτως ὁ μὲν Ἀναγνώστης Πετμεζᾶς ἀνεχώρησε, διορισθέντος δὲ τοῦ Ν. Χ. Σολιώτου ὡς Ἀρχηγοῦ τῆς πολιορκίας, ἦλθον τότε εἰς τὸ αὐτὸ στρατόπεδον καὶ ὁ Χριστόδουλος Ποριώτης, ὁ Κιβωτὸς Ὑδραῖος, οἱ Περαιχωρίται στρατιωτικοί, καὶ οἱ Αἰγινίται, οἵτινες συσσωματωθέντες μετὰ τῶν λοιπῶν, ἐπλησίασαν καὶ εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, κατασχόντες τὴν θέσιν καλουμένην Πεντεςκοῦφι, κειμένην ἀπέναντι τῆς Ἀκροκορίνθου κατὰ πλευράν.

Τότε καὶ ὁ Πανοῦτζος Νοταρᾶς πετούσης τῆς Τριπολιτζᾶς, καὶ αἰχμαλωτισθέντος τοῦ Κιαμῆμπεη, ἐξῆλθε μετὰ τῶν ἀδελφῶν Δασίου, καὶ ἄλλων τινῶν ἀπὸ τῶν Κωμόπολιν των τὰ Τρίκαλα, ἀλλὰ πρὸ τῆς πτώ-

Οἱ δὲ Ὀθωμανοὶ πολιορκηθέντες τοσοῦτον στενωτέρων, καὶ θεωροῦντες ἀπὸ τὰς ἀρχὰς Ὀκτωμβρίου καὶ ἔπειτα ὅλας τὰς δοθείσας εἰς αὐτοὺς παρὰ τοῦ Κεχαγιάμπεη ὑποσχέσεις μεματαιωμένας, ἔχοντες δὲ καὶ μεγίστην ἔλλειψιν τροφῶν, καθότι οἱ πολιορκηταὶ Ἑλληνες δὲν παρεχώρουν εἰς αὐτοὺς τὸ νὰ ἐξέλθωσι καὶ διὰ συλλογὴν ἀγρίων λαχάνων· ὅθεν καὶ βιασθέντες τόσον ἀπὸ τῆς στενῆς πολιορκίας, ὅσω καὶ ἀπὸ τῆς ἐλλείψεως τῶν τροφίμων, ἀπεφάσισαν νὰ συνεννοηθῶσι μετὰ τῶν Ἑλλήνων, καὶ ἀπὸ τὰς ἀρχὰς Δεκεμβρίου (1821), ἤρχησαν νὰ ἐξαιτῶνται συνθήκας, καὶ ἐπὶ τούτῳ προσετέλλη ὁ Θ. Κολοκοτρώνης διατελὼν τότε εἰς τὴν ἐν Ἐπιδαύρῳ ἀ. Ἐθνικὴν Συνέλευσιν, ὅστις ἀπελθὼν εἰς τὴν Κόρινθον, διεπραγματεύθη μετὰ τῶν λοιπῶν τὴν μεταξὺ Ὀθωμανῶν συνθήκην, ἣτις ἀποπερατώθη περὶ τὰ τέλη Ἰαννουαρίου (1822) κατὰ τὰ ἐφεξῆς ἄρθρα.

α. Οἱ Ὀθωμανοὶ νὰ λάβωσιν ἐξ ὅλης αὐτῶν τῆς κινήτης περιουσίας μόνον ἀνὰ τρεῖς ἐνδυμασίας ἕκαστος. τὴν δὲ λοιπὴν ὅλην κινήτην περιουσίαν αὐτῶν νὰ ἐγκαταλείψωσιν εἰς τοὺς Ἑλληνας ὁμοῦ μὲ τὰ ὅπλα τῶν καὶ μὲ τὴν ἐν τῇ Ἀκροκορίνθῳ ὅλην ἀποσκευήν.

β. Νὰ μεταχομισθῶσι μὲ Ἑλληνικὰ πλοῖα ὅπου αὐτοὶ ἤθελον εὐχαριστηθῇ.

Ἐπὶ τούτων τῶν ἄρθρων τελειωθείσης τῆς συνθήκης, ὁ Θ. Κολοκοτρώνης μετὰ τοῦ Ἐπισκόπου Δαμα-

σεως τῆς Τριπολιτζᾶς διέμενον ἐν αὐτῇ κατακεκρυμμένοι, „διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων“ (κατὰ τὴν παρρημίαν).

μαλῶν Ἰωνᾶ, καὶ τῶν λοιπῶν Ἀρχηγῶν τῆς πολιορκίας ἀνέβησαν εἰς τὴν Ἀκροκώρινθον· καὶ ὁ μὲν Ἐπίσκοπος Δαμαλῶν ἀρχιερατικῶς εὐλόγησε τὴν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν εἰσόδον τῶν Ἑλλήνων, ὁ δὲ Θ. Κολοκοτρώνης μὲ μίαν ὀμπρέλλαν (παρήλιον) ἐσταύρωσε τὸ ἀνώφλοιοι τῆς πύλης τοῦ Φρουρίου, καὶ μὲ τὴν συνήθη βροντοφωνίαν του εἰπὼν, « εἰσέλθετε Ἑλληνες, » εἰσῆλθε πρῶτος, καὶ μετ' αὐτὸν ἤρξατο ἡ εἰσόδος ἐκ τῶν διορισθέντων μελῶν τῆς πρωτοσυστηθείσης τότε Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως παρὰ τῆς ἐν Ἐπιδαύρῳ ἁ. Ἐθνικῆς Συνελεύσεως διὰ τὴν παραλαβὴν τοῦ Φρουρίου, καὶ διὰ τὴν καταγραφὴν πάντων τῶν ἐν Ἀκροκωρίνθῳ ὀπλῶν, πολεμεφοδίων, κανονίων, οἰκιῶν, καὶ ὅλης τῆς κινήτης περιουσίας τῶν Ὀθωμανῶν. (1)

Ἄλλ' ἐν ᾧ ἐγίνετο ἡ καταγραφὴ παρὰ τῶν διορισθέντων αὐτῶν μελῶν, ἐγένετο ταῦτοχρόνως καὶ ὄχι ὀλίγη ἄρπαγὴ καὶ παρὰ τῶν ἰδίων μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς (ἐκτὸς μόνου τοῦ Ἐπισκόπου Δαμαλῶν, ἀρνούμενου τοῦτο ἐνόρκως (2), καθὼς καὶ παρὰ τῶν στρατιωτῶν

(1) Τὰ διορισθέντα μέλη διὰ τὴν, περὶ ἧς ὁ λόγος, παραλαβὴν τοῦ φρουρίου καὶ τὴν καταγραφὴν ἦσαν, ὁ Παναγ. Κρεββατᾶς, ὁ Σωτήριος Νοταρᾶς, ὁ Μητροπολίτης Κορίνθου Κύριλλος, ὁ Ἐπίσκοπος Δαμαλῶν Ἰωνᾶς, ὁ Γρηγ. Δικαῖος, καὶ ἄλλοι ἐκ τῶν μελῶν τῆς Πελοποννησιακῆς Γερουσίας.

(2) Ὁ Ἐπίσκοπος Δαμαλῶν Ἰωνᾶς, αὐτὸς μόνος δὲν κατεδέχθη, ὥς εἶπε (μεθ' ὅρκου) καὶ ὁ Ἀμβρόσιος Σιναΐτης, διὰ τὴν λάβην μὴδ' ἐν μανθλήλιον· καὶ μ' ὅλον ὅτι τῷ προσέφερεν ἡ ἐπιτροπὴ καὶ οἱ ἀρχηγοὶ οἱ-

Ἀρχηγῶν τῆς πολιορκίας, καὶ τῶν λοιπῶν στρατιω-
 τῶν Ἑλλήνων· οἱ στρατιωτικοὶ ὁμῶς (μᾶλλον δὲ οἱ
 τὴν πολιορκίαν διατηρήσαντες) εἶχον δίκαιον ν' ἀρπά-
 σωσι λάφυρα, καθὼς ἤρπασαν πραγματικῶς (ἐκτὸς τοῦ
 Θ. Κολοκοτρώνη, ὅστις οὔτε κἂν ἐπανεπαύθη ὀλίγον
 εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, καθότι ἐτοιμασθεὶς, εὐθὺς ἐξεστρά-
 τευσεν εἰς τὰς Π. Πάτρας, ἐλθόντων τότε νεωστὶ Ὀ-
 θωμανικῶν στρατευμάτων περίπου τῶν 1000). Ἄλλ'
 ὅσα ἂν ὠφελῶντο οἱ στρατιωτικοὶ μὲ μεγάλην των
 συστολήν, διὰ τὴν περὶ τούτου δραστήριον ἀπαγόρευσιν
 τῆς Κυβερνήσεως, παραβαλλόμενα μὲ τὰς ὠφελείας
 τῶν πολιτικῶν, τοῦ Κρεββατᾶ, τοῦ Σ. Νοταρᾶ, τοῦ
 Ἀσημάκη Φωτεῖλα, τοῦ Μητροπολίτου Κορίνθου, τοῦ
 Γρηγορίου Δικαίου (Φλέσα) τοῦ Ν. Χ. Σολιώτου, καὶ
 ἄλλων, εἶναι τὸ μὴδὲν· τὰ δὲ ἐκ τῆς διαρπαγῆς δια-
 σωθέντα μόνα ἐκεῖνα ἐπαρουσιάσθησαν εἰς τὴν Ἐπι-
 τροπὴν, τὰ ὅποια ἐκτεθέντα εἰς δημοπρασίαν, ἡγορά-
 σθησαν μὲ μνηδαμινεστάτην ἀξίαν παρὰ διαφόρων μελῶν
 τοῦ Ἐκτελεστικοῦ καὶ τοῦ Βουλευτικοῦ, (παρευρεθέντων
 τότε αὐτόσε) ἐπὶ λόγῳ τοῦ νὰ πληρώσῃσι τὸ σμικρο-
 τάτης ποσότητος ἀντίτιμον αὐτῶν, ἀλλὰ δὲν ἔδωκαν
 οὐδ' ὀβολὸν καὶ δι' ἐκεῖνα μόνον δὲ ὅσα συνέκειντο ἀπὸ
 ἀργυρᾶ, χρυσᾶ καὶ μὲ πολυτίμους λίθους εἶδη, ἐκτιμη-
 θέντα ὅλα διὰ γρόσια 800,000, ἐδόθησαν εἰς τὰ Ἑλ-
 ληνικὰ πλοῖα διὰ λογαριασμὸν μισθῶν καὶ ἐξόδων των.
 Μετὰ δὲ τὴν καταγραφὴν τῶν ἐν τῇ Ἀκροκορίνθῳ

κειομένων· ἐν κισσίῳ γέμον ἀπὸ διάφορα εἶδη ἐνδυμάτων, οὔτε αὐτὸ
 δὲν κατερίχθη νὰ τὸ λάβῃ καὶ οὐδὲνα τῶν ἄλλων

διαφόρων πραγμάτων κινητῶν καὶ ἀκινήτων ἐξήλθον οἱ Ὀθωμανοί, ἐκ τῶν ὁποίων ἄλλους μὲν πολλοὺς παρέλαβον οἱ Ἕλληνες δι' ὑπηρετίας των (1), ἐπεδίβασαν δὲ περίπου τῶν 600: εἰς δύο Ἑλληνικά πλοῖα διὰ νὰ τοὺς μεταφέρωσιν εἰς τὴν Ἀσίαν· κατὰ δυστυχίαν ὁμῶς τρικυμίας ἐπιπεσοῦσης εἰς τὴν θάλασσαν, ἐπνίγησαν ἅπαντες. Πολλοὶ δὲ ἐκ τῶν Κορινθίων Ὀθωμανῶν ἀπέθανον εἰς τὴν Ἀχροκόρινθον διαρκούσης τῆς πολιορκίας, καὶ πολλοὶ ἐφονεύθησαν εἰς τὰς διαφόρους μάχας, οἵτινες ἀπαριθμοῦνται περισσότεροι τῶν 700.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς πολιορκίας τῆς Κορίνθου καὶ τῆς πρώτης πτώσεως αὐτῆς· μετὰ τὴν ὁποίαν ἡ πρώτη τότε νεοσυστηθεῖσα Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις συγκεκλιμένη ἐκ τῶν δύο σωμάτων, τοῦ Βουλευτικοῦ, καὶ Ἐκτελεστικοῦ διαμένουσα εἰς τὴν Κόρινθον, καὶ ἐνεργοῦσα τὰ χρέη τῆς, διώρισε Φρούραχον τῆς Ἀχροκόρινθου Ἀχιλλέα τινα ὀνομαζόμενον, (ἀμήτορα δὲ καὶ ἀπάτορα κατὰ τὰς δοθείσας πληροφορίας παρ' ὧν τῶν περὶ τοῦ ὑποκειμένου τούτου ἐρωτηθέντων), τὸν δὲ Ν. Χ. Σολιώτην, τὸν ἀρχηγὸν τῆς πολιορκίας χρηματήσαντα τελευταῖον, διώρισεν ἀρχηγὸν τῆς πολιτοφυλακῆς τῆς Κυβερνήσεως· ὥς τοιοῦτοι δὲ ἀμφοτέρω διέπρεψαν ἱκανὸν καιρὸν εἰς τὰς θέσεις των μέχρι τῆς εἰσβολῆς τοῦ Δράμαλη.

(1) Ἀπὸ τοὺς ἐξελθόντας Ὀθωμανοὺς, κατὰ παραγγελίαν τοῦ Θ. Κολοκοτρώνη, παρέλαβον οἱ παρ' αὐτοῦ διωρισμένοι 16. Δαλαιοὺς, τοὺς ὁποίους ἐφύλαττε μέχρι τῆς εἰσβολῆς τοῦ Δράμαλη διὰ νὰ τοὺς ἐπι-

Ἐκδοθείσης δὲ φήμης (κατὰ τὸν Ἰούνιον τοῦ 1822) ὅτι πλήθη Ὀθωμανικῶν στρατευμάτων μέλλουν νὰ εἰσβάλουν ἀπὸ τὴν στερεάν Ἑλλάδα εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἡ τότε νεοσυστηθεῖσα Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις εὐρεθεῖσα περιπεπλεγμένη ἀπὸ τινος ραδιουργίας, ἐμελέτα ὅχι ὠφέλιμα διὰ τὴν πατρίδα· αἱ ραδιουργίαι δὲ αὐταὶ ὑποκινηθεῖσαι παρὰ τινων καὶ μὴ αὐτοχθόνων, ἔφεραν τὴν, περὶ ἧς ὁ λόγος, Κυβέρνησιν εἰς θέσιν τοῦ νὰ μηδενίσῃ τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἐπιβρόχην τῶν τῶ ὄντι στρατιωτικῶν, καὶ ν' ἀδυνατίσῃ τοὺς τῆς πρώτης καὶ δευτέρας τάξεως ἐξ αὐτῶν, κατ' ἐξοχὴν δὲ τὸν Θ. Κολοκοτρῶνην, καὶ τὸν Δ. Πλαποῦταν, ὥστε, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι ἔχει μεγίστην ἀνάγκην συστάσεως στρατιωτικῶν ἔνεκα τῆς διαδοθείσης φήμης περὶ τῆς εἰσβολῆς τῶν ῥηθέντων Ρουμελικῶν στρατευμάτων, ἔσπευσε νὰ διορίσῃ κατὰ πρῶτον διὰ τὴν ὀχύρωσιν τοῦ Ἰσθμοῦ καὶ τῶν Δερβενίων τὸν Γεώργιον Σέκερην, τὸν Γεώργιον Ἀ'γαλόπουλον, καὶ τὸν Μπιλίδαν μὲ 800 ὑπ' αὐτοὺς στρατιώτας, τὸν δὲ Ρῆγαν Παλαμίδην τροφοδότην, ἣ φροντιστὴν ἐπὶ τῆς τῶν στρατευμάτων τροφοδοσίας, διὰ νὰ διατηρῶσιν οὗτοι τὰς ῥηθείσας θέσεις, ἐμποδίζοντες τὴν εἰσβολὴν τῶν Ὀθωμανικῶν στρατευμάτων, ἄχρις ὅτου φθάσωσι καὶ ἄλλα Ἑλληνικὰ στρατεύματα· (1) ἀλλ' οἱ διορισθέντες οὗτοι, περὶ ὧν ὁ λόγος, ἄπειροι ὄντες

διδάσῃ εἰς πλοῖα· ἀλλ' ἔπειτα ἐφόνευσαν αὐτοὺς ἄλλοι ἄνευ τῆς θελήσεως τοῦ Θ. Κολοκοτρῶνη.

(1) Κατὰ τὸν ἀποφασισθέντα τότε διοργανισμὸν διετάγησαν νὰ στρατολογήσωσιν ἅπαντες οἱ ἔχοντες ἐπισημότητα πολιτικοὶ τῶν ἐπαρχιῶν, ὅτε διατάγῃ καὶ ὁ συγγραφεὺς νὰ στρατολογήσῃ· ὅστις δὲ ἤθελεν

καὶ ἀνίκανοι διὰ τοιαύτας ἐκστρατείας καὶ μάχας, ἔτι δὲ καὶ ὥς ἐκστρατεύσαντες ἀργὰ πλέον, δὲν ἐδυνήθησαν νὰ προοδεύσουν εἰς τοσοῦτον, ὥστε μόνις αὐτοὶ εἶχον φθάσει εἰς τὰς ὁποίας διωρίσθησαν θέσεις, καὶ τὰ πολυάριθμα στρατεύματα τοῦ Δράμαλη εἰσέβαλλον ταυτοχρόνως εἰς τὰ μεγάλα Δερβένια, τὰ ὁποῖα ἐπιπεσόντα ἐπ' αὐτοὺς, τοὺς ἐπέστρεψαν καταδιωκόμενους, καὶ πολλοὺς ἐξ αὐτῶν προκαταλαβόντα ἠφάνισαν· ὅλα δὲ τὰ Ὀθωμανικὰ αὐτὰ στρατεύματα διερχόμενα, εὔρον τὰς θέσεις τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος ὅλως διόλου ἐλευθέρως καὶ παρημελημένας ἀπὸ τοὺς Ἀνατολικοελλαδίτας Ἕλληνας, καὶ χωρὶς καὶ ν' ἀκούσωσιν οὐδ' ἐν τουφέκι νὰ κροτήσῃ ἀφ' ὅλα τὰ πέριξ ὄρεινὰ τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος μέρη, ὥδευον τὴν εἰς τὴν Πελοπόννησον ἄγουσαν ὁδὸν ἐλευθέρως· μόνος δὲ ὁ Ὀδυσσεὺς εὔρεθεις τότε εἰς τὸ Δαδὶ μετὰ τοῦ Νικηταρά, διὰ γνωμοδοτήσεως αὐτοῦ συνεννοήθη μετὰ τῶν δυνατωτέρων ἐκ τῶν κατὰ τῆς Πελοποννήσου ἐκστρατεύόντων Ἀλβανῶν τοῦ Δραμαλικοῦ στρατοῦ, τοὺς ὁποίους καὶ ἔπεισε μὲ τοὺς λόγους, ὅτι οἱ Ἀλβανοὶ θέλουν ἀπωλεσθῇ εἰς τὴν Πελοπόννησον, καὶ ὅτι ἐὰν αὐτοὶ θέλουν νὰ ἐπιστρέψωσιν ἀπὸ τῆς ὀλομελείας τοῦ στρατοῦ, ὑπεσχέθη νὰ τοῖς δώσῃ τοὺς ὁποίους ἐμελλον νὰ λάβωσι μισθοὺς παρὰ τοῦ Δράμαλη. Ἀλλ' οἱ Ἀλβανοὶ φοβοῦμενοι νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὴν Πελοπόννησον

ἀμελήσει τῆς ἐκστρατείας, ἤθελεν ὑστερηθῇ (ὡς ἐν εἰδει προστίμου) τὸ ἐν τρίτον τῆς ἀκινήτου περιουσίας του, τὸ ὁποῖον ἤθελε λαμβάνεσθαι παρὰ τοῦ ἔθνους ἐπ' ὠφελεία τοῦ Ἐθνικοῦ Ταμείου.

διὰ νὰ μὴ ἀπωλεσθῶσιν, (ἔχοντες μάλιστα ἐν μνήμῃ τὸν συμβάντα ἀφανισμόν εἰς τοὺς ἐν Πελοποννήσῳ Ἀλθανοὺς κατὰ τὸ 1769) ἐκλιναν εἰς τὴν πρότασιν τοῦ Ὀδυσσέως καὶ τοῦ Νικηταρᾶ (ἀλλὰ ποῦ ἦσαν τόσα χρήματα διὰ νὰ ἐξαρκέσωσι πρὸς ἀπόδοσιν τοσούτων Ἀλθανικῶν μισθῶν;) οἷτινες εἶχον τότε βεβαιωθῇ ὅτι εἰς τὰ Δερβένια ὑπάρχουν στρατόπεδευμένοι Ἕλληνες Πελοποννήσιοι καὶ Ἀνατολικοελλαδίται πλείονες τῶν 5,000, κατέχοντες τὰς θέσεις αὐτάς, καὶ ὡς ἐκ τούτου προπαρεσκευάζοντο, ὥστε ἅμα εἰσβάλωσι τὰ τοῦ Δράμαλη στρατεύματα, καὶ ἀκουσθῇ μάχη εἰς τὴν θέσιν τῶν Δερβενίων, νὰ καταλάβωσι καὶ αὐτοὶ τὰ ὀπισθεν τῶν ἐχθρῶν, καὶ οὕτω νὰ τοὺς ἀποκλείσωσιν ἐντὸς τῶν στενῶν θέσεων· παρὰ πᾶσαν ὁμῶς ἐλπίδα ἐβεβαιώθησαν ὅτι τὰ ἐχθρικά στρατεύματα διήλθον ἀπυροβόλητα ἀπὸ τὰ στενὰ τῶν Δερβενίων, καὶ ὅτι ὁ Σέκερης μετὰ τῶν λοιπῶν ἀνεχώρησαν φανέντες ἀνωφελεῖς εἰς τὴν ἐκστρατείαν ἐκείνην διὰ τοὺς ἀνωτέρω ρηθέντας λόγους· καὶ οὕτως ὁ μὲν Νικηταρᾶς εἰσηλθεν εἰς τὴν πατρίδα τοῦ τὴν Πελοπόννησον μὲ τοὺς ὑπ' αὐτὸν 350 Πελοποννησίους (διαμένοντος τοῦ Δράμαλη εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Ἄργους), ἐφοδιάσθεις παρὰ τοῦ Ὀδυσσέως μὲ τὸ ἀκόλουθον πρὸς τὸν Θ. Κολοκοτρώνην γράμμα τοῦ, περιέχον τὰ ἐφεξῆς·

« Ἀδελφε Γύφτοι! (1).

» Ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς ὅποιον ἤθελε νὰ φονεύσῃ, τὸν
» ἔκαμνε συγγενῇ· λάβε καὶ σὺ μέτρον διὰ τοὺς ἀλῆ-

(1) Οἷτινες ἐπεισέθηκε νὰ τὸν ἐπωνομάσῃ ἀστράτου χάριν.

» θινούς Τούρκους τῆς πατρίδος, διότι θέλ' ἀφανίσουν
 » τὴν πατρίδα, καὶ μὴν καρτερῆς νὰ σοῦ τὸ φανερώσω
 » μὲ τὸ τζικοῦρι ».

Ὁ ἀδελφὸς σου Ὀδυσσεύς.

Ἡ ἔννοια τοῦ γράμματος αὐτοῦ ἀπέβλεπεν εἰς τὸ νὰ φονεύσῃ ὁ Κολοκοτρώνης τοὺς Κοτζαμπασιδες (προεστώτας). ἀλλ' ὁ Νικηταρᾶς χωρὶς νὰ γνωρίζῃ τὰ ἐμπεριεχόμενα εἰς τὸ γράμμα, τὸ ἐνεχείρισεν εἰς τὸν Κολοκοτρώνην, ὅστις ἀναγνούς αὐτὸ, τὸ ἐσχίσε μὲ θυμὸν, ἀποδείξας εἰς τὸ φαινόμενον τὴν ὁποίαν ἔλαβε δυσἀρέσκειαν καὶ ἀηδίαν ἐκ τοῦ γράμματος αὐτοῦ (1).

Ἄμα δὲ ὅτε ἔφθασεν ὁ Δράμαλῃ Πασσᾶς μετὰ τῶν στρατευμάτων του εἰς τὴν Κόρινθον, ὁ γεννάδας Ἀχιλλεὺς Φρούραρχος τῆς Ἀκροπόλεως ἔδειξε μόνην καὶ μόνην τὴν ἀνδραγαθίαν του εὐθὺς, καὶ κατὰ τὸ ἑσπέρας τῆς ἡμέρας ἐκείνης, καθ' ἣν ἔφθασεν ὁ Δράμαλῃς, φονεύσας τὸν Κιαμήλ Μπεην, καὶ τινὰς ἄλλους Τούρκους (τοὺς ὁποίους ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις εἶχεν εἰς διατήρησιν), καὶ ἐγκαταλιπὼν τὸ φρούριον κενόν, ἔφυγεν. Ὁ δὲ Δράμαλῃς φρονῶν ὅτι ἡ Ἀκροκόρινθος διετηρεῖτο ἀπὸ φρουρὰν Ἑλληνικὴν, καὶ πληροφορηθεὶς τὴν ἐπιούσαν ὅτι δὲν ἦτον καμμία φρουρὰ εἰς αὐτὴν, εὐρών δὲ ὅλως δι' ὅλου αὐτὴν ἐλευθέραν τῷ ὄντι, διώρισεν εὐθὺς φρούραρχον Τούρκον μὲ 400 ἐπιλέκτους ὑπ' αὐτὸν, ἡ δὲ ἀνέλπιστος αὐτῇ φυγὴ τοῦ

(1) Τὰς περὶ τούτου πληροφορίας ἐβεβαιώθημεν ἀπὸ τὸν Νικηταρᾶν, χωρὶς νὰ μᾶς ἐξηγηθῇ τί ὁ Κολοκοτρώνης, καὶ νὰ γνωρίζῃ τοῦλάχιστον ὅτι τὰς ἐπληροφορήθημεν.

φρουράρχου Ἀχιλλέως (1) ἐγκαταλιπόντος κενὴν τὴν Ἀ'χροκόρινθον, ἔδωκεν εἰς τὸν Δράμαλιν πολὺ θάρρος καὶ τόλμην, ὥστε ἤλπισεν ὅτι καὶ τὰ περαιτέρω τῆς Πελοποννήσου ἤθελον φανῇ εὐκόλως ὑποτεταγμένα μετὰ τὴν αὐτὴν ταχύτητα. Ἀφ' οὗ δὲ μετέβη ὁ Δράμαλης εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Ἀργους, ἣ Κόρινθος ἐμεινεν ἄνευ τινος πολιορκίας Ἑλληνικοῦ στρατοῦ, καθότι ὅλοι οἱ Ἕλληνες εἶχον δώσει ἅπασαν τὴν προσοχὴν των εἰς τὴν ἐν Πελοποννήσῳ εἴσοδον τῆς τόσης πληθύος τοῦ Δραμαλικοῦ στρατοῦ· ἀλλὰ τὰ περαιτέρω ἀφορῶντα τὴν εἰσβολὴν τοῦ Δράμαλη, καὶ τὴν καταστροφὴν αὐτοῦ θέλουν ἐκτεθεῖ ἐν τῷ οἰκείῳ τμήματι ἐκτενέστερον.

Μετὰ δὲ τὴν καταστροφὴν καὶ τὴν ἐξόντωςιν τοῦ Δράμαλη δι' ὅσα στρατεύματα εἶχον μείνει ἐχθρικά, διορισθέντα παρ' αὐτοῦ, ἣ πολιορκία τῆς Κορίνθου διετηρεῖτο πάλιν τακτικῶς, ὡς καὶ πρότερον. Κατὰ δὲ τὸν Νοέμβριον (1822) πεσόντος τοῦ Ναυπλίου διὰ συνθηκῶν εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων, διελύθη καὶ ὁ τὴν Κόρινθον πολιορκῶν στρατὸς, ἀπελθόντων πάντων εἰς τὸ Ναύπλιον καὶ δι' ἀπολαβὴν λαφύρων, καὶ διότι οἱ εἰς τὴν Κόρινθον μείναντες Ὀθωμανοὶ ἦσαν ὀλίγοι, καὶ εἰς τὸ ἄκρον ἀδύνατοι ἀπὸ τε τροφᾶς καὶ τὰ λοιπά. Ἀλλ' ὅτε ὁ ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ ἐν Κορίνθῳ Ὀθωμανικοῦ

(1) Τῷ ὄντι ὡς Ἀχιλλεὺς ἔδειξεν (ἐκ τοῦ ἐναντίου) γενναϊότητα, χωρὶς νὰ αἰσχυρῇ καὶ ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Ἡρώος ἐκείνου, μετὰ τὸ ὁποῖον μόνος του μετωνομάσθη, ἀλλὰ κατεβρύκωσε καὶ αὐτὸ τὸ πολέμιον καὶ ἀξιοσέβαστον ὄνομα μετὰ τὸν τρόπον του.

στρατοῦ Δελὶ Ἀχμέτ Πασσᾶς (1) εἶδεν ὅτι οἱ Ἕλλη-
 νες ἐγκατέλιπον τὰς θέσεις τῆς πολιορκίας Κορίνθου
 ἐλευθέρας, καὶ ὥς ἐκ τούτου συσχεφθεὶς μετὰ τῶν περὶ
 αὐτὸν Ὀθωμανῶν, ἐνέκρινε νὰ ἀπέλθωσιν ἅπαντες εἰς
 τὰς Π. Πάτρας, καὶ οὕτω συμφώνως ἀπεφάσισαν νὰ
 ὁδεύσωσι διὰ τῆς Ἀκράτης· ἀλλὰ κατ' ἐκείνας τὰς
 ἡμέρας (περὶ τὰς ἀρχὰς Ἰαννουαρίου 1823) συνέπεσε
 νὰ ἐκστρατεύσῃ καὶ ὁ Σωτήριος Χαραλάμπης με 700
 περίπου Ἕλληνας ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν του εἰς τὸ τμήμα
 τῶν Χασιῶν τῆς ἐπαρχίας Καλαβρύτων ἐναντίον τῶν
 Πετμεζαίων δι' αἰτίαν πολλῶν ἀποπημάτων πραχθέν-
 των παρ' αὐτῶν. Ἐν ᾧ δὲ προητοιμάζοντο ἀμφοτέρω-
 θεν ν' ἀντικρουσθῶσι, προλαβὼν ὁ Ἀσημάκης Ζαήμης
 (πατὴρ τοῦ Ἀνδρέου Ζαήμη), ἔφθασεν ἐκεῖ διὰ νὰ
 καθυστερήσῃ τὴν μεταξὺ τοῦ Σ. Χαραλάμπους καὶ τῶν
 Πετμεζαίων ῥῆξιν, ἐπληροφορήθησαν δὲ τότε ἅπαντες
 μετὰ βεβαιότητος, ὅτι οἱ ἐν Κορίνθῳ διαμένοντες Ὀθω-
 μανοὶ ἐξελθόντες εἰς ὁδοιπορίαν, ἐπλησίαζον νὰ φθάσω-
 σιν εἰς τὴν Ἀκράταν (2). ὅθεν βεβαιωθέντες θετικῶς
 περὶ τούτου, ἐγκατέλιπον τὰ μεταξὺ των εἰς τὴν λή-
 θην, καὶ σύμφωνοι ἅπαντες τὴν αὐτὴν στιγμὴν κατέ-
 λαβον τὰς ὀχυρὰς θέσεις τῶν παραλίων ἐκείνων μερῶν,
 ἀφ' ὧν ἔμελλον νὰ διέλθωσιν οἱ Ὀθωμανοί. Πρῶτος
 δὲ τῶν ἄλλων καὶ γενναιώτερος ἐφάνη κατὰ τὴν ὥραν

(1) Οὗτος εἰσῆλθεν εἰς τὴν Πελοπόννησον μετὰ τοῦ Δράμαλη, ἔ-
 μεινε δὲ μόνος αὐτός ἐξ ἀπάντων τῶν μετὰ τοῦ Δράμαλη εἰσβαλόντων
 Πασσάδων.

(2) Θέσιν παράλιον τῶν Καλαβρύτων, ὅπου ὑπάρχει ἀνέκαθεν καὶ ξενο-
 δοχεῖον.

ἐκείνην ὁ Ἀσημάκης Ζαήμης μὲ ὅλον τὸ προβεβηκὸς τῆς ἡλικίας του· ἐφθασαν δὲ ταυτοχρόνως ὁ Ν. Σολιώτης μὲ 250, ὁ Σ. Θεοχαρόπουλος μὲ 200, καὶ κατέλαβον ὅλας τὰς θέσεις· ὁ δὲ πλησιέστερος εἰς τὴν δίοδον τῶν ἐχθρῶν προμαχῶν (Ταμποῦρι (1)), ἦτον τοῦ Ν. Σολιώτου.

Ἀφ' οὗ δὲ οἱ ῥηθέντες κατέλαβον ὅλας τὰς θέσεις, ἐφθασαν καὶ οἱ Ὀθωμανοὶ (τὴν 5 Ἰαννουαρίου 1823) περίπου τῶν 3,000, οἵτινες ἰδόντες τὰς θέσεις προκαταληφθείσας παρὰ τῶν Ἑλλήνων, κατ' ἐκείνην μὲν τὴν ἡμέραν παρέμειναν ὀπίσω· τὴν δὲ ἐπιοῦσαν (6, Ἰαννουαρίου) ἅμα τῇ πρωΐᾳ, δόντες τὰς πρὸς τὸν θεὸν καὶ τὸν προφήτην των δοξολογίας διὰ νὰ τοὺς ἐνισχύσῃ κατὰ τῶν Ἑλλήνων, ὥρμησαν ὅλοι ὁμοῦ διὰ νὰ διέλθωσιν· οἱ δὲ Ἕλληνες ἰδόντες αὐτοὺς ὀρμήσαντας οὕτω πως, ἐπεκαλέσθησαν καὶ αὐτοὶ ἐκ ψυχῆς τὸν ὕψιστον, καὶ οὕτως ἠνοιγῇ ἀμφοτέρωθεν ἡ πεισματώδης ἐκείνη μάχη, εἰς τὴν πρώτην ὀρμὴν τῆς ὁποίας ἐφονεύθησαν 213 ἐκτὸς τῶν πληγωθέντων, ἐφονεύθησαν δὲ καὶ δύο Ἕλληνες ἀπὸ τὸ σῶμα τοῦ Σολιώτου, καὶ 3 ἐπληγώθησαν ελαφρά. Ἰδόντες οἱ ἐχθροὶ τὸν τοιοῦτον ἀνέλπιστον ὀλεθρόν των, ἐπέστρεψαν εἰς τὸ ξενοδοχεῖον, ἀποκλεισθέντες εἰς τὴν περιφέρειαν αὐτοῦ· ἀλλ' ἐπεὶ δὴ ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς εἶχεν ἔλλειψιν τροφῶν καὶ πολεμεφόδιων, ὁ Ἀσημάκης Ζαήμης καὶ ὁ Σ. Χαραλάμπης ἀπέστειλαν ἐπίτηδες ἀνθρώπους των εἰς τὴν Μονὴν τοῦ μεγάλου Σπηλαίου, ἐξαιτή-

(2) Ὁ προμαχὼν αὐτὸς σώζεται μέχρι τοῦ νῦν, ἐπωνομαζόμενος, τὸ Ταμποῦρι τοῦ Σολιώτου.

πάντες τροφάς και πολεμεφόδια, οί δε πατέρες τῆς Μο-
νῆς ὄχι μόνον τοὺς ἐφωδίασαν με αὐτά, ἀλλ' ἀπέστειλαν
και ὀπλοφόρους Καλογήρους πλείονας τῶν 40 οἷτινες συ-
νενωθέντες με τὰ λοιπὰ στρατεύματα συνηγωνίσθησαν με-
χρι τῆς διαλύσεως τῶν ἐχθρῶν· οἱ δε Ὀθωμανοὶ ὕστερον
ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἔλαβον ἐκείνην φθοράν παρὰ τῶν Ἑλλή-
νων εἰς τὴν πρώτην μάχην, ἐδοκίμασαν και δευτέραν με
τὴν ἰδίαν ἀπόφασιν, διὰ νὰ διέλθωσιν ἀπὸ τὰς κατεχομένας
παρὰ τῶν Ἑλλήνων θέσεις· ὅχι δε μόνον δὲν ἐδυνήθησαν
νὰ ἐπιτύχωσι τοῦ σκοποῦ τῶν αὐτοῦ, ἀλλ' ἔλαβον και
ἄλλον ἀφανισμόν ὄχι ὀλιγώτερον τοῦ πρώτου· ὅθεν και
ἐπὶ τούτῳ μεταχειρισθέντες τὴν κολακείαν, ἐπεκαλέσαν-
το τὴν φιανθρωπίαν τῶν Ἑλλήνων, ὑποσχθέντες νὰ χο-
ρηγήσωσιν εἰς αὐτοὺς και χρήματα ἀρκετὰ, και ἄλλα διά-
φορα εἶδη, μόνον και μόνον διὰ νὰ τοῖς παραχωρήσωσιν
οἱ Ἕλληνες ἐλευθέραν τὴν δίοδον· ἀλλὰ και τοῦτο ἐσά-
θη ἀδύνατον, ὅθεν και ἐπέστρεψαν ἀπηλπισμένοι εἰς τὴν
πεδιάδα τῆς Ἀκράτας, σκεπτόμενοι περὶ τοῦ πρακτέου
διὰ τὴν περίστασιν τῶν.

Ἀφοῦ δε ἔπαυσαν αἱ γενόμεναι μεταξύ τῶν Ὀθωμα-
νῶν και τῶν Ἑλλήνων ῥηθεῖσαι μάχαι, ἔφθασαν αὐτόθι (τὴν
8 Ἰαννουαρίου) και οἱ, Ἀνδρέας Ζαήμης, και Ἀνδρέας Λόν-
τος, ἐπιστρέψαντες ἀπὸ τὸ Μεσολόγγιον με τὰ ὑπὸ τὴν
ὁδηγίαν τῶν στρατεύματα, και περιώρισαν τοὺς ἐχθροὺς
πολὺ περισσότερον, ὥστε βιασθέντες ἦλθον εἰς συνθήκην
μετὰ τῶν Ἑλλήνων διὰ νὰ δώσωσιν εἰς αὐτοὺς και τὰ
ὄπλα, και ὅλην τὴν ἀποσκευὴν, τὰ ζῶα, και ὅσα εἶχον
χρήματα, και μόνον νὰ τοὺς ἐπιβιδάσωσιν οἱ Ἕλληνες εἰς
πλοῖα διὰ νὰ μεταβῶσιν εἰς τὴν Ἀνατολικήν, ἢ εἰς τὴν Δυ-

τικὴν Στερεὰν Ἑλλάδα. (1) Ἐν τοσούτῳ οἱ Ὀθωμανοὶ κλί-
ναντες εἰς τὰ τῆς συνθήκης αὐτῆς, καὶ ἀντέχοντες εἰς τὴν
ἀθλίαν αὐτῶν κατάστασιν, ἐπερίμενον τὸ ἀποτέλεσμα
τῆς συνθήκης διὰ νὰ λυτρωθῶσιν, ἀλλὰ μετὰ τῆς συν-
θήκης ἐγένετο ὀλίγη λογοτριβὴ ἐν τῷ μετὰ τῶν ὀπλαρ-
χηγῶν καὶ Καπιτάνων τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ, ὅποιοι
δηλαδὴ ἦσαν οἱ φέροντες τὴν ἀνωτέραν τάξιν, αὐτοὶ νὰ λά-
βωσι καὶ τὰς ἐκ τῶν λαφύρων μεγαλητέρας ὠφελείας (2).
μετὰ δὲ τῆς λογοτριβῆς αὐτῆς παρὰ πᾶσαν ἐλπίδα (τὴν
8 Φεβρουαρίου) (3) παρουσιάσθησαν εἰς τὰ παράλια τῆς
Ἀκράτας 4 Ὀθωμανικὰ πλοῖα, τὰ ὅποια μὴ δυνηθέντα νὰ
ρίψωσιν ἄγκυραν διὰ τὸ ἀκατάλληλον τῆς θέσεως, (μὴ ὄν-
τος μηδενὸς ὅρμου, ἢ λιμένος) περιπλέοντα ἐκανονοβόλουν
τὸν Ἑλληνικὸν στρατὸν μὲ ἀδιάκοπον καὶ συνεχτῇ κανονο-

(1) Τὴν συνθήκην αὐτὴν τὴν ἐτελείωσαν καταβεδιασμένοι καὶ κατατεθλι-
μένοι ὄντες οἱ ἐχθροὶ ἐκ τῆς ἀπαρδειγματίστου ἐλλείψεως τῶν τροφῶν,
καθότι εἶχον καταστήσει εἰς τοιαύτην ἀθλίαν κατάστασιν, ὥστε οἱ ζῶντες
ἔτρωγον τοὺς τεθνεώτας· ἀποῦ δὲ ἐξέλιπον καὶ τὰ τεθνεῶτα σώματα, κατήν-
τησε νὰ τρώγῃ ὁ εἰς τοῦ ἄλλου τὰ χωνεύματα (πρᾶγμα ἀπίθανον τῷ ὄντι καὶ
ὅλως διόλου ἀπίστευτον εἰς τὸν καθένα, ἀλλ' εἶναι ἀληθέστατον χωρὶς τινος
προσθήκης, ἢ ἀφαιρέσεως)· εἶναι δὲ ἀξιεπίαινος ὁ σταθερὸς χαρακτὴρ τῶν
Ὀθωμανῶν κατὰ τοῦτο, τὸ ὅποιον καθὼς καὶ ἄλλα συνέβησαν καὶ εἰς τοὺς ἐν
Μονεμβασίᾳ πολιορκηθέντας Ὀθωμανοὺς.

(2) Ταῦτα πάντα ἐγένοντο μετὰ τὴν ἀπὸ τῆς Ἀκράτας ἀναχώρησιν (περὶ
τὰς ἀρχὰς τοῦ Φεβρουαρίου) τοῦ Ἀνδρέου Ζαήμη, τοῦ Σωτηρίου χαλαράμ-
πους, τοῦ Σωτηρίου Θεοχαροπούλου, τοῦ Βασιλείου Πετμεζᾶ, καὶ τοῦ Ὀδυσ-
σεῶς, ὅτε ἤρξαντο ν' ἀπέρχωνται εἰς τὴν ἐν Ἀστρεὶ Ἑθνικὴν Συνέλευσιν, ἐ-
ναρξάμενην τοῦ νὰ συζητηθῇ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην.

(3) Ἡ διαπραγματεύσις τῆς μετὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Ὀθωμανῶν ἐν τῇ

βολισμόν διὰ σφαιρῶν, καὶ σφαιριδίων (σμιδραλίων) οἱ δὲ ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ μείναντες τότε ὀπλαρχηγοὶ Ἀνδρέας Λόντος, Ν. Πετμεζᾶς, καὶ Ν. Χ. Σολιώτης, ἐνεπόδιζον διὰ τῶν πυροβόλων ὅπλων τὴν εἰς τὰ μνησθέντα πλοῖα ἐπιβίβασιν τῶν εἰς τὴν Ἀκράταν Ὀθωμανῶν, ἀλλ' ἐξ αἰτίας τοῦ πολλοῦ κανονοβολισμοῦ δὲν ἐδύναντο νὰ ἐπιτύχωσι τοῦ σκοποῦ των, πλησιάζοντες εἰς αὐτοὺς ὅσον ἔδει, ὥστε ἐπεβιβάσθησαν 800 περίπου Ὀθωμανοὶ εἰς τὰ πλοῖα, ἔμειναν δὲ ζῶντες εἰς τὴν Ἀκράταν ἕως 600 ὑπεξούσιοι εἰς τοὺς Ἑλληνας, οἱ δὲ λοιποὶ ἐφονεύθησαν, καὶ ἀπέθανον ἐκ τῆς κακουχίας (1). ἔκτοτε λοιπὸν ἀναχωρησάντων τῶν εἰς τὴν Ἀκράταν ἀπελθόντων Ὀθωμανῶν, ἔμειναν τὰ τῆς Κορίνθου ἐλεύθερα, ἐκτὸς μόνον 400 Ὀθωμανῶν μεινάντων εἰς τὴν Ἀκρόπολιν κατὰ διαταγὴν τοῦ Δράμαλη, διορισθεντων ἐν καιρῷ ὅτε εἰσῆλθεν εἰς τὴν Κόρινθον μετὰ τὴν ἐκ τοῦ φρουρίου φυγὴν τοῦ φρουράρχου Ἀχιλλέως, ὡς προεῖρηται.

Κατ' ἐπίμονον δ' αἵτησιν τοῦ Πανούτζου Νοταρᾶ (τὸ 1823) εἰς τὴν ἐν Ἀστρεὶ συγκροτηθεῖσαν ἐθνικὴν Συνέλευσιν ἐδόθη ἡ Ἀντιστρατηγία τῆς Ἐπαρχίας Κορίνθου εἰς τὸν Ιω. Νοταρᾶν (υἱὸν τοῦ Σωτηρίου Νοταρᾶ) καὶ διω-

Ἀκράτα γενομένης συνθήκης διήρκεσε περίπου ἐνὸς μηνὸς διάστημα, χωρὶς νὰ λάβῃ τὴν ἀπαιτουμένην ἀποπεράτωσίν της. καὶ τοῦτο ἐξ αἰτίας τῆς συμπεσούσης μεταξὺ τῶν ὀπλαρχηγῶν καὶ λοιπῶν περὶ τῶν λαφύρων λογομαχίας.

(1) Κανεὶς δὲν δύναται νὰ ἀρνηθῇ, ὡς πασιφανῶς ὁμολογούμενον, ὅτι εἰς τὰς μάχας τῆς Ἀκράτης ὁ Νικόλαος Πετμεζᾶς εἰς τὰς θέσεις Γεφύρι, καὶ Μαῦρα λιθάρια, καθὼς καὶ ὁ Ν. Χ. Σολιώτης εἰς τὸν

ρίσθη νὰ διατηρῇ τὴν πολιορκίαν τῆς Ἀκροκορίνθου, μενόντων εἰσέτι τῶν, περὶ ὧν εἴρηται, 400 Ὀθωμανῶν ἐν αὐτῇ. ὁ Ἰωάννης Νοταρᾶς καίτοι πολλὰ νέος ὢν, ἄλλως τε καὶ ὅλως διόλου ἄπειρος τῆς στρατιωτικῆς, διετῆρει μ' ὅλα ταῦτα θαυμασίως τὴν πολιορκίαν, μὲ τὸν διορισμὸν τοῦ ὁποῖου ἐφιλοτιμήθησαν καὶ οἱ ἀδελφοὶ Παναγιωτάκης καὶ Γεωργαντᾶς Νοταρᾶοι, οὔτινες συναθροίσαντες ἐν μέρος ἐπαρχιωτῶν Κορινθίων, ἐσύστησαν καὶ αὐτοὶ τὴν πολιορκίαν· ἀλλ' ὁ Ἰω. Νοταρᾶς ἐφαίνετο δυνατώτερος τοῦ Παναγιωτάκη, ὡς ἔχων ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν του καὶ τοὺς πλειοτέρους τῶν ἐπαρχιωτῶν του, καὶ ὡς μισθώσας ὑπομισθίους στρατιώτας Στερεοελλαδίτας καὶ ἄλλους, περισσοτέρους τῶν 500.

Οἱ δὲ ἐν τῇ Ἀκροκορίνθῳ διαμένοντες Ὀθωμανοὶ ὑστερηθέντες τροφῶν ὡς ἐκ τῆς στενῆς πολιορκίας (μετὰ τὴν λήξιν τοῦ Ἰουλίου 1823), ἐξητήσαντο τὸν Θ. Κολοκοτρώνην (περὶ τὸν Σεπτέμβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους) διὰ νὰ συνέλθωσι μετ' αὐτοῦ εἰς συνθήκην διὰ τὴν ἀναχώρησίν των· ἐλθόντος δὲ τοῦ Θ. Κολοκοτρώνη διὰ τῆς συγκαταθέσεως τῆς τότε Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, ἐτελείωσεν ἡ Συνθήκη (τὴν 19 Ὀκτωμβρίου 1823) κατὰ τὰς ἐφεξῆς συμφωνίας·

Οἱ 416 διαμένοντες εἰς τὴν Ἀκροκόρινθον Ὀθωμανοὶ μετὰ τοῦ ἐπὶ κεφαλῆς αὐτῶν Ἀπτουλλάχ Ἀγᾶ Ἀλβανοῦ ν' ἀφήσωσιν εἰς τοὺς Ἕλληνας ὅσα ἕκαστος αὐτῶν ἔφερε χρήματα, καὶ ὅπλαφόροι νὰ ἐπιβιβασθῶσιν

Μύλον, ἐπραξένησαν πολὺν ἀφανισμόν εἰς τοὺς, περὶ ὧν ὁ λόγος, Ὀθωμανούς.

εἰς πλοῖα ξένων δυνάμεων, πληρωτέα ἀπὸ τοὺς Ἑλλήνας, ὡς ἀποβιβάσθωσι δὲ εἰς τὴν Θεσσαλονίκην. »

Ἐπὶ ταῖς συμφωνίαις αὐταῖς ἔφθασαν τρία πλοῖα (τὴν 27 Ὀκτωμβρίου 1823) μετὰ τὰ ὅποια συνεφώνησεν ὁ Θ. Κολοκοτρώνης νὰ δώσῃ διὰ ναῦλον τῆς εἰς τὴν Θεσσαλονίκην μεταβάσεως τῶν Ὀθωμανῶν γρόσια Τουρκικὰ 12,000, καὶ οὕτως ἐξήρχοντο οἱ Ὀθωμανοὶ ἐκ τῆς Ἀκροκορίνθου ἀνὰ εἷς, ἀποθέτων αὐτοῖσι τὰ ὅποια ἔφερε χρήματα, ὅπου καὶ ἐγένετο ἡ καταγραφή τῶν παρὰ τῶν Ὀθωμανῶν ἀποτεθειμένων χρημάτων (1), τῶν ὁποίων ὅλων ὁ ἀριθμὸς ἀνέβη εἰς 120,000 γροσίων Τουρκικῶν. Τούτου δὲ γενομένου, ὁ Θ. Κολοκοτρώνης συνώδευσεν αὐτοὺς ἕως εἰς τὸ Καλαμάχι (Μ. Μ. τῆς 26 Ὀκτωμβρίου) ἐπιβιβάσας αὐτοὺς εἰς τὰ τρία πλοῖα, καὶ ἀποδοὺς τὰς διὰ τὸν ναῦλον συμφωνηθείσας 12,000 γροσίων· οὕτω δὲ οἱ μὲν Ὀθωμανοὶ ἀπεβιβάσθησαν εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, τὰ δὲ λοιπὰ χρήματα ἐδόθησαν εἰς τοὺς πολιορκητὰς τῆς Ἀκροκορίνθου, ἐκ τῶν ὁποίων ἐμετρήθησαν καὶ 5,000 γροσίων εἰς τὸν Σταΐχον Σταϊκόπουλον, ὡς συμμέτοχον τῆς πολιορκίας· τὸ δὲ Φρούριον τῆς Ἀκροκορίνθου κατὰ διαταγὴν τῆς τότε Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ἐδόθη ὑπὸ τὴν διατήρησιν τοῦ Ἰω. Νοταρᾶ, τὸν ὁποῖον διώρισε καὶ Φρούραρχον.

(1) Εἰς ἐκ τῶν Ὀθωμανῶν κρύψας ὀλίγα χρυσὰ νομίσματα εἰς τὰ πέδαιλα (τζαρούχια) του, ἐφωράθη τὸν ὁποῖον ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Ἀπταυλάχ ἀγὰς ἐπρόσταξε νὰ θανατώσουν εὐθὺς, ὡς παραβάτην τῆς συνθήκης, ἀλλὰ μὲ πολλὰς παρακλήσεις τοῦ Θ. Κολοκοτρώνη τῷ ἐχαρίσθη ἡ ζωή.

Ἄλλ' ὁ γενόμενος οὗτος διορισμὸς τῆς Ἀχροκορίνθου ὑπὸ τὸν Ἴω, Νοταρᾶν ἐπέφερε περισσοτέραν τὴν διαίρεσιν καὶ τὴν διαφωνίαν μεταξύ τῶν δύο οἰκογενειῶν τῶν Νοταραίων, ὥστε γενομένης τῆς ὀνομασθείσης ἀνταρσίας (τὸ 1824 καὶ 1825), κηρυχθέντος δὲ τότε καὶ τοῦ Ἰωάννου Νοταρᾶ ὡς ἐνὸς τῶν ἀνταρτῶν (συμφωνήσαντος μετὰ τοῦ Ἀνδρέου Ζαήμη καὶ ὡς τοιοῦτου φυλακισθέντος μετὰ τῶν λοιπῶν εἰς τὴν ἐν Ὑδρᾷ Μονὴν τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ), ὁ Παναγιώτης Νοταρᾶς εὐκαιρίας δραξάμενος, ἐδείχθη ἐναντίος τοῦ Ἴω. Νοταρᾶ, καὶ ὡς ἐκ τούτου κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην διὰ τὴν ἀντίκρουσιν τῆς ἀνταρσίας ἐπροβίβασεν ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις εἰς τὸν βαθμὸν Ἀντιστρατηγοῦ τὸν Π. Νοταρᾶν, ὡς ἐπροβίβασε καὶ ἄλλους τοιοῦτους· γενομένης δὲ τῆς τῶν Ἀράδων εἰς τὰ Μεσσηνιακὰ Φρούρια ἀποβάσεως, (περὶ τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1825) καὶ ἐλευθερωθέντων τῶν ἐν Ὑδρᾷ φυλακισθέντων, (περὶ τὸν Μάϊον τοῦ αὐτοῦ ἔτους) συνηλευθερώθη καὶ ὁ Ἴω. Νοταρᾶς.

Τότε δὲ μᾶλλον ὑπερῆύξησε μεταξύ αὐτοῦ καὶ τοῦ Π. Νοταρᾶ ἡ διαίρεσις, καθότι μεταξύ τῆς διαρκείας τοῦ φυλακισμοῦ τοῦ Ἴω. Νοταρᾶ τυχὼν ἀρμοδίου εὐκαιρίας ὁ Π. Νοταρᾶς, ἔσυρε μεθ' ἑαυτοῦ σχεδὸν ἅπαντας τοὺς Κορινθίους, ἀκόμι καὶ ὄσους ὁ Ἴω. Νοταρᾶς εἶχεν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν του πρὶν ἢ φυλακισθῇ, ὥστε καταναγκασθεῖς ὁ Ἰωάννης Νοταρᾶς ἔλαβεν ὑφ' ἑαυτὸν πλείονας τῶν 800 ὑπομισθίους, διὰ ν' ἀντικρούσῃ τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἐπιρροὴν τοῦ Π. Νοταρᾶ, ἀλλ' μ' ὅλας ὅσας κατέβαλε προσπάθειας ὁ Ἰωάννης Νοταρᾶς, τὰ δυνατώτερα ὅπλα τῆς ἐπαρχίας Κορίνθου δὲν ἐδέχον-

το κατ' οὐδένα τρόπον ν' ἀποσπασθῶσιν ἀπὸ τὸν Π. Νοταρᾶν, ὅστις εἶχε καταφύγιον εἰς ὅλας τὰς περιστάσεις τὸ Σοφικόν (Κωμόπολιν τῆς Κορινθίας)· περιστοιχισθεὶς δὲ ἀπὸ ἓν σῶμα συγκείμενον ἐκ 2,000 ὑπομισθίων καὶ τινων ἐπαρχιωτῶν Κορινθίων, διαφθείρας προσέτι καί τινας τῶν στρατιωτῶν τοῦ Π. Νοταρᾶ, μετέβη εἰς τὸ Σοφικόν· συγχροτηθείσης δὲ μεταξὺ τῶν δύο αὐτῶν ἐμφυλίου μάχης ἱκανὰς ὥρας, ἡ νίκη ἐδόθη εἰς τὸν Ἰω. Νοταρᾶν, ὅστις φανεὶς νικητῆς, ἔπραξεν εἰς τὴν Κωμόπολιν τοῦ Σοφικοῦ πολλὰς σφαγὰς, λεηλασίας τρομεράς, ἔκαυσε περισσοτέρας τῶν 150 οἰκιῶν, ἐπυρπόλησε τὸ ἀπὸ δένδρα Πεύκης συνιστάμενον περίφημον δάσος τοῦ Σοφικοῦ (1), (τοῦ ὁποίου τὸ περισσότερον μέρος ἔγινε παρανάλωμα τοῦ πυρός), ἀκολούθως δὲ κατέκαυσε καὶ εἰς ἄλλας Κώμας τῆς Κορινθίας πολλὰς οἰκίας, εἰς τὴν Καστανιάν, καὶ εἰς τὴν Λοῦκαν, κ. τ. λ. πυρπολήσας ἅπασαν σχεδὸν καὶ τὴν Κωμόπολιν τῆς Ζαχόλης συγκεϊμένην ἀπὸ 400 περίπου οἰκογενείας (2).

(1) Τὸ δάσος αὐτὸ εἶχε προϊόντα τὸ κατράνι καὶ τὴν ρυτίνην ἐξαγόμενα ἐκ τῶν δένδρων τῆς Πεύκης, ἐξ ὧν ἐπορίζοντο οἱ κάτοικοι τοῦ Σοφικοῦ τὰ πρὸς τὸ ζῆν, συνάζοντες κατ' ἔτος τὸ ἐκ μνησθέντων προϊόντων εἰσόδημα.

(2) Δι' αὐτάς του τὰς πράξεις οἱ χωρικοὶ τῆς Κορινθίας τῷ ἑψάλλον τὸν ἑφεξῆς ὕμνον·

„Γιὰ σου μπρὲ Γιάννη Νοταρᾶ,

ὅπ' ἔκαψες τόσα χωρριά.

„Αὐ ἀκόμη εἶχες ζήσης,

μήτε πέτρα δὲν εἶ ἀφίσης.

Μεταξὺ δὲ τούτων ἐφορολόγει καὶ τοὺς κατοίκους τῆς ἐπαρχίας διὰ τὴν μισθοδοσίαν τῶν ὑπ' αὐτὸν ὑπομισθίων στρατιωτῶν, τῶν ὁποίων ὁ ἀριθμὸς ἔφθασε νὰ ὑπερβῇ τοὺς 800, ὡς ἔχων πάντοτε ἀντικείμενον τὸν Π. Νοταρᾶν, ὑπερασπιζόμενον παρὰ τῶν Δελιγιανναίων, ὡς συγγενευσάντων ἐξ ἀγχιστείας μετ' αὐτοῦ (1). Προϊόντος δὲ τοῦ καιροῦ ὁ Ἰω. Νοταρᾶς ἔχων ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν του περισσοτέρους τῶν 1500 στρατιωτῶν, ἀπῆλθεν εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις πολιορκοῦν Ἑλληνικὸν στρατόπεδον ἐπὶ τῆς ἀρχηγείας τοῦ Καραϊσκάκη, ὅπου μετὰ τῶν ἐχθρῶν μαχόμενος, ἔπεσεν ἐν τῷ πεδίῳ τῆς μάχης ἐνδόξως ὑπὲρ πατρίδος. Ὁ δὲ ἐνδοξὸς οὗτος ὑπὲρ πατρίδος θάνατος αὐτοῦ ἐξέπλυνε τὰς ἐν τῷ διαστήματι τῆς ἀναρχίας καὶ τοῦ φατριασμοῦ καταχρήσεις του, καταλιπὼν τὸ ὄνομα αὐτοῦ εἰς τὴν ἀθανασίαν καὶ τὴν αἰώνιον δόξαν.

Καὶ τοιαύτη μὲν ἐστάθη ἡ πολιορκία τῆς Ἀκροκο-

„Τοὺς πατέρας καὶ μητέρας,
σκότωνες μὲ τῆς μαχαίραις.

„Τὸ παιδί κ' ἡ θυγατέρα,
ἔκαμναν τὴν νύκτα μέρα,

„Γιὰ νὰ φθάσουν εἰς τοὺς λόγγους,
νὰ γλυτώσουν ἀπ' τοὺς φόνους.

(τόσον μόνον ἐνθυμήθη εἰς ἀπὸ τὸν ὕμνον αὐτὸν τοῦ Ἰωάννου Νοταρᾶ).

(1) Τὴν αὐταδέλφην τοῦ Π. Νοταρᾶ ἐνθυμεύθη ὁ Νικόλαος Δελιγιάννης, καὶ ἡ ἐξ ἀγχιστείας αὐτῆ συγγένεια συνέτεινεν ἐπὶ πολὺ εἰς τὸ νὰ παυξήσῃ τὴν ὑπόληψιν, τὴν δύναμιν, καὶ τὴν ἐπιρροήν τοῦ Π. καὶ Γ. Νοταρᾶ, καὶ νὰ γίνῃ παραίτιος ὅχι ὀλίγης ὠφελείας εἰς αὐτοὺς, (ὡς φάνη ἐκ τῶν πραγμάτων αὐτῶν).

ρίνθου, καὶ τὰ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς ἐπαρχίας Κορινθίας διατρέξαντα ὡς ἐκ τῆς ἀμοιβαίας ἀντιπολιτεύσεως μεταξὺ τῶν δύο οἰκογενειῶν τῶν Νοταραίων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΟΓΔΟΟΝ.

Πολιορκία Ναυπλίου - καὶ φυγὴ τῶν Ὀθωμανῶν ἀπ' Ἄργους.

Οἱ δὲ τοῦ Ἄργους καὶ τοῦ Ναυπλίου κάτοικοι Ὀθωμανοὶ ἀπὸ τὰς ἀρχάς τοῦ 1821 ἔτους καὶ ἔπειτα ἤκουον πολλὰς καὶ διαφόρους περὶ ἀποστασίας φήμας, καὶ ὅτι ἡ Ῥωσσία ἐμέλλε νὰ συνδράμῃ τοὺς Ἑλληνας, κ. τ. λ. Περὶ δὲ τὸν Φεβρουάριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους, βεβαιωθέντες ὅτι εἰς τὰς νήσους Ὑδρας καὶ Σπετζῶν ἐγίνοντο μεγάλαι προπαρασκευαί, καὶ ὅτι τὰ Ὑδραϊοσπετζιώτικα πλοῖα μετέφερον ἐκάστοτε τροφάς, ὅπλα, κανόνια, πολεμεφόδια, καὶ ἄλλα τοιαῦτα, κατεταράχθησαν ἀπὸ τὴν φήμην αὐτὴν, καὶ μὲ τρόπον πολλὰ ἐπιτήδειον καὶ μυστικὸν ἀπέστειλαν εἰς τὰς νήσους καὶ Χριστιανούς καὶ Ὀθωμανούς, ἄλλους μὲν διὰ ν' ἀγοράζωσι διάφορα ἐμπορικὰ εἶδη, ἄλλους δὲ, διὰ νὰ ζητῶσι δάνεια χρήματα, καὶ ἄλλους δι' ἄλλας ἰδιαιτέρας αὐτῶν δῆθεν ὑποθέσεις, οἵτινες ἐπιστρέφοντες δὲν ἐδύναντο νὰ τοὺς βεβαιώσωσι θετικῶς περὶ τῶν διαφημιζομένων, καθότι δὲν εἶδον τίποτε ἀφ' ὅσα ἡ φήμη διεσάλπιζεν, ὅτι δηλ. μεταφέρονται εἰς τὰς νήσους ὅσα ὑπέθετον, ἢ ἤλπιζον, ὅτι γίνονται πραγματικῶς εἰς τὰς νήσους οἱ ἐν Ἀργεὶ καὶ ἐν Ναυπλίῳ Ὀθωμανοὶ, οἵτινες ἀποτυχόντες ἐκ τῆς εἰς τὰς νήσους ἀποστολῆς τῶν ῥηθέντων, ἀπέστειλαν καὶ εἰς τὴν Τριπολιτζάν ἐξετάζοντες διὰ νὰ πληροφορηθῶσι τί ἐκ

τῶν διαθρυλλουμένων, ἀλλ' ἐστάθη ἀδύνατον τὸ νὰ βεβαιωθῶσι θετικὸν τί, καὶ οὕτω περιεφέροντο σκεπτικοὶ καὶ κατηφεῖς. Ἐπαρηγοροῦντο δὲ μόνον ὑπέρμετρα ἀπὸ τὴν ἐν Τριπολιτζᾷ ἀπέλευσιν τοῦ Μητροπολίτου Ναυπλίου καὶ τοῦ Προεστῶτος τοῦ Ἄργους Ἰω. Πετρόυχα, οἵτινες ἔγραφον συχνὰ ἐκ τῆς Τριπολιτζᾶς ὅτι ὅλα τὰ διαφημιζόμενα εἶναι ὑποκινήσεις τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ, καὶ ὅτι νὰ μένωσιν ἡσυχοὶ χωρὶς τῆς παραμικρᾶς ὑποψίας, θεωρῶν εἰς ἕκαστος ἐν ἡσυχίᾳ τὰς ὑποθέσεις των· ἀλλὰ μ' ὅλα ταῦτα δὲν ἦτον δυνατὸν νὰ καθησυχάσωσι τὸν ἐσωτερικόν των θόρυβον ὥς ἐκ τῆς ὑποψίας.

Ἐν δὲ τῷ μεταξύ τούτῳ (τὴν 23 Μαρτίου 1821) ἐνῷ ἔμαθον ὅτι οἱ Λεονταρίται Ὀθωμανοὶ ἀπεκλείσθησαν εἰς τὴν Τριπολιτζάν μετὰ πολὺν φόβον καὶ τρόμον, καὶ ἡ φήμη αὐτὴ διεδόθη εἰς ὅλους τοὺς ἐν Ἀργεὶ Ὀθωμανούς, πρὸς τὸ ἐσπέρας τῆς ἡμέρας ἐκείνης Τοῦρκός τις, Χαίτας ὀνομαζόμενος, (εἴτε ἐκ μέθης παρακινήθεις, εἴτε ἄλλως) ἔρριψε μίαν κουμποῦραν (πιστόλιον τῆς ζώνης), τὸν κρότον τῆς ὁποίας ἀκούσαντες οἱ Ὀθωμανοὶ, ἄλλως τε δὲ ὄντες συλλογισμένοι ὑπὲρ τὸ δέον διὰ τὸν εἰς τὴν Τριπολιτζάν αἰφνίδιον ἀποκλεισμόν τῶν Λεονταριτῶν, καὶ πτοηθέντες ἐκ τοῦ κρότου τοῦ πιστολίου, πάραυτα (χωρὶς καὶ ἀπλῆς ἐρεῦνης τοῦ, ποῖος ἐπυροβόλησε, καὶ διατί,) ἄνευ τῆς παραμικρᾶς ἀργοπορίας, ἢ ἄλλης τιнос σκέψεως, συναθροίσαντες τὸ πολυτιμώτερον μέρος τῆς κινητῆς αὐτῶν περιουσίας (ὅσον ἐδυνήθησαν), καὶ ἐπιθέσαντες εἰς τὰ φορτηγὰ ζῶα τὴν νύκτα ἐκείνην, ἀναχωρήσαντες ἐκ τοῦ Ἀργους, μετέβησαν εἰς τὸ Ναύπλιον, τρέχων ἕκα-

στος καὶ ἀπωθῶν τὸν ἄλλον διὰ τὴν πρωτοφύγην, καὶ τὴν
 πρωτοεισέλθῃ εἰς τὴν πόλιν τοῦ Ναυπλίου, χωρὶς τὴν
 γνωρίξῃ κανεῖς, ποῖον ἦτον αἴτιον τῆςδρομαίας ἐκεί-
 νης φυγῆς των, τὴν ὁποίαν ἔκαμαν αἰφνιδίως τρέχον-
 τες ἄνδρες, γυναῖκες, νέαι, γραῖαι, καὶ ἐκ τῶν ἐπιση-
 μοτέρων ἀνυπόδητοι, καὶ μὲ δάκρυα εἰς τοὺς ὀφθαλ-
 μούς· κατὰ δὲ τὴν στιγμὴν τοῦ γενομένου βρασμοῦ
 ἐκείνου τῆς φυγῆς τῶν Ὀθωμανῶν, οἱ πρόκριτοι τῆς
 πόλεως τοῦ Ἄργους Ἑλληγες ὑποπτεύσαντες μήπως
 συμβῇ τι ἄπευκταῖον, ἢ μήπως ἤθελον ζητήσῃ οἱ Ὀ-
 θωμανοὶ τὰ τοὺς συμπαραλάβωσι μεθ' ἑαυτῶν ὡς ὁμή-
 ρους εἰς τὸ Ναύπλιον, ἐξελθόντες καὶ αὐτοὶ ἐκ τῆς
 πόλεως, διέμειναν εἰς τὰς πέριξ τοῦ Ἄργους κειμένας
 Κώμας, ἕως οὗ ἀνεχώρησαν ὅλοι οἱ ἐν Ἀργεὶ Ὀθω-
 μανοὶ, ἐκ τῶν ὁποίων δὲν ἔμεινεν οὐδὲ εἷς εἰς τὸ
 Ἄργος μέχρι τῆς πρωίας τῆς ἐπιούσης, μετὰ τὴν
 ἀναχώρησιν τῶν ὁποίων ἐπιστρέψαντες οἱ μνησθέντες
 πρόκριτοι εἰς τὴν πόλιν (τὴν 25 Μαρτίου), καὶ συνελ-
 θόντες εἰς τοπικὴν τῆς πόλεως των συνέλευσιν, ἐσύζη-
 σαν διοίκησιν ἐπιτόπιον, ὑπὸ τὸ ὄνομα Καντζελα-
 ρία, ἣτις πάραυτα ἔλαβε μέτρον διὰ τὴν πολιορκίαν
 τοῦ Ναυπλίου, προνοήσασα εὐθὺς δι' ὅλα ὅσα ἦσαν ἀ-
 ναγκαῖα εἰς τὴν πολιορκίαν, ἐκδοῦσα ἐν ἀκαρεῖ διατα-
 γὰς καὶ προστάγματα εἰς τοὺς ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς
 πόλεως κατοίκους, οἵτινες πειθόμενοι καὶ ὑπακούοντες
 προθύμως εἰς τὰς διαταγὰς αὐτῆς, ἐξετέλουν τὰ δια-
 ταττόμενα.

Στρατολογήσαντες δὲ (τὴν 2 Ἀπριλίου) 600 πε-
 ρίπου Κρανιδιώται, Καστρίται, (Ἑρμιόνιοι), καὶ τινες
 ἐξ ὅλων τῶν Κωμῶν τοῦ Κάτω Ἀχαγῆ, ἐπὶ κεφαλῆς

ἔχοντες τὸν Γκίκαν Μπότασην, τὸν ἀτρόμητον Παπᾶ Ἀρσένιον Κρανιδιώτην, καὶ τὸν Νικόλαον Σταματελόπουλον (αὐτάδελφον τοῦ Νικήτα, ἄνδρα γενναῖον καθ' ὅλα καὶ ὅμοιον μὲ τὸν αὐτάδελφόν του), ἐτοποθετήθησαν εἰς τὴν θέσιν ἐπωνομαζομένην Κατζίγκρι, καὶ εἰς τὴν Ἄριαν, συστήσαντες τὴν πολιορκίαν τοῦ Ναυπλίου 5|4 τῆς ὥρας μακρὰν τοῦ Φρουρίου. Τὴν αὐτὴν ἡμέραν καὶ ἡ τοπικὴ τοῦ Ἄργους Διοίκησις ἐστρατολόγησε διὰ τὴν αὐτὴν πολιορκίαν 900 τὸν ἀριθμὸν στρατιώτας ἐκ τῶν κατοίκων τῆς πόλεως καὶ ἐκ τῶν Κωμῶν τῆς ἐπαρχίας Ἄργους, πολλοὶ τῶν ὁποίων μὴ ἔχοντες ὅπλα, ἐχάλκευσαν εἰς τὴν στιγμὴν ἐκείνην λόγχας σιδηρᾶς διὰ τῶν σιδηρουργῶν, τὰς ὁποίας προσηλώσαντες εἰς ξύλα μακρὰ, ἠκολούθουν τοὺς λοιποὺς ὀπλοφόρους· μετὰ δὲ τῶν λοιπῶν Ἀργείων διωρίσθη ἐπὶ κεφαλῆς καὶ ὁ Σταΐκος Σταϊκόπουλος ἐκ Ζατούνης, ὡς ὀνομαζόμενος ἀνεψιὸς τοῦ Θ. Κολοκοτρώνη, καὶ ὡς ἔχων (καθὰ ἐνομίζετο) ἰδέαν πολεμικῆς. Ἐπὶ τούτοις συνελθόντες καὶ οἱ 900 Ἀργεῖοι εἰς τὸ Κατζίγκρι μετὰ τῶν Κρανιδιωτῶν καὶ λοιπῶν, καὶ σχηματίσαντες ἅπαντες ἓν σῶμα, διετήρουν τὴν πολιορκίαν, προσέχοντες εἰς τὴν ἀπὸ τοῦ Ναυπλίου τῶν Ὀθωμανῶν ἔξοδον· ἀλλ' ἐντοσούτῳ ἡ τοπικὴ τοῦ Ἄργους Διοίκησις λαβοῦσα τακτικὴν καὶ συστηματικὴν ἐναρξιν τῶν χρεῶν τῆς, ἐπρομήθευεν ὅλον ἐν τὰ ἀναγκαῖα, ἀποστείλασα εἰς τὰς Σπέτζας καὶ ἐπίτηδες ἀνθρώπους διὰ νὰ φέρωσι πυρίτιδα, τὴν ὁποίαν καὶ ἔφερον διὰ τοῦ Λενιδίου, συγκεϊμένην ἐκ τριῶν κιβωτίων· οὗσης δὲ καὶ ὑστερήσεως μολύβδου, ἐπρομηθεύθη ἀπὸ τὴν στέγην τοῦ ἐν τῇ πόλει Ἄργους Ὀθωμανικοῦ Μεδρεσέ (Σπου-

δαστηρίου) ἤτις ἦτον ἐκ μολύβδου κεκαλυμμένη, καὶ ὥς ἐκ τούτου ὠκονόμησεν ἡ Καντζελαρία τὰ ἀναγκαῖοτερα διὰ τὴν πολιορκίαν, διατάττουσα νὰ χαλκεύωνται ὅλον ἐν καὶ λόγχαι μὲ τὰ ξύλα, καὶ μὲ αὐτὰς ὤπλιζε τοὺς ἀόπλους, καθότι ἦτον μεγίστη ἔλλειψις ὅπλων.

Ἐν δὲ μέρος ἐκ τῶν ἐν Ναυπλίῳ Ὀθωμανῶν φοβούμενοι νὰ ἐξέλθωσιν εἰς τὴν ξηρὰν ἐκ τῆς μεγάλης πύλης τοῦ Φρουρίου, ἀπεφάσισαν (τὴν 4 Ἀπριλλίου) ν' ἀποβῶσι διὰ τινων πλοιαρίων εἰς τοὺς ἀντικρυ τῆς Ναυπλίας Μύλους, διὰ νὰ συλλέξωσι τρόφιμα, αἰγοπρόβατα, βόας, ἀγελάδας, καὶ ἄλλα τοιαῦτα· ἀλλὰ πρὶν ἢ εἰδοποιηθῇ ἡ τοπικὴ τοῦ Ἄργους Διοίκησις τὴν ἔξοδον αὐτὴν τῶν Ὀθωμανῶν, εἶχεν ἀποστείλει 200 ὀπλοφόρους Ἕλληνας νὰ προκαταλάβωσι τὴν θέσιν τῶν Μύλων, ὑποπεύσασα καμμίαν ἐνδεχομένην τῶν Ὀθωμανῶν ἀπόβασιν· ἅμα δὲ ὅτε ἔφθασαν πλησίον τῶν Μύλων οἱ διὰ τῶν πλοιαρίων ἀπελθόντες Ναυπλιεῖς Ὀθωμανοί, καὶ συνεκροτήθη εὐθὺς μάχη μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν προκατασχόντων τὴν θέσιν τῶν Μύλων 200 Ἑλλήνων, ἔφθασε καὶ ἡ Μπουμπουλίνα μετὰ τοῦ πλοίου της, καὶ τρία ἄλλα ὁμοῦ πλοῖα τοῦ Γκίγκκα Μπόταση μὲ σημαίας Ἑλληνικάς, τὰ ὁποῖα αὐτὰ μὲν μὲ τὸν συνεχῇ ἐκ τῆς θαλάσσης κανονοβολισμόν των, ἀφ' ἐτέρου δὲ οἱ ἐκ τῆς ξηρᾶς 200 Ἀργεῖοι ἀντέκρουον τοὺς Ὀθωμανοὺς, οἵτινες μετὰ πολλοῦ φόβου καὶ τρόμου ἐπέστρεψαν εἰς τὸ Ναύπλιον, χωρὶς νὰ δυνηθῶσιν ὅχι μόνον νὰ συλλέξωσι τρόφιμα, ἀλλ' οὔτε καὶν τὸ ἔδαφος τῶν Μύλων νὰ πατήσωσιν· ὅθεν καὶ ἀποτυχόντες τῆς εἰς τοὺς Μύλους αὐτῆς ἀποβάσεώς των, (τὴν 7 Ἀπριλλίου) ἐξεστράτευσαν περίπου τῶν

600 ἐναντίον τῶν ἐν τῷ Κατζίγκρι Ἑλλήνων· ἀλλ' ἀποκρουσθέντες ἐπέστρεψαν εἰς τὸ Ναύπλιον ἐπ' ἐλπίδι ἄλλης ἐπομένης ἰσχυροτέρας ἐκστρατείας.

Μετὰ δὲ τὰς ἑορτὰς τοῦ Πάσχα ἦλθεν εἰς τὸ Ἄργος καὶ ὁ Δ. Τζόρκης, ὅπου γενομένης συσκέψεως, μετὰ τῶν μελῶν τῆς τοπικῆς ἀρχῆς, ἐνεκρίθη νὰ συζητηθῇ καὶ ἐν ἄλλο στρατόπεδον εἰς τὸν Ἀχλαδόκαμπον δι' ὑποψίαν πάσης ἐνδεχομένης ἐξόδου τῶν ἐν Τριπολιτζᾷ Ὀθωμανῶν πρὸς βοήθειαν τῶν ἐν Ναυπλίῳ. Ἐγκριθείσης δὲ τῆς προτάσεως αὐτῆς μετεκλήθη ὁ Σταΐκος ἀπὸ τοῦ Κατζίγκρι, τὸν ὁποῖον διώρισαν μετὰ 200 Ἑλλήνων, καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὸν Ἀχλαδόκαμπον συνοδευθεὶς παρὰ τοῦ Δ. Τζόρκη, καὶ μὲ 2 μικρὰ κανόνια τοῦ κάμπου ἐφωδιασμένος. Ἀφοῦ δὲ ἀνέβησαν οἱ περὶ τὸν Σταΐκον εἰς τὸν Ἀχλαδόκαμπον, καὶ συνενωθέντες μετὰ 80 Ἀχλαδοκαμπιτῶν, ἐτοποθετήθησαν ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Κώμης ἐκείνης καταλαβόντες τὰς ἀναγκαίας θέσεις, ὁ μὲν Δ. Τζόρκης ὑπέστρεψεν εἰς τὸ προσστιγθὲν ἐν τῷ Κατζιγκρίῳ στρατόπεδον, διαμείνας αὐτόθι μετὰ τῶν λοιπῶν.

Οἱ δὲ ἐν Ναυπλίῳ Ὀθωμανοὶ ὑπὲρ τοὺς 1500 ἐπεχείρησαν (τὴν 17 Ἀπριλλίου) καὶ δευτέραν ἐκστρατείαν κατὰ τοῦ ἐν Κατζιγκρίῳ Ἑλληνικοῦ στρατοπέδου· ἀλλὰ πρὶν ἢ συγκροτηθῇ ἡ μάχη μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν Ἑλλήνων, παραλαβὼν ὁ Δ. Τζόρκης 200 στρατιώτας, κατέλαβε τὴν ἀριστερὰν τῶν Ὀθωμανῶν πλευρὰν, οἱ δὲ Ὀθωμανοὶ ἐπερειδόμενοι εἰς τὸ ἐμπειροπόλεμόν των, καὶ νομίζοντες τοὺς Ἑλληνας ὅλως δι' ὄλου ἀπειροπολέμους, καὶ (ὡς πρὸς αὐτοὺς) πάντῃ ἀδυνάτους, παρημέλησαν τοῦ νὰ προλάβωσι τὰ ἀναγκαῖα

τῆς μάχης στρατηγήματα· μ' ὅλον ὅτι δὲ οἱ Ἕλληνες ἦσαν τῷ ὄντι ἀπειροπόλεμοι, καὶ οἱ πλεῖστοι αὐτῶν ἄσπολοι (φέροντες μόνον τὰς προῤῥηθείσας λόγχας), μ' ὅλα ταῦτα μὲ ὅλην των τὴν ἀνικανότητα ἐκείνην ὄχι μόνον τοὺς κατεδίωξαν μὲ κατασχύνην, ἀλλ' ἐφόνευσαν καὶ 4 Ὀθωμανοὺς, πληγώσαντες καὶ 3, πληγωθέντων ἐλαφρὰ καὶ 2 Ἑλλήνων εἰς τὴν μάχην ταύτην.

Πληρρωροηθέντες δὲ οἱ ἐν Κατζίγκριῳ στρατοπεδευμένοι Ἕλληνες (τὴν 21 Ἀπριλλίου) ὅτι περισσότεροι τῶν 5000 Ὀθωμανοὶ ἐκ τῆς σερειᾶς Ἑλλάδος ἐρχόμενοι μετέβαινον εἰς Κόρινθον, καὶ ὅτι κακῶς ἐμελλον νὰ ἔλθωσιν εἰς τὸ Ἄργος, κατεταράχθησαν ἐκ τῆς φήμης αὐτῆς, καὶ πάραυτα εἰδοποίησαν περὶ τούτου τὴν τοπικὴν τοῦ Ἀργους Διοίκησιν διὰ νὰ λάβῃ καὶ αὐτὴ μέτρον, νὰ βεβαιώσῃ δὲ ἀκολούθως καὶ τὸν στρατὸν διὰ νὰ ἐξασφαλισθῇ, ἢ ἄλλως νὰ λάβῃ μέτρα περὶ τοῦ πρακτέου εἰς ἐναντίαν περίστασιν. Ἡ τοπικὴ Διοίκησις τοῦ Ἀργους εἰδοποιηθεῖσα τὰ περὶ τούτου, πάραυτα ἀπέστειλεν ἓνα Ἀργεῖον ἑφιππον, διατάξασα αὐτὸν νὰ ταχύνη ὅσον τὸ δυνατόν τὴν εἰς τὴν Κόρινθον μετάβασιν του, καὶ βεβαιωθείς, ἐὰν τῷ ὄντι ἐμθαίνουσι Ὀθωμανοὶ, νὰ ἐπιστρέψῃ ἐν ἀκαρεῖ, καὶ νὰ εἰδοποιήσῃ αὐτὴν, διὰ νὰ προλάβῃ πᾶν ἐνδεχόμενον ἀπευκταῖον. Ἀλλ' ὁ δυστυχὴς, περὶ οὗ ὁ λόγος, Ἀργεῖος (κατὰ τύχην εἰς ὧν τῶν ἀγαπώντων τὸν οἶνον) πρὶν ἢ ἐξελεθῇ εἰς ὁδοιπορίαν, ἀφ' οὗ ἔπιεν εἰς τὸ Ἄργος ἀρκετὸν οἶνον, ἔλαβε μεθ' ἑαυτοῦ καὶ ἐν ἀσκίδιον χωρητικὸν 6 ὀκκάδων περίπου διὰ νὰ πῇ καθ' ὁδόν, καὶ οὕτω τὴν ἐπιοῦσαν (22 Ἀπριλλίου) μόλις μετὰ μεσημβρίαν ἀνελχώρησε διὰ τὴν Κόρινθον· ἀλλὰ καθ' ὁδὸν πίνων ἐκ

τοῦ ὁποίου ἔφερεν εἰς τὸ ἀσκίδιον οἴνου, τραγωδῶν, ἔλεγεν· « ἡμεῖς τὸ Ἀνάπλι ἔχομεν πλόκο, τὸ Ἄργος » τὸ ἐκυριεύσαμεν, στέρε τε πῖμεν » (ὃ ἐστὶ, βάλε νὰ πῖωμεν), νομίσας ὁ δυστυχὴς ὅτι ἀφοῦ οἱ Ἀργεῖοι Ὀθωμανοὶ ἀπεκλείσθησαν εἰς τὸ Ναύπλιον, ἡλευθερώθη πλέον τὸ Ἄργος, καὶ ὅτι οἱ Ὀθωμανοὶ ἐξηφανίσθησαν, ἔνεκα τούτου ἐτραγῶδει, ὡς εἴρηται, σηκώνων τὸ ἀσκίδιον, καὶ πίνων, ἕως οὔ αὐτὸς μὲν ἐμεθύσθη ὑπὲρ τὸ δέον, ὁ δὲ ἵππος ὠδευεν ἀπάγων αὐτὸν μὲ τὴν θέλησίν του· καταλαβούσης δὲ τῆς νυκτός, μόλις περὶ τὴν τρίτην ὥραν μετὰ τὴν δύσιν τοῦ Ἥλιου ἔφθασεν εἰς Κόρινθον μὲ τὴν ὁποίαν εὕρίσκετο κατάστασιν, κεκαρωμένος ἀπὸ τὴν μέθην.

Ὁ Κεχαγιάμπεης τοῦ Χουρσίτ Πασσᾶ (1) εἰσβαλὼν εἰς τὴν Κόρινθον, εὐθὺς κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν (23 Ἀπριλλίου) κατέστησε φυλακὰς, ἢ σκοπιάς (βάρδιας) ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς πόλεως διὰ νὰ γνωρίζῃ τοὺς εἰσερχομένους καὶ ἐξερχομένους, ὑποπτεῦων καὶ καμμίαν Ἑλληνικὴν κατ' αὐτοῦ ἐπιδρομὴν· ὁ δὲ διαληφθεὶς Ἀργεῖος ἅμα ὅτε ἐπλησίασεν εἰς τὴν ἔξωθεν τῆς πόλεως πρώτην φυλακὴν, ἐσκοτισμένος ὢν ἀπὸ τὴν οἰνοποσίαν, ἐνόμισεν ὅτι οἱ κατέχοντες τὴν θέσιν ἐκείνην φύλακες ἦσαν Ἕλληνες, καὶ ἅμα ὅτε τὸν ὠμίλησαν κατὰ τὴν τάξιν, « ποῖος εἶναι » ἀπεκρίθη « ἐγὼ εἶμαι ἀδέρφια! » Χριστὸς ἀνέστης! καὶ σὲ χρόνους πολλοὺς τὴν Πάσχα· (γελῶν) στέρε τε πῖμ, ἀδέρφια »· οἱ φύλακες

(1) Οὗτος ἦτον ὁ εἰσβαλὼν εἰς τὴν Κόρινθον μετὰ τῶν 5000 Ὀθωμανῶν, περὶ οὗ διεδόθη ἡ φήμη εἰς τὸ ἐν Ματζικίῳ στρατόπεδον.

ἀκοῦσαντες τοὺς λόγους αὐτοὺς, θθεν καταβιβάσαντες αὐτὸν ἐκ τοῦ ἵππου, λέγοντα πρὸς αὐτούς· « τὸ κερ-
 » δῆσαμε, τὸ κερδῆσαμε, ἀδέρφια, τὸ Ῥωμαϊκὸ δικό
 » μας εἶναι, » καὶ παραλαβόντες αὐτὸν οὕτω καταβε-
 βρεγμένον ὑπὸ τῆς μέθης, τὸν ἐπαρουσίασαν εἰς τὸν
 Κεχαγιάμπειν, τοῦ ὁποίου τὴν γενειάδα ἰδὼν ὁ Ἀρ-
 γεῖος, καὶ νομίσας ὅτι ἦτον Ἀρχιερεὺς, ἅμα ὅτε ἐ-
 φθασεν ἐνώπιόν του, τῷ εἶπε, « προσκυνοῦμ' ἀφέντη
 » Δεσπότη », προσεγγίσας ἐνταυτῷ ν' ἀσπασθῇ τὴν δε-
 ξιάν του, καὶ ἐξακολουθῶν νὰ λέγῃ ὅσα εἶχεν εἶπη καὶ
 εἰς τοὺς φύλακας· ὁ Κεχαγιάμπεις μ' ὅλα ταῦτα φαν-
 τασθεὶς ὅτι ὁ τρόπος τοῦ Ἀργεῖου ἦτον δόλιος, καὶ
 ὅτι εἶχεν ἀποσταλεῖ διὰ νὰ ἐξαπατήσῃ, κατόπιν δὲ νὰ
 ἔλθῃ στρατὸς Ἑλληνικὸς ἐναντίον του, διέταξεν εὐθὺς
 νὰ δυναμωθῶσιν ἔτι πλέον αἱ φυλακαί, καὶ νὰ προσέ-
 χωσιν αὐστηρότερα· ἀφοῦ δὲ ὁ Κεχαγιάμπεις διώρισε
 τοὺς περὶ αὐτὸν Ἑλληνας καὶ τὸν ἐξέτασαν πόθεν ἐρ-
 χεται, ποῖοι τὸν ἀπέστειλαν, πότε ἀνεχώρησεν ἀπὸ
 τὸ Ἄργος, πόσοι Ἑλληνες εἶναι συνηγμένοι, ποῦ δια-
 μένουν, πόθεν πορίζονται τὰ πολεμεφόδια, μετὰ τὰς
 ἐξετάσεις αὐτὰς γενομένας κατὰ τὸ μεσονύκτιον,
 βεβακχευμένου ἔτι ὄντος τοῦ Ἀργείου Ἑλληνος, διέ-
 ταξεν ὁ ἀπανθρώπου καὶ σκληρᾶς ψυχῆς ἄνθρωπος νὰ
 τὸν σουβλίσωσι, καὶ νὰ τὸν ἐψήσωσιν ὡς τράγον· τότε
 ὁ δυστυχὴς Ἀργεῖος ἀνανήψας ἐκ τῆς μέθης, ἐξύβρι-
 ζε τοὺς Ὀθωμανοὺς, λέγων, ὅτι μὲ τὸν θάνατον ἐνὸς
 Ἑλληνος δὲν ἐξοντώνονται ὅλοι οἱ Ἑλληνες, καὶ ὅτι
 τὸ δίκαιόν του θέλουν τὸ ἐκδικηθῇ οἱ ἐν Ἀργεὶ περιμέ-
 νοντες ὁμογενεῖς του· οὕτω δὲ ἡ μὲν προσταγὴ τοῦ
 τυράννου ἐξετελέσθη, ὁ δυστυχὴς Ἀργεῖος ἐψήθη εἰς

τὴν σούβλαν, οἱ δὲ ἀποστείλαντες αὐτὸν Ἀργεῖοι ἐπε-
ρίμενον νὰ εἰδοποιηθῶσι τὰ περὶ τῆς εἰσβολῆς τῶν
Ὀθωμανῶν (1). Ὁ Κεχαγιάμπεης ἐν τούτοις ἐπισκεφ-
θεὶς τοὺς ἐν Ἀκροπόλει Ὀθωμανοὺς, καὶ δοὺς αὐτοῖς
ὡς προεῖρηται, πολλὰς καὶ λαμπρὰς ἐλπίδας, μετέβη
εἰς τὸ Ἄργος μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν 3,500 περίπου
Ἀλβανῶν, ἐκ τῶν περιφημοτέρων, καὶ ἐπισημοτέρων
ὄντων τῆς Ἀλβανίας καὶ τῆς Τζαμωρίας. (2).

Ἄλλ' οἱ Ἀργεῖοι ἐν ᾧ ἐπερίμενον εἰσέτι τὸν ἀποσταλέν-
τα διὰ νὰ εἰδοποιηθῶσι, παρὰ πᾶσαν ἐλπίδα ἢ σκοπιά (βάρ-
διζ) τοῦ εἰς Κατζίγκρι στρατοπέδου ἰδοῦσα ἐξ ὀρεινῆς θέ-
σεως τὴν εἰς τὸ Ἄργος ὁδοιοποιρίαν τῶν Ὀθωμανῶν, εἰδοποίη-
σεν αὐτοὺς, αὐτοὶ δὲ τοὺς κατοίκους τῆς πόλεως Ἄργους,
μετέβησαν δὲ καὶ οἱ ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἅπαντες εἰς τὴν
πόλιν, καὶ κατέλαβον μετὰ τῶν ἄλλων ὅσας ἐδυνήθησαν
θέσεις, διὰ ν' ἀντιπαραταχθῶσιν εἰς τοὺς νεοε λθόντας Ὀθω-
μανοὺς. Ἄλλ' εἰς τὴν περίστασιν ἐκε ἰνὴν δὲν ἐγνώριζον τὸ
πρῶτον νὰ οἱ κοινομήσωσιν ἐξ αἰτίας τῆς αἰφνιδίου τῶν ἐχ-
θρῶν εἰσβολῆς, καθότι ἀφ' ἑνὸς μέρος αἱ καταληφθεῖσαι
παρ' αὐτῶν θέσεις ἦσαν πεδιναὶ, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἦσαν καὶ
ὅλαι αἱ οἰκογένειαι ἐντὸς τῆς πόλεως, τὸ ἵπποισιν αὐτὸ
ἐπέφερε μεγαλητέρας δυσκολίας καὶ ἐμπόδια· ἀλλὰ μ' ὅλα

(1) Ταῦτα πάντα διηγήθησαν οἱ ἴδιοι Ὀθωμανοὶ Ἀλβανοὶ ὅτε ἀνε-
χώρησαν διὰ τὴν πατρίδα των μετὰ τὴν πτώσιν τῆς Τριπολιτζῆς.

(2) Οὗτοι ἦσαν οἱ πρὸ τῆς πτώσεως τῆς Τριπολιτζῆς διὰ οὐλοῦν
ἀναχωρήσαντες, 2900, οἵτινες ἕως οὗ νὰ ἐπιβιβασθῶσιν εἰς τὰ πλοῖα
ἀπὸ τὴν Βοττίτζαν, μολὺς ἔμειναν 2000, περὶ ὧν ἀναφέρειν (κεφ. ζ'
Ττάρμ. Ζ. σελ. 89.)

ταῦτα ἐν ᾧ ἐπλησίαζον οἱ ἐχθροὶ εἰς τὸ Ἄργος (τὴν 25 Ἀπριλλίου) ταυτοχρόνως ἐγένετο καὶ ἡ φυγὴ τῶν ἐν τῇ πόλει γυναικῶν, παιδῶν, καὶ παρηλίκων ἀδυνάτων, ἐξ ὧν ἄλλοι μὲν κατέφυγον εἰς τὰ ὀπισθεν τῆς Ἀκροπόλεως τοῦ Ἄργους διὰ τὸ ὀρεινὸν τῶν θέσεων, ἄλλοι κατὰ τὴν θέσιν τῶν μύλων τοῦ Κεφαλαρίου, ὁ δὲ περισσότερος ἀριθμὸς τῶν ἀδυνάτων Ἑλλήνων τῆς πόλεως τοῦ Ἄργους κατέφυγον εἰς τὰ δύσβατα περὶ τὸ Ἄργος ἑλη (βάλτους) τὰ ὅποια ὄχι μόνον ἦσαν ἀδιάβατα, ἀλλ' ἦτον σχεδὸν ἀδύνατον νὰ εὕρωσιν οἱ ἐχθροὶ τὰς διόδους ἀπὸ τὰς ὁποίας εἰσῆλθον εἰς τὰ ἑλη οἱ Ἑλληνες, καὶ οὕτω διεσώθησαν.

Ὁ δὲ Ὄθωμανικὸς τοῦ Κεχαγιάμπεη στρατὸς ὅλον ἐν ἐπροχώρει ὁδεύων διὰ τὸ Ἄργος, ἀλλὰ πρὶν ἢ φθάσῃ εἰς τὸν πρὸς ὃν ὄρον, μακρὰν ὦν εἰσέτι τριῶν ὥρῶν διαστήματος, ἀπέστειλεν ὁ Κεχαγιάμπεης διαταγὰς πρὸς τοὺς παρευρισκομένους κατοίκους τοῦ Ἄργους, τοὺς ὁποίους προσεκάλει μὲ πολλὴν κολακείαν καὶ πονηρίαν διὰ ν' ἀποθέσωσι τὰ ὅπλα καὶ νὰ προσφέρωσι τὴν ὑποταγὴν τῶν καὶ εὐπεΐθειαν, ὑπισχνούμενος εἰς αὐτοὺς ὄχι μόνον ἀμνηστίαν, ἀλλὰ καὶ χορήγησιν τῶν μέσων καθ' ὅσα εἰς αὐτοὺς ἦσαν ἐπωφελῇ καὶ συντείνοντα· μ' ὅλον ὅτι δὲ ἡ φανταστικὴ παρρησία τῶν Ὄθωμανῶν τοὺς ἀπεδείκνυεν ὥς νὰ ἦσαν ὑπερβαίνοντες τὸν ἀριθμὸν τῶν 10,000, μ' ὅλα ταῦτα οἱ Ἑλληνες καίτοι θεωρήσαντες τὴν ἀδυναμίαν, τὸ ἀπειροπόλεμον, ἄλλως τε καὶ τὸ ἄοπλον τῶν περισσοτέρων τῶν, τὸ πεδινὸν τῶν θέσεων, καὶ ἄλλα τοιαῦτα ἐναντία, δὲν ἐδειλίασαν παντελῶς, ἀλλὰ τόσον οἱ ἐν Κατζίγκριῳ πολιορκοῦντες, καθὼς καὶ ἄλλοι οἱ εὐρεθέντες εἰς τὴν πόλιν τοῦ Ἄργους, οἱ μὲν ἐπὶ κεφαλῇς ἔχοντες τὸν Δ. Τζόκρην περίπου ὄντες τῶν 600, κατέσχον τὴν

θέσιν τῆς ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ Ἄργους κειμένης Μονῆς τῆς κατακεχυμένης, οἱ δὲ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν ὄντες τοῦ Παπ. Ἀρσενίου Κρανιδιώτου 80, κατέσχον αὐτὴν τὴν Μονήν, ὡς ὀχυρὰν καὶ δύσβατον θέσιν οὔσαν, 200 δὲ ἄλλοι συγνώθεντες μετὰ 700: περίπου ψυχῶν ἀδυνάτων, ὠχυρώθησαν εἰς τὸ ἐρείπιον Φρούριον τῆς Ἀκροπόλεως τοῦ Ἄργους, καὶ ἐν ἄλλο σῶμα συγκείμενον ἐκ 500: περίπου Σπετζιωτῶν καὶ ἄλλων, κατέλαβε τὴν ἔξωθεν τῆς πόλεως ὁλως διόλου πεδινὴν ὁδὸν τοῦ ἀγίου Νικολάου.

Διαμερισθέντων δὲ οὕτω πως τῶν Ἑλλήνων, ὁ Κεχαγιάμπεης ἰδὼν ὅτι δὲν τῷ ἐστάλη ἀπάντησις εἰς τὰς διαταγὰς του, ὤδευσεν τὴν εἰς τὸ Ἄργος φέρουσαν ὁδὸν· Φθάσας δὲ μέχρι τινὸς διαστήματος, καὶ θεωρήσας διὰ τοῦ τηλεσκοπίου ὅτι ὑπάρχουν Ἑλληνικὰ στρατεύματα, διεμέρισε καὶ ἐκεῖνος εἰς δύο τὰ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν του στρατεύματα· ἅμα δὲ ὅτε ἐπλησίασαν, ἐκ πρώτης ὁρμῆς τοῦ ἐκατέρωθεν γενομένου πυροβολισμοῦ οἱ μὲν Ἕλληνες διαλυθέντες, ἄλλοι μὲν ἀνέβησαν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, ἄλλοι δὲ εἰσῆχθησαν εἰς τὰς ἐλώδεις θέσεις, καὶ πολλὰ ὀλίγοι ἡσφαλίσθησαν εἰς ὀχυρὰς τινὰς τῆς πόλεως οἰκίας, ἀντικρούοντες τοὺς Ὀθωμανοὺς καὶ ἐκ τῶν οἰκιῶν αὐτῶν, καὶ ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως οἱ ἐκεῖσε, καθὼς καὶ οἱ ἀπὸ τῆς Μονῆς, ὥστε ἐφόνευσαν ὑπὲρ τοὺς 30: ἐκ τῶν εἰσερχομένων Ὀθωμανῶν. Ἐπὶ τούτοις ἔφθασε καὶ ὁ Γρηγόριος Δικαῖος (τὴν 26 Ἀπριλλίου) ὁ Σκαλτζᾶς, καὶ ὁ Σταῖκος πρὸς βοήθειαν τῶν Ἀργείων, οἵτινες συσκεφθέντες μετὰ τοῦ Δ. Τζόκλη καὶ τοῦ Νταγρέ, ἐνέκριναν νὰ ὀχυρωθῶσιν ἅπαντες εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, διὰ νὰ ὑπερασπίζωσι τοὺς εἰς τὰς οἰκίας τῆς πόλεως ὀχυρωθέντας Ἕλληνας. Δὲν ἐσυλλογίσθησαν ὅμως ὅτι τὸ πρῶτον καὶ κυριώτερον πάν-

των, αἱ τροφαὶ ἔλειπον, καὶ ὅτι οἱ κατὰ πρῶτον εἰσελθόντες Ἕλληνες δὲν εἶχον λάβει προμήθειαν διὰ νὰ εἰσάξωσι τὰς ἀναγκαίας τροφάς· μὲν ὅλα ταῦτα εἰσελθόντες μὲν στρατιώτας περίπου τῶν 600, καίτοι ὑστερημένοι ὀπλων οἱ πλείότεροι καὶ ἐφωδιασμένοι μὲν σούβλας καὶ μὲν τὰς προῤῥηθείσας λόγχας, κατετρόμαξαν τοὺς ἐχθροὺς, εἰς τρόπον ὥστε ὁ Κεχαγιάμπεης θεωρήσας τὸν εἰσὶν αὐτὸν τοῦ εἰς κίνδυνον ὄντα, (τὴν 26 Ἀπριλλίου) ἔγραψεν εἰς τοὺς ἐν Ναυπλίῳ Ὀθωμανοὺς νὰ προφθάσωσιν εἰς βοήθειάν του, ἐκ τῶν ὁποίων ἦλθον ὑπὲρ τοὺς 1500: πεζοὶ τε καὶ ἱππεῖς· ταῦτοχρόνως ἀναγγεῖλας καὶ εἰς τὴν Τριπολιτζάν τὴν εἰς τὸ Ἄργος ἔλευσίν του (1), ἐξητήσατο νὰ προφθάσωσιν ὅσοι περισσότεροι δυνηθῶσιν ἐκ τῶν αὐτόθι διαμενοντων, διὰ νὰ ὠφεληθῶσιν ἀπὸ Ἑλληνικὰ λάφυρα, κτλ. Λαβόντες δὲ καὶ οἱ ἐν Τριπολιτζᾷ τὴν πρόσκλησιν τοῦ Κεχαγιάμπεη, πλήρεις χαρᾶς καὶ ἀγαλλιάσεως διὰ τὴν ἔλευσιν αὐτοῦτε καὶ τοῦ νέου στρατοῦ, καὶ ὅσον ταχύτερον ἐτοιμασθέντες ὑπὲρ τὰς 4000, ἐξεστράτευσαν, μεταβάντες ἀπτοήτως εἰς τὸ Ἄργος.

Μεταξὺ τούτου οἱ ἐν ταῖς οἰκίαις τῆς πόλεως ὀχυρωθέντες Ἕλληνες ἑνοχωρηθέντες ἐκ πάντων, ἐδραπέτευσαν διὰ νυκτὸς οἱ δυνατώτεροι, ἐκ τῶν ὁποίων, καθὼς καὶ ἐκ τῶν ἄλλων, πολλοὺς συλλαμβάνων ὁ Κεχαγιάμπεης, τοὺς μὲν διὰ τῆς σπάθης τεταρτίζων, ἐκρέμα εἰς τὰς ὁδοὺς τὰ πτώματα αὐτῶν, τοὺς δὲ ἐφηνεν, ἄλλους δὲ ἀπηγχόνιζε, καὶ ἄλλους ἐφυλάκιζεν. Ἀλλ' ἀφοῦ ἐφθα-

(1) Ἔως τῆς ἐποχῆς ἐκείνης αἱ ὁδοὶ πανταχόθεν ἦσαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰσθεραὶ, οἱ δὲ τῶν διαφόρων Κομῶν κάτοικοι ἦσαν περιορισμένοι εἰς τὰ ὀρεινὰ καὶ ἀσφαλῆ μέρη.

σαν εἰς τὸ Ἄργος (τὴν 28 Ἀπριλλίου) καὶ οἱ ἐκ Τριπολιτζᾶς ἐκστρατεύσαντες, καὶ ἡ πεδιάς ἐκείνη ἐπλήσθη ἐχθρικῶν στρατευμάτων ὑπερεχόντων τὰς 10,000 περίπου, συγκεκμημένων δὲ ἐκ τῶν γεσελθόντων, τῶν Ναυπλιέων, καὶ τῶν ἀπὸ Τριπολιτζᾶς ἐκστρατευσάντων, ὁ δὲ ἀριθμὸς τῶν Ἰππῶν αὐτῶν ὑπερέβαινε τὰς 6,000· τότε οἱ ἐν τῇ Ἀκροπόλει τοῦ Ἀργους ὀχυρωθέντες Ἕλληνες θεωρήσαντες τὴν τοσαύτην πληθὺν τῶν ἐχθρῶν, ἀφ' ἐτέρου δὲ καὶ τὴν ἀπὸ αὐτοῦς ἔλλειψιν τροφῶν, ὕδατος, καὶ πολεμεφοδίων, καὶ ὥς ἐκ τούτων σκεφθέντες ὅτι δὲν ἐδύναντο νὰ ὑποφέρωσιν οὔτε κἂν δύο ἡμερῶν πολιορκίαν, πολὺ δὲ μᾶλλον διότι ἦσαν ἐντὸς τῆς Ἀκροπόλεως συνησφαλισμέναι περίπου τῶν 800: ψυχὰς γυναικῶν καὶ παίδων, κατὰ τὸ μεσονύκτιον τῆς 29: Ἀπριλλίου ἐδραπέτευσαν ἅπαντες, τὴν δραπέτευσιν τῶν ὁποίων πληροφορηθεὶς καὶ ὁ τὴν Μονὴν τῆς κατακρυμμένης κατασχὼν Παπ. Ἀρσένιος Κρανιδιώτης, συμπαραλαβὼν τοὺς μετ' αὐτοῦ 80: Ἕλληνας, τὴν αὐτὴν νύκτα ξιφῆρεις ἐδραπέτευσαν ἔμπροσθεν ἀπὸ 4,000: περίπου Ὀθωμανοὺς, διασθέντες χωρὶς τινος κἂν σμικρᾶς βλάβης ἢ ζημίας.

Ἄμα δὲ τῇ πρωΐᾳ τῆς 29 Ἀπριλλίου οἱ ἐν τῇ ῥηθείᾳ Μονῇ συνασφαλισθέντες Ἕλληνες καὶ Ἑλληνίδες ὑπὲρ τὰς 600: ψυχᾶς, μετὰ τὴν δραπέτευσιν τοῦ Παπ. Ἀρσενίου καὶ τῶν μετ' αὐτοῦ 80:, ἐξῆλθον τῆς Μονῆς, καὶ ἐπαρουσιάσθησαν ἐνώπιον τοῦ Κεχαγιάμπεη, δικαιολογηθέντες ὅτι ἀπὸ τὴν νύκτα ἐκείνην δυνάσται τινες Ἕλληνες τοὺς ὠχύρωσαν εἰς τὴν, περὶ ἧς ὁ λόγος, Μονὴν διὰ τῆς βίας, καὶ ὅτι ὅχι ποτὲ αὐτοὶ ἦσαν ἀποστάται τῆς Ὀθωμανικῆς Βασιλείας· τῶν ὁποίων τὰ δικαιολογήματα ἀκούσας ὁ Κεχαγιάμπεης, ὥς ἐκ τῶν κατὰ τὴν

σιγμὴν ἐκείνην ὁμιλιῶν των, ἐδικαίωσεν αὐτοὺς χωρὶς
 νὰ τοὺς ἐνοχλήσῃ, ἢ νὰ τοὺς βλάβῃ ποσῶς, ἀλλὰ καὶ
 τοὺς ἐνουθέτησε μὲ πολλὴν εὐσχημοσύνην καὶ ἐπιείκειαν,
 προσθεὶς εἰς αὐτοὺς, ὅτι φέρει φερμάνια παρὰ τοῦ Σουλ-
 τάνου διὰ νὰ μὴ ἤθελε πειραχθῇ ὁ ῥαγιάς, ἂν καὶ ἤθελε
 πράξῃ τὸ μεγαλῆτερον ἔγκλημα. Δίδων δὲ εἰς αὐτοὺς
 τοιαύτας συμβουλὰς, καὶ πλῆθος παραγγελιῶν διὰ νὰ
 καθησυχάσῃ τοὺς λαοὺς, ἀπέδιδεν ὅλας αὐτὰς τὰς ταρα-
 χὰς ὅτι προῆλθον ἀπὸ τοὺς Ἀρχιερεῖς, τοὺς Κοτζαμ-
 πασίδες, καὶ ἀπότινας κλέπτας, καὶ ὅτι γρήγορα θέλε
 δοθῇ τὸ Νιζάμι (ἡ τακτικὴ ποινὴ) εἰς τοὺς κινήσαντας
 τὴν ἀποστασίαν. Τοῖς ἐσυμβούλευσε δὲ πρὸς τούτοις νὰ
 προσέχωσιν ὥστε τοῦ λοιποῦ νὰ μὴ τοὺς ἀπατήσωσιν,
 ἢ τοὺς φοβήσωσιν οἱ δυνάσται, ἀλλὰ νὰ ἐργάζωνται ἐλευ-
 θέρως τὰ κτήματά των μὲ ὅλην των τὴν ἀπιμέλειαν, καὶ
 ὅτι δὲν θέλουν ὑποφέρει κανενὸς εἵδους φορολογίαν, ὡς
 καταργηθεῖσαν παρὰ τοῦ Σουλτάνου. Περὶ πλεον δὲ, ὅτι
 εἰάν ἤθελον φανῇ λησταὶ εἰς τὰ μέρη των, νὰ ἐπικαλῶνται
 εὐθὺς τὴν βοήθειαν τοῦ Ζαμπίτη (Διοικητοῦ) τῆς Ναυ-
 πλίας, καὶ καταδιώκοντες νὰ ἀφανίζωσιν αὐτοὺς· διὰ νὰ
 μὴ νομίσωσι δὲ ὅτι μόνος αὐτὸς ἦλθε μὲ 5000, καὶ ὅτι
 δὲν ἦσαν καὶ ἄλλοι Ὀθωμανοὶ διὰ νὰ ἔλθουν κατόπιν, τοῖς
 ἔλεγεν, ὅτι κατόπιν ἔρχονται τὰ πολλὰ στρατεύματα
 καὶ οἱ πολλοὶ Πασσάδες, καὶ ὅτι ὅσοι τολμήσουν νὰ κι-
 νηθοῦν εἰς ἀποστασίαν θέλουν χαθῇ. Μετὰ τοὺς λόγους
 αὐτοὺς ἐζήτησεν ἀπὸ τοὺς ὀλίγους ἐκείνους Ἑλληνας
 νὰ τῷ παρουσιάσωσιν ὅποιον ἐξ αὐτῶν εὐχαριστοῦντο διὰ
 νὰ τὸν διορίσῃ Κοτζάμπασην (δημογέροντα) αὐτῶν, οἵ-
 τινες τῷ ἐπαρουσίασαν ὡς ἀξιώτερον τὸν Γεώργιον Καρ-

λαύτην, τὸν ὅποσον ἀποδεχθεὶς, ἐνέδυσσε τὸ σύνθηρες ἐπα-
νωφόριον τζόχινον, χορηγήσας εἰς αὐτὸν καὶ Διβάν
τεσκερέν (δίπλωμα) διὰ ν' ἀναγνωρίζεται δυνάμει αὐτοῦ
παρὰ πάντων ὡς Κοτζάμπασης καὶ Προεστῶς (1). μετὰ
δὲ ταῦτα ὁ Κεχαγιάμπης καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ νεοελθόντες,
καθὼς ἀκόμη καὶ οἱ ἐκ Τριπολιτζᾶς Ὀθωμανοὶ μ' ὅλας
τῶν τὰς δυνάμεις καὶ τὰς ἀνδραγαθίας, ὄντες περισσό-
τεροι τῶν 8,000, δὲν ἐτόλμησαν μ' ὅλα ταῦτα νὰ ὑπά-
γωσιν εἰς τὴν Τριπολιτζάν κατ' εὐθείαν ἀπὸ τὸν δημό-
σιον δρόμον, ἀλλὰ μὲ ἐμπροσθοφυλακὰς καὶ προφυλακὰς
ἄλλας ἀναβάντες ἀπὸ τὴν ὀρεινὴν καὶ δύσβατον ὁδὸν τοῦ
Τορνικίου, αὐτοὶ μὲν εἰσῆλθον εἰς τὴν Τριπολιτζάν, οἱ δὲ
Ναυπλιεῖς Ὀθωμανοὶ διέταξαν εὐθὺς τοὺς ὀλίγους ἐκεί-
νους Ἕλληνας νὰ εἰσέρχωνται εἰς τὸ φρούριον τῆς Ναυ-
πλίας, καὶ (κατὰ τὴν συνθήκειάν των) νὰ κομίζωσιν εἰς
αὐτοὺς ξύλα, χόρτον, ὡά, κ τ λ. ἀλλ' οἱ Ἕλληνες μετὰ
τὴν ἀπ' Ἄργους ἀναχώρησιν τῶν Ὀθωμανῶν συναθροί-
σαντες τὰ σώματα τῶν φονευθέντων Ἑλλήνων ἀνδρῶν,
γυναικῶν, καὶ παιδίων, (ὅσα ἐξ αὐτῶν εὑρέθησαν ἐντὸς
τῆς πόλεως Ἄργους, ἀπαριθμηθέντα περίπου τῶν 800
— 900) ἐνταφίασαν αὐτὰ ἅπαντα. μετὰξὺ ὅμως τῆς διαρ-
χείας, καθ ἣν οἱ Ὀθωμανοὶ διέμειναν εἰς τὸ Ἄργος, δὲν
ἔλαβον προσοχὴν νὰ παρατηρήσωσιν ὅτι εἶχεν ἀφαιρεθῇ
ἐκ τῆς στέγης τοῦ ἐν τῇ πόλει τοῦ Ἄργους κειμένου

(1) Ἀπλοῖ Κοτζαμπασίδες ἦσαν οἱ τῶν Κωμῶν καὶ Κωμοπόλεων·
οἱ δὲ τῶν Ἐπαρχιῶν ἦσαν Προεστῶτες, πρώτιστοι δηλ. καὶ τῶν Ἀλ-
λων Κοτζαμπασίδων ἀνώτεροι.

Μεδρεσέ ο μόλυβδος (1), ἀλλ' οὔτε καὶ ἐσυλλογίσθησαν πόσον ἦτον ἐπικίνδυνον δι' αὐτοὺς τὸ νὰ ἐγκαταλειφθῇ τοσαύτη μεγάλη ποσότης μολύβδου εἰς τὴν διάκρισιν τῶν Ἑλλήνων.

Μετὰ δὲ τὴν ἀπ' Ἄργους ἀναχώρησιν τοῦ Κεχαγιάμπη καὶ τῶν μετ' αὐτοῦ στρατευμάτων, οἱ Ναυπλιεῖς Ὀθωμανοὶ μείναντες ἀπεριόριστοι, μὴ οὔσης πολιορκίας ὅλως δι' ὅλου, εἰσῆρχοντο καὶ ἐξῆρχοντο τοῦ φρουρίου ἐλευθέρως. Μεσοῦντος δὲ τοῦ Μαΐου ἔλαβον μέτρον διὰ νὰ θερίσωσι τοὺς εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Ναυπλίας καρπούς

(1) Εἰς τὴν πόλιν τοῦ Ἄργους ἔκειτο εἰς Μεδρεσές (Σπούδαστήριον Τουρκικόν) ἀρκετῆς ἐκτάσεως, ἡ σέγη τοῦ ὁποίου ἦτον κεκαλυμμένη ἀπὸ μόλυβδου, τὸν ὁποῖον ὅλον πρὶν ἢ εἶλθῃ ὁ Κεχαγιάμπης, ἡ τοπικὴ τοῦ Ἄργους Διοίκησις εἶχε καταβιβάσει, συγκείμενον ἐκ κανταρίων ὑπὲρ τῶν 800, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐν μέγα μέρος μετεχομίσθη εἰς τὸ πλοῖον τῆς Μπουμπουλίνας, τὸ ὁποῖον καὶ ἔμανε, πωληθὲν (ὡς λέγεται) δι' ἴδιον συμφέρον αὐτῆς, χωρὶς νὰ δώσῃ αὐτῇ πρὸς χρῆσιν τοῦ ἔθνους καὶ μίαν οὐκᾶν διὰ τὰς ἐθνικὰς πολιορκίας· τὸ δὲ ὑπόλοιπον μέρος αὐτοῦ ἐβρίσθη εἰς τὰ φρέατα καὶ ἀλλαχοῦ, καὶ οὕτω διασωθεὶς ἔμεινεν εἰς τὴν χρῆσιν τῶν Ἑλλήνων, ἐκ τοῦ ὁποίου ὁ Νικηταράς, ὁ Γενναῖος, καὶ Ἄ. Ἱεροθεὸς Ἀθανασόπουλος μετεχομίσαν (τὴν 17. Μαΐου περίπου τῶν 122. φορτηγῶν ζώων εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Τριπολιτζᾶς, ὡς προεῖρηται (σελ. 14), καὶ διετηρήθη ἡ πολιορκία δι' αὐτοῦ μέχρι τῆς πτώσεως τῆς Μονεβασίας ἐχρησίμευσεν δὲ ὁ μόλυβδος αὐτὸς ἐπὶ πολὺ, καθότι προφάσας εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς Ἑλληνικῆς ἀποστασίας, ἐφωδίσαν ὅλα τὰ ἐπίσημα τῆς Ἑλληνικῆς ἐπικρατείας μετὰ τῶν ἐχθρῶν μαχόμενα μέρη, κατ' ἐξοχὴν δὲ τὰς ἐν Πελοποννήσῳ πολιορκίας τῆς Τριπολιτζᾶς, τῆς Κορίνθου, τοῦ Ναυπλίου, καὶ ἄλλων μερῶν, ἀποσ-

καὶ νὰ σύγκομίσωσιν αὐτοὺς πρὸς ἰδίαν των ἐφοδίαςιν· οὕτω δὲ ἀγκαρεύσαντες τοὺς ὁποίους εἶχον ἐν τῷ φρουρίῳ αἰχμαλώτους Ἑλληνας, καὶ τινὰς ἄλλους Ὀθωμανοὺς ἐσχάτης τάξεως, ἔβαλον ἀρχὴν νὰ θερίζωσιν ἱκανὴν ποσότητα ἀγρῶν ἐκάστοτε, μηδὲν συλλογισθέντες ὅτι ἡ τοῦ Ναυπλίου πολιορκία ἔμελλε νὰ συστηθῇ πάλιν ἐκ νέου δυνατωτέρα τῆς πρώτης· πληροφορηθέντες δὲ οἱ κάτοικοι Κρανιδίου ὅτι οἱ Ναυπλιεῖς Ὀθωμανοὶ ἐπεχείρησαν νὰ εἰσάξωσι τροφὰς εἰς τὸ φρούριον, καὶ ὡς ἐκ τούτου ἐθέριζον τοὺς καρποὺς, προσεκάλεσαν ἐκ τῶν Σπετζῶν τὸν Μπότασην, ὄντα μετ' αὐτῶν εἰς τὴν ἑναρξιν τῆς πρώτης πολιορκίας, καὶ τὸν Νικόλαον Σταματελλόπουλον, καὶ συνελθόντες ἐκ δευτέρου εἰς ἓν 600, περίπου τὸν ἀριθμὸν, εὐρόντες δὲ ἐτοιμοὺς καὶ τὸν Δ. Τζόκρη μετὰ τῶν λοιπῶν καπιτάνων καὶ ἐπαρχιωτῶν τοῦ Ἄργους καὶ τῆς Ναυπλίας περίπου τῶν 1250, ἐσύστησαν ἐκ νέου τὴν πολιορκίαν· κατὰ τὰς ὥρας ἐκείνας ἔφθασεν αὐτόθι καὶ ὁ Νικηταρᾶς διωρισθεὶς παρὰ τοῦ Θ. Κολοκοτρώνη διὰ νὰ συστήσῃ τὴν πολιορκίαν, ὡς προεῖρηται, (σελ. 38) καὶ συστηθείσης αὐτῆς, ν' ἀπέλθῃ μετὰ 400: εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα πρὸς ἀντίκρουσιν τοῦ Ὁμέρ Πασσᾶ Βρυόνη, (περὶ οὗ ἐδίδοντο εἰς τοὺς ἐν Τριπολιτζᾷ πολι-

ταλέντος ἀκόμη καὶ εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα ἐνὸς μέρους ἀρκετοῦ ἐξ αὐτοῦ τοῦ μολύβδου. Ἐὰν ὅμως οἱ Ὀθωμανοὶ ἤθελον λάβῃ μέτρον διὰ νὰ μετακομίσωσιν αὐτὸν εἰς τὸ Νάυπλιον, ἢ εἰς τὴν Τριπολιτζᾶν, πόσον ἄραγε ἔθελε ματαιωθῇ ἡ πρόοδος τῶν Ἑλλήνων, πολὺ δὲ μᾶλλον τῶν τὴν Τριπολιτζᾶν πολιορκούντων, καθότι μὴ ὄντος τοῦ μολύβδου αὐτοῦ, δὲν ἔθελον δυναθῇ νὰ πράξωσι τὸ μὴδέν.

ορχητὰς πληροφορίαί, ὅτι ἐπαπεῖλει τὴν εἰς τὴν Πελοπόννησον εἰσοδὸν του), συνεργείᾳ δὲ καὶ τοῦ Νικηταρᾶ ἀφοῦ ἐτέθη εἰς τάξιν ἐπὶ τὸ βέλτιον ἢ πολιορκία τοῦ Ναυπλίου, ὁ μὲν Νικηταρᾶς ἀνεχώρησε διὰ τὴν Στερεάν Ἑλλάδα, καὶ κατέλαβε τὸν Κερατόπυργον, οἱ δὲ Ἀρχεῖοι, Ναυπλιεῖς, καὶ Κρανιδιώται Ἕλληνες κατέλαβον τὰς θέσεις τῆς πολιορκίας, ὡς ἐφεξῆς. Ὁ Νικόλαος Σταματελλόπουλος καὶ Παπ. Ἀρσένιος μετὰ 400 Κρανιδιωτῶν καὶ λοιπῶν κατοίκων τῶν Κωμῶν ἐκεῖνων κατέλαβον τὴν θέσιν τοῦ Μερζέ, ὁ Νταγρὲς, ὁ Μητρολιάτας, καὶ ὁ Νέζιος μετὰ 300, τὸ κατόγλι, ὁ Μεντῆς, ὁ Κωκόνης, καὶ ὁ Ἀναστάσιος Τζόκρης τὸ Κιόσκι. Ὁ δὲ Δ. Τζόκρης μετὰ 400 τὴν Γλυκιδιάν· ἀλλ' οἱ Ὀθωμανοὶ ἰδόντες τὴν πολιορκίαν αὐτὴν, ἐξεστράτευσαν πάλιν ὑπὲρ τοὺς 1200 ἱπεῖς τε καὶ πεζοί, φέροντες καὶ 3 κανόνια, ὁ δὲ Δ. Τζόκρης λαβὼν εὐθὺς μέτρον ἀντικρούσεως, κατέσχε τὸν Πύργον τοῦ Κατόγλι μετὰ 60 ἐπιλέκτων Ἑλλήνων, ὥστε οἱ Ὀθωμανοὶ κατευθυνθέντες διὰ τὴν θέσιν τοῦ Κατόγλι, καὶ φθάσαντες αὐτόθι, ἀντεκρούσθησαν παρὰ τῶν ἐν τῷ Πύργῳ, καὶ οὕτως ἡνοίγη μεταξὺ τῶν ἡ μάχη, ἣτις διήρκησε πλέον τῶν 7 ὥρων, καὶ τοῦτο καθότι οἱ Ὀθωμανοὶ ἤλπιζον νὰ κυριεύσωσι τὸν Πύργον καὶ τοὺς ἐν αὐτῷ Ἕλληνας· Ἀλλ' οἱ περὶ ὧν ὁ λόγος Ἕλληνες ἀντέκρουον αὐτοὺς μὲ μεγάλην γενναϊότητα, γιγνομένης δὲ τῆς μάχης εἰς τὸ Κατόγλι, τὰ λοιπὰ σώματα ἔδωκαν ὅλην αὐτῶν τὴν προσοχὴν εἰς τὰς ὁποίας κατεῖχον θέσεις διὰ νὰ μὴ τὰς κατασχῶσιν οἱ Ὀθωμανοί, μόνος δὲ ὁ Ἡγούμενος τῆς Μονῆς τοῦ Καρακαλᾶ Διονύσιος ἀπεστάλη μετὰ 200, καὶ κατέλαβε τὰ ὀπισθεν τῶν Ὀθωμανῶν, καὶ οὕτω διελύθη ἡ τοῦ Κατόγλι πο-

λιορκία με ζημίαν τῶν ἐχθρῶν, ἐκ τῶν ὁποίων ἐφονεύθησαν 16, ἐπληγώθησαν δὲ καὶ ἀρκετοὶ τῶν ὁποίων ὁ ἀριθμὸς ἀγνοεῖται ἐν τοσούτῳ οἱ μὲν ἐν τῷ Κατόγλι Ἕλληνες ἔλαβον δύω Ἴππους τῶν ἐχθρῶν πληγωθέντας, ἤλευθέρωσαν δὲ καὶ 18 αἰχμαλώτους, τοὺς ὁποίους εἶχον οἱ ἐχθροὶ καὶ ἐθέριζον καρπούς, ὡς προεῖρηται, οἱ δὲ ἐχθροὶ ἐπέστρεψαν εἰς τὸ Ναύπλιον με ἐντροπήν των, ἀλλὰ με ὀλίγην ζημίαν.

Μετὰ δὲ τὴν μάχην αὐτὴν συστηθείσης τῆς πολιορκίας τακτικώτερον, οἱ Ἕλληνες ἐπυρπόλησαν ὅλους τοὺς πλησιάζοντας εἰς τὸ φρούριον τοῦ Ναυπλίου ἀθερίστους καρπούς, ὥστε πλέον οἱ ἐχθροὶ δὲ ἐτόλμησαν νὰ ἐξέλθουν μακρὰν, διὰ τὴν ὁποίαν τοῖς ἐπροξένησε δειλίαν ἡ ἐν τῷ Κατόγλι μάχη, ἀλλ' ἐπεριπλανῶντο περίξ τῶν Ἑλληνικῶν σωμάτων με τινας ἀκροβολισμούς, καὶ πάλιν ἐπέστρεφον εἰς τὸ φρούριον· οἱ δὲ διασχορπισμένοι Ἕλληνες συνελθόντες, ἐθέρισαν ὅλους τοὺς εἰς τὴν πεδιάδα ὑπολοίπους καρπούς, τοὺς ὁποίους ἐναπεταμίευσαν εἰς ἀποθήκας τῶν ὀχυρωτέρων μερῶν τῆς ἐπαρχίας.

Ἄλλ' οἱ ἐν τῷ Ναυπλίῳ Ὀθωμανοὶ, τῶν ὁποίων ὁ ἀριθμὸς ὑπερέβαινε τὰς 8,000 ψυχῶν, καταντήσαντες εἰς ἀπορίαν καὶ ἔλλειψιν τροφῶν ὡς καταναλώσαντες καὶ τὰς ἐν τῷ φρουρίῳ παλαιὰς τροφάς, ἤρχησαν νὰ τρώγουν τὰ ἀκάθαρτα ζῶα· ἀγαθὴ δὲ τύχη αὐτῶν, μὴ εὐρεθέντων τῶν Ἑλληνικῶν πλοίων τῆς Μπουμπουλίνας καὶ τοῦ Γκίκα Μπότση, τοῦ Ψεύστου, εἰς τὸν Ἀργολικὸν κόλπον, κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας ἐν πλοῖον ὑπὸ σημαίαν Ἀγγλικήν, ἀπεβίβασεν ὅλον τὸ φορτίον του εἰς τὸ Ναύπλιον, συνιστάμεγον ὅλον ἀπὸ αἶτον, καὶ ἀπὸ ἄλ-

λα διάφορα εἶδη τροφίμων, τῶν ὁποίων τὴν ἀξίαν ἐπλήρωσαν οἱ Ὁθωμανοὶ δεκαπλασία ν. ἀφ' ὅσῃν ἤθελετὰ πωλήσει εἰς ἄλλα μέρη, καὶ οὕτω τὸ πλοῖον ἀνεχώρησε χωρὶς νὰ τὸ ἴδωσι καὶ τὰ Ἑλληνικὰ πλοῖα (1). Αἱ δὲ ἀποβιβάσθεισαι αὐταὶ τροφαὶ ἀπὸ τὸ πλοῖον εἰς τὸ φρούριον τοῦ Ναυπλίου διετῆρῃσαν τοὺς πολιορκουμένους Ὁθωμανοὺς 7 σχεδὸν ὁλοκλήρους μῆνας χωρὶς νὰ λάβωσι στενοχωρίαν τροφῆς.

Κατὰ δὲ τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1821, ὅτε ἡ πρώτη τῶν Ἑλλήνων συνέλευσις ἤρχησε νὰ συγκροτῇται, οἱ δὲ πληρεξούσιοι τοῦ ἔθνους πολιτικοὶ καὶ στρατιωτικοὶ συνήλθον εἰς τὸ Ἄργος, τρεῖς αἰχμάλωτοι Ἑλληνες διαδράσαντες ἐκ τοῦ φρουρίου Ναυπλίου, ἀνήγγειλαν μετὰ βεβαιότητος εἰς τοὺς περὶ τὴν Συνέλευσιν, ὅτι οἱ Ὁθωμανοὶ ἔπασχον ἀπὸ ἑλλειψιν τροφῶν, καὶ ὅτι καθ' ἡμέραν ἀπέθνησκον ἀπὸ τὴν πείναν, ὅτι ὅχι μόνον ἦσαν νενεκρωμένοι ἀπὸ τὴν ἀσιτίαν, ἀλλ' ὅτι εἶχον καὶ μέγαν φόβον παρὰ τῶν Ἑλλήνων μήπως ἤθελον ἐπιχειρήσει καμμίαν ἐφοδον. Ταῦτα πληροφορηθέντες οἱ περὶ τὴν Συνέλευσιν, ἐνέκριναν νὰ κάμωσιν ἀπόπειραν ἐφοδου, καὶ ἐπὶ τούτῳ ἡτοιμάσθησαν αἱ ἀναγκαῖαι κλίμακες κτλ. ἀκόμη καὶ τὰ Ἑλληνικὰ πλοῖα διὰ θαλάσσης, μόνη δὲ περιεμένετο ἡ διὰ τὴν ἐφοδον κατάλληλος ἡμέρα.

Τὴν 16. Δεκεμβρίου, οὔσης τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἀ-

(1) Ἐὰν δὲν ἤθελε προφθάσῃ τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος πλοῖον διὰ νὰ ἐφοδιάσῃ τὸ φρούριον μετὰ τὰ ραθύντα τρόφιμα, οἱ ἐν Ναυπλίῳ Ὁθωμανοὶ ἦσαν ἔτοιμοι νὰ συνέλθουν μετὰ τῶν Ἑλλήνων εἰς συμβιβασμὸν συνθήκης.

νεμώδους, καὶ νεφώδους, εἰδοποιηθέντων καὶ τῶν ἐν τῇ θαλάσῃ πλοίων, ἀπεφασίσθη νὰ γίνῃ ἡ ἔφοδος, καὶ ἐπὶ τούτῳ οἱ μὲν Ἕλληνες διὰ νυκτὸς ἐπλησίασαν ἕως εἰς τὴν γέφυραν τῆς πύλης τῆς ξηρᾶς, καταλαβόντες καὶ τὸ ἐπάνω μέρος τῆς θέσεως τῆς καλουμένης Ἀρβανιτιᾶς, οἱ δὲ Ὀθωμανοὶ γνωρίσαντες τὴν τόλμην τῶν Ἑλλήνων, ἐπερίμενον αὐτοὺς νὰ θέσωσι τὰς κλίμακας, καὶ ν' ἀρχήσωσι τὴν ἀνάβασιν, ἐκείνοι δὲ νὰ κάμωσι τὸ χρέος τῶν εἰς αὐτούς. Ἐν τοσούτῳ οἱ Ἕλληνες ἐπλησίασαν μὲν, ἐπερίμενον ὅμως ν' ἀκούσωσι πρῶτον τὸν ἀπὸ τῆς θαλάσσης κανονοβολισμὸν παρὰ τῶν Ἑλληνικῶν πλοίων κατὰ τὸ σχέδιόν των, ὥστε ἀφ' οὗ δώσωσιν οἱ Ὀθωμανοὶ ὅλην των τὴν προσοχὴν εἰς τὸ μέρος τῆς θαλάσσης, τότε αὐτοὶ νὰ θέσωσι τὰς κλίμακας εἰς τὸ τεῖχος καὶ ν' ἀναβῶσιν· ἀλλὰ κατὰ δυστυχίαν τὰ μὲν Ἑλληνικὰ πλοῖα ἐμποδισθέντα ἀπὸ ἐναντίον ἀνεμον, δὲν ἐδυνήθησαν νὰ πλησιάσωσιν εἰς τὸ φρούριον, καὶ νὰ πράξωσι τί κατὰ τὸ σχέδιον. Οἱ δὲ κατὰ τὴν ξηρὰν Ἕλληνες ἰδόντες ὅτι ἐπλησίαζεν ἡ ἡμέρα, καὶ ὁ κανονοβολισμὸς δὲν ἠκούσθη, ἐτράπησαν εἰς φυγὴν, καὶ ἐν τῷ φεύγειν αὐτοὺς οἱ Ὀθωμανοὶ ἐπλήγωσαν τινὰς ἐξ αὐτῶν, καὶ τὸν Α. Γκελπερὴν Τζακωνίτην, τὸν ὁποῖον καὶ ἐζώγρησαν ζῶντα, ὡς μὴ δυνήθέντα ἀπομαχρυνθῆναι. Οὕτω δὲ διὰ τόσων βραχέων ἐνεργειῶν ἔλαβε πέρας ἡ σκηνὴ τῆς ἐλπιζομένης, περὶ ἧς ὁ λόγος, ἐφόδου, μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ὁποίας ἐν ᾧ ἐξηκολούθει νὰ διατηρῆται σταθερῶς ἡ πολιορκία διὰ τε ξηρᾶς καὶ θαλάσσης, περὶ τὸν Ἀπρίλλιον τοῦ 1822 οἱ ἐν Ναυπλίῳ Ὀθωμανοὶ φθάσαντες εἰς μεγίστην ἑλλειψιν τροφῶν, ἔτρωγαν τοὺς σκύλλους, τὰς

γάτας, καὶ ὅσα ἄλλα ἀκάθαρτα ζῶα, ὅχι ὀλίγον δὲ ἐξωλόθρευε καὶ ὁ θάνατος ἐξ αὐτῶν, ἀποθνησκόντων ἀνὰ 10 - 15 - 20: ἐκάστοτε.

Ἐκ τῆς περιστάσεως αὐτῆς καταναγκασθέντες οἱ πρόκριτοι αὐτῶν, καὶ συνεγνωθέντες μετὰ τῶν πολιορκητῶν, ἐξήτησαντο διὰ νὰ σταλῶσιν εἰς αὐτοὺς πρόκριτοι ἐκ τῶν Ἑλλήνων, καὶ νὰ διαπραγματευθῶσι τὰς διὰ τὴν παρ' ὅσιν τοῦ φρουρίου συνθήκας. Κατὰ δὲ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην διαμενόντων εἰς Ἄργος τῶν δύο νεοσυστηθέντων Κυβερνητικῶν σωμάτων, τοῦ Βουλευτικοῦ, καὶ τοῦ Ἐκτελεστικοῦ, συνέπεσε λογομαχία (περὶ τὸν Μάϊον) μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῆς Πελοποννησιακῆς Γερουσίας, ἀφορῶσα τὴν κατάργησιν αὐτῆς, ἢ ἄλλως τὴν ἀφαίρεσιν ἄρθρων τινῶν ἐκ τοῦ διοργανισμοῦ τῆς Πελοποννησιακῆς Γερουσίας, ἐπὶ λόγῳ ὅτι οἱ λεγόμενοι ἐκλεκτοὶ εἶχον μεταμεληθῆ δι' ὅσα καθήκοντα ὑπεγράφησαν εἰς τὸν, περὶ οὗ ὁ λόγος, διοργανισμόν, φρονῶντες ὡς ἐκ τούτου ν' ἀδυνατήσωσιν, ἢ νὰ καταργήσωσιν ὅλως δι' ὅλου τὴν Γερουσίαν, ἥτις ἐπὶ τούτῳ εἶχεν ἀποστείλει ἐκ τῶν μελῶν τῆς τὸν Πρόεδρον αὐτῆς Ἐπίσκοπον Βρεσθένης Θεοδώρητον, τὸν Γρηγόριον Δικαῖον, καὶ τὸν Χαραλάμπην Πεῤῥοῦκαν, διὰ νὰ ὁμιλήσωσι περὶ τῶν διαφωνιῶν αὐτῶν μετὰ τῶν μελῶν τοῦ Βουλευτικοῦ καὶ τοῦ Ἐκτελεστικοῦ σώματος, καὶ νὰ πείσωσιν αὐτὰ, ὥστε νὰ παύσωσι τοῦ λοιποῦ τοῦ νὰ φρονῶσι περὶ τοιούτων, τῶν ὁποίων τὸ ἀποτέλεσμα δὲν ἤθελεν εἶσθαι εὐχάριστον, ὡς ὑποληπτομένης καὶ σεβομένης τῆς Γερουσίας ἀπὸ τοὺς λαοὺς τῆς Πελοποννήσου, ἥτις ἐδύνατο νὰ πράξῃ πᾶν ὅτι ἤθελε στοχασθῇ ἀναγκαῖον κατὰ τῶν ἐναντίον αὐτῆς φρονούντων. Ἐν

ᾧ δὲ παρευρέθησαν εἰς τὸ Ἄργος καὶ τὰ ῥηθέντα τρία μέλη τῆς Γερουσίας διὰ τοὺς ἀνωτέρω διαληφθέντας λόγους καὶ τὰ αἷτια, ἐπαρουσιάσθησαν ταῦτοχρόνως καὶ αἱ τῶν ἐν Ναυπλίῳ Ὀθωμανῶν περὶ συνθήκης προτάσεις· μὲν ὅλον ὅτι δὲ εἰς τὸν διοργανισμὸν τῆς Γερουσίας πρὸς τοῖς ἄλλοις ἦτον καὶ ἄρθρον κείμενον ὅτι καὶ τῶν φρουρίων αἱ συνθήκαι, αἱ καταγραφαὶ, καὶ αἱ παραλαβαὶ νὰ γίνωνται διὰ τῆς Γερουσίας, μὲν ὅλα ταῦτα τὰ μέλη αὐτῆς συγκατένευσαν ὥστε νὰ διορισθῶσι διὰ τὴν καταγραφὴν τοῦ φρουρίου Ναυπλίου ἐκ τῶν μελῶν καὶ τῶν τριῶν σωμάτων, τοῦ Βουλευτικοῦ, τοῦ Ἐκτελεστικοῦ, καὶ τῆς Γερουσίας, καὶ οὕτως ἀπεπερατώθη ἡ συνθήκη κατὰ τὰ ἐφεξῆς ἄρθρα.

» Νὰ καταγραφῇ μὲ λεπτομέρειαν ὅλη ἡ κινητὴ τῶν Ὀθωμανῶν περιουσία ἀνευ ἐξαιρέσεως καὶ τοῦ ἐλαχιστωτέρου πράγματος· μετὰ δὲ τὴν καταγραφὴν νὰ διαμερισθῶσιν εἰς τρεῖς ἴσας μερίδας, ἐξ ὧν τὴν φανεῖσαν εὐχαριστωτέραν εἰς τοὺς Ὀθωμανοὺς νὰ λάβωσιν ἐκεῖνοι, αἱ δὲ ἄλλαι δύο νὰ μείνωσιν εἰς τοὺς Ἕλληνας.

» Νὰ χορηγηθῶσιν εἰς τοὺς Ὀθωμανοὺς 13 πλοῖα Ἑλληνικὰ διὰ νὰ μεταβιβάσθωσιν εἰς τὴν Ἀσίαν ἅπαντες.

» Νὰ χορηγῶνται εἰς αὐτοὺς παρὰ τῶν Ἑλλήνων αἱ τροφαὶ τῶν μέχρι τῆς θαλασσοπορίας καὶ τῆς εἰς τὴν Ἀσίαν μεταβάσεώς των.

» Νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὸ φρούριον 100 Ἕλληνες ὀπλοφόροι ὡς φρουρὰ μὲ ἀνοικτὴν Ἑλληνικὴν σημαίαν.

Μεταξὺ δὲ τῶν ἄλλων ἁρθρῶν ἐξήτουν οἱ Ἕλληνες νὰ δοθῇ τὸ Παλαμῆδιον ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν αὐτῶν, καὶ νὰ

εἰσέλθῃ Ἑλληνικὴ φρουρὰ εἰς αὐτὸ, ἀλλ' ἡ αἴτησις αὐτῇ δὲν ἐσυμβιβάσθη, ἐδόθη δὲ ἀντ' αὐτοῦ τὸ ἐπιθαλάσσιον φρούριον (Καστέλλι).

Ἀποπερατωθείσης δὲ οὕτω τῆς συνθήκης, καὶ ὑπογραφείσης παρ' ἑκατέρων τῶν μερῶν, διωρίσθησαν καὶ 7 ἄτομα, ὡς προεῖρηται, ἐκ τῶν τριῶν Κυβερνητικῶν σωμάτων, οἱ, Ἐπίσκοπος Βρεσθένης πρόεδρος τῆς Γερουσίας, Χαραλάμπης Πεῤῥοῦκας, καὶ Γρηγόριος Δικαῖος (Φλέσσας) ἐκ τῶν μελῶν τῆς Γερουσίας· οἱ, Ἰω. Βαρθάτης, Πολυχρόνιος τζανέτου, καὶ Λάμπρος Ἀλεξάνδρου, ἐκ τῶν μελῶν τοῦ Βουλευτικοῦ· καὶ ὁ Ἰω. Ὀρλάντος ἐκ τῶν μελῶν τοῦ Ἐκτελεστικοῦ σώματος, διὰ νὰ παραλάβωσι τὸ φρούριον, καὶ νὰ καταγράψωσιν ὅλην τὴν ἐν αὐτῷ ἀποσκευὴν, καὶ τὴν κινητὴν τῶν Ὀθωμανῶν περιουσίαν κατὰ τὴν ἔννοιαν τῆς συνθήκης· ὅθεν καὶ εἰσῆλθον εἰς τὸ φρούριον (τὴν 18 Ἰουνίου) μετὰ τῶν 100 ὀπλοφόρων Ἑλλήνων καὶ τὴν Ἑλληνικὴν σημαίαν, παραλαβόντες μεθ' ἑαυτῶν καὶ τὸν Βασιλεῖον χρηστακόπουλον ὡς Γραμματέα τῆς ἐπιτροπῆς αὐτῆς· εἰσελθόντων δὲ πάντων τούτων, οἱ Ὀθωμανοὶ ἔδωκαν ἐκ μέρους των εἰς τοὺς ἔξω Ἑλληνας πέντε ὁμήρους, ἕνα τῶν προκριτοτέρων ἐξ αὐτῶν, τὸν υἱὸν τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ Ἀργεῖου (1), τὸν ἀνεψιὸν αὐτοῦ Ἀπτουλλάχ-Μπεην, τὸν αὐτάδελφον τοῦ Ἰσούφ-Μπεη Ζουλφικάρ-Μπεην, τὸν Κασσιουρῆν, καὶ ἄλλον ἕνα, οἵτινες διεφυλάτταντο

(1) Ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς ἦτον διωρισμένος Μουχαρούζης (γενικὸς φρούραρχος) τοῦ Ναυπλίου· γενομένης δὲ τῆς συνθήκης, οὗτος δὲν συνεπέγραψεν αὐτὴν, ὡς δημόσιος ὑπάλληλος διατελών.

εις τὰ Ἑλληνικὰ πλοῖα μέχρι τῆς ἀποπερατώσεως τῆς συνθήκης, ἐπὶ τῇ συμφωνίᾳ ὥστε ὅταν τὰ 7 μέλη τῶν Ἑλλήνων ἐξέλθωσι τοῦ φρουρίου μετὰ τὴν τῶν Ὀθωμανῶν εἰς τὰ πλοῖα ἐπιβίβασιν, τότε νὰ δοθῶσι καὶ τὰ πέντε ἄτομα τῶν Ὀθωμανῶν, τὰ ληφθέντα ὡς ἀν-
θόμηροι παρὰ τῶν Ἑλλήνων.

Οἱ, περὶ ὧν ὁ λόγος, ἀντιπρόσωποι τοῦ ἔθνους εἰσελ-
θόντες εἰς τὸ φρούριον τοῦ Ναυπλίου, παραλαβόντες
δὲ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν των καὶ τὸ ἐπιθαλάσσιον φρούριον,
ἐνήρξαντο τῶν ἐργασιῶν των· ἀλλ' οἱ Ὀθωμανοὶ πε-
ριεστρέφοντο μὲ πολυειδεῖς πονηρίας, προσπαθοῦντες νὰ
κατακρύψωσι τὰ περισσότερα καὶ πολυτιμώτερα τῆς κι-
νητῆς αὐτῶν περιουσίας εἶδη διὰ νὰ μὴ καταγραφῶσιν,
ἐπ' ἐλπίδι τοῦ νὰ τὰ ἀποκρύψωσιν ὕστερον εἰς τὴν ἰδι-
κὴν των μερίδα, καὶ νὰ τὰ ὠφεληθῶσιν ἢ ἐπιτροπὴ τῶν
πληρεξουσίων θεωρήσασα καὶ ἀνακαλύψασα τοὺς δο-
λίους σκοποὺς, καὶ τὰς πονηρίας τῶν Ὀθωμανῶν, καὶ
συνεννοηθεῖσα μετὰ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, εἰ-
δοποίησεν αὐτὴν καθ' ὅλα τοὺς δολίους αὐτοὺς τρόπους
τῶν Ὀθωμανῶν, προσθεῖσα ὅτι κατὰ τὸν τρόπον αὐ-
τὸν ὅχι μόνον δὲν ἤθελεν ἐκπαιρευθῇ ἢ καταγραφῇ λε-
πτομερῶς, ἀλλ' ἤθελε προκύψει καὶ μάκρος καιροῦ ἐκ
διαμέτρου περισσότερον, καὶ ὅτι τελευταῖον ἐδύνατο νὰ
συμβῇ καὶ κανὲν ἀνέλπιστον ἐμπόδιον μεταξὺ τοῦ δια-
στήματος αὐτοῦ· ὅθεν καὶ ἔνεκα τούτων πάντων ἐξη-
τήσατο νὰ τῇ δοθῇ πληρεξουσιότης διὰ ν' ἀποφασισθῇ
ὀριστικῶς τὸ ληφθῆσόμενον ὀλικὸν ποσὸν ἐκ τῶν Ὀθω-
μανικῶν πραγμάτων, ἀκολούθως δὲ νὰ φθάσωσιν ὅσον
τὸ συντομώτερον καὶ τὰ Ἑλληνικὰ πλοῖα διὰ τὴν τῶν
Ὀθωμανῶν εἰς αὐτὰ ἐπιβίβασιν.

Ἐν ᾧ δὲ ἐγίναν αἱ προτάσεις αὐταὶ τῆς ἐπιτροπῆς, τὰ μέλη τοῦ Ἐκτελεστικοῦ εὐρέθησαν εἰς σύγκρουσιν μετὰ τῶν προκρίτων τῆς Ὑδρας, μὴ δυνάμενα νὰ συμφωνήσωσι διὰ τὴν τῶν ἐν Ναυπλίῳ Ὀθωμανικῶν οἰκιῶν διανομὴν (1), καὶ ὥς ἐκ τούτου οὔτε πλοῖα ἐφαίνοντο ν' ἀπέλθωσιν εἰς τὸ Ναύπλιον, οὔτε δὲ καὶ ἡ ἐπιτροπὴ ἐδύνατο νὰ προοδεύσῃ εἰς τὸ ὅποιον εἶχεν ἐπιφορτισθῇ ἔργον· λήγοντος δὲ τοῦ Ἰουνίου, πληροφορηθέντα τὰ μέλη τῆς Κυβερνήσεως ὅτι ἄφευκτα ἐμελλον νὰ εἰσβάλλουν πολυάριθμα Ὀθωμανικὰ στρατεύματα εἰς τὴν Πελοπόννησον, τότε ἔδωκαν γνώμην εἰς τὴν ἐπιτροπὴν νὰ πράξῃ ὅ,τι ἂν ἤθελε σκεφθῇ ὠφελιμώτερον καὶ ταχύτερον, ὥστε μὲ μίαν ὀριστικὴν ποσότητα χρημάτων νὰ ἐξισωθῇ ἡ μερὶς τῶν Ἑλλήνων· ὅθεν καὶ κατὰ τὰ γραφόμενα αὐτὰ ἡ ἐπιτροπὴ συνεφώνησεν, ὥστε οἱ μὲν Ἑλληγες νὰ λάβωσιν 800,000 Τουρκικῶν γροσίων, ἀντιτιμῶντες κάθε εἶδος τῆς Ὀθωμανικῆς κινητῆς περιουσίας κατ' ἐκτίμησιν ἐκάστου, τὰ δὲ λοιπὰ ἔξοδα τῆς θαλάσσοπλοΐας τῶν Ὀθωμανῶν νὰ λογίζωνται εἰς βάρος τῶν ἰδίων αὐτῶν, καὶ ἐπὶ τούτῳ ἔγραψε πρὸς τοὺς ἔξω, ὅτι τὰ τῆς νεωτέρας συνθήκης ἄρθρα ἀποπερατοῦνται, καὶ ὅτι νὰ προφθάσωσι τὰ Ἑλληνικὰ πλοῖα διὰ νὰ ἐλευθερωθῇ τὸ φρούριον ὅσον τάχιστα· ἀλλὰ

(1) Κατ' ἐξοχὴν (ὡς λέγεται παρὰ διαφορῶν) ὁ Ἀναγνώστης Δελιγιάννης ἐπέμνε ζητῶν μίαν οἰκίαν πολλὰ μεγάλην (τῆς Χασάν Μπεϊνας λεγομένην) πλησίον τῆς ἐπὶ τὴν ξηρὰν πύλης τοῦ Ναυπλίου κειμένην, τὴν ὁποίαν ἀπῆται καὶ ὁ Ἰω. Ὀρλάντος Ὑδραῖος, καὶ δι' αὐτὴν ἐγένεν ἡ πλέον πεισματώδης σύγκρουσις.

μὲν ὅλον ὅτι οἱ ἔξω ἐγνώριζον εἰς πλάτος τὴν μέλλουσαν τῶν Ὀθωμανῶν εἰς τὴν Πελοπόννησον εἰσβολήν, μὲν ὅλα ταῦτα οὔτε αὐτὸ, οὔτε καὶ ἡ νεωτέρα συνθήκη ἐδυνήθη νὰ τοὺς πείσῃ διὰ νὰ μεταφέρωσι τὰ Ἑλληνικά πλοῖα, καθότι ἐνεπόδιζεν αὐτοὺς ἡ ἐπάρατος διὰ τὴν διανομὴν τῶν οἰκιῶν ἔρις, καὶ ἡ ἰδιοτέλεια (1).

Τούτων δὲ οὕτω διατρεχόντων, παρὰ πᾶσαν ἐλπίδα ἐνεφανίσθησαν (τὴν 18 Ἰουλίου 1822) ἔξωθεν τῆς ἐπὶ τῇ ξηρᾷ πύλης τοῦ Ναυπλίου 50 ἱππεῖς Ὀθωμανοί, ἀποσπασθέντες ἀπὸ τὸν στρατὸν τοῦ Δράμαλη Πασσᾶ, τοὺς ὁποίους εἰσαγαγόντες εἰς τὸ φρούριον οἱ ἐν αὐτῷ Ὀθωμανοί, ἐξέταζον περὶ τῶν ἔξω πραγμάτων, οἵτινες τοὺς ἐβεβαίωσαν μέγала πράγματα, ὅτι δηλ. προφθάνουν κατόπιν καὶ ἄλλα σμήνη στρατιωτικῶν Ὀθωμανῶν κατὰ τῆς Πελοποννήσου, διὰ δὲ θαλάσσης ὅτι ἐκπλέει καὶ στόλος πολυάριθμος· ὥστε ἐκ τῶν τοιούτων πληροφοριῶν ἐδόξαζον ὅτι ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν κατακτᾶται πάλιν ἡ Πελοπόννησος παρὰ τῶν Ὀθωμανῶν· προχωροῦντες δὲ, ἐξέταζον αὐτοὺς, ἐὰν εἰς τὴν στερεὰν Ἑλλάδα ἐφάνη κατ' αὐτῶν καμμία ἀντίστασις παρὰ τῶν ἀπίστων Γκιαβούριδων (τῶν Ἑλλήνων) τῶν ἐκεῖσε μερῶν, οἱ δὲ τοὺς ἐβεβαίωσαν ὅτι ὅχι μόνον δὲν ἐφάνη κανεὶς διὰ νὰ τοὺς ἀντικρούσῃ,

(1) Τὴν ἐπάρατον αὐτὴν ἰδιοτέλειαν κατὰ πρώτην σύστασιν τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ἐνέσπειραν τινὲς ἐκ τῶν πρωτοελθόντων εἰς τὴν Ἑλλάδα ἰδιοτελῶν ὑποκειμένων, ἧτις ἀπέβλεπε τὸ ἴδιόν των συμφέρον, καὶ ὅσα ἄλλα ἐφρόνουν ὡς μόνον μέσα τῆς ἐπιτυχίας τῶν ἰδιοτελῶν καὶ τῶν φανατισμοῦ μεστῶν ἐλπίδων των.

ἀλλ' ἐπαρουσιάσθησαν καὶ πλήθῃ Ἑλλήνων, καὶ ἐζήτησαν προσκυνοχάρτια (ἐγγράφα ὑποταγῆς) τὰ ὅποια καὶ τοῖς ἐδόθησαν. Διηγοῦντο δὲ ταῦτα πάντα καὶ ὅσας ἄλλας τοιαύτας φλυαρίας Ὀθωμανικὰς παρόντος καὶ τοῦ Ἐπισκόπου Βρεσθένης, διὰ νὰ πληροφορηθῇ καὶ ἡ ἐπιτροπὴ τὴν τῶν Ὀθωμανῶν ἀπὸ τὴν στερεὰν Ἑλλάδα εἰς τὴν Πελοπόννησον εἰσβολὴν, καὶ τὴν τῶν περιμενομένων στρατευμάτων, νὰ τῷ δώσωσι δὲ νὰ ἐννοήσῃ ὅτι ὡς ἐκ τούτων διελύετο ἡ συνθήκη, ὡς καὶ διελύθη, καθότι μετὰ δύο ἡμέρας ἀφώπλισαν καὶ τοὺς ἐνόπλους 50 Ἑλληνας, τοὺς ὄντας ἐν τῷ Ναυπλίῳ ὡς φρουρὰ, μετὰ τὴν ἀφώπλιν τῶν ὁποίων πολλὰ ἤλπιζον, ἀγωνισθέντες οὐχ' ἤττον νὰ παραλάβωσιν εἰς τὴν ἐξουσίαν των πάλιν καὶ τὸ ἐπιθαλάσσιον φρούριον μὲ κανονοβολισμοὺς, ἀλλὰ δὲν ἐδυνήθησαν, καὶ οὕτως ἔμεινεν εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Ἑλλήνων, διατηρούμενον ἀπὸ μόνους τοὺς ἐν αὐτῷ 50 Ἑλληνας τῆς πολιτοφυλακῆς, ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ὁποίων ἦτον εἰς τὸ θαλάσσιον φρούριον ὁ Διονύσιος Σεμπρικὸς Ζακύνθιος. Ἐπροσπάθησαν δὲ μυριωτρόπως νὰ λάβωσι καὶ τοὺς δοθέντας εἰς τοὺς Ἑλληνας παρ' αὐτῶν ἀνθομήρους (ῥεχέμια), ὑποσχεθέντες νὰ δώσωσι χρήματα πρὸς ἀνταλλαγὴν, ἀλλὰ δὲν ἐστάθη δυνατόν νὰ κατορθωθῶσιν οἱ σκοποὶ των, ὥστε ἔμειναν καὶ οἱ ἀνθομήροι εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων μέχρι τῆς τελευταίας πτώσεως τοῦ Ναυπλίου, καὶ τὸ ἐπιθαλάσσιον φρούριον, οἱ διατηροῦντες τὸ ὅποιον Ἑλληνας μετὰ τοῦ ἀρχηγοῦ των Διονυσίου Σεμπριχοῦ, ὅχι μόνον δὲν τὸ παρέδωκαν, ἀλλ' ἀντέκρουσαν καὶ ἐν πλοῖον Αὐστριακὸν ἐλλιμενιζόμενον διὰ νὰ δώτῃ τροφὰς (περὶ τὸν Σεπτέμβριον)

εἰς τοὺς Ὀθωμανοὺς, τοῦ ὁποίου συντρίψαντες τὸ Ἰστίον (κατάρτι), ἐφόνευσαν καὶ δύο ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ, λαφυραγωγήσαντες τελευταῖον καὶ τὰ ἐν αὐτῷ τρόφιμα τὰ ὁποῖα ἔφερε διὰ τὸ Ναύπλιον (1).

Ἀλλὰ κατ' ἐκείνας τὰς στιγμὰς τίς ἐδύνατο ν' ἀκούῃ τὰς τῶν Ὀθωμανῶν φλυαρίας καὶ τὰς ὑψηλὰς ἐλπίδας των; ἐν τοσοῦτῳ ὅμως εἰς τὰ μέλη τῆς ἐπιτροπῆς ὑπέσχοντο ὅτι δὲν θέλουν ἀφίσει νὰ πειραχθῶσιν εἰς τὸ παραμικρὸν ἀπὸ μέρους των, καὶ ὅτι νὰ μὴ φοβῶνται τελείως, καθότι ἤθελον τὰ ὑπερασπίσει ὡς φερθέντα μετ' αὐτῶν μὲ μεγάλην τιμιότητα. Ὁ δὲ Χαραλάμπης Περρόυκας καὶ ὁ Γρηγόριος Δικαῖος κατὰ τὰς ὥρας ἐκείνας δὲν ἦσαν παρόντες, καθότι εἶχον προσκληθῆ παρὰ τῆς Κυβερνήσεως διὰ νὰ στρατολογήσωσι μετὰ τῶν λοιπῶν διὰ τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα, οἵτινες καὶ εἶχον ἀναχωρήσει ἐκ τοῦ Ναυπλίου (τὴν 5 Ἰουνίου) πρὶν ἢ φθάσωσιν εἰς τὸ Ναύπλιον οἱ ῥηθέντες νεοφανεῖς Ὀθωμανοὶ ἱππεῖς τοῦ Δράμαλη· ὁμοίως δὲ καὶ ὁ Ἰω. Ὀρλάντος δὲν ἦτον παρὼν, ὡς εἰσελθὼν καὶ αὐτὸς εἰς τὰ Ἑλληνικὰ πλοῖα. Εἰσβαλὼν δὲ μετὰ τούτων ὁ Δράμαλης (2) εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἔλαβε φροντίδα καὶ ἀπέστειλεν εἰς τοὺς πολιορκουμένους ἐν τῷ Ναυπλίῳ Ὀθωμανοὺς μερικὰς τροφὰς συγχειμένας κατὰ πρῶτον ἀπὸ 80 φορτηγὰ ζῶα· ἀλλ' ἐ-

(1) Ἡ χάρις αὐτὰ ὀφείλεται εἰς τὴν ἀξιότητά τοῦ ῥηθέντος Διο-
νυσίου Σεμπρικοῦ

(2) πάντα τὰ ἀφορῶντα τὴν εἰσβολὴν τοῦ Δράμαλη, καὶ τὰ κατ' αὐ-
τὸν διατρέξαντα ἐκτίθενται λεπτομερῶς ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ.

πειδὴ δὲν ἐξήρχεσεν ἡ ποσότης αὐτὴ νὰ χορτάσῃ τόσους πεινασμένους (ἐστάθη μὲ ὅλα ταῦτα μία παρηγορία δι' ὀλίγας ἡμέρας), ὑστερηθέντες πάλιν τῶν ἀναγκαίων τροφῶν, καὶ διαλελυμένης οὕσης τῆς πολιορκίας, μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐξερχόμενοι τοῦ φρουρίου, ἐσύναζον ὁπώρας, οἶον· σταφυλάς, σῦκα, καὶ ἄλλα τοιαῦτα, ἐκ τῶν ὁποίων τρεφόμενοι ὁπωσοῦν, ἐπαρηγοροῦντο.

Ἐν τούτοις τὰ μέλη τῆς ἐπιτροπῆς θεωροῦντα ταῦτα πάντα, ἔμενον μὲ γενναιότητα χωρὶς νὰ δειλιάσωσι ποσῶς· ἐν δὲ καὶ μόνον ἐφοβοῦντο, μήπως ἤθελον τὰ διευθύνει οἱ Ὀθωμανοὶ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν· τὴν δὲ ὑπόνοιαν αὐτὴν συνέλαβον, καθότι τὰ εἶχον περιορίσει εἰς ἓνα θάλαμον μιᾶς οἰκίας, διορίσαντες Ὀθωμανικὴν φρουρὰν ἐπ' αὐτοῖς· ἀφ' οὗ παρῆλθον ὁμῶς ὀλίγαι ἡμέραι καὶ ὁ Δράμαλης ἐξηφανίσθη ἀπὸ τοὺς Ἑλλήνας μὲ ὅλα αὐτοῦ τὰ πολυάριθμα στρατεύματα, ὁ Γραμματεὺς τῆς ἐπιτροπῆς Βασίλειος Χρηστακόπουλος ἔχων μεγάλην σχέσιν μετὰ μιᾶς ἐπισήμου Ὀθωμανίδος, καὶ λαμβάνων συνεντεύξεις μετ' αὐτῆς, ἐπληροφορεῖτο παρ' αὐτῆς πάντα τὰ διατρέχοντα, τὴν παντελεῖ καταστροφὴν τοῦ Δράμαλη μετὰ τῶν ὑπ' αὐτοῦ στρατευμάτων, κ. τ. λ. παρ' αὐτοῦ δὲ ἐπληροφοροῦντο καὶ τὰ μέλη τῆς ἐπιτροπῆς, καὶ τοῦλάχιστον ἐπαρηγοροῦντο· αὐτὴν δὲ τὴν συνεννόησιν τοῦ Β. Χρηστακοπούλου (1) μετὰ τῆς Ὀθωμανίδος κανεὶς ἄλλος

(1) Ἡ περὶ τῆς ὁ λόγος Ὀθωμανίδος ἔχουσα ὑπόληψιν καὶ σέβας πρὸς
2.

τῶν ἐν τῷ Ναυπλίῳ Ὀθωμανῶν οὔτε ἐγνώριζεν, οὔτε ἦτον δυνατόν νὰ τὴν ἀνακαλύψωσι παντελῶς.

Ἐπὶ πᾶσι τούτοις οἱ ἐν Ναυπλίῳ Ὀθωμανοὶ τρέφοντες τὰς αὐτὰς ἐλπίδας τὰς ὁποίας ἀπ' ἀρχῆς ἔλαβον πρὶν ἢ καταφανισθῶσι παρὰ τῶν Ἑλλήνων τὰ τοῦ Δράμαλι στρατεύματα μὲ τὴν ταχυτάτην ἐκείνην ἀνδρείαν καὶ γενναιότητα, ἔχοντες πεποίθησιν καὶ εἰς ὅσα ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς τοῖς ὑπέσχετο (1) χωρὶς ποτὲ νὰ ἐλπίζωσιν ὅτι ὁ Δράμαλης δὲν θέλει ἐπανέλθει εἰς τὸ Ναύπλιον, ἐξερχόμενοι, ὡς εἴρηται, ἐπορίζοντο τροφὰς συγκειμένας ἀπὸ ὀπώρας· οἱ δὲ Ἀργεῖοι καὶ οἱ Ναυπλιεῖς Ἕλληνες περιέτρεχον διὰ νὰ περιθάλπωσι τὰς οἰκογενείας των, ὅπου ἐκάστη αὐτῶν διέμενεν ἐξησφαλισμένη, ὥστε καμμία πολιορκία δὲν ὑπῆρχε περὶ τὸ Ναύπλιον· μετὰ δὲ τὰς γεγενείας κατὰ τοῦ Δράμαλι δύο μάχας, προιδὼν ὁ Π. Μαυρομιχάλης τὸ νὰ περιορίσῃ τὴν ἀπὸ Ναυπλίου ἐξοδὸν τῶν Ὀθωμανῶν, διέταξε καὶ κατέλαβον τὴν θέσιν τοῦ Κηροσκίου 450 Μανιάται, οἳ τινες εἶχον ἔλθει

τὸν Βατίλειον Χρηστακόπουλον διὰ τὴν οἰκογένειαν καὶ τὰ προτερήματά του, ἰκοινολόγει εἰς αὐτόν ὅλα ὅσα διέτρεχον, μ' ὅλον ὅτι ὁ Β. χρηστακόπουλος ἔχαιρε καὶ παρ' ὅλων τῶν προκρίτων Ὀθωμανῶν τῆς Ναυπλίας, καὶ παρὰ τοῦ ἰδίου Ἀλῆ Πασσᾶ Ναυπλιώτου πολλὴν ὑπόληψιν ἐξ αἰτίας τῶν προτερημάτων καὶ τῆς οἰκογενείας του ἣτις συνέτρεξεν ἐπὶ Τουρκοκρατίας τὸν Ἀλῆ Πασσᾶ καὶ ἄλλους εἰς χρηματικὰς τῶν ἀνάγκης, ὡς ἐπαγγελομένη τὸν Μεγαλέμπορον, μάλιστα ἀφ' οὗ συνηγόρη μετὰ τοῦ Γαμβροῦ τοῦ ταμπακολούπου, ὄντος εὐκαταστάτου.

(1) Ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς εἶχεν ἔλθει ἀπὸ τὴν στερεὰν Ἑλλάδα μετὰ τοῦ Δράμαλη· εἰσελθὼν δὲ ἀπ' ἀρχῆς εἰς τὸ φρούριον, διέμενεν ἐν αὐτῷ μέχρι τῆς πτώσεως αὐτοῦ.

εἰς τὸ Ἄργος (πρὶν ἢ εἰσέλθῃ ὁ Δράμαλης) ὅτε ἐλέ-
γετο ἀκόμῃ ὅτι τὸ Ναύπλιον ἐμελλε νὰ πέσῃ, διὰ νὰ
ὠφεληθῶσιν ἐκ τῶν λαφύρων· τὴν δὲ 13 Αὐγούστου
ἐξήλθον ἐκ τοῦ Ναυπλίου 36 ἵππεῖς καὶ 600 περίπου
πεζοὶ Ὀθωμανοὶ ἐναντίον τῶν κατασχόντων τὴν ῥηθεῖ-
σαν θέσιν Μανιατῶν, τοὺς ὁποίους ὡς μὴ γνωρίζοντας
τὰς θέσεις, καὶ νομίζοντας ὅτι μάχονται εἰς τοὺς προ-
μαχῶνας τῆς Μάνης, κατεδίωξαν ἐκείθεν, ζωγρήσαντες
ἐξ αὐτῶν καὶ 14, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ δύο, Ῥαβούλιας
Καββαλεράκης καὶ Θ. Κουμουντάκος, ἦσαν Καπιτάνοι.

Κατὰ δὲ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἔφθασε καὶ ὁ ἐχθρικός
στόλος συγκεείμενος ἐκ πλοίων 126, παραπλέων τὸν
Ἀργολικὸν κόλπον διὰ νὰ ἐφοδιάσῃ τὸ Ναύπλιον ἀπὸ
τροφάς, ἀλλὰ ταῦτοχρόνως προφθάσαντα καὶ τὰ Ἑλ-
ληνικὰ πλοῖα περιστοιχίζον τὰ τοῦ στόλου, ὅστις φό-
βηθεις τὸν πυρπολισμὸν τοῦ ἀπὸ τὰ Ἑλληνικὰ Ἡφαί-
στια (Μπουρλότα), δὲν ἐτόλμησε νὰ ἐλλιμενισθῇ εἰς τὸν
λιμένα τοῦ Ναυπλίου, καὶ ἀνεχώρησεν ἀπρακτῇ, χωρὶς
νὰ δυνηθῇ νὰ δώσῃ τὴν παραμικρὰν βοήθειαν εἰς τὸ
Ναύπλιον· μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ ὁποίου οἱ περὶ τὸ
Ναύπλιον καὶ τὸ Ἄργος διατελοῦντες ὅπλαρχηγοὶ Ἑλ-
ληνες λυπηθέντες καιρίως διὰ τὴν ὁποίαν ἔλαβον τόλ-
μην οἱ Ὀθωμανοὶ εἰς τὸ νὰ καταδιώξωσι τοὺς ἐν τῷ
Κηλοσπίῳ Μανιάτας, συσκεφθέντες ἀπεφάσισαν, καὶ ἐνήρ-
γησαν (τὴν 12 7θρίου) τὴν ἐφεξῆς ἐνεδραν. ὁ Κανέλ-
λος Δελιγιάννης μὲ 500 καὶ μὲ τοὺς Ἀργεῖους καὶ
λοιποὺς ὅπλαρχηγοὺς ἐνήδρευσεν εἰς τὸ Κηλόσκι, ὁ Νι-
κόλαος σταματελλόπουλος μὲ 350 εἰς τὸ Κοφίμι, ὁ
Νταγρὲς καὶ ὁ Νέζιος μὲ 300 εἰς τὸ Κοῦτζι, ὁ Ἀνα-

γνώστης Σουρίλας εἰς τὸ Μπουγιάτι, ὁ Ἕλλας τζαλαφατίνος μὲ 280 Μανιάτας εἰς τὴν Δαλαμανάραν, ὁ δὲ Δ. Τζόκρης μὲ 84 ὠχυρώθη εἰς τὸν χάνδακα τῆς Δαλαμανάρας· οὗτοι δὲ πάντες ἐνεδρεύοντες εἰς τὰς ῥηθείσας θέσεις ἕκαστος, ἐξοικονομοῦν τὰ πρὸς τροφὴν αὐτῶν διὰ νυκτὸς διὰ νὰ μὴ φαίνωνται τὴν ἡμέραν τελείως.

Τὴν δὲ 18 Σεπτεμβρίου, 1500 περίπου Ὀθωμανοὶ πεζοὶ τε καὶ ἵππεῖς χωρὶς νὰ γνωρίζωσι τὰς, περὶ ὧν ὁ λόγος, ἐνέδρας τῶν Ἑλλήνων, ἐξῆλθον διὰ νὰ συνάξωσι σταφυλὰς, καὶ ἄλλα εἶδη τροφίμων. Ἄμα δὲ ὅτε ἔφθασαν εἰς τὴν Κώμην τοῦ Κοῦτζι, εἰς ἑξ αὐτῶν προπορευόμενος ἀνέβη εἰς μίαν συκὴν διὰ νὰ φάγῃ καὶ νὰ συλλέξῃ σῦχα, τὸν ὅποιον ἰδὼν εἷς τῶν ἀπὸ τὴν ἐνέδραν Μανιάτης, καὶ ἐρασθεὶς τῶν ἀργυρῶν ὀπλῶν του, τὸν ἐφόνευσε πάραυτα· ὡς ἐκ τούτου δὲ ἀνοργείσης τῆς μάχης, ὥρμησαν οἱ Ὀθωμανοὶ κατὰ τῶν εἰς τὸ Κοῦτζι ἐνεδρευόντων, τὸ ὅποιον αὐτὸ ἰδόντες οἱ εἰς τὰς ἄλλας θέσεις ἐνεδρεύοντες Ἕλληνες, ἐξελλόντες ἅπαντες περιέζωσαν τοὺς Ὀθωμανοὺς, οἷτινες εὐρεθέντες ἐν τῷ μέσῳ τῶν Ἑλλήνων, καὶ θεωρήσαντες ἑαυτοὺς εἰς προφανῇ περιπεσόντας κίνδυνον, ἐτράπησαν εἰς φυγὴν· τοὺς ὁποίους οἱ Ἕλληνες ἐξ ὀλῶν τῶν μερῶν καταδιώκοντες καὶ πυροβολοῦντες, ἐφόνεον. Μεταξὺ δὲ τῆς γιγινομένης αὐτῆς καταδίωξεως τῶν Ὀθωμανῶν ὁ Νικόλαος Σταματελλόπουλος παραβιασθεὶς ἐκ τῆς γενναίας ψυχικῆς του τόλμης, καὶ δραμῶν διὰ νὰ προκαταλάβῃ τὴν ἐμπροσθεν τῶν Ὀθωμανῶν ὁδοπορίαν ἐπὶ σκοπῇ τοῦ νὰ ἐμποδίσῃ

τὴν φυγὴν των, ἐφονεύθη παρ' αὐτῶν (1). ἐφονεύθησαν δὲ καὶ 83 Ὀθωμανοὶ, ζωγρηθέντες καὶ 18, μὲ τοὺς ὁποίους ἔγινεν ἀνταλλαγὴ τῶν ἐν τῷ Κηροσίῳ ζωγρηθέντων 14 Μανιατῶν. Τῶν πληγωθέντων δὲ Ὀθωμανῶν κατὰ τὴν μάχην ἐκείνην ὁ ἀριθμὸς ἐστάθη ἄγνωστος· ἀλλ' οἱ διασωθέντες ἐξ αὐτῶν εἰσῆλθον εἰς τὸ Ναύπλιον μὲ πολλὴν ἀπελπισίαν· ἐὰν ὅμως ὁ ῥηθεὶς Μανιάτης δὲν ἤθελε προλάβῃ νὰ φονεύσῃ τὸν ἐπὶ τὴν συκὴν Ὀθωμανόν, καὶ ἐὰν ἤθελεν ἀφίσῃ ὥστε νὰ προχωρήσωσιν οἱ Ὀθωμανοὶ εἰς περισσότερον διάστημα, καὶ νὰ ἐκτανθῶσιν ἐντὸς τῶν ἀμπέλων, καὶ περὶ πλέον ἐὰν δὲν συνέβαινεν ὁ θάνατος τοῦ Νικολάου Σταματελλοπούλου, ἀναμφιβόλως ἤθελε προσενηθῇ μέγας ἀφανισμὸς εἰς τοὺς Ὀθωμανούς· ἀλλὰ μὴ ὅλα ταῦτα καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν συμβᾶσαν εἰς αὐτοὺς ὀλίγην φθορὰν περιορισθέντες εἰς τὸ φρούριον, δὲν ἐτόλμων νὰ ἐξέρχωνται ὡς καὶ πρότερον.

Ἐκτοτε δὲ ἡ πολιορκία τοῦ Ναυπλίου πάλιν διετήρειτο καθ' ὅλα στενώτερον· καὶ εἰς μὲν τὴν Γλυκίαν καὶ εἰς τὸ Κατζίγκρι πολιορκοῦν Ἀργεῖοι, Ναυπλιεῖς, Κρανιδιώται, καὶ Τζάκωνες, ἔχοντες ἐπὶ κεφαλῇς οἱ μὲν Ἀργεῖοι καὶ Ναυπλιεῖς τὸν Τζόκρη, οἱ δὲ Κρανιδιώται τὸν Κῶσταν Πετρογκιώνην, καὶ οἱ Τζάκωνες τὸν

(1) Ὁ θάνατος τοῦ Νικολάου Σταματελλοπούλου διαδοθεὶς εἰς ὅλον ἐκεῖνον τὸν Ἑλληνικὸν στρατὸν ἔγινε παραίτιος μεγάλης λύπης εἰς τοὺς Ἕλληνας, ὥστε ἐνεποδίσθησαν ἀπὸ τοῦ νὰ καταδιώκωσι προθυμώτερον τοὺς Ὀθωμανούς, στερηθέντες ἐνὸς τοιοῦτου γενναίου καὶ ἀνδρείου ἀρχηγοῦ καὶ ἀδελφοῦ.

Γ. Σφῆκαν· ἐχρημάτησαν δὲ σὺν αὐτοῖς ἐπίσημοι ὁ Δ. Τζόκρης, ὁ Νικόλαος Σταματελλόπουλος, ὁ Σταΐκος Σταϊκόπουλος, καὶ ἄλλοι· διετηρεῖτο ἀκόμῃ ἡ πολιορκία καὶ ἀπὸ τῆν θέσιν τοῦ Δερβενακίου καὶ τοῦ ἁγίου Σώστη τῆς Κορίνθου, διὰ νὰ μὴ ἤθελον δώσῃ τροφὰς εἰς τοὺς ἐν Ναυπλίῳ οἱ ἐν Κορίνθῳ Ὀθωμανοὶ· καὶ εἰς μὲν τῆν θέσιν τοῦ Δερβενακίου ἦσαν ὀπλαρχηγοὶ ὁ Νικηταρᾶς, ὁ Πᾶνος καὶ ὁ Γενναῖος Κολοκοτρῶναι, ὁ Ἀντώνιος Κολοκοτρώνης, ὁ Πᾶνος Ἀναγνωστόπουλος, ὁ Π. Ζαφειρόπουλος, καὶ ὁ Παππᾶ Ἀρσένιος Κρανιδιώτης· εἰς δὲ τὸ μέρος τῆς Κορίνθου (εἰς τὸ Σοῦλι) ὁ Γεν. Ἀρχηγὸς Θ. Κολοκοτρώνης μετὰ Κορινθίων, Λακεδαιμονίων, Τριπολιτζιωτῶν, καὶ Καλαβρυτινῶν· οὕτω δὲ τῆς πολιορκίας στενώτατα διατηρηθείσης, οἱ ἐν Ναυπλίῳ Ὀθωμανοὶ περιορισθέντες πανταχόθεν, ἀπ' ἀρχῆς τοῦ Ὀκτωμβρίου (1822) καὶ ὕστερον, κατήντησαν εἰς μεγίστην ἀνάγκην ἐκ τῆς παντελοῦς ἐλλείψεως τροφίμων· ἀφοῦ δὲ κατέφαγον ὅσα εἶχον ζῶα, οἶον ἵππους, ἡμιόνους, ὄνους, ἔφαγον καὶ σκύλλους, γάτας, καὶ ἄλλα ἀκάθαρτα, καὶ πᾶν εἶδος χόρτου χλωροῦ τε καὶ ξηροῦ, καὶ ὅλα τὰ φύλλα τῶν φραγκοσυκῶν, κατήντησαν τελευταῖον νὰ τρώωσι καὶ τῶν θνησχόντων Ὀθωμανῶν τὰ κρέατα, τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν (καὶ τοὶ ἀπίθανον) ἔφαγον ἀκόμῃ καὶ χωνεύματα ἀνθρώπων.

Εἰς τοιαύτην δεινὴν περίστασιν εὕρισχόμενοι, μεταχειρισθέντες τὸν πλέον ἐπιτηδειότερον τρόπον καὶ τὰ μέσα, ἔγραψαν πρὸς τοὺς ἐν Κορίνθῳ Ὀθωμανοὺς, ἥ νὰ τοῖς προφθάσωσι τροφὰς, ἢ ἄλλως νὰ παραδοθῶσιν εἰς τοὺς Ἕλληνας ἄφευκτα, καὶ ἅς δώσουν αὐτοὶ λόγον εἰς τὸν προφήτην των τὸν Μοαμέτην, καὶ εἰς τὰς

Σουλτᾶνον· οἱ δὲ ἐν Κορίνθῳ Ὀθωμανοὶ λαβόντες τὴν πικράν αὐτὴν εἰδοποίησιν, ἀπεφάσισαν μὲ σταθερότητα νὰ δώσωσι τροφάς εἰς τοὺς Ναυπλιεῖς, καὶ ὅσοι ἀπώλεσθῶσι καὶ ὅσοι μείνωσιν ἐκ τῶν ὅσοι ἤθελον μετακομίσωσι τὰς τροφάς. Μεταξὺ τούτων ὁ Θ. Κολοκοτρώνης πληροφορηθεὶς ταῦτα πάντα, συναινέσει καὶ ὄλων τῶν ἐπισήμων πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν τοῦ ἔθνους, ἔγραψε πρὸς τοὺς ἐν Ναυπλίῳ Ὀθωμανοὺς διὰ τοῦ Γραμματέως του Μιχαὴλ Οἰκονόμου, προτρέψας αὐτοὺς διὰ ν' ἀποφασίσωσι νὰ διαπραγματευθῶσι μετὰ τῶν Ἑλλήνων συνθήκην πρὸς διάσωσιν τῆς ὑπάρξεώς των, ἄλλως δὲ θέλουν περάσει ἐν στόματι Ἑλληνικῆς μαχαίρας, ἐπειδὴ ἡ ἀθλία των κατάστασις ἐκ τῆς πάντελοῦς ἐλλείψεως τροφῶν ἐγίνε γνωστὴ εἰς τοὺς Ἕλληνας. Τὸ γράμμα δὲ αὐτὸ ἐστάλη εἰς τὸν Σταίικον Σταϊκόπουλον, ὅστις κατεῖχε τὴν θέσιν τοῦ Μερζὲ μὲ τὸ ὑπ' αὐτὸν στρατιωτικὸν σῶμα, τὸ ὁποῖον διὰ νυκτὸς ῥίψας ἀπὸ τὰ τεῖχη τοῦ Παλαμηδίου, ἀνήγγειλεν εἰς τοὺς Ὀθωμανοὺς νὰ τὸ λάβωσι, καὶ ν' ἀπαντήσωσιν εἰς αὐτό· καὶ ὁ μὲν ἀρχηγὸς τοῦ Παλαμηδίου λαβὼν τὸ, περὶ οὗ ὁ λόγος, γράμμα, τὸ ἀπέστειλε κάτω εἰς τὸ φρούριον τοῦ Ναυπλίου.

Τὴν αὐτὴν δὲ στιγμὴν (28 Νοεμβρίου) ἐτοιμασθέντες καὶ οἱ ἐν Κορίνθῳ Ὀθωμανοὶ μὲ ἐπίμονον ἀπόφασιν διὰ νὰ προφθάσωσι τροφάς εἰς τοὺς ἐν Ναυπλίῳ, τὴν ἐπιοῦσαν (29 Νοεμβρίου) πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ Ἡλίου ἐξεστράτευσαν περίπου τῶν 4000, φέροντες μεθ' ἑαυτῶν καὶ τροφάς εἰς 260 φορτηγὰ ζῶα. Ἡ Ἑλληνικὴ σκοπιὰ (βάρδια), ἰδοῦσα τὴν ἐκστρατείαν τῶν Ὀθωμανῶν αὐτῶν μακρόθεν, εἰδοποίησε τὰ Ἑλληνικὰ στρα-

τεύματα, τὰ ὅποια ἐν ἀκαρεῖ ἡτοιμάσθησαν εἰς τε τὰ Δερβενάκια καὶ εἰς τὸν Ἅγιον Σώστην, καταλαβόντα τὰς ἀναγκαίας θέσεις. Ἄμα δὲ ὅτε ἐπλησίασαν οἱ ἐκ Κορίνθου ἐκστρατεύσαντες Ὀθωμανοί, οἱ Ἕλληνες ἐν-θαῦρονμένοι ὄντες ἀπὸ τὰς προλαβούσας μάχας, τοὺς ἀντέκρουσαν μὲ μεγάλην ἀνδρείαν (1)· ἀλλὰ μ' ὄλην τὴν σταθεράν των ἀπόφασιν ἐστάθη ἀδύνατον νὰ περάσωσιν οἱ Ὀθωμανοὶ ἀπὸ τὰ Δερβενάκια, καὶ νὰ μεταβῶσιν εἰς τὸ Ναύπλιον μὲ τὰς ὁποίας ἔφερον τροφάς, καὶ οὕτως ἐπέστρεψαν εἰς τὴν Κόρινθον μὲ ὄχι ὀλίγην των ζημίαν.

Οἱ δὲ ἐν Ναυπλίῳ ἐχθροὶ ἀκούσαντες ἀπὸ τοῦ Παλαμῆδιον τὴν συγκροτηθεῖσαν αὐτὴν μάχην ἐκ τῆς βομβῆς τῶν ὅπλων, ἐνενόησαν ὅτι οἱ ἀπὸ τὴν Κόρινθον ἐξεληθόντες δὲν ἐδυνήθησαν νὰ τοῖς φέρωσι τὰς ὁποίας ἤλπιζον περιμένοντες τροφάς, ὥστε μετὰ τὴν κατάπαυσιν τῆς μάχης ἐκείνης κατέβη ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Παλαμηδίου εἰς τὴν πόλιν τοῦ Ναυπλίου διὰ νὰ συσκεφθῶσι μετὰ τῶν λοιπῶν προκρίτων Ὀθωμανῶν καὶ ν' ἀποφασίσωσι περὶ τοῦ, τί δεῖ γενέσθαι διὰ τὴν κατάστασιν εἰς ἣν εἶχον φθάσει ἐκ τῆς παντελοῦς ἐλλείψεως τῶν τροφῶν· ἀφ' οὗ δὲ συνηθοροίσθησαν ἅπαντες εἰς ἓν, ἐπαρούσιασαν καὶ τὸ πρὸς αὐτοὺς σταλὲν γράμμα τοῦ Θ. Κολοκοτρῶ-

(1) Εἰς τὴν μάχην αὐτὴν ἐκινδύνευσε νὰ ζωγραφῇ αἰχμάλωτος ὁ Νικηταρᾶ, ἐξ αἰτίας τῆς ἀπαραδειγματίστου τόλμης του, καθότι οἱ ἐχθροὶ εἶχον καταλάβει τὰ ἐπισθέν του· ἔπειτα ὅμως ὁ γενναῖος Πα. Ἀρσένιος Κρανιδιώτης θύμα, ὑπὲρ πατρίδος μαχόμενος· καθὼς πρὸ αὐτοῦ εἶχε φονευθῇ καὶ ὁ Μεντῆς Ἀργεῖος εἰς τὴν ἐν Γλυκιά μάχην.

νη· ἡ δὲ συνέλευσις αὐτῶν ἐπεκτείνετο καθότι οἱ προκρίτωτεροι δὲν ἦσαν σύμφωνοι περὶ συμβιβασμοῦ καὶ συνθήκης μετὰ τῶν Ἑλλήνων· κατ' ἐξοχὴν δὲ ἐναντιεῖτο περισσότερο πάντων τῶν ἄλλων ὁ Μουχαφουζ Ἀλῆ Πασσᾶς Ναυπλιώτης, φοβούμενος καὶ τρέμων μήπως ἤθελεν ὑποπέσῃ εἰς τὴν ὀργὴν τοῦ Σουλτάνου, ὡς ὑπάλληλος ὢν.

Μετὰ δὲ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου τῆς ἡμέρας ἐκείνης οἱ φυλάττοντες τὰς ἐπτὰ Τάπιας (κανονοστάσια, ἢ ὀχυρώματα) τοῦ Παλαμηδίου μὴ ἰδόντες τὴν ἑως τῆς ὥρας ἐκείνης εἰς τὸ Παλαμήδιον ἐπιστροφὴν τοῦ ἀρχηγοῦ των, τετυφλωμένοι δὲ ὄντες ἀπὸ τὴν πείναν, καὶ στοχαζόμενοι ὅτι ἡ εἰς τὸ Ναύπλιον ἀργοπορία τοῦ προήρχετο ἀπὸ κανέν ἄλλο ἐμπόδιον, μηδὲως θέντες εἰς τὸν νοῦν των τὸ μετὰ ταῦτα δι' αὐτοὺς ἀπευκταῖον, ἀλλ' ἐγκαταλιπόντες ἀνὰ ἓνα Τοῦρχον φύλακα εἰς ἐκάστην τάπιαν διὰ νὰ φωνάζῃ ὅλην τὴν νύκτα, κατέβησαν ἅπαντες εἰς τὴν πόλιν, παραγγείλαντες εἰς τοὺς ἐν τῷ Παλαμηδίῳ μέιναντας αὐτοὺς νὰ προσέχωσιν ἐπαγρυπνοῦντες εἰς τὴν φυλακὴν (βάρδιαν) των, ἕως ὅτου νὰ ἐπανέλθωσι καὶ αὐτοὶ τὴν ἐπιούσαν μετὰ τὴν ἀναχώρησιν αὐτῶν οἱ μέιναντες ἐν ἐκάστη τάπια φύλακες ἀπηυδισμένοι ὄντες ἀπὸ τὴν πείναν, καὶ συμφωνήσαντες μεταξύ των νὰ παραδώσωσι τὸ Παλαμίδιον εἰς τοὺς Ἑλληνας (1), ἀπέστειλαν ἐκ τῆς ὀλίγης ὁλομελείας

(1) Δύο αἷτια παρεκίνησαν τοὺς φύλακας αὐτοὺς διὰ νὰ παραδώσωσι τὸ Ναύπλιον εἰς τοὺς Ἑλληνας· α. διὰ νὰ χορτάσωσι τὴν πείναν των, καὶ β'. διὰ νὰ ἔχωσι περισσότερας ὠφελείας μετὰ τὴν παράδοσιν αὐτοῦ ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας.

των ἑνα Τοῦρκον μετὰ μιᾶς Ὀθωμανίδος, οἷτινες ἀπῆλθον εἰς τὸ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Σταΐκου Σταϊκοπούλου σῶμα διαμένοντος τότε εἰς τὴν Ἀριαν, εἰς τὸν ὁποῖον παρουσιασθέντες, τὸν παρεκάλουν ἐνθαρρύνοντες αὐτὸν νὰ εἰσέλθῃ ἀφόβως, καὶ νὰ παραλάβῃ τὸ Παλαμήδιον, ἐξιστορήσαντες αὐτῷ ὅλην τὴν ἐλεεινὴν κατάστασιν εἰς τὴν ὁποίαν εὗρισκοντο οἱ ἐν αὐτῷ, ἐκ τῆς παντελοῦς ἐλλείψεως τῶν τροφῶν, δεικνύοντες ὡς δεῖγμα τὸν ἱδιὸν ἑαυτὸν των, οἷτινες ἦσαν τῷ ὄντι θέαμα ἐλεεινόν, φαινόμενοι ὡς σκελετὰ, μήτε τῆς ὁμιλίας αὐτῶν ἀκουομένης.

Ὁ δὲ Σταΐκος Σταϊκόπουλος μετὰ τῶν λοιπῶν περὶ αὐτὸν ὀπλارχηγῶν ὑποπτεύσαντες κατὰ πρῶτον μήπως εἰς τὴν πρότασιν αὐτὴν ἐνυπῆρχε δόλος καὶ ἀπάτη, τελευταῖον ἀπεφάσισαν νὰ ἐνεργήσωσι τὴν εἰς τὸ Παλαμήδιον εἰσοδὸν των· καὶ οὕτως ἀναβάντες, εἰσῆλθον εἰς αὐτὸ δύνω ὥρας μετὰ τὸ μεσονύκτιον, καὶ παραλαβόντες τὸ περίφημον Παλαμήδιον (τὴν νύκτα τῆς 30 Νοεμβρίου 1822) ἡμέραν καθ' ἣν ἐορτάζεται ἡ μνήμη τοῦ ἐνδόξου καὶ πανευφύημου Ἀποστόλου Ἀνδρέου τοῦ Πρωτοκλήτου) (1), οἱ δὲ παραδόντες αὐτὸ 7 Ὀθωμανοὶ παρεκάλεσαν τοὺς Ἕλληνας νὰ κηρύξουν ὅτι δι' ἐφόδου εἰσῆλθον εἰς τὸ Παλαμήδιον, ὅχι δὲ ὅτι προσεκλήθησαν παρ' αὐτῶν, διὰ νὰ μὴ ἤθελον τιμωρηθῇ ἀκολούθως ἀπὸ τοὺς ἄλλους Ὀθωμανούς.

Παραλαβόντες δὲ κατὰ τὸν ῥηθέντα τρόπον τὸ Παλαμήδιον, οἱ Ἕλληνες, τὰς 7 δηλαδὴ Τάπιας αὐτοῦ,

(1) Ἡ ἡμέρα αὕτη ἐτησίως ἐορτάζεται ἀπὸ τοὺς ἐν τῇ Ναυπλίῳ

καὶ τὰς χλεῖς τῶν δύω πυλῶν, πάραυτα ἀνῶθεν ἐκ τοῦ Παλαμηδίου ἐνατενίζοντες εἰς τὴν πόλιν, ἐκένωσαν τριτάκις τὰ ὄπλα των, πυροβολοῦντες καὶ κραυγάζοντες ἅπαντες· » καλῶς σὰς ἡύραμε Τούρκοι τοῦ Ναυπλίου, « ὅταν δὲ ἤκουσαν οἱ Ὀθωμανοὶ τοὺς ἐκ τοῦ Παλαμηδίου πυροβολισμοὺς καὶ τὰς κραυγὰς ἐν τῷ μέσῳ τῆς νυκτός, ὅλοι ἐντρομοὶ καὶ καθηλλοιωμένοι, ἄλλοι ἐλεποθύμουν, πολλοὶ δὲ ἔτρεχον ὡς παράφρονες εἰς τὰς ἀγυιάς τῆς πόλεως, μὴ γνωρίζοντες τί νὰ πράξωσι. Κατὰ δὲ τὴν στιγμὴν ἐκείνην εἰς τῶν Ὀθωμανῶν ἔτρεξε δρομαίως εἰς τὴν οἰκίαν ὅπου διέμενεν ἡ ἐπιτροπὴ, καὶ ἔκρουε τὴν θύραν, τὸν κρότον τῆς ὁποίας ἀκούσας ὁ ἐπίσκοπος Βρεσθένης Θεοδώρητος (εὐρεθεὶς ἔξυπνος ἀπὸ τοὺς κρότους τῶν πυροβόλων καὶ τὰς κραυγὰς), καὶ ὑποκριθεὶς ὅτι ὑπνωπτεν, ἀπεκρίθη πρὸς τὸν κρούσαντα τὴν θύραν Ὀθωμανὸν ὡς ἐξ ὕπνου· ὁ Ὀθωμανὸς τὸν παρεκάλει νὰ καταβῇ εἰς τὴν θύραν, διὰ νὰ τῷ ὁμιλήσῃ· ἀφ' οὗ δὲ κατέβη, τῷ εἶπεν ὁ Ὀθωμανὸς μὲ φωνὴν τρέμουσαν· » Ἄγιε Δέσποτα, ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ εἰς τὰ χέργιά σου· « ὁ δὲ ἐπίσκοπος τῷ εἶπε, » τί εἶναι » ; καὶ ὁ Ὀθωμανὸς τῷ ἐδιηγῆθη ὅτι τὸ Παλαμήδιον ἐκυριεύθη ἀπὸ τοὺς Ἑλλήνας· ὁ ἐπίσκοπος Βρεσθένης κατὰ πρῶτον δὲν ὑπέλαβε τὰ παρὰ τοῦ Ὀθωμανοῦ λεγόμενα ὡς ἀληθῆ, ὑποπτεύων ἀπάτην τινὰ· ἀφ' οὗ ὁμως ὠρκίσθη ὁ Ὀθωμανὸς, τότε ἐπίστευσεν εἰς

κατοίκους Ἑλλήνας ὡς ἐπίσημος διὰ τὴν πτώσιν τοῦ Παλαμηδίου, γιγνομένης λαμπρᾶς τελετῆς μετὰ κανονοβολισμῶν κλλ. ἐν τῇ φρουρίᾳ τοῦ Παλαμηδίου.

τοὺς λόγους αὐτοῦ, καὶ ἀναβάς, ἐξύπνησε τοὺς συνα-
δελφούς του, διηγηθεὶς πρὸς αὐτοὺς τὴν χαροποιὰν
ἀγγελίαν· οἵτινες ἐγερθέντες ἐκθαμβοὶ, ἔφαλον ὡς ἐξ
ἐνὸς στόματος δοξολογίαν πρὸς τὸν ὕψιστον, πλήρεις
χαρᾶς καὶ ἀγαλλιᾶσεως ἀνεκφράστου.

Τὸ δὲ πρῶτ' ἀνατείλαντος τοῦ ἡλίου, μεταβάς καὶ ὁ
Θ. Κολοκοτρώνης ἀπὸ τὰ Δερβενάκια εἰς τὸ Παλαμή-
διον, ἔγραψε πρὸς τοὺς ἐν Ναυπλίῳ Ὀθωμανοὺς οὕ-
τως· « Ἀπὸ μέρους τοῦ Ἀρχιστρατήγου τῆς Πελο-
ποννήσου Θ. Κολοκοτρώνη, καὶ τῶν λοιπῶν ὀπλαρ-
χηγῶν τῆς Πελοποννήσου πρὸς ἅπαντας τοὺς Ὀ-
θωμανοὺς τοὺς εὐρισκομένους ἐντὸς τοῦ φρουρίου
καὶ τῆς πόλεως Ναυπλίου· σᾶς προσφέρομεν τὸν
χαιρετισμὸν μας. Ἴδου ὁ θεὸς τοῦ παντός μᾶς ἔδω-
κε τὸ Παλαμῆδι ὑπὸ τὴν Κυριαρχίαν μας· καὶ σᾶς
προσκαλοῦμεν εἰς τρεῖς ὥρας νὰ μᾶς παραδώσετε
τὸ φρούριον, καὶ τὸν Ἰτζ Καλέ· τούναντίον θέλετε
γίνει ἀνάλωμα τοῦ πυρὸς τῶν κανονίων, καὶ δὲν τὸ
ἐπιθυμοῦμεν.”

1822, Νοεμβρίου 30. 2 ὥραι τῆς ἡμέρας.

Ἐν Παλαμηδίῳ.

Θ. Κολοκοτρώνης.

καὶ λοιποί.

Διευθύνας δὲ τὸ γράμμα αὐτὸ εἰς τοὺς Ὀθωμανοὺς,
μετὰ τρεῖς ὥρας ἐπυροβόλησε μὲ τρεῖς κανονοβολι-
σμοὺς ἐπάνω εἰς τὰς οἰκίας τῆς πόλεως τοῦ Ναυπλίου.
τότε ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς μετὰ τῶν λοιπῶν προκρίτων προ-
σκαλέσακτες ἐνώπιόν των τὸν Β. Χρηστακόπουλον
Γραμματεῖα τῆς Ἑλληνικῆς ἐπιτροπῆς, ἔδωκεν εἰς αὐ-

τὸν τὸ παρὰ τοῦ Θ. Κολοκοτρώνη ἀποσταλέν αὐτοῖς γράμμα, μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ ὁποίου τῷ εἶπεν ὁ Πασσᾶς. • μὲ τὸν τρόπον ὅπου ἀρχήσεν ὁ Κολοκο-
 » τρώνης καὶ μὲ τόσῃν βίαν, συναζόμεθα ὅλοι μας,
 » θὰ φέρωμεν καὶ ἐσᾶς (τὴν ἐπιτροπὴν), νὰ θάνωμεν
 » φωτιᾶν εἰς τὸν τζεπχανέν (τὴν πυριτοθήκην) καὶ τό-
 » τε μὲ πέτραις, χῶματα, καὶ ἀσθέστην νὰ γένωμεν
 » ὅλοι ἓνα ἀπὸ τὸ Μπαροῦτι. καὶ πὲς τοῦ Κύρ Δέ
 » σποτα (τοῦ Βρεσθένης) νὰ γράψῃ τοῦ Κολοκοτρώνη,
 » νὰ ὁμιλήσωμεν πρῶτον, νὰ συνθηκάρωμεν, καὶ τότε
 » νὰ συμφωνήσωμεν, καὶ νὰ παραδώσωμεν τὸ Κάστρον
 » εἰδὲ νὰ λάβωμεν μέτρα.»

Ὁ Β. Χρηστακόπουλος ἀνήγγειλε ταῦτα πάντα εἰς τὸν Ἐπίσκοπον Βρεσθένης, καὶ εἰς τὰ λοιπὰ μέλη τῆς ἐπιτροπῆς, ἣτις ἐγκρίνασα εὐλογον, ἔγραψε πρὸς τὸν Κολοκοτρώνην κατὰ τὰς προτάσεις τῶν ἐν Ναυπλίῳ Ὁθωμανῶν, καὶ ὅτι ἀναγκαίως εἶπετο νὰ συνέλθωσιν ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν Ἕλληγες καὶ Ὁθωμανοί, καὶ νὰ βάλωσιν εἰς τάξιν τὰ περὶ τῆς παραδόσεως τοῦ Ναυπλίου καὶ τὰ λοιπά. Κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην ἤλ-
 θον εἰς τὸ Παλαμήδιον καὶ ὁ Νικήτας, ὁ Δ. Τζόκρης, ὁ Α. Κονδάκης, καὶ λοιποὶ Καπιτᾶνοι ἀπὸ τὰ Δερβε-
 νάκια, οἵτινες ἐνέκριναν τὰ παρὰ τῆς ἐπιτροπῆς γρα-
 φέντα, καὶ οὕτως ἔγραψεν ἀπάντησιν ὁ Θ. Κολοκοτρώνης ὅτι εἶναι παραδεχταὶ αἱ τῶν Ὁθωμανῶν προτάσεις. Τὴν δὲ ἐπιούσαν ἀνέβησαν εἰς τὸ Παλαμήδιον οἱ πρό-
 κριτοι τῶν Ὁθωμανῶν, καὶ γενομένης συνέντευξεν μετὰ τῶν Ἑλλήνων, ἐγένεν ἐγγράφως ἡ συνθήκη, ὑπό-

γραφείσα παρ' ἀμφοτέρων τῶν μερῶν (1), κατὰ τὰ ἐφεξῆς ἄρθρα.

» Οἱ Ὀθωμανοὶ νὰ λάβωσιν ἕκαστος μόνον ἀνὰ δύο ἐνδυμασίας τῆς δευτέρας τάξεως, νὰ ἐπιβιθασθῶσιν εἰς πλοῖα Ἑλληνικά, καὶ ν' ἀποβιθασθῶσιν εἰς τὴν Σμύρνην.

» Ὁ ναύλος τῶν πλοίων ν' ἀποδοθῇ ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας.

» Οἱ Ὀθωμανοὶ νὰ τροφοδοτῶνται ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας ἄχρις οὗ νὰ ἀποβιθασθῶσιν ἐκ τῶν πλοίων εἰς τὴν ξηρὰν τῆς Ἀσίας.

ὑπογραφείσης δὲ τῆς συνθήκης αὐτῆς, οἱ Ὀθωμανοὶ παρέδωκαν εἰς τοὺς Ἑλληνας τὸν Ἰτζ Καλέν (τὴν Ἀκρόπολιν), καὶ τὸ φρούριον τοῦ Ναυπλίου, μετὰ τὴν παραλαβὴν τῶν ὁποίων ὁ Θ. Κολοκοτρώνης μετὰ τῶν λοιπῶν ὀπλαρχηγῶν διώρισαν δύο ἐπιτροπὰς, αἵτινες παρελάμβανον ἀπὸ τοὺς Ὀθωμανοὺς τὰ ἐπιπλά αὐτῶν, καὶ ὅλα τὰ εἶδη τὰ ἀφορῶντα τὴν κινητὴν αὐτῶν περιουσίαν, τὰ ὁποῖα καταγραφόμενα τακτικῶς, ἐπεσφραγίζοντο (ὅσα ἄφινον) τὰ πολυτιμώτερα ἐξ αὐτῶν εἰς σακκούλια μὲ τὰς σφραγίδας καὶ τῶν δύο διορισθεῶν ἐπιτροπῶν, καὶ ἐναπεταμιεύοντο εἰς δύο Ντζαμιά.

Ἐν τοσούτῳ οἱ Ὀθωμανοὶ ἐπεριποιοῦντο παρὰ τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τροφίμα μεταξὺ ὀκτὼ ἡμερῶν ἕως ὅτου

(1) Μόνος ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς δὲν ὑπέγραψε καὶ αὐτὴν τὴν συνθήκην, ὥς ὑπαλληλος, διὰ νὰ μὴ φανῇ παραβάτης τῶν χρημῶν του.

ἔφθασαν τὰ Ἑλληνικά πλοῖα, καὶ ἐπεβιβάσθησαν ἅπαντες, συμποσούμενοι ἀπὸ ψυχὰς 3250, ἀφ' οὗ ἀπεδόθη παρὰ τῶν Ἑλλήνων εἰς τὰ πλοῖα καὶ ὁ συμφωνηθεὶς ναῦλος συνιστάμενος ἀπὸ γρόσια Τουρκικά 120,000, τὰ ὅποια δὲν ἐξίσωθησαν (διότι δὲν εἶχον ἀφήσει) ἀπὸ τὰ εὑρεθέντα εἰς τοὺς Ὀθωμανοὺς, καὶ παραδοθέντα εἰς τὰς ἐπιτροπὰς χρήματα, συνεπληρώθη δὲ τὸ ἐλπίσιν πρὸς ἐξίσωσιν τῶν 120,000, ἀπὸ τὰ ληφθέντα παρὰ τῶν Ὀθωμανῶν ἀργυρᾶ σκεύη καὶ τούτων οὕτως ἀποπερατωθέντων, οἱ μὲν Ὀθωμανοὶ ἅπαντες ἐπεβιβάσθησαν εἰς τὰ πλοῖα (τὴν 9 Δεκεμβρίου), καὶ ἐκπλεύσαντες ἀπὸ τὸν λιμένα τοῦ Ναυπλίου, ἀπέβησαν εἰς τὴν Ἀσίαν ἀβλαβεῖς κατὰ τὴν συνθήκην.

Αἱ δὲ διορισθεῖσαι δύο ἐπιτροπαὶ συλλέξασαι ἅπασαν τὴν κινήτην τῶν Ὀθωμανῶν περιουσίαν μὲ καθαρὰν καταγραφὴν, ἐναπέθεσαν ἅπασαν εἰς τὰ δύο Ντζαμιά, ὡς προεῖρηται, (ἐκτὸς τῶν ὅσα μυστικῶς διηρπάγησαν καὶ ἀπὸ τοὺς συνάζοντας αὐτὰ (1), καὶ ἀπὸ τοὺς καταγράφοντας, ἀκόμῃ καὶ ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν στρατιωτῶν καὶ Καπιτάνων) (2). Τὰ δὲ συναχθέντα ἐκ τῶν

(1) Πολὺς λόγος ἐγένετο τότε, ὅτι ἡ Μπουμπουλίνα ἔκαμε μεγάλην κατάχρησιν καὶ διαρπαγὴν πολυτίμων πραγμάτων, καθότι αὐτὴ διωρισμένη οὕσα νὰ ψάυῃ τὰς Ὀθωμανίδας, ἀφ' ὅσα πολύτιμα εἶδη εὑρίσκεν εἰς αὐτάς, τὰ ἐκρυσεν εἰς τὸ παμμέγεθες στήθος της, πολλὰ ὀλίγα δὲ ἵπαρουσίαζεν εἰς τὰς ἐπιτροπὰς.

(2) Δὲν εἶναι καμμία ἀμφιβολία ὅτι κατ' ἐκείνην τὴν μυστικὴν διαρπαγὴν ἀπῆλυσαν τὸ μέρος των καὶ ὅλοι οἱ ὀπλαρχηγοί, καὶ ἴσως συνερίζοντο ποῖος ν' ἀρπάσῃ τὰ περισσότερα, ἀλλ' ὅτου ἐνῆν μυστικῶς, διὰ νὰ μὴ ᾔθελε δοθῇ ἀφορμὴ εἰς τὸ πλῆθος τῶν στρατευμάτων καὶ εἰς

διασωθέντων ἀπὸ τῆς διαρπαγῆς, καὶ ἐναποτεθέντας εἰς τὰ δύο Ντζαμία, διαμερισθέντα εἰς 48 μερίδας, διενεμήθησαν εἰς τοὺς πολιορκητάς, εἰς τοὺς Καπιτάνους, εἰς τοὺς Νησιώτας, εἰς τὰς ἐπαρχίας τῆς Πελοποννήσου, εἰς τὴν Μάνην, εἰς τὰ Ἑλληνικὰ πλοῖα, καὶ εἰς τοὺς χρηματήσαντας εἰς τὴν πολιορκίαν τοῦ Ναυπλίου μέχρι τέλους ἀναλόγως ἀφ' ἐκάστης μερίδος (1), μὴ δὲ λον ὅτι οἱ Ὀθωμανοὶ ἐκ τῶν τιμιωτέρων καὶ πολυτιμωτέρων εἰδῶν, χρυσῶν, ἀργυρῶν, καὶ λιθοκολλήτων, ἄλλα μὲν εἶχον θάψει εἰς τὴν γῆν, ἄλλα εἶχον κρύψει εἰς τὰ τειχεῖα, ἄλλα εἶχον ρίψει εἰς τὰ κοπροδοχεῖα, ἄλλα εἰς τὰ φρέατα τῆς πόλεως, πολλὰ δὲ (καὶ μάλιστα

τοὺς Ἕλληνας τῆς μικρᾶς τάξεως· δὲν ἦτον βέβαια ἀνόητος εἰς τὴν περίστασιν ἐκείνην ὅστις δὲν ἐπεθύμει ν' ἄρπάσῃ περισσότερα ἀπὸ τὸν ἄλλον, οὔτε δὲ εἰς καμμίαν πτώσιν φρουρίων διετηρήθη ἡ ἐπαιτουμένη εὐταξία καὶ ἡ ἀλήθεια, ἡ τοῦλάχιστον ποτὲ δὲν ἐγενε φροντίς διὰ νὰ ἐξαιρεθῇ καὶ ἐν μερίδιον, καὶ νὰ χρησιμεύσῃ διὰ τὰς γενικὰς ἀνάγκας τοῦ ἔθνους.

(1) Ὁ ἀοίδιμος Μητροπολίτης Π. Πατρῶν δὲν ἐγνώριζε, φαίνεται, οὔτε πῶς συνήχθησαν τὰ εἶδη τῆς κινητῆς περιουσίας τῶν ἐν τῷ Ναυπλίῳ Ὀθωμανῶν, οὔτε πῶς κατεγράφησαν, οὔτε δὲ ὅτι διαμερισθέντα εἰς τόσας μερίδας, διενεμήθησαν, ὡς εἴρηται, ἀλλὰ μὲ μίαν καὶ μόνην λέξιν ἐκθέτει, ὅτι ἤρπαγσαν παρὰ τοῦ ἀρχηγοῦ Θ. Κολοκοτρώνη, καὶ κατὰ τοῦτο ἔχει μέγα λάθος, διότι ἡ μὲν σύναξις, ἡ διανομή, καὶ τὰ λοιπὰ, ἐγέναν κατὰ τὸν ἀνωτέρω διαληφθέντα τρόπον, ὅτι δὲ ὑπῆρξαν ἄρπαγαὶ καὶ καταχρήσεις δὲν εἶναι καμμία ἀμφιβολία, ἀλλ' ὅχι ἐκ μόνου τοῦ Θ. Κολοκοτρώνη, διότι τόσον πλῆθος στρατιωτῶν, ἀρχηγῶν καὶ Καπιτάνων δὲν ἦτον δυνατόν νὰ τῷ χαρίσῃσι τὸ δικαίωμα αὐτό.

χρήματα) μετρητὰ (ὡς λέγεται), ἔρριψαν εἰς τὴν θάλασσαν, ἐκ τῶν ὁποίων πολλοὶ Ἕλληνες εὗρον πολλὰ προϊόντος τοῦ καιροῦ (ἐκτὸς τῶν εἰς τὴν θάλασσαν ριφθέντων) εἰς τὰς οἰκίας καὶ εἰς διάφορα μέρη, καὶ ὠφελήθησαν. Καὶ ταῦτα μὲν τὰ διατρέξαντα εἰς τὴν πολιορκίαν τοῦ Ναυπλίου ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τῆς ἐσχάτης πτώσεως αὐτοῦ (1).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ.

Φυγὴ τῶν κατοίκων τῆς Ἡλίδος Ὀθωμανῶν, καὶ ἀποκλεισμός αὐτῶν ἐν τῇ Ἀκροπόλει τῶν Π. Πατρῶν. — Πολιορκία τοῦ Λάλα (2), πτώσις αὐτοῦ, καὶ ἀποκλεισμός τῶν Δαλαίων εἰς τὰς παλαιὰς Πάτρας.

Οἱ δὲ κάτοικοι Ὀθωμανοὶ τῆς ἐπαρχίας Γαστούνης (Ἡλίδος) ἐμάνθανον, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ τῆς Πελοποννή-

(1) Τὰ περαιτέρω κατὰ τὸ Ναύπλιον διατρέξαντα μετὰ τὴν πτῶσιν αὐτοῦ, εἰς μᾶς συγχωρηθῇ, θελομέν ἐκθέσει εἰς τὴν σειρὰν τῆς ἐκαστορήσεως τῶν πολιτικῶν πραγμάτων.

(2) Ἡ Πόλις Λάλα ὑπῆρξεν ἀπὸ τὸ 1714. ἔτος καὶ ἔπειτα συγκειμένη δὲ κατὰ πρῶτον ἀπὸ μικρὰ τινα καὶ ὀλίγα οἰκήματα, ἐπαύξησε καὶ ἐπληθύνθη περισσότερον ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τοῦ 1780 μετὰ τὴν τῶν Ἀλβανῶν καταστροφὴν.

Ἡ πόλις αὕτη καὶ τοι κεimίνη εἰς τὴν ἐπαρχίαν τῆς Ἡλίδος, οὕτῃ

σου Ὀθωμανοί, ὅσα διεφημίζοντο περὶ τῆς ἀποστασίας· τὴν δὲ 10 Μαρτίου ἐλθόντες εἰς διαφόρους συλλογισμοὺς ὡς ἐκ τῶν διαφημιζομένων, ἔλαβον καὶ γράμματα παρὰ τῶν Λαλαίων, οἵτινες τοὺς ἐρέθιζον ὑπὲρ τὸ δέον, ὅτι δηλ. εἶναι συνωμοσία τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Ὀθωμανῶν, καὶ ὅτι εἶναι δίκαιον ν' ἀποφασίσωσι τὸν φόνον τῶν τῆς α. καὶ β'. τάξεως προκρίτων Ἑλλήνων, καὶ τοῦ Κλήρου· κατὰ δὲ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἦτο Βοεβόδας ὁ Σουλεϊμάν ἐφέντης Μεσολογγίτης, ἀνὴρ μὲ παιδείαν, καὶ ἐγκρατὴς τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, φρό-

ἔσχε κατοίκους Ἕλληνας, οὐδὲ φιλοδομήθησαν ἐν αὐτῇ Ἑλληνικαὶ οἰκίαι ποτέ· διὰ τὸ ὑγμεῖνόν δὲ τοῦ κλίματος αὐτῆς καὶ διὰ τὸ εὐφορον τῶν γαιῶν τῆς ἀπεκατέστη λαμπρὰ πόλις, συγκειμένη ἐξ οἰκιῶν (πολλῶν ἐξ αὐτῶν λαμπρῶν) περισσοτέρων τῶν 1000· οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως αὐτῆς Λαλαῖοι (ὅλοι Μωαμετανοὶ) ἦσαν ἄνθρωποι κοινωνικοὶ μὲν, καὶ εὐπρόσιτοι, ἐνίοτε δὲ καὶ μεταδοτικοί, ἀνδρεῖοι, γενναῖοι, πλούσιοι, καὶ κτηματῖαι· εὐκαταστατοὶ· ἀλλ' ἦσαν καὶ καταχρηστικοὶ καὶ δυνάσται, ἐπεριδόμενοι εἰς τὴν ἀνδρείαν τῶν· ἐξ αὐτῶν ἐφάνησαν καὶ λησταὶ· ἄλλοι μὲν μὲ ἰδιαίτερα ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τῶν σώματα, ἄλλοι δὲ ὑπὸ τῆς ὀδηγίας τῶν ἀποστατῶν Ἑλλήνων (κλεπτῶν) διατελοῦντες, μέχρι καὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Θ. Κολοκοτρώνη. Οἱ Λαλαῖοι παρηνώχλουν κατ' ἐξοχὴν τὴν ἐπαρχίαν τῆς Καρυταίνης (Γόρτυνος)· κανεὶς δὲ ἄλλος ἐν τῇ Καρυταίνῃ δὲν ἐδυνήθη νὰ ταπεινώσῃ τοὺς Λαλαίους, εἰμὴ ὁ Κώλῃας Πλαπούτας πατήρ τοῦ Δ. Πλαπούτα, τὸν ὁποῖον οἱ Λαλαῖοι δὲν ὑπέφερον νὰ βλέπωσιν, ἀλλὰ δὲν ἐδύναντο καὶ νὰ τὸν βλάψωσιν ὡς φέροντα ἐπίσημόν διορισμόν ὑπηρεσίας παρὰ τῆς Ὀθωμανικῆς ἐξουσίας· οἱ ἐπιστημότεροι τῶν Λαλαίων ἦσαν ἐσχάτως ὁ Μουσταφᾶ Ἀγάς, ὁ Σεῖδ-Ἀγάς, καὶ ὁ περίφημος Ἀλῆ Φαρμάκης, τὸν ὁποῖον ἐτρέμαζεν ὁ Σατράπης Βελῆ Πασσᾶς.

νιμός εἰς τὸ ἄκρον, φίλος δὲ στενός τοῦ Μουσταφᾶ Μπεη ἐκ Τριπολιτζᾶς, ὅστις εἶχεν ἀφιερωμένας ὑπὸ τὴν προστασίαν του τὰς προσόδους τῆς Ἡλίδος, ὁ Σουλεϊμάν ἐφέντης δὲ αὐτὸς εἶχε πλησίον του τὸν ἐκ Π. Πατρῶν Ἀναστάσιον Χαμαμτζόπουλον (καταγόμενον ἐκ τοῦ Καστρίου τῆς Κυνουρίας), τὸν ὁποῖον ἐπεὶ δὴ ὁ Μουσταφᾶ Μπεης ὑπερηγάπα διὰ τὰς γνώσεις καὶ τὰς ἀρετάς του, ἔτι δὲ καὶ ὡς μεγαλέμπορον καὶ Σαράφην του, ἐπεὶ δὴ τῷ εἶχεν ὅλην τὴν ἐμπιστοσύνην, τῷ ἐφάνερωσεν ὁ Σουλεϊμάν ἐφέντης ὅσα οἱ Λαλαῖοι τῷ ἐγραφον ἐναντίον τῶν κατοίκων τῆς Γαστούνης καὶ τοῦ Πύργου Ἑλλήνων· ὁ δὲ Χαμαμτζόπουλος μὲ τὴν ἱκανότητά καὶ ἀξιότητά του ἀπήντησεν αὐτῷ, ὅτι ὅλα ἦσαν ψευδῆ, καὶ ὅτι οἱ Λαλαῖοι μετεχειρίσθησαν αὐτὰ διὰ τὸ, ὅτι ὁ Μουσταφᾶ Μπεης δὲν τοῖς ἔδωκεν ἐνοχλὴν εἰς τὰς προσόδους· οὕτω δὲ ὁ μὲν, περὶ οὗ ὁ λόγος, Βοεβόδας διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν πίστιν καὶ ὑπόληψιν ἐπείσθη, ὅτι ἦσαν ἀνύπαρκτα τῷ ὄντι, ἀλλ' ὁ Σουλεϊμάν ἐφέντης τῷ ἐπαρκαυχήθη ὅτι ἀφ' οὗ δὲν ὑπῆρχε καμμία ὑπόνοια, διατὶ οἱ πρόκριτοι Ἑλληγες δὲν ἠγόραζον τὰς προσόδους, τὰς Ἀλικὰς, τὰ Τελωνεῖα, καὶ τὰ ἰχθυοτροφεῖα καθὼς πάντοτε; ὁ δὲ Χαμαμτζόπουλος τῷ ἀπεκρίθη, ὅτι « χθὲς οἱ πρόκριτοι εἶχον μαζῇ μου τὴν περὶ τούτου ὁμιλίαν, οἷτινες ἀμφιβállουν ἐὰν τοῖς παραχωρῆς 30 ἡμερῶν προθεσμίαν διὰ νὰ οἰκονομήσουν τὰ χρήματα τῆς πρώτης δόσεως » ὁ Σουλεϊμάν ἐφέντης τῷ ὑπεσχέθη ὅτι παραχωρεῖ τὴν προθεσμίαν, ὁ δὲ Χαμαμτζόπουλος ἐλθὼν εἰς ὁμιλίαν μετὰ τοῦ Γεωργίου Σισίνη, τοῦ Ἰωάν. Σισίνη, καὶ τοῦ Χριστοδούλου Αὐγερινοῦ (ὡς Γραμματέως

ιδιαιτέρου τοῦ Βοεβόδα) εἶπε πρὸς αὐτοὺς ὅσα ἤκουσε παρὰ τοῦ Σουλεϊμάν ἐφέντη, καὶ ὅσα αὐτοὶ ἔπρεπε ν' ἀκολουθήσωσι διὰ νὰ κλείσωσι τὰ ὄμματα τῶν Ὀθωμανῶν· ὅθεν ἐπὶ τούτῳ τὴν ἐπιούσαν ἡγόρασαν τὰ Ἰχθυοτροφεῖα, τὰ Τελωνεῖα, καὶ τὰς Ἀλικὰς μεπροθεσμίαν 20 ἡμερῶν, ἡ δὲ ἀγορὰ αὐτὴ ἐνεθάρρυνε πολὺ τοὺς Ὀθωμανοὺς διὰ νὰ πεισθῶσιν ὅτι τὰ φημιζόμενα ὑπῆρχον ὅλα ψευδῆ.

Τούτων δὲ οὕτω γενομένων, κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας ἀπεστάλη ἐκ Τριπολιτζᾶς διαταγὴ διὰ ν' ἀπέλθῃ ὁ Γ. Σισίνης εἰς τὴν Τριπολιτζάν (ὥς καὶ οἱ λοιποὶ προεστῶτες)· ὁ δὲ παραλαβὼν τοὺς δύο υἱοὺς του ἐπὶ προσήματι ὅτι ἤθελε τοὺς ἀφίσει εἰς Π. Πάτρας διὰ νὰ σπουδάσωσιν, ἀπῆλθεν εἰς τὴν Μανολάδα, κακεῖθεν ἔγραψε πρὸς τοὺς Ὀθωμανοὺς ὅτι ἀσθενεῖ βαρέως, καὶ ἐκ τούτου οἱ Ὀθωμανοὶ ἔλαβον περισσοτέρας ὑπονοίας· διαδοθείσης δὲ τῆς φήμης (τὴν 18 Μαρτίου) ὅτι ὁ Ἀνδρέας Ζαήμης καὶ ἄλλοι ἐφόνευσαν τὸν Βοεβόδαν τῶν Καλαβρύτων, πάραυτα χωρὶς νὰ συλλογισθῶσιν ἄλλο τι, ἤρχισαν νὰ ἐτοιμάζωνται μετ' ἀνησυχίαν καὶ ταραχὴν διὰ ν' ἀπέλθωσιν εἰς τὰς Πάτρας· οἱ δὲ κάτοικοι Γαστουναῖοι Ἕλληνες μεταξὺ τῆς ταραχῆς ἐκείνης ἀνεχώρουν νυκτὸς μυστικὰ εἰς τὸ χωρίον Βαρθαλαμιό· τὴν δὲ 24 Μαρτίου ἀπέστειλαν ἓνα Ὀθωμανὸν μετ' τὸν Ἴω· Σισίνην διὰ νὰ φέρουν τὰς οἰκογενείας των οἱ Ἕλληνες ἀπὸ τὸ Βαρθαλαμιὸν εἰς τὴν Γαστούνην, οἷτινες προσεποιήθησαν ὅτι θέλουν τὰς μεταφέρει τὴν αὔριον· ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ φήμη τῶν εἰς τὰ Καλάβρυτα διατρεξάντων διερυλλήθη, ὅχι μόνον δὲν μετέφερον τὰς οἰκογενείας των, ἀλλ' ἐσύναξαν ἀκόμι καὶ τοὺς ὀπλοφόρους τοῦ Βαρθα-

λαμίου, καὶ ἄλλων πολλῶν Κωμῶν, ἀριθμουμένους περίπου τῶν 300, πρὸς τοὺς ὁποίους ἔδωκεν ὁ Γ. Σισίνης ἀνὰ ἓνα Μαχμουτιέ (χρυσοῦν νόμισμα ἐκτιμώμενον διὰ δραχμὰς εἴκοσι), οἷτινες κατέλαβον εὐθὺς τὸ χεῖλος τοῦ ποταμοῦ· συγχρόνως δὲ ἀπεστάλη καὶ ἄνθρωπος ἀπὸ τοὺς ἐν τῷ Βαρθαλαμιάῳ Ἑλληνας πρὸς τοὺς ἐν Γαστούνη Ὀθωμανούς, εἰς τοὺς ὁποίους ἀνήγγελλον μὲ τρόπον ἐπιφοβὸν καὶ ἐντρομον (ὡς ἐπιθυμοῦντες δῆθεν τὴν ὠφέλειάν των), ὅτι ὁ Γ. Σισίνης μὲ 10,000. στρατεύματα θέλει φθάσει εἰς τὴν πόλιν, ἐπειδὴ εἰς τὴν Καλαμάταν καὶ εἰς τὸ Μαραθωνῆσι ἐγέμισεν ὁ τόπος ἀπὸ ἀσκήρια (στρατεύματα) καράβια, ὅπλα, πολεμεφόδια, κανονία, κτλ.

Ταῦτα δὲ ἀκούσαντες οἱ Ὀθωμανοὶ καὶ ἐτοιμασθέντες ὅσον τάχιστα, μετὰ φόβου καὶ τρόμου ἀνεχώρησαν νυκτὸς σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις διὰ ν' ἀπέλθουν εἰς τὸ Λάλα, ἀπέστειλαν δὲ ἄνθρωπον εἰς τὸν Πύργον παρακαλοῦντες τοὺς Ἑλληνας νὰ τοῖς παραχωρήσωσι φιλικῶς ἐλευθέραν τὴν διὰ τὸ Λάλα διάβασίν των, ἀλλ' οἱ κάτοικοι τοῦ Πύργου τοῖς ἀπήντησαν, ὅτι δὲν τοῖς συγχωρεῖται ἡ διάβασις, καὶ ὡς ἐκ τούτου ἐπέστρεψαν διὰ τὰς Π. Πάτρας· ἐνέκριναν ὅμως νὰ μείνωσιν εἰς τὸ φρούριον Χλουμοῦτζι διὰ νὰ ἐπαναπαυθῶσι, μετὰ τρεῖς ἡμέρας δὲ ἀνεχώρησαν ἀπὸ τὸ Χλουμοῦτζι ἔχοντες μεθ' ἑαυτῶν καὶ τὸν Ἀναστάσιον Χαμαμτζόπουλον, φθάναντες δὲ εἰς τὰς Π. Πάτρας ἡσύχως, εὖρον καὶ τὸν Ἰσοῦφ Πασσᾶν ἐλθόντα ἀπὸ τὸ Μεσολόγγιον, καὶ οὕτως εἰσῆλθον εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, ἀσφαλισθέντες μετὰ τῶν Πατραίων Ὀθωμανῶν.

Ἀλλὰ μετὰ τὴν διάλυσιν τῶν Ἑλλήνων ἐκ τῆς πό-

λεως τῶν Π. Πατρῶν διερευνῶντες οἱ Ὀθωμανοὶ ὅσα ἐγγραφα εἶχον πέσει εἰς χεῖρας των, εὔρον μεταξὺ αὐτῶν καὶ ιδιόχειρα γράμματα τοῦ Χαμαμπζοπούλου, διαλαμβάνοντα περὶ τῆς ἐταιρίας κ, τ. λ. ἐξ αὐτῶν δὲ πληροφορηθέντες ὅτι καὶ ὁ Χαμαμπζόπουλος ἦτον εἰς τῶν συνωμοτῶν, κατέκοψαν αὐτὸν μεληδόν.

Καὶ ταῦτα μὲν τὰ περὶ τοῦ ἐν Π. Πάτραις ἀποκλεισμοῦ τῶν κατοίκων τῆς Ἡλίδος Ὀθωμανῶν. (1)

Οἱ δὲ ἀδελφοὶ Πλαποῦται Δημήτριος καὶ Γεωργάκης υἱοὶ τοῦ Κώλια (2) Πλαποῦτα διαδεχθέντες τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Πατρὸς των (3), φθάσαντες εἰς γηραιὰν ἡλικίαν, ἀναδειχθέντες δὲ μιμηταὶ τοῦ πατρὸς αὐτῶν, καὶ ὁπαδοὶ τῆς πολυπειρίας καὶ ἰκανότητός του, καὶ ὡς τοιοῦτοι μυηθέντες τὰ τῆς φιλικῆς ἐταιρίας, ὁ μὲν Δημήτριος διαμένων εἰς τὴν Ζάκυνθον καὶ διατελῶν

(1) Τὰ περὶ τούτων περαιτέρω ἐκθέτονται ἐν τῇ οἰκίᾳ μέρει τῆς πολιορκίας τῶν Π. Πατρῶν.

(2) Ὁ Κώλιας Πλαποῦτας (πατὴρ τοῦ Δ. Πλαποῦτα) διέπρεψεν ὡς εἰς τῶν περιφήμων Κλεπτῶν τῆς Πελοποννήσου. Οὗτος μὲ τὸ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν του σῶμα καταδιώκων πάντοτε τοὺς Λαλαίους, τοὺς περιώριζεν εἰς τὴν πόλιν των, χωρὶς νὰ δύνανται νὰ πράττωσιν ὅ,τι ἐπέθυμον κατὰ τῆς ἐπαρχίας Καρυταίνης.

(3) Ὁ Κώλιας Πλαποῦτας εἶχε διορισθῇ παρὰ τῆς Ὀθωμανικῆς ἐξουσίας Κ α π ὁ μ π α σ η ς (ἀρχηγός δηλ.) ἐπὶ τῶν κλεπτῶν τῶν κλεπτόντων ζῶα, καὶ ἄλλα τοιαῦτα, ὅστις ἔχων ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν του ἐν σῶμα ὑπομισθίων στρατιωτῶν, διετῆρει τὴν ἡσυχίαν καὶ εὐταξίαν, ἐμποδίζων τὰς ἀρπαγὰς τῶν ζώων, καὶ ἄλλα εἶδη κλοπῆς· ἀφ' οὗ δὲ ἐγέρσεν ὁ Κώλιας διεδέχθησαν τὴν ὑπηρεσίαν αὐτὴν οἱ δύο υἱοὶ του Δ. καὶ Γ. Πλαποῦται (οἱ καὶ Κωλιόπουλοι).

ἀξικωματικὸς εἰς τὴν Ἀγγλικὴν ὑπηρεσίαν, ὃ δὲ Γεωργάκης κατηχηθεὶς παρ' αὐτοῦ, ἐλθόντος ἀπὸ τὴν Ζάκυνθον (τὸ 1819 Μαρτίου 17), ἔμενον ἀμφοτέροι εἰς Παλοῦμπα (Κώμην τῆς Καρυταίνης) τὴν πατρίδα των· ἔχοντες δὲ βεβαιότητα ὅτι τὴν 25 Μαρτίου (1821) ἐμελλε νὰ ἐκραγῇ ἡ Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις καθ' ὅλα τὰ μέρη, καὶ εἰδότες καλῶς τὰς ὑπονοίας καὶ τοὺς φόβους τῶν Ὁθωμανῶν, συνεννοηθέντες μετὰ τοῦ Θ. Κολοκοτρώνη καὶ τινων ἄλλων, συνήθροισαν ἐκ τῆς ἰδίας αὐτῶν Κώμης, Παλοῦμπα, 50 ὀπλοφόρους· λαβόντες δὲ πρῶτον τὰς εὐχὰς τοῦ γέροντος πατρός των, καὶ προσκαλέσαντες τὸν ἱερέα, ἔψαλον ἐν τῷ μέσῳ τῆς Κώμης των Λιτανίαν, καὶ οὕτως ἀσπασάμενοι τὰς ἀγίας εἰκόνας καὶ ἀλλήλους των, μετέβησαν (τὴν 20 Μαρτίου) εἰς τὴν Κώμην Μπέτζι καλουμένην μὲ ἀνοικτὴν τῆς ἐλευθερίας σημαίαν, ὅθεν ἔγραψαν καὶ εἰς τοὺς κατοίκους τῶν λοιπῶν Κωμῶν, διὰ νὰ ἐξέλθωσιν ὅλοι ὀπλοφόροι εἰς τὴν Κώμην Μπέτζι, λέγοντες ὅτι ἔφθασεν ἡ στιγμή, τὸ στάδιον τῆς δόξης ἡνοίγη, καὶ ἡ πατρίς ἐλευθεροῦται ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν τυράννων, καὶ ὅτι ἔνεκα τούτου νὰ προφθάσωσι μίαν ὥραν προτύτερα. Μέχρι δὲ τῆς 21 Μαρτίου συνήχθησαν εἰς τὴν Κώμην Μπέτζι 860 περίπου Ἕλληνες ὀπλοφόροι μὲ σημαίας ἀνοικτὰς ἀπὸ κάθε Κώμην, πρὸς τοὺς ὁποίους οἱ Πλαποῦται (καὶ τοὶ ἔχοντες ἀνύπαρκτα ἐπιχειρήματα, ὥς εἶχον καὶ ἄλλοι εἰς τὰς ἄλλας ἐπαρχίας), ὠμίλησαν μὲ τὴν χωρικὴν αὐτῶν ῥητορικὴν, οὕτως. » Ἀδελφοί, ὅσα βλέπετε ἀνέλπιστα, μὴ θαρρεῖτε ὅτι εἶναι » τρελλὰ καὶ ἀνόητα πράγματα· αὐτὰ ὅπου βλέπετε » ἔξαφνα, πληροφορηθῆτε μὲ ὅλην τὴν ἀλήθειαν, ὅτι

■ τὰ γράφουν τὰ βιβλία μας· καὶ ἂν δὲν πιστεύετε
 ■ τοὺς λόγους μας, ρωτᾶτε καὶ τοὺς ἱερεῖς ὁποῦ τὰ
 ■ γνωρίζουν, νὰ σᾶς τὰ εἰποῦν « . Οἱ δὲ ἐκεῖ πα-
 ρόντες ἐπτά ἱερεῖς ἐβεβαίωσαν τὰ παρὰ τῶν Πλαπου-
 ταίων λεχθέντα, προσθέτοντες ὅτι ἐγνώριζον μὲν καὶ
 αὐτὰ, καὶ ἄλλα περισσότερα, ἀλλ' ὅτι δὲν ἦτον δυνατόν
 νὰ φανερώσωσιν εἰς ἄλλην προτιητέραν ἐποχὴν ὅσα τοῖς
 παρίστανον τὰ ἐξ οὐρανοῦ πίπτοντα φυλλάδια, καθότι
 τότε ἐδύναντο νὰ λάβωσι μέτρα οἱ Ὀθωμανοί, καὶ νὰ
 θανατώσωσι τοὺς ἀδελφούς Χριστιανούς εἰς τόσα ἄλλα
 μέρη προσέθετον δὲ νὰ λέγωσι τόσον οἱ ἱερεῖς, καθὼς
 καὶ οἱ Πλαπούται, καὶ ἄλλοι ἐξ αὐτῶν φρόνιμοι, ὅτι ἐντὸς
 ὀλίγων ἡμερῶν ἡ θάλασσα θὰ γεμίσει ἀπὸ καράδια εἰς
 βοήθειαν τῶν Ἑλλήνων, καὶ ἡ ξηρὰ ἀπὸ Εὐρωπαϊκὰ
 στρατεύματα μὲ θησαυροὺς χρημάτων νὰ πληρῶνουν
 διὰ τὰ ἀναγκαιοῦντα διὰ τοὺς Ἑλληνας, καὶ ὅτι πολ-
 λὰ σύντομα θέλουν φθάσει καὶ αἱ διὰ τὴν Κωνσταντι-
 νούπολιν εἰδήσεις, καθότι ἐκεῖ ὑπάρχει ὅλη ἡ δύναμις,
 ὅτι θὰ κυριευθῇ ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας, καὶ ὅτι θὰ συλ-
 ληφθῇ καὶ ὁ Σουλτάνος παρὰ τῶν Ἑλλήνων ζωντανός,
 ἢ θὰ θανατωθῇ· ταῦτα πάντα ἀκούσαντες οἱ συναθροί-
 σθέντες χωρικοὶ ἀπήντησαν πρὸς τοὺς Πλαπουταίους,
 πρὸς τοὺς ἱερεῖς καὶ λοιποὺς πλασματοποιούς, οὕτως·
 ■ ὅταν τὰ πράγματα εἶναι ὅλα εἰς τὸν τόπον τους
 ■ βαλμένα, διατί δὲν ἔρχονται ἐδῶ μὲ ἡμᾶς καὶ τὰ
 ■ γεροντόπουλα « ; (1) (ἐννοοῦντες τοὺς Δελι-

(1) Τὸν ἐκ Δαγκαδίων Ἰωάννην Δελιγράννην πατέρα τῶν ἀδελφῶν
 Δελιγρানাίων, χρηματίζοντα προστάτη τῆς ἐπαρχίας Καρυταίνης, ἐπα-

γριανναίους) · οἱ δὲ ἀπήντησαν ὅτι εἶναι ἔτοιμοι, καὶ ὅτι θέλουν ἔλθει σύντομα· καὶ τὴν αὐτὴν στιγμήν ἔγραψαν πρὸς τοὺς ἀδελφούς Δελιγριανναίους διὰ νὰ συνέλθωσι καὶ αὐτοὶ ἐκεῖ.

Μετὰ δὲ τὰς ὁμιλίας αὐτὰς πάραυτα ἀπέστειλαν εἰς τὰς πλησιεστέρας τοῦ Μπέτζι Κώμας 35 ὀπλοφόρους Ἑλλήνας, οἳ τινες ἀπελθόντες συνέλαβον τοὺς Ὀθωμανοὺς ἐκείνους, ὅσοι διέτριβον εἰς αὐτὰς μὲ ὑπηρεσίας, ἄλλοι μὲν ὡς ἐνοικιασταὶ προσόδων, ἄλλοι ὡς Κεχαγιάδες, καὶ ἄλλοι ὡς Ἀγροφύλακες 9 τὸν ἀριθμὸν, τοὺς ὁποίους ἀφοπλίσαντες, διεύθυναν ἀσφαλῶς εἰς τὴν Πρωτεύουσάν τῆς Κορυταίνης συνοδεύσαντες αὐτοὺς ἕως εἰς τὸν ποταμὸν Ἀτζίχολον, οἳ τινες μεταβάντες ἐκεῖθεν εἰς τὴν Καρύταιναν, συνηνώθησαν μετὰ τῶν λοιπῶν ἐν αὐτῇ διαμενόντων Ὀθωμανῶν. Ἐν τούτοις δὲ μως οἱ Πλαποῦται παρήγγειλαν εἰς τοὺς ἐγγεῖα αὐτοὺς Ὀθωμανοὺς νὰ εἰπῶσι πρὸς τοὺς ἐν Καρυταίνῃ κατοικοὺς ὀλίγους ὁμοεθνεῖς των, νὰ παραδώσωσιν εἰς τοὺς Ἑλλήνας τὰ ὅπλα των, καὶ ν' ἀπέλθωσιν ἀσφαλῶς ὅπου εὐχαριστοῦντο, καθότι ἄλλως ἤθελον περάσει ἐν στόματι Ἑλληνικῆς μαχαίρας.

Λαβόντες δὲ οἱ ἀδελφοὶ Δημήτριος καὶ Ἀναστάσιος Δελιγριανναῖοι τὰ παρὰ τῶν Πλαπουταίων καὶ λοιπῶν γράμματα, πάραυτα (τὴν 22 Μαρτίου) μετέβησαν εἰς τὸ Μπέτζι, φέροντες μεθ' ἑαυτῶν καὶ 80 δεκάρια φυσε-

νδμαζον πάντες, Γέροντα μετὰ δὲ τὴν καταδρομὴν αὐτοῦ, ἡ οἰκογένειά του ὠνομάσθη Γερουντόσπητον, οἱ δὲ υἱοὶ του, Γερουντόπουλα.

κίων, ὡς προσφορὰν εἰς τὸ ἐκεῖσε συναχθὲν Ἑλληνικὸν στρατιωτικὸν σῶμα, καὶ ὡς σημεῖον τῆς ὁμοδόξου ἀποστασίας· οἱ δὲ ἐκεῖσε συνηγμένοι Ἕλληνες ἰδόντες τὸ γρήγορον φθάσμιον τῶν Δελιγριανναίων, καὶ τὰ ὅποια ἔφερον φυσέκια, ἐπείσθησαν καθ' ὅλα ὅσα τοῖς εἶχον εἰπῇ οἱ Πλαπούται καὶ οἱ Ἱερεῖς, ὅτι ἦσαν ἀληθῆ· διαμένοντες δὲ αὐτόσε ὀλίγον οἱ Δελιγριανναῖοι, ἐπέστρεψαν εἰς τὰ ἴδια, καὶ συνάξαντες ἐκ τοῦ τμήματος Περαιμεριᾶς τῆς ἐπαρχίας Καρυταίνης 400 περίπου ὀπλοφόρους, ἐτοποθέτησαν εἰς τὸ Ῥένεσι πλησίον τοῦ Μπέτζι· ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ Δελιγριανναῖοι ἦσαν ἀπειροπόλεμοι, διώρισαν Καπιτάνους, τὸν Σπήλιον Γρίβαν, τὸν Γιαννάκον Στασινόπουλον καὶ τὸν Παπαδόπουλον, εἰς οὓς ἀπεφάσισαν καὶ μισθοδοσίαν, συνεννοούμενοι ἐν ταύτῳ καὶ μετὰ τῶν Πλαπούταιων ὡς ἐμπειροπολέμων καὶ πρακτικῶν (1).

Μετὰ δὲ τὴν εἰς Ῥένεσι τοποθέτησίν των οἱ Δελιγριανναῖοι συνεννοούμενοι μετὰ τῶν Πλαπούταιων, ἔκαμαν ἑναρξιν εἰς τὸ νὰ ἐργάζωνται διὰ τὰς προόδους τῆς ἐναντίον τῶν Ὀθωμανῶν καταδιώξεως ἀπὸ τὰς θέσεις Μπέτζι καὶ Ῥένεσι, ὅπου εἶχον τοποθετηθῇ τὰ

(1) Ταῦτα πάντα ἐγίνοντο ὅχι μόνον μετὰ τῶν Πλαπούταιων, Δελιγριανναίων, καὶ Κολοκοτρωναίων, ἀλλὰ καὶ μετὰ τῶν πρωτίστων ὄλων τῶν κατὰ τὴν Πελοπόννησον ἐπαρχιῶν μὲ ὅλην τὴν εὐκρίνειαν, τὴν ἀθωότητα, καὶ τὴν συμφωνίαν, καθότι ὅχι μόνον ἡ ἰδιότητα δὲν εἶχε λάβει κανενὸς εἶδους χώραν, ἀλλ' αὐτὴ καὶ ἡ ἐπάρματος διαφορά τῆς σπορᾶς τῶν ξιζανίων εἶχε λάβει τὴν ἀρχὴν τῆς ὁδοῦ καὶ μετὰ τῶν πάντων διέτρεχεν ἡ ἀληθὴς καὶ εὐκρινὴς ἀγάπη, ἡ ὁμόνοια, καὶ ἡ πρὸς τοὺς ἀνωτέρους ὑποταγή καὶ ἡ εὐπειθεία μὲ ὅλας τὰς ἀπαιτουμένας βράσεις τοῦ ἀποφασιστικοῦ μέτρου.

δύω στρατιωτικὰ σώματα· ὅθεν ἐπειδὴ διέτριβον εἰς
 τινας πλησιεστέρας κειμένας Κώμας ὀλίγοι τινὲς Λα-
 λαῖοι, ἐξ ὧν οἱ μὲν ὄντες ἰδιοκτῆται Κωμῶν, οἱ δὲ ἐ-
 νοικιασται προσόδων, οἱ δὲ συνάκται τοῦ κεφαλικοῦ
 φόρου (τοῦ χαρατζίου, οὔσης ἐ ποχῆς τοῦ Μαρτίου Μη-
 νός), ἐνησχολοῦντο ἕκαστος εἰς τὰς ὑποθέσεις των, οἱ
 Πλαποῦται νομίσαντες ὅτι ἐκπληροῦν χρέος φιλικόν, ἐ-
 γραψαν εἰς αὐτοὺς ν' ἀναχωρήσωσιν εἰς τὴν πατρίδα
 των, Ἀλάλα, τοῦναντίον δὲ ὅτι θέλουν καταδιώξει αὐ-
 τοὺς μέχρι θανάτου· ἐγκρίναντες δὲ νὰ γραφῇ τὸ γράμ-
 μα αὐτὸ διὰ χειρὸς ἑνὸς ἐκ τῶν δύω Δελιγιανναίων,
 ὡς ὄντων πεπαιδευμένων, ἐπειδὴ οἱ Δελιγιανναῖοι δὲν
 ἠθέλησαν (διὰ ποίους λόγους καὶ δοξασίας ἀγνοεῖται)
 οὔτε τὸ γράμμα νὰ γράψωσιν, οὔτε μετὰ τῶν ἄλλων
 νὰ συνυπογράψωσιν αὐτὸ, γράψαντες οἱ Πλαπουταῖοι
 μὲ τὸ χωριατογράψιμόν των τὸ, περὶ οὗ ὁ λόγος,
 γράμμα, τὸ ἀπέστειλαν πρὸς τοὺς ῥηθέντας Λαλαῖους,
 οἵτινες λαβόντες τὸ γράμμα, ἀνεχώρησαν πάραυτα εἰς
 τὴν πατρίδα των· οἱ δὲ δύω Δελιγιανναῖοι ἔχοντες ὑ-
 ποθέσεις ἀναγκαίας, ἀνεχώρησαν εἰς τὰς οἰκίας των,
 εἰδοποιήσαντες ἐγ γράφως εἰς τοὺς Πλαπουταῖους τὴν
 αἰτίαν τῆς ἀναχωρήσεώς των, προσκαλέσαντες ἐν ταύ-
 τῳ καὶ ἓνα ἐκ τῶν δύω Πλαπουταίων διὰ νὰ μένη ὁ-
 δηγὸς εἰς τὸ ὑπ' αὐτοὺς στρατιωτικὸν σῶμα μέχρι τῆς
 ἐπιστροφῆς των· καὶ ἐπὶ τούτῳ μετὰ θὰς ὁ Δ. Πλαποῦ-
 τας, ἔμεινεν ἀρχηγὸς ἐπὶ κεφαλῇ τοῦ σώματος ἐκεί-
 νου, ὁ δὲ Γεωργάκης Πλαποῦτας τοῦ εἰς τὸ Μπέτζι
 σώματος.

Ἀφ' οὗ δὲ οἱ ῥηθέντες Λαλαῖοι ἀναχωρήσαντες ἐ-
 πέστρεψαν εἰς τὸ Ἀλάλα, εἰδοποίησαν δὲ καὶ εἰς τοὺς

λοιπούς Λαλαίους τὴν ἔνοιαν τοῦ πρὸς αὐτοὺς σταλέν-
 τος γράμματος καὶ τὰ κινήματα τῶν Ἑλλήνων, λα-
 βόντες ἐκ τούτου αἰτίαν ἅπαντες οἱ Λαλαῖοι, καὶ βε-
 βαιωθέντες ὅτι τῷ ὄντι ἦτον ἐπανάστασις Ἑλληνική,
 (τὴν 3. ἀπριλίου) ἐξεστράτευσαν κατὰ τῆς ἐπαρχίας
 τοῦ Πύργου· ἰδόντες δὲ οἱ πρόκριτοι τῶν Πυργείων
 τὴν τῶν Λαλαίων ὁρμὴν, καὶ συσχεφθέντες μετὰ τοῦ
 Πάνου Θ. Κολοκοτρῶνη, καὶ τοῦ αὐταδέλφου του Γεν-
 ναίου (ἐξεληόντων τότε ἐκ τῆς Ζακύνθου εἰς τὸν Πύρ-
 γον τῆς Ἡλίδος), ὠχυρώθησαν ἐντὸς τῶν στερεῶν οἰ-
 κίων τῆς πόλεως, ἔσωθεν τῶν ὁποίων ἀντέκρουον μὲ
 πολλὴν γενναϊότητα τοὺς Λαλαίους, οἵτινες κατὰ πρῶ-
 τον ἐπιχειρήσαντες ἔκαυσαν πολλὰς οἰκίας τῆς ῥηθεί-
 σης πόλεως, τελευταῖον δὲ ἰδόντες ὅτι ἐφονεύθησαν
 παρὰ τῶν ἐν ταῖς οἰκίαις ὀχυρωθέντων Ἑλλήνων πολ-
 λοὶ ἐκ τῶν Λαλαίων, ἐτράπησαν εἰς φυγὴν, ἀφίσαντες
 τὴν νίκην εἰς τοὺς Πυργεῖους Ἑλληνας, ἐπὶ κεφαλῇς
 τῶν ὁποίων ἦσαν ὁ ἀτρόμητος καὶ ὁρμητικὸς Χαρα-
 λάμπης ὁ Βιλαέτης (περὶ τοῦ θανάτου τοῦ ὁποίου ἐρρέθη
 σελ. 416 Τόμ. α.), ὁ Λυκοῦργος Κρεσενίτης, ὁ Παπ. Στα-
 θόπουλος· ὁ Λύσανδρος Βιλαέτης, ὁ Χριστόδουλος Ἀ-
 χολος, οἱ Καμπασαῖοι, καὶ ἄλλοι διάφοροι καπιτάνοι,
 καὶ οἱ ῥηθέντες αὐτάδελφοι Πάνος, καὶ Γενναῖος Κολο-
 κοτρῶναι.

Ἀλλὰ μετὰ τὴν εἰς τὸν Ἅγιον Ἀθανάσιον γενομένην
 μάχην (περὶ ἧς ἐρρέθη κεφ. ε. τμημ. 5. σελ. 451) ἀπέναντι
 τῆς πόλεως Καρυταίνης (τὴν 27. Μαρτίου) ὅτε εἶχε
 προφθάσει αὐτόσε ὁ Δ. Πλαποῦτας μὲ 360, ὑπὸ τὴν ὀ-
 δηγίαν του πρὸς βοήθειαν τῶν μαχομένων Ἑλλήνων,
 καὶ ἐξεπλήρωσαν τὸ χρέος των, καὶ μετὰ τὴν διάλυ-

σιν καὶ τὸν φρικτὸν ἐκεῖνον διασκορπισμὸν τῶν συναθροισθέντων εἰς τοὺς πρόποδας τῆς πόλεως Καρυταίνης 7000. περίπου Ἑλλήνων ἐπειδὴ ὁ ἀνέλπιστος ἐκεῖνος τῆς διαλύσεως τρόπος κατεφόδησε καὶ κατετάραξε τοὺς ἀσυνειθίστους καὶ καθ' ὅλα ἀπειροπολέμους Ἑλληνας, μὴ γνωρίζοντα τὰ τοῦ διασκορπισμοῦ ἐκείνου ἀποτελέσματα, διελύθησαν ὡς ἐκ τούτου καὶ τὰ εἰς Μπέτζι καὶ Ῥένεσι δύο προῤῥηθέντα ὑπὸ τὰς ὁδηγίας τῶν Πλαπουταίων καὶ Δελιγριανναίων διατελοῦντα σώματα στρατιωτικά, ἀπελθὼν ἕκαστον πρὸς διατήρησιν τῶν οἰκογενειῶν των μέχρις οὗ ἤθελον ἰδῶσι τί ἐμελλε γενέσθαι περαιτέρω (1). ἔμειναν δὲ πολλὰ ὀλίγοι εἰς τὸ Μπέτζι καὶ Ῥένεσι ἐκ τῶν δύο αὐτῶν σωμάτων.

Μετ' ὀλίγας δὲ ἡμέρας πάλιν συνήχθησαν εἰς τρία σώματα, τὸ μὲν ἐν συγκεῖμενον ἀπὸ 600. ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Πλαποῦτα, ὅστις μεταβάς μετ' αὐτὸ εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Τριπολιτσᾶς, συνηνώθη μετὰ τοῦ Θ: Κολοκοτρώνη (ἴδε κεφ. Ε'. τμήμα. ΣΤ'. σελ. 451.), τὸ δὲ, συγκεῖμενον ἀπὸ 800 Καρυτινοὺς, Φαναρίτας, καὶ ἀπὸ ἐν μέρος Ἀρχαδινῶν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Γεωργάκη Πλαποῦτα, ὁμοῦ μετ' αὐτὸ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Δ. Δελιγιάννη, συγκεῖμενον ἀπὸ 400, καὶ συνενωθέντα εἰς ἓν (τὴν 20 ἀπριλλίου) ἐτοποθετήθησαν εἰς τὴν θέσιν τὴν καλουμένην Συκιάν, δύο ὥρας ἀπέχουσιν τοῦ Λάλα,

(1) Ὁ ἀνέλπιστος ἐκεῖνος διασκορπισμὸς τῶν 7000 Ἑλλήνων ἐκ τῆς Καρυταίνης ἔγινεν αἷτιος ὥστε νὰ μετακομίσωσιν οἱ Δελιγριανναῖοι πρὸς οἰκογενεῖας των εἰς τὸ Μέγα Σπάλμιον (ὅρα κεφ. ε'. Τμήμ. ζ'. σελ. 455).

δπου καὶ ἐσύστησαν τακτικῶς τὴν τοῦ Λάλα πολιορκίαν.

Οἱ δὲ Λαλαῖτοι ἰδόντες τὴν πολιορκίαν, ἔκαμαν τρεῖς ἐξόδους κατὰ συνέχειαν ἐναντίον τῶν κατασχόντων τὴν θέσιν τῆς Συκιάς Ἑλλήνων ἐπ' ἐλπίδι τοῦ νὰ τοὺς διαλύσωσιν, ἀλλὰ δὲν ἐδυνήθησαν· τὴν δὲ 8 Μαΐου ἐφθασαν εἰς τὴν πολιορκίαν αὐτὴν 200 περίπου Κεφαλῆνες ἔχοντες ἐπὶ κεφαλῆς αὐτῶν τὸν Γεράσιμον Β. Φωκᾶν, καὶ τὸν Εὐαγγέλην Πανᾶν, φέροντες μεθ' ἑαυτῶν καὶ 6 κανόνια, καὶ ὅλα τὰ ἀναγκαῖα τῶν πυρεβόλων ἐφόδια, ἐξ ἰδίων των δαπανῶν. Μετὰ τῶν ῥηθέντων αὐτῶν Κεφαλῆνων ἦλθον καὶ 160 Ζακύνθιοι ἔχοντες ἐπὶ κεφαλῆς των τὸν Διονύσιον Σεμπριχόν, ταύτοχρόνως δὲ ἦλθον καὶ οἱ Ἀνδρέας Μεταξᾶς, καὶ Κωνσταντῖνος Μεταξᾶς (ἐξάδελφος τοῦ Ἀνδρέα) (1) με' ὀλίγους ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν των (2). Ἀφ' οὗ δὲ

(1) Ὁ Κωνσταντῖνος Μεταξᾶς μετ' οὐ πολλὰς ἡμέρας ἀνεχώρησεν, ὥστε μήτε εἰς τὴν τελευταίαν ἐνδοξον μάχην δὲν παρευρέθη (ὡς εἰς συμπατριῶται του μᾶς ἐβεβαίωσαν).

(2) Ἐκαστον τῶν σωμάτων αὐτῶν συγκείμενον ἐκ διαφόρων Κομῶν (ὡς ἐκεῖνα τὰ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Πλαπούτα καὶ τοῦ Δελιγιάννη) εἶχε τοὺς καπιτάνους των· ἐπὶ κεφαλῆς δὲ τοῦ φαναριτικοῦ σώματος ὑπῆρχον ὡς ἀνώτεροι ἀρχηγοὶ οἱ, Νικόλαος Ζαριφόπουλος, καὶ Τζανέτος Χρηστόπουλος· ὁ δὲ Μῆτρος Τζαβέλης, ὁ Ν. Μπουσανάκης, ὁ Π. Ματεσιώτης, ὁ Βασίλειος Σακελλαρίου, καὶ ἄλλοι με' 300 Ἕλληνας Φαναρίτας συνετοποθετῆθησαν εἰς τὴν θέσιν Συκιάς· ἐπὶ κεφαλῆς δὲ τοῦ σώματος τῶν Ἀρκαδίων, συγκείμενου ἐκ 250 Ἀρκαδίων ὑπῆρχον ἀρχηγοί, ὁ Κωνσταντῖνος Μέλιος, ὁ Ἀναγνώστης Σαμπρῆς, ὁ Τζαμαλοῦκας, ὁ Ἀθανάσουλας, καὶ ἄλλοι Καπιτᾶνοι.

ἤλθον καὶ οἱ ἀνδρεῖοι καὶ γενναῖοι Κεφαλῆνες, καὶ Ζακύνθιοι, ἔχοντες καὶ τὰ 6 κανόνια οἱ Κεφαλῆνες, ἐτοποθετήθησαν ἅπαντες (τὴν 8 Μαΐου) εἰς τὸ Ποῦσι, 2 | 4 τῆς ὥρας ἀπέχον τοῦ Λάλα. Τὴν αὐτὴν δὲ ἡμέραν ἔφθασεν ἐκ Γαστούνης καὶ ὁ Γεώργιος Σισίνης μετὰ 1,600 Γαστουναίων καὶ Πυργείων, καὶ τὴν 9 Μαΐου ὑπῆγε καὶ ὁ ἐκ Καλαβρύτων Ἀσημάκης Φωτῆλας μετὰ 250. Καλαβρυτινῶν, μετὰ τὴν συνάθροισιν ὅλων αὐτῶν τῶν ῥηθέντων στρατευμάτων, ἀνέβη ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν εἰς 600, ὡς ἔγγιστα, καὶ ὡς ἐκ τούτου συσκεφθέντες ἅπαντες οἱ ὀπλαρχηγοὶ ἀπεφάσισαν νὰ τοποθετηθῶσιν εἰς τὴν θέσιν τὴν καλουμένην Μπασταρά, ἐν τέταρτον τῆς ὥρας ἀπέχουσιν τοῦ Λάλα, κατὰ τμήμα (Μαχαλαῖν) ἰδιαίτερον μεριζομένου, καὶ οὕτως ἔκαμαν ἀρχὴν νὰ καταβαίνωσιν εἰς τὴν ῥηθεῖσαν αὐτὴν θέσιν τοῦ Μπασταρά.

Οἱ δὲ Λαλαῖοι ἰδόντες ὅτι οἱ Ἕλληνες ἔλαβον τόσῃν ἰσχυρὰν τὸλμην, ὥστε ἐτοποθετήθησαν ἐπὶ κεφαλῇς τῆς πόλεως των, κατασχόντες τὴν, περὶ ἧς ὁ λόγος, θέσιν, ἐκλαβόντες δὲ ὡς καταισχύνῃν των (ὡς πρὸς τὴν ὀνομαστὴν αὐτῶν ἀνδρείαν καὶ γενναϊότητα) τὸ τὸλμημα αὐτὸ τῶν Ἑλλήνων, ἄλλως τε καὶ θεωρήσαντες ὅτι ἦτον ἀπολύτως ἀδύνατον τὸ νὰ ἐξέρχωνται ἐλευθέρως ἀπὸ τὰς οἰκίας των, παρατηρήσαντες δὲ ἐν ταυτῷ ὅτι καὶ οἱ Ἕλληνες προπαρασκευάζοντο εἰς μάχην, τότε ἐξῆλθον καὶ ἐξ αὐτῶν 1500 ἐκλεκτοὶ πεζοὶ τε καὶ Ἴππεῖς, ἀντιπαραταχθέντες ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων· ἀνοιγείσης δὲ τῆς μάχης ἐκατέρωθεν, ὁ Γεώργιος Πλαποῦτας παρακινήθεις ἀπὸ τὴν ἀνδρείαν καὶ τὴν φιλοτιμίαν του, μᾶλλον δὲ διὰ νὰ δώσῃ καὶ δεῖγμα γενναϊό-

τητος εἰς τοὺς συναγωνιστάς του Ἑλλήνας, ὥρμησε θανά-
 τιον τῶν Λαλαίων με' ὀλίγους τινας, οἵτινες τὸν ἡκολούθη-
 σαν· προχωρῶν δὲ καὶ νομίζων ὅτι τὸν ἡκολούθουν πολλοὶ
 κατόπιν, ἐπλησίασεν εἰς τοὺς Λαλαίους, οἵτινες ἰδόντες τὸ
 μετὰ τοῦ Γ. Πλαποῦτα ὀλιγάριθμον τῶν Ἑλλήνων, ὥρμη-
 σαν κατ' αὐτῶν· ἀφ' οὗ δὲ εἶδεν ὁ Γ. Πλαποῦτας ἀνελ-
 πίστως ὀλίγους ἐρχομένους κατόπιν αὐτοῦ, ἐπέστρεψε
 πάραυτα· ἀλλ' ἀπὸ τὴν βίαν τῆς ἐπιστροφῆς του, ἐτι
 δὲ καὶ ἀπὸ τὸν ὑπερβολικὸν καύσωνα τόσον τῆς θέσε-
 ως ἐκείνης ὅσον καὶ τῆς ὥρας τοῦ θέρους, ἀπηλλάγη
 μὲν ἐκ τῶν χειρῶν τῶν ἐχθρῶν, ἀπομακρυνθεὶς ἀπ' αὐ-
 τῶν διὰ τῆς βοηθείας τῶν συναγωνιστῶν του, ἐπιπε-
 σόντων πολλῶν ἐπὶ τοὺς Λαλαίους, ἐπεσεν ὁμοῦς ἡμι-
 θανῆς, καὶ μετ' ὀλίγας ὥρας ἐτελεύτησεν, ἐγκαταλι-
 πὼν εἰς τὸ στρατόπεδον ἐκεῖνο ἀπαρηγόρητον θλίψιν ἔνε-
 κα τῆς στερήσεως αὐτοῦ, τοιοῦτου ὄντος μαχητοῦ καὶ
 γενναίου ἀρχηγοῦ· τοῦ ὁποίου τὸ σῶμα ἐνταφιάσθη μετὰ
 θρησκευτικῆς καὶ στρατιωτικῆς λαμπρᾶς κηδείας, συνο-
 δευθὲν ἀπὸ ὀδυρμούς καὶ κρουνηδὸν ἐκχύσεις δακρύων
 τῶν συναγωνιστῶν αὐτοῦ Ἑλλήνων.

Ὁ θάνατος τοῦ γενναίου τούτου ὀπλαρχηγοῦ ὀπι-
 σθοδρόμησε δι' ὀλίγας ἡμέρας τὴν πρόοδον τῆς πολιορ-
 κίας ἐκείνης· συσχεφθέντες δὲ οἱ ὀπλαρχηγοὶ περὶ στρα-
 τιωτικοῦ ἀρχηγοῦ ἐπὶ κεφαλῆς πάντων τῶν ἐν τῇ πο-
 λιορκίᾳ, καὶ ἐγκρίναντες ἀπεφάσισαν νὰ προσκαλέσωσι
 τὸν Δ. Πλαποῦταν (αὐτάδελφον τοῦ θανόντος Γ. Πλα-
 ποῦτα) διαμένοντα εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Τριπολιτζᾶς,
 ὅθεν καὶ ἀνέφερον τὴν γνώμην αὐτῶν εἰς τὴν τότε νεο-
 συστηθεῖσαν ἐν Καλτεζιαῖς πρῶτην Πελοποννησιακὴν
 Γερουσίαν, διαμένουσαν ἐν τῇ Στεμνίτζῃ (Κωμοπόλει

τῆς ἐπαρχίας Καρυταίνης). ἥτις ἐγκρίνασα τὴν γνώμην τῶν περὶ τὸ Λάλα στρατοπεδευμένων, δοῦσα δὲ τὰς ἀπαιτούμενας παρηγορίας εἰς τὸν Δ. Πλαποῦταν διὰ τὸν ἀνέλπιστον θάνατον τοῦ αὐταδέλφου του Γεωργίου, διώρισεν αὐτὸν ἐπισήμως ἀρχηγὸν τῆς πολιορκίας τοῦ Λάλα, ἐφοδιάσασα αὐτὸν καὶ μὲ διπλῶμα ἀρχηγίας, καὶ ἐπευχηθεῖσα αὐτῷ λαμπρὰς κατ' ἐχθρῶν νίκας· οὕτω δὲ ὁ μὲν Δ. Πλαποῦτας λαβὼν τὰς παρὰ τῆς Γερουσίας διαταγὰς, καὶ ἀποχαιρετήσας τὸν Θ. Κολοκοτρώνην (συλληπηθέντα αὐτῷ ἐπὶ τῇ τελευτῇ τοῦ αὐταδέλφου του διὰ τὴν μετ' αὐτῶν ἐξ ἀγχιστείας συγγένειαν), καὶ συμπαραλαβὼν 400 Ἑλληνας μεθ' ἑαυτοῦ, μετέβη εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Λάλα, φθάσας εἰς τὸ Ποῦσι (τὴν 4 Ἰουνίου), καὶ εὐρὼν τὴν πολιορκίαν καλῶς διατεθειμένην καθ' ὅλα παρὰ τῶν εἰς τὸ στρατόπεδον διαμενόντων ὀπλαρχηγῶν.

Οἱ δὲ Λαλαῖοι θεωρήσαντες τὸν τακτικὸν καὶ σταθερὸν τρόπον τῆς, περὶ ἧς ὁ λόγος, πολιορκίας, βλέποντες δὲ καὶ τὴν πληθὺν τῶν Ἑλλήνων, ἐσυλλογίσθησαν ὅτι εὐρίσκοντο ἐν μέσῳ προφανοὺς κινδύνου κατὰ πάντα τρόπον· ὅθεν ἐπικαλεσθέντες τὴν βοήθειαν τῶν ἐν Π. Πάτραις διατελούντων Ὀθωμανῶν, ἔγραψαν πρὸς τὸν Ἰσούφ Πασσᾶν ὅτι τὸ Ἑλληνικὸν στράτευμα συνίσταται ἀπὸ βλάχους (χωρικοὺς,) καὶ ἀπειροπολέμους ραγιάδες, καὶ ὅτι ἅμα ὅτε ἤθελον φθάσει οἱ ἐν Πάτραις, ἤθελον συλλάβει πάντας αὐτοὺς αἰχμαλώτους· ἐπὶ τούτοις πεισθέντων τῶν ἐν Πάτραις Ὀθωμανῶν ἐκ τῶν γραφέντων τούτων παρὰ τῶν Λαλαίων, ἐξεστράτευσεν ὁ Ἰσούφ Πασσᾶς μετὰ 500 περίπου ἱππέων τε καὶ πεζῶν, οἳ τι-

ναις ἐφθασαν εἰς τὸ Λάλα (τὴν 23 Ἰουνίου) χωρὶς ν' ἀπαντήσωσι καθ' ὁδὸν καμμίαν ἀντίστασιν καὶ χωρὶς ν' ἀκούσωσιν οὐδ' ἐν τουφέκι Ἑλληνικόν, τοῦλάχιστον καὶ ἀπὸ αὐτὸν τὸν Κωνσταντῖνον Πετμεζᾶν, κατέχοντα τὴν θέσιν τῆς Δίβρης μὲ 400 ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Καλαβρυτινούς.

Ἐλθόντος δὲ τοῦ Ἰσοῦφ Πασσᾶ εἰς τὸ Λάλα, καὶ σκέψεως γενομένης μετὰ τῶν Λαλαίων, ἐνεκρίθη νὰ συγχροτηθῇ μάχη μετὰ τῶν ἐν τῷ Ποῦσι διαμενόντων Ἑλληνικῶν στρατευμάτων παρασκευασθέντων δὲ καθ' ὅλα τῶν ἐχθρῶν, ὄντων καὶ τῶν Ἑλλήνων πάντοτε ἐτοιμῶν (1) πρὸς ἀντίκρουσιν αὐτῶν (κατ' ἐξοχὴν δὲ ἀφ' οὗ ἦλθεν ὁ Ἰσοῦφ Πασσᾶς), ἐφάνησαν τὰ σημεῖα τῆς μάχης ἅμα τῇ πρωΐᾳ τῆς 27 Ἰουνίου, καὶ οὕτως οἱ ἐχθροὶ ἐξεστράτευσαν ἐναντίον τῶν εἰς τὸ Ποῦσι Ἑλλήνων μὲ μεγάλην γενναιότητα καὶ ὁρμὴν, ἐλπίζοντες ὅτι θέλουν διασκορπίσει καὶ ἀφανίσει τοὺς Ἕλληνας· ὅθεν εἰς μὲν τὴν πρώτην αὐτὴν ὁρμὴν τῶν ἐχθρῶν τινὲς τῶν Ἑλλήνων τῷ ὄντι ἐδειλίασαν· ἀλλὰ τὸ παράδειγμα τῆς γενναιότητος καὶ τῆς περὶ τὴν μάχην σταθερότητος τοῦ ἀρχηγοῦ Δ. Πλαποῦτα, τοῦ ἀτρομήτου Γεωργίου Σισί-

(1) Οἱ Ἕλληνες πάντοτε ἦσαν προσεκτικοὶ καὶ ἐτοιμοὶ εἰς τὸ νὰ ἀντιπαράτασσονται ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν, καὶ μ' ὅλον ὅτι ἐφρόνουν μήπως ὁ Ἰσοῦφ πασσᾶς ἀναχωρήσῃ μετὰ τῶν Λαλαίων εἰς τὰς παλαιὰς Πάτρας, μ' ὅλα ταῦτα πάντοτε ὑποπεύοντες ὅτι ἤθελον δοκιμάσει ἅπασι τὴν τύχην των οἱ ἐχθροὶ μὲ μίαν πεισματώδη μάχην, ἐνεκα τούτου εἶχον τὰ πάντα παρεσκευασμένα διὰ νὰ τοὺς ἀντικρούσωσιν ὅτε μᾶλλον εἶχον φοβᾶται καὶ οἱ κατὰ πάντα ἀτρόμητοι Ζακυνθιογενεῖς.

νη καὶ τῶν λοιπῶν ὀπλαρχηγῶν, μετὰ τῶν Ζακυνθιο-
κεφαλῆνων καὶ πολλῶν ἄλλων φιλοτίμων καὶ Καπιτά-
νων στρατιωτῶν ἐνεθάρρουνεν ὅλους εἰς τρόπον, ὥστε
ἕκαστον σῶμα κατέλαβε τὴν προετοιμασθεῖσαν αὐτῷ θέ-
σιν καὶ τοὺς προπαρασκευασθέντας προμαχῶνας· ἀλλ'
ὅτε οἱ ἐχθροὶ ἐρρίφθησαν ἐπὶ τῶν Ἑλλήνων μὲ τὴν ἀπα-
ραδειγμάτιστον ἐκείνην ὁρμὴν, εὐθὺς οἱ Ἕλληνες ἀντέ-
κρουσαν αὐτοὺς μὲ μεγάλην γενναϊότητα, ὥστε εἰς τὴν
πρώτην αὐτὴν ἀντίκρουσιν ἐφονεύθησαν ὑπὲρ τοὺς ἐξή-
κοντα ἐκ τῶν ἐχθρῶν, ἐπληγώθησαν δὲ καὶ 4 ἐκ τῶν
ἀνδρείων καὶ γενναίων Κεφαλῆνων, μεθ' ὧν ἐπληγώθη
καὶ ὁ Ἀνδρέας Μεταξᾶς κατὰ τοὺς δύο βραχίονας τῶν
χειρῶν του εἰς τοιοῦτον τρόπον, ὥστε δὲν ἐδυνήθη πλέον
νὰ δράξῃ ὅπλα ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν καθ' ὅλην τὴν ὑπό-
λοιπον διάρκειαν τῆς μάχης ἐκείνης.

Μετὰ βραχὺ δὲ διάστημα τῆς πρώτης ἐκείνης ὁρμῆς
τῶν ἐχθρῶν ἐξηκολούθησε καὶ δευτέρα, καὶ τρίτη· ἀλλὰ
καὶ αὗται ἔλαβον πέρας μὲ ζημίαν καὶ πολλὴν ἀποτυ-
χίαν τῶν ἐχθρῶν· τότε μία ἐχθρική πτέρυξ κατὰ τὰς
τελευταίας στιγμὰς τῶν τριῶν ἐφορμήσεων ἀπεχωρίσθη
διὰ νὰ καταλάβῃ τὰ ὀπισθεν τῶν Ἑλλήνων, ἐπὶ σκοπῷ
τοῦ νὰ τοὺς φέρῃ εἰς ἀταξίαν, καὶ νὰ τοῖς προξενήσῃ τα-
ραχὴν, ὥς ἐκ τούτου δὲ νὰ κερδίσωσιν οἱ ἐχθροὶ τὴν
νίκην· ἀλλ' αἱ σκοπιαὶ (βάρδαι) ἰδοῦσαι τὸ τοιοῦτον τῶν
ἐχθρῶν στρατήγημα, εἰδοποίησαν τοὺς Ἕλληνας, ὥστε
τὴν αὐτὴν στιγμὴν ὁ ἀρχηγὸς Δ. Πλαποῦτας καὶ οἱ
λοιποὶ ὀπλαρχεῖγοι διώρισαν 120, Κεφαλῆνας, καὶ 250.
Πελοποννησίους, οἵτινες ἀντέκρουσαν καὶ αὐτὴν τὴν ἀ-
ποχωρισθεῖσαν πτέρυγα τῶν ἐχθρῶν, ἥτις ἐπέστρεψε

τραπέῖσα εἰς φυγὴν μὲ κατασχύνῃν μεγάλῃν· ἐξηκο-
 λούθησαν δὲ οἱ ἐχθροὶ νὰ κάμουν καὶ ἄλλας δύο ἐφορ-
 μήσεις πολλὰ πεισματώδεις μετὰ τὴν μεσημβρίαν
 τῆς αὐτῆς ἡμέρας, αἱ ὁποῖαι διήρκεσαν μέχρι τῆς δύ-
 σεως τοῦ ἡλίου· ἀλλὰ δοκιμάσαντες τὰ αὐτὰ τῶν πρῶ-
 των ἐφορμήσεών των, τελευταῖον δύο ὥρας μετὰ
 τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου ἐπέστρεψαν εἰς τὸ Λάλα ἡττημέ-
 νοι, κατησχυμένοι, καὶ μεταμελημένοι διὰ τὸ ὅποιον ἔ-
 πραξαν κίνημα τῆς μετὰ τῶν ἐλλήνων φρικώδους ἐ-
 κείνης μάχης. δὲν ἐξήρκεσε δὲ τοῦτο μόνον, ἀλλ' ἐ-
 τέρου ἤκουσαν καὶ ὅσα δὲν ἤλπιζον παρὰ τοῦ Ἰσοῦφ Πασ-
 σᾶ ἀπατηθέντος, καὶ ἐλθόντος εἰς βοήθειάν των, πρὸς τοὺς
 ὁποίους εἶπεν· « αὐτοὶ ἦτον οἱ βλάχοι, οἱ τζοπάνιδες,
 » καὶ οἱ παλαιοχαμένοι ραγιάδες ὅπου μὲ ἐγράφετε ὅ-
 » τι εἶναι ἐδῶ, καὶ πεισθεῖς εἰς τὰ γραφόμενά σας ἤλ-
 » θα, καὶ ἔγινα βεζῖρι (κατησχυμένος), ἔχασα ἀκόμι
 » καὶ τόσα παληκάρια Ντίν Ἰσλάμιδες (πιστοὺς θρή-
 » σκους), ἐντροπιασθήκετε καὶ σεῖς οἱ ἐπαπνεμένοι Λα-
 » λαῖοι· καὶ ἐγὼ βλέπω ἐδῶ βασιλικὸν ὄρδι (στρατόπε-
 » δον) καὶ ὅχι καθὼς σεῖς τοὺς ἐλέγετε· » ἐπὶ τέλους
 » τοῖς εἶπεν· » ἐὰν ἔχετε σκοπὸν νὰ μείνετε ἐδῶ, τοῦ-
 » τοι οἱ παλιοτζοπάνιδες (καθὼς σεῖς τοὺς ὀνομάζετε)
 » δὲν θ' ἀφίσουν ποδάρι ἀπὸ σᾶς. καὶ ἐὰν θέλετε, ἐλ-
 » θῆτε μαζὶ μου εἰς τὰς Π. Πάτρας, καὶ ἐτοιμασθῆτε
 » τὸ γρηγορώτερον, διὰ νὰ φύγωμεν· προσέχετε ὁμως
 » καλῶς νὰ μὴ τὸ μάθουν οἱ Γκιαβούριδες (οἱ Ἕλλη-
 » νες), διότι μᾶς πιάνουν ἐμπροσθεν τὰ στενὰ, καὶ μᾶς ἀ-
 » φανίζουν. »

Καταφανισθέντες δὲ οἱ Λαλαῖοι κατὰ τὸν ῥηθέντα
 τρόπον, ἀπεφάσισαν ν' ἀπέλθωσιν εἰς τὰς Π. Πάτρας

μετὰ τοῦ Ἰσοῦφ Πασσᾶ, καὶ παρσκευάζοντο διὰ νὰ συνοδοιπορήσωσι· πρὶν ἢ ἐξέλθωσιν ὁμως εἰς ὁδοιπορίαν, προλαβόντες διεύθυναν μίαν ἐμπροσθοφυλακὴν συγκειμένην ἀπὸ 350: Ὀθωμανοὺς, οἵτινες κατέλαβον τὴν πλέον ὀχυρωτέραν καὶ ἐπικίνδυνον δι' αὐτοὺς θέσιν, κειμένην ἐπὶ τῇ ὁδῷ τῶν Π. Πατρῶν· τὴν δὲ 39 Ἰουνίου δύω ὥρας πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου μετὰ τῶν γυναικοπαίδων των, καὶ τοῦ Ἰσοῦφ Πασσᾶ, καὶ τῶν μετ' αὐτοῦ συνελθόντων, ἀνεχώρησαν διὰ τὰς Π. Πάτρας· ἀλλ' ὁ Ἀνδρέας Ζαήμης ἐλθὼν μετὰ 600 διὰ νὰ καταλάβῃ τὴν προῤῥηθείσαν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ ἐπικίνδυνον θέσιν διὰ νὰ κτυπήσῃ τοὺς ἐχθροὺς, καὶ εὐρὼν αὐτὴν προκαταληφθεῖσαν παρὰ τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς τῶν ἐχθρῶν, ὡς εἴρηται, ὁ μὲν Ἀνδρέας Ζαήμης ἐπέστρεψεν, οἱ δὲ Λαλαῖοι μετὰ τοῦ Ἰσοῦφ Πασσᾶ ὁδοιπορήσαντες ἀπῆλθον ἀβλαβεῖς εἰς τὰς Π. Πάτρας, (ὡς εἶχον διαβῇ τὴν ὁδὸν ἐλθόντες καὶ εἰς τὸ Λάλα οἱ περὶ τὸν Ἰσοῦφ Πασσᾶν) χωρὶς ν' ἀντικρουσθῶσι παρ' οὐδενός, οὔτε καὶ παρὰ τοῦ Κωνσταντίνου Πετμεζᾶ τὸ δεύτερον, ὅστις οὔτε ὅταν οἱ ἐχθροὶ μετέβαινον εἰς τὸ Λάλα ἠθέλησε νὰ φανῇ ὠφέλιμος, οὔτε καὶ εἰς τὴν διὰ τὰς παλαιὰς Πάτρας ἀπέλευσίν των, οὔτε καὶ εἰς τὰς διαφόρους μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ ἐχθρῶν μάχας εἰς τὸ Λάλα, ὡς ὁ πλησιέστερος, ἀλλὰ κατὰ πάντα ἐφάνη ἀμελέστατος εἰς τὴν ἐποχὴν ἐκείνην.

Οἱ δὲ Ἕλληνες τῆς πολιορκίας τοῦ Λάλα κεκμηκότες καὶ ἀπρηδωσμένοι ὄντες ἀπὸ τὴν ὁλοήμερον ἐκείνην μάχην τῆς 27 Ἰουνίου, δὲν ἐδυνήθησαν νὰ καταδιώξωσι τοὺς φυγάδας ἐχθροὺς, οὔτε ἐκ τῶν ὀπισθεν οὔτε καὶ ἐκ τοῦ πλαγίου· ἀλλ' ἔμειναν εἰς τὸ Λάλα·

ἄμα δὲ ὅτε εἶδον τὴν φυγὴν τῶν ἐχθρῶν, δραμόντες
 εἰς τὴν πόλιν, ἀφ' οὗ περιήλθον λαφυραγωγήσαντες
 ὅλας τὰς τῶν Λαλαίων οἰκίας, ὅτε ἔμειναν ἐλεύθεροι
 πάσης ὑποψίας, καθότι ὑπώπτεον μὴ πως οἱ ἐχθροὶ
 συγκατώρυξαν μετὰ τῶν πτώμάτων καὶ εἶδη τινα ἐκ
 τῆς κινητῆς των περιουσίας, ἰδόντες μάλιστα ὑπὲρ τοὺς
 150: τάφους εἰς μέγεθος ἀρκετὸν ἐσκαμμένους, ἐξώ-
 ρυξαν ἐκ πάντων αὐτῶν τὰ πτώματα τῶν ἐχθρῶν ἐπ'
 ἐλπίδι τοῦ νὰ ἐπιτύχῃσι λάφυρα ἐν τοῖς τάφοις· ἀλλὰ
 δὲν ἐπέτυχον οὐδεμιᾶς ἄλλης ὠφελείας, ἐκτὸς τοῦ, ὅτι
 ἐβεβαιώθησαν μόνον τὸν ὄλεθρον τῶν ἐχθρῶν, εὐρόντες
 ἐν πᾶσι τοῖς τάφοις ἀνὰ 3, 4, καὶ 5 πτώματα τεθαμ-
 μένα, ὥστε ἐκ τούτου ἐξήχθη ὅτι ἐφονεύθησαν ἐν τῇ
 μάχῃ ἐκεῖνῃ πλείονες τῶν 300: ἐχθροὶ, ἐκτὸς τῶν
 τραυματισθέντων, ἐφονεύθησαν δὲ καὶ Ἑλλήνες 115:
 ἐξ ὧν 54: μὲν ἦσαν ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν Ὀλυμπίας, οἱ
 δὲ λοιποὶ ἀπὸ Τριφυλλίαν, Ἡλίδαν, Καρύταιναν καὶ Κα-
 λάβρυτα, 13: δὲ Κεφαλῆνες, ἐκτὸς τῶν πληγωθέντων.
 Καὶ ταῦτα μὲν τὰ διατρέξαντα ἐν τῇ πολιορκίᾳ τοῦ
 Λάλα ἀπ' ἀρχῆς τῆς συστάσεως μέχρι τέλους αὐτῆς·
 μετὰ δὲ τὴν τελείαν καταστροφὴν τοῦ Λάλα, ὁ μὲν
 Δ. Πλαποῦτας μετὰ τοῦ Δ. Δελιγράννη ὁμοῦ μὲ τὰ
 ὑπ' αὐτοὺς στρατιωτικὰ σώματα, ἔτι δὲ καὶ οἱ Φανα-
 ρῖται, μετέβησαν εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Τριπολιτζᾶς,
 ὅπου διέμειναν μέχρι τῆς πτώσεως αὐτῆς· οἱ δὲ Ἀρ-
 κάδιοι μετέβησαν εἰς τὴν πολιορκίαν τοῦ Νεοκάστρου,
 διαμείναντες καὶ ἐκεῖνοι αὐτό τε μέχρι τῆς πτώσεως
 αὐτοῦ· ὁ δὲ Γ. Σισίνης μετὰ τῶν μετ' αὐτοῦ Καπιτά-
 νων καὶ λοιπῶν τῆς Γαστούνης (Ἡλίδος) καὶ τοῦ Πύρ-
 γου ἀπῆλθον εἰς τὴν πολιορκίαν τῶν Η. Πατρῶν.

Δὲν εἶναι δὲ δίκαιον ὃ ἀποσιωπήσωμεν ἐνταῦθα τὴν ὅσπιν γενναϊότητα, τὸν ἐνθουσιασμόν, καὶ τὸν ὁποῖον ἐδειξαν πατριωτισμὸν οἱ Κεφαλῆνες καὶ Ζακύνθιοι εἰς τὰς μάχας τοῦ Λάλα, καταφρονήσαντες ὅλους τοὺς κινδύνους καὶ τὰ ἐμπόδια, ὅσα ἡ Ἀγγλικὴ ἐξουσία εἶχε μεταχειρισθῇ ἐναντίον ἐκείνων ὅσοι ἤθελον μεταβῇ εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ νὰ συναγωνισθῶσι μετὰ τῶν Ἑλλήνων οἱ καλοὶ ὅμως οὗτοι καὶ φιλότιμοι ἄνδρες χωρὶς νὰ φέρωσι κατὰ νοῦν οὔτε καὶ αὐτὴν τὴν παρὰ τῆς Ἀγγλικῆς ἐξουσίας δήμευσιν τῶν ἰδιοκτησιῶν των, ἐξήρχοντο κρυφίως, καὶ συνηγωνίζοντο μετὰ τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων εἰς τὸ στάδιον τοῦ Ἱεροῦ ἀγῶνος (1). Δὲν εἶναι δὲ ἐπίσης δίκαιον ὃ ἀποσιωπήσωμεν ὅτι ἐὰν δὲν ἤθελον παρευρεθῇ οἱ Κεφαλῆνες καὶ οἱ Ζακύνθιοι εἰς τὴν μάχην τοῦ Λάλα προσωπικῶς, φέροντες μεθ' ἑαυτῶν καὶ τὰ 6: κανόνια, κ. τ. λ. ἀναμφιβόλως δὲν ἤθελε προοδεύσει ἡ μάχη, οὔτε ἤθελε γίνεαι ἡ τοιαύτη τῶν Λαλαίων καταστροφή, ὥστε ἐπόμενον ἦτον τὸ νὰ μὴ ἀναχωρήσωσιν οἱ Λαλαῖοι ἀπὸ τὴν πόλιν των, καὶ ὥς ἐκ τούτου νὰ μείνῃ ὁ σκώληξ ἐκεῖνος πάντοτε περὶ τὰς πέριξ ἐπαρχίας ἐκείνας, καὶ νὰ γίνεται πρόσκομμα μέγα εἰς τὴν ἐνασχόλησιν τόσων Ἑλληνικῶν στρατευμάτων ὅποια δὲ ἤθελον εἰσθαι καὶ τὰ περαιτέρω ἀποτελέσματα τῆς μὴ δραπετεύσεως τῶν Λαλαίων, εἶναι ἄδηλον.

Ἔνεκα τούτων οἱ χρηστοὶ οὗτοι καὶ ἄριστοι ἀδελφοὶ καὶ πατριῶται Κεφαλῆνες, Ζακύνθιοι, καὶ ἄλλοι ἐκ τῶν

(1) Ἐκ τῶν Κεφαλῆνων αὐτῶν μόνοι ὁ Ἀνδρέας Μισαῆς, ἐτιμῆθη παρὰ τοὺς ἑκπαιδευτοὺς, φυλαχθεῖσθαι τῆς ὑπολήψεώς του.

Ἰονίων νήσων. ὅσοι ἐδειξαν αἰσθημα πατριωτισμοῦ εἶναι πάντων ἐπαίνων ἄξιοι διὰ τε τὸν πατριωτισμὸν καὶ διὰ τὴν ὁποίαν ἐδειξαν περιφρόνησιν καὶ ἀδιαφορίαν ἐπὶ τῇ μετὰ τὴν ἐξοδὸν των γενομένη δημεύσει τῶν ἰδιοκτησιῶν των παρὰ τῆς Ἀγγλικῆς ἐξουσίας, πολλοὶ δὲ μᾶλλον οἱ ἐξ αὐτῶν παρουσιασθέντες ἀρχηγέται εἰς τὸν συναγωνισμὸν, καὶ κατ' ἐξοχὴν ὁ Εὐαγγέλης Παναῆς, ὁ Ἀνδρέας Μεταξᾶς, ὁ Γεράσιμος Β. Φωκᾶς, ὁ ἐκ Ζακύνθου Διονύσιος Σεμπρικός, ὁ Λέζης, ὁ Τυπάλδος, ὁ Στεφανίτζης, ὁ Ε. Ποταμιᾶνος, ὁ Ν. Γερακάρης, ὁ ἐξ Ἰθάκης Δ. Εὐμορφόπουλος, καὶ ἄλλοι διάφοροι (1). ὅχι μόνον δὲ εἰς τὴν μάχην αὐτὴν, ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλας διαφόρους κατὰ τε τὴν Πελοπόννησον, τὸ Μεσολόγγιον, τὰς Ἀθήνας, καὶ τὴν στερεὰν Ἑλλάδα μάχας συνηγωνίσθησαν οἱ Ἑπτανήσιοι συντρέχοντες καὶ συμμοχθοῦντες μὲ ἐνθουσιαστικὸν καὶ πατριωτικὸν ζῆλον καὶ ἀπόφασιν, ἀπ' ἀρχῆς τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως φανέντες πρόθυμοι, καὶ μὴ ἐκλείψαντες ἀφ' ὅλης τὰς γενομένας ἐπισήμους καὶ ἐνδόξους μάχας.

Ἐπὶ πᾶσι τούτοις (κατὰ τὰς δοθείσας προφορικὰς διαφόρους πληροφορίας παρὰ τιμίων καὶ ἐναρέτων ὑποκειμένων) οἱ Ἑπτανήσιοι, κατ' ἐξοχὴν δὲ οἱ Ζακύνθιοι, προσέφερον ἐκ διαλειμμάτων πολλὰς καὶ διαφόρους συνεισφοράς συγκειμένας ἀπὸ χρήματα, ἀπὸ τροφᾶς, καὶ ἀπὸ πολεμεφόδια, (ἐξαιρέτως εἰς τὴν πολιορκίαν τοῦ

(1) Τῶν διαφόρων ἄλλων συναγωνιστῶν τὰ ὀνόματα εἰς ἐκείνην ἐργασίαν, ἢ ἔλαβον καταχωρήσει καὶ αὐτὰ ἐνταῦθα ὅσων δὲ τοιούτων τὰ ὀνόματα οὐκ ἐκαταχωρήθησαν, παρακαλοῦνται νὰ μᾶς χορηγήσωσι συγγραμμὴν, ὡς ἀγνοοῦντας αὐτά.

Μεσολογγίου) καὶ πολλοὶ ἐκ τῶν παραλαβόντων τὰς διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς πατρίδος προσφερομένας συνεισφοράς αὐτὰς κατεχράσθησαν ποικιλοτρόπως (1). ἅλλα μ' ὅλα ταῦτα ἐπειδὴ δὲν ἀπῆλυσαν τὴν ἀνήκουσαν ἀντιβράβεισιν οἱ, περὶ ὧν ὁ λόγος, Ἑπτανήσιοι, μένει εἰς τὴν πατρικὴν εὐαρέστησιν τῆς βασιλικῆς τῆς Ἑλλάδος Κυβερνήσεως τὸ νὰ ἐξετάσῃ περὶ τούτων, καὶ πληροφορηθεῖσα ἐκ τῶν εἰδόντων, νὰ περιθάλψῃ πατρικῶς, ἀντιβραβεύουσα βασιλικῶς ὅχι μόνον τοὺς ἐκ τῶν Ἑπτανησίων συναγωνιστῶν διαμένοντας μέχρι τοῦ δε εἰς τὸ ἔδαφος τῆς φίλης πατρίδος, γυμνητεύοντας δὲ, πεινομένους, καὶ δυστυχοῦντας, ἀλλ' ἀκόμι καὶ τοὺς ἐξ ἄλλων ὁποιωνδήποτε μερῶν ἀληθῶς ἐλθόντας εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὑπηρετήσαντας προθύμως, καὶ μετὰ

(1) Ἐπειδὴ δὲν ἔχομεν θετικωτέρας πληροφορίας περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου, ὅποια τὰ σταλέντα εἶδη, πρὸς τοίους ἐστάλησαν, ὅποσα, καὶ ἐν ποίᾳ ἐποχῇ ἕκαστον, παραλιμπάνομεν τὴν περαιτέρω ἐκθεσιν αὐτῶν· παρακαλοῦμεν ὅμως καὶ προτρέπομεν τοὺς ἀδελφοὺς Ἑπτανησίους (ἐὰν εὐαρεστῶνται), νὰ δώσωσιν ὅσας, καὶ ὅπως ἀνήκει τὰς, περὶ ὧν πρόκειται, ἀκριβεῖς καὶ ἀληθεῖς σημειώσεις, διὰ νὰ δοξασθῇ καὶ τιμηθῇ ἡ τῆς φιλανθρωπίας ἀρετὴ, νὰ ἐξελεγχθῇ δὲ καὶ νὰ στηλιτευθῇ ἡ ἀπανθρωπος ἀχαριστία καὶ ἡ τῶν καταχραστῆντων πλεονεξία· τοῦτ' αὐτὸ ὀφείλου νὰ πράξωσι καὶ ἅπαντες οἱ Ἕλληνες καὶ Φιέλληνες ὅσοι προσέφερον καὶ συνεισέφερον παντοῖα βοηθήματα, καὶ χρηματικὰς συνδρομὰς εἰς τὸν βωμὸν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως ἀφ' ὅθεν καὶ ἀνῆλθεν ὑπάρχῃ ἕκαστος τῶν συνεισενεγκόντων, ἀκόμι (ἐὰν δυνατόν) καὶ τῶν ἀποδόντων τὰς συνεισφοράς τῆς Φιλικῆς Ἐταιρίας, ὥστε ἐὰν ἂν ὅλο τι δὲν φανῇ περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ὠφελίμον, τοῦλάχιστον δ' ἰσχυρῶς ἱστορικὸς κλάμος νὰ μὴ παρασιωπήσῃ τὴν ἀλήθειαν.

τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων συναγωνισθέντας διὰ τὴν ἐλευθερίαν αὐτῆς, (ἐξαιρέτως δὲ διὰ τοὺς ἀπὸ τοῦ 1821 ἐλθόντας καὶ διαμείναντας μέχρι τοῦ 1828, ὅτε τὰ φρικώδη αὐτῆς δεινὰ ἔλαβον ἀρχὴν νὰ θεραπεύωνται). Εἶναι δὲ πασιφανῶς ἀποδεδειγμένον, ὅτι μεταξὺ τοῦ διαστήματος τοῦ ἐπταετοῦς ἀγῶνος πολλοὶ ἐκ τῶν ἐξωθεν ἐλθόντων περιεθάλφθησαν ὅπως οὖν καὶ ἀπὸ τοὺς ἰδιοτεύοντας ἐκάστης τάξεως καὶ βαθμοῦ αὐτόχθονας Ἑλλήνας (1), καὶ ἀπὸ τὰς διαπρεφάσας κατὰ καιροὺς Ἑλληνικὰς Κυβερνήσεις· ἀλλ' ὥς πρὸς ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἀνῆκε ν' ἀντιβραβεύσῃ ἅπαντας αὐτοὺς ἐπαξίως, οὔτε οἱ ἰδιοτεύοντες αὐτόχθονες ἐδύναντο νὰ ἐνεργήσωσιν, οὔτε αἱ Κυβερνήσεις ἔλαβον ποτὲ ἡσυχίαν νὰ φροντίσωσι περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου· καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν συναγωνισθέντων Ἑπτανήσιων ἀδελ-

(1) Τὸ φιλόνθρωπον αὐτὸ αἶσθημα ὑπῆρξεν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν αὐτόχθονων Ἑλλήνων καθ' ὅλας τὰς ἐπαρχίας ἐν γένει, οἵτινες ἀπ' ἀρχῆς τῆς ἐπαναστάσεως εὐέχοντο τοὺς ἐξωθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐρχομένους ὅποιαδήποτε τάξεις καὶ βαθμοῦ ἂν ᾔθελον ἦθαι, τοὺς ὁποίους ἐναγκαλιζόμενοι, καὶ ὥς ἀγγέλους τοῦ Θεοῦ βλέποντες, ἐτίμων, καὶ περιποιούντο, περιθαλπόντες αὐτοὺς, καὶ συντρέχοντες εἰς τὰς ἀνάγκας τῶν ὅσων ἐδύναντο· ὅχι μόνον δὲ οἱ ἅπλοί πολῖται εἶχον τὸ αἶσθημα αὐτὸ, νὰ πράττωσιν ἔργον φιλόνθρωπον, ἀλλὰ καὶ αἱ κατὰ καιροὺς Ἑλληνικαὶ Κυβερνήσεις συνέτρεχον τιμῶσαι καὶ περιθαλπούσαι τοὺς τοιούτους ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ 1822 μέχρι τοῦ 1828 μὲ ὅλην τὴν ἀστασίαν καὶ τὴν δυστυχίαν εἰς τὴν ὁποίαν εὕρισκοντο καὶ τὰ γενικά τῆς πατρίδος, καὶ τὰ διοικητικὰ τῶν Κυβερνήσεων πράγματα, χωρὶς καὶ παρατηρῶνται αἱ ιδιότητες τῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα νεοερχομένων μ' ὅσον ὅτι καὶ πολλοὶ ἐξ αὐτῶν δὲν ἦλθον ἐκ ἀγαθῆς σκοπῆς, ἀλλ' ἐκ

φῶν (1), πρὸς οὓς ὀφείλεται ἢ παρὰ τοῦ ἔθνους κοινῇ
 εὐγνωμοσύνη· ἀκολούθως δὲ περὶ τούτων θέλομεν ὁμιλήσει
 ἐκτενέστερον ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

Πολιορκία τῶν Παλαιῶν Πατρῶν, καὶ τὰ ἐν αὐτῇ διατρέξαντα

Οἱ ἐν Π. Πάτραις κατοικοῦντες αὐτόχθονες Ἕλλη-
 νες, ἔχοντες αἰείποτε πολλοὺς συγκατοικοῦντας παρε-
 πιδήμους, καὶ διαφόρους ἄλλους, μᾶλλον δὲ Ἑπτανη-

διεθρίω, καὶ πολλοὶ ἰδεύθησαν ἐνεργηταί ἐσχάτης προδοσίας, μὲν ὅλα
 ταῦτα πολλοὺς ἐξ αὐτῶν πραγματικῶς ἐξακριβώσαντες οἱ Ἕλληνες ὡς
 τοιοῦτους, δὲν κατεδέχθησαν νὰ τοὺς βιάσωντο ποτῶς, παρέδωκαν μά-
 λιστα πολλὰ τοιαῦτα, καὶ μυρία ἄλλα ἀτοπήματα πολλῶν τοιούτων ὑ-
 ποκειμένων, τὰ ὅποια ὄχι μόνον οἱ αὐτόχθονες Ἕλληνες ἀνακαλύψαν-
 τες, ἐγνώρισαν πραγματικῶς, ἀλλ' ἀκόμῃ καὶ πολλοὶ ἐκ τῶν ἀγαθῶν
 Φιλελλήνων ἐκ τῆς Εὐρώπης ἐρχόμενοι, καὶ τὰ εἶδον, καὶ τὰ ἤκουσαν,
 καὶ τὰ ἐγνώρισαν μὲν ὅλην τὴν ἀπαιτούμενην λεπτομέρειαν, θαυμάζοντες
 τὴν ἀγριότητα καὶ τὴν πολλὴν ἐπὶ τούτοις τῶν Ἑλλήνων ἀδια-
 φορίαν, οἵτινες εἶχον μεγάλην δίκαιαν ἂν ἤθελον τιμωρήσθαι τοὺς τοιοῦτους
 διὰ τοῦ ἐξοστρακισμοῦ, τοῦ στιγματισμοῦ, καὶ τῆς ἀποκηρύξεως· πρὸ
 ἐλεγχον αὐτῶν, καὶ παράδειγμα τῶν λοιπῶν.

(1) Ὁ κλάμος μας θέλων νὰ διατυφῇ πλεονέκτημα τὰ δικαιώματα
 τῶν ἀδελφῶν Ἑπτανησίων, καὶ παντὸς ἄλλου ἐκ τῶν ἐξωθεν ἐλθόντος
 ἀγαθοῦ πολίτου καὶ συναγωνισθέντος εἰς τὴν Ἑλλάδα, (διὰ νὰ φοιτηθῇ
 ἢ Κυβερνήσει· ὡς πρὸς τὸ ἀνῆκον εἰς ἕκαστον δίκαιον) παρεξέτασθη ὑπὲρ
 τὸ θέον· δὲν ἐλπίζομεν ὅμως νὰ καταγορηθῶμεν παρὰ τῶν ἀναρχικῶ-
 ν τῶν τῆς παρούσης ἱστορίας, ἐξαιτούμενοι τὴν παρ' αὐτῶν συγγνώμην.

σίους, ὡς γειτνιάζοντας, παραβάλλοντες δὲ ἑαυτοὺς μὲ τοὺς κατοίκους τῆς αὐτῆς πόλεως καὶ ἐπαρχίας Ὀθωμανοὺς, ἐπειδὴ εὕρισκον ἀσύγκριτον ὅλως διόλου διαφορὰν (1) ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν, τὴν κτηματικὴν καὶ χρηματικὴν κατάστασιν αὐτῶν τε καὶ τῶν Ὀθωμανῶν, δι' ὅλα ταῦτα ὅσοι ἐξ αὐτῶν εἶχον μυθῆ τὰ τῆς Ἑταιρίας ἐφρόνουν, ὅτι ἀρξάμενης τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασεως, ἤθελον ἐν ἀκχεῖ ἐξ ἀφανίσει τοὺς ὀλίγους ἐκείνους κατοίκους Ὀθωμανοὺς, ἀλλ' ἐψεύσθησαν τῶν ἐλπίδων των· καὶ μ' ὅλον ὅτι οἱ ὀλίγοι, περὶ ὧν ὁ λόγος, Ὀθωμανοὶ ὄχι μόνον εἶχον συλλάβει φόβον καὶ διαφόρους ὑπονοίας, καθὼς καὶ οἱ λοιποὶ κατὰ τὴν Πελοπόννησον Ὀθωμανοὶ, ἀπὸ τὰ διαφρμιζόμενα, ἀλλ' ἀκόμι ἔτρεμον καὶ ἀπὸ τὸν τρόπον καὶ τὰ φερσίματα τῶν Πατραίων Ἑλλήνων, μ' ὅλα ταῦτα ἀπὸ τὰς ἀρχὰς Φεβρουαρίου (1821) ἐθεώρουν τοὺς Ἑλληνας μὲ ἄλλην ἔποψιν πολλὰ διαφέρουσιν τῆς προτέρας, προσέχοντες ἐν ταῦτῳ καὶ παρατηροῦντες τὰ βήματα καὶ λοιπὰ τῶν Ἑλλήνων κινήματα, ἀλλὰ τὸ ὀλιγάριθμον αὐτῶν δὲν τοῖς ἐπέτρεπε νὰ ἐπιχειρήσωσι κανὲν κίνημα ἐναντίον τῆς πληθύος τῶν κατοίκων Ἑλλήνων, καὶ ὡς ἐκ τούτου περιεφέροντο μὲ πολλὴν ὑπουλότητα καὶ ὑπομονήν.

Μεσοῦντος δὲ τοῦ Φεβρουαρίου (1821) ὅτε ὁ Μη-

(1) Ἡ πόλις τῶν Π. Πατρῶν ἦτον κατοικημένη τριτάτης δεκαπλασίως ἀπὸ Ἑλλήνων ὡς πρὸς τοὺς ἐν αὐτῇ κατοικοῦντας Ὀθωμανοὺς· διέφερον δὲ οἱ Ἕλληνες τῶν Ὀθωμανῶν ἀσύγκριτως κατὰ τε τὴν κτηματικὴν καὶ χρηματικὴν κατάστασιν.

τροπολίτης Π. Πατρῶν Γερμανὸς ἀπελθὼν εἰς τὴν Μονὴν τῆς Λαύρας, ἐκοινοποίησεν ὅτι ἀπέρχεται εἰς τὴν Τριπολιτζάν· ἡ φήμη αὐτὴ ἔδωκεν εἰς τοὺς Ὁθωμανοὺς πολλὰς ἐλπίδας· ἀλλὰ μετ' ὀλίγας ἡμέρας βεβαιωθέντες ὅτι ὄχι μόνον ὁ Μητροπολίτης δὲν θέλει ἀπέλθαι εἰς τὴν Τριπολιτζάν, ἀλλ' ὅτι οὔτε καὶ οἱ τῶν Καλαβρύτων καὶ τῆς Βοστίτζης προεστῶτες, τότε ἤρχισαν νὰ συλλογίζωνται ὑπὲρ τὸ πρῶτον, σκεπτόμενοι καλῶς περὶ πάντων τούτων· ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου οἱ πρόκριτοι αὐτῶν πλήρεις φόβου καὶ δειλίας ὄντες, προέτρεπον τοὺς ὑπ' αὐτοὺς διὰ νὰ προσέχωσιν, ὥστε νὰ μὴ δώσωσιν εἰς τοὺς Ἑλληνας παραμικρὰν αἰτίαν, ἐὰν δὲν ἤθελον λάβῃ ἀφορμὴν ἀπὸ τὸ μέρος τῶν Ἑλλήνων, ἀπὸ τὸ μέρος τῶν ὁποίων ἐπίσης πάλιν ἦτον μεγίστη προσοχὴ διὰ νὰ μὴ δοθῇ αἰτία, ὥστε ἦτον ἀδύνατον νὰ εὕρωσι τὴν παραμικρὰν ἀφορμὴν, ἐκτὸς μόνον διαφόρων τινων λόγων διαφημιζομένων ἐν τοῖς καφφενείοις χωρὶς τινος βάσεως· ὡς ἐκ τούτων δὲ περιεφέροντο ἅπαντες μὲ ἡσυχίαν ἐξωτερικὴν, ἐσωτερικῶς ὅμως Ὁθωμανοὶ τε καὶ Ἕλληνες ἐφρόνουν, πότε ν' ἀφαιρεθῇ τὸ προσωπεῖον, οἱ μὲν Ἕλληνες ἐπερειδόμενοι εἰς τὴν πληθύνειν των, οἱ δὲ Ὁθωμανοὶ ἐλπίζοντες, ὅτι, ἐγγὺς οὔσης τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, νὰ μεταφέρωσιν Ὁθωμανικὰ ἐξ αὐτῆς στρατεύματα διὰ νὰ καταρροφήσωσι καὶ ν' ἀφανίσωσι τοὺς Ἕλληνας.

Τούτων οὕτω διατρεχόντων μεταξὺ Ὁθωμανῶν καὶ Ἑλλήνων, αἰφνης οἱ Ὁθωμανοὶ πληροφορηθέντες (τὴν 23 Μαρτίου) ὅτι ὁ Μητροπολίτης Π. Πατρῶν, καὶ ὁ Ἀνδρέας Ζαήμης εἶχον ἔλθαι εἰς τὰ Νεζερά, 6, ὥρας ἀπέχοντα τῆς πόλεως τῶν Π. Πατρῶν, κατεταράχθη-

σαν· πολὺ δὲ μᾶλλον θεωροῦντες πολλοὺς τῶν Ἑλλήνων ἀδιακόπως εἰσερχομένους καὶ ἐξερχομένους ἐκ τῆς οἰκίας τοῦ Ἰωάν. Παππαδιαμαντοπούλου (1), ἐγιναν ὡς παράφρονες, καὶ ὡς ἐκ τούτου λαβόντες τοιαύτας ἀφορμὰς κατὰ πρῶτον, ἤρχησαν ν' ἀρπάζωσι διάφορα εἶδη ἀπὸ τὰ ἐμπορικὰ ἐργαστήρια μὲ πολλὴν ὀρμὴν καὶ λύσσαν. Ἐκ τῆς ἀταξίας αὐτῆς τῶν Ὀθωμανῶν ἐγένεν ὅχι ὀλίγη ταραχὴ, καθότι οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ ἔμποροι ἔκλεισαν τὰ ἐργαστήρια, καὶ τὰ καταστήματά των· ἡ δὲ ταραχὴ ἐπὶ τὸ μᾶλλον αὐξηθεῖσα, διεδόθη ὡς ἀστραπὴ εἰς ὅλην τὴν πόλιν, ὥστε πληροφρορηθεὶς καὶ ὁ Πα. Διαμαντόπουλος τὸ συμβάν τοῦτο, ἔκλεισε τὰς θύρας τῆς οἰκίας του, ὅτε οἱ Ὀθωμανοὶ ἰδόντες τὸν θόρυβον, ἐδραμον διὰ νὰ εἰσβάλουν εἰς αὐτήν, εἴτε διὰ νὰ τὴν λαφυραγωγήσωσιν ὡς οἰκίαν Μεγαλεμπόρου, εἴτε δὲ καὶ διὰ νὰ παρατηρήσωσι μή πως ὑπάρχουν ἐν αὐτῇ κεκρυμμένα ὄπλα, πολεμεφόδια, καὶ στρατιῶται, νὰ ἐρευνήσωσι δὲ ἀκολούθως καὶ εἰς τὰς

(1) Τῷ ὄντι διέτρεχον τὰ τοιαῦτα εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Ἰω. Πα. Διαμαντοπούλου, καθότι εἶχε διακημισθῇ δημοσίως σχεδὸν ὅτι διωρίθη Γενικός Ταμίας παρὰ τῆς Σεβαστῆς ἀρχῆς τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας, διὰ τὰ παραλαβάνῃ τὰς χρηματικὰς συνεισφορὰς ἐξ ἐκείνων ὅσοι ᾔσαν ἐισηγμένοι εἰς τὴν Ἑταιρίαν, καθὼς καὶ ἐξ ἐκείνων οἵτινες νεωστὶ εἰσηγοντο ὥστε διακημισθέντος τούτου, πολλοὶ αὐτόχθονες, καὶ μὴ, τῶν Π. Πατρῶν μὴ ὄντες ἐισηγμένοι εἰς τὴν χορείαν τῶν Ἑταιριστῶν, διὰ νὰ μὴ μείνωσιν ἐστερημένοι καὶ ἀπόξενοι τῶν βραδείων καὶ χαρίτων τῆς φίλης πατρίδος, ἔρχοντο πρόθυμοι, καὶ προσέφερον τὰς χρηματικὰς αὐτῶν συνεισφορὰς εἰς τὸν, περὶ οὗ ὁ λόγος, Ταμίαν, λαμβάνοντες παρ' αὐτοῦ τὰς διὰ τὴν ἀπόδοσιν τῶν συνεισφορῶν των ἀνακούσας ὑποδείξεις.

λοιπὰς ἐπισήμους οἰκίας περὶ τούτων ἄλλ' ἐλθόντες εἰς τὴν ῥηθεῖσαν οἰκίαν, καὶ ἰδόντες κεκλεισμένας τὰς θύρας αὐτῆς, ἀπὸ τε τὸν θυμὸν καὶ τὸ ἐξουσιαστικὸν τῆς Ὀθωμανικῆς δόξης γεγονότες ὡς πρᾶφρονες, ἐπυροβόλησαν ἄρκετὰ μὲ πιστόλια κατὰ μέτωπον τὴν οἰκίαν αὐτὴν, καὶ ἀπεσύρθησαν. Οἱ γεγονότες πυροβολισμοὶ κατὰ τῆς οἰκίας τοῦ Ἰω. Πα. Διαμαντοπούλου κατετάραξαν ἄρκετὰ τοὺς Ἑλληνας, ὥστε ἕκαστος ἐξ αὐτῶν ἔτρεχε ν' ἀσφαλίσῃ τὸν ἑαυτὸν τοῦ ὅπου ἤθελε φθάσει· οἱ δὲ Ὀθωμανοὶ ἐπυροβόλησαν καὶ πολλοὺς καθ' ὁδὸν Ἑλληνας, κατὰ τῶν ὁποίων ἀντεπυροβόλησαν οἱ ἐκεῖσε παρευρεθέντες Ζαχυνθιοκεφαλῆνες Ἕλληνες, πληγώσαντες ἐλαφρὰ καὶ δύο ἐκ τῶν Ὀθωμανῶν, οἵτινες ὄντες περίπου τῶν 150, καὶ ἰδόντες τὸν κατ' αὐτῶν ἀντιπυροβολισμὸν τῶν Ἑλλήνων, (πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δὲν ἤλπίζον νὰ γείνῃ ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας μὲ τόσῃν τόλμῃν), ἔγνωσαν τότε ὅτι τὰ διαφρημιζόμενα ἦσαν ἀληθῆ, καὶ οὕτως ἔθεσαν πῦρ εἰς τινὰς οἰκίας τῆς πόλεως, ὅτε μετ' ὀλίγον πάλιν μετεμελήθησαν διὰ τὸ ὁποῖον ἐπραξάν τὸλμημα ἀταξίας.

Ἐν τοσούτῳ οἱ Ὀθωμανοὶ καὶ οἱ Ἕλληνες ἦσαν κατεταραγμένοι, καὶ ἕκαστον μέρος μεταμεληθὲν ἐσκέπτετο, εἰς τρόπον ὥστε οἱ μὲν Ὀθωμανοὶ μετεκομίζοντο εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, οἱ δὲ Ἕλληνες κατέφευγον ἐκτὸς τῆς πόλεως πρὸς ἀποφυγὴν πάσης ἐνδεχομένης ἀνάγκης καὶ κινδύνου· ἀφ' οὗ δὲ εἰσῆλθον τελευταῖον οἱ Ὀθωμανοὶ εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, ὀχυρωθέντες ἐν αὐτῇ μετὰ τῶν οἰκογενειῶν καὶ τῆς ἄλλης κινητῆς περιουσίας των, ἐξεληθὼν τῆς πόλεως καὶ ὁ Ἰω. Παππᾶ Διαμαντόπουλος μετὰ τῶν λοιπῶν φυγαδευθέντων Ἑλλήνων, εἶδο-

ποίησε ταυτοχρόνως ἅπαντα τὰ ἐν τῇ πόλει μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Ὀθωμανῶν διατρέξαντα πρὸς τοὺς εἰς τὰ Νεξερὰ διαμένοντας, ὥστε ὁ μὲν Ἀνδρέας Ζαήμης προσεχάλεσεν εὐθὺς τοὺς προδιατεθειμένους στρατιώτας, οἵτινες διαμένοντες εἰς τὰ περίξ κείμενα πλησιέστερα χωρία, ἔφθασαν ἐν τῷ μεταξὺ 4 ὥρων διαστήματος, οἱ δὲ φυγαδευθέντες Ἕλληνες, μετὰ τὴν ἐν τῇ Ἀκροπόλει εἴσοδον καὶ ὀχύρωσιν τῶν Ὀθωμανῶν, ἐπιστρέφαντες εἰς τὴν πόλιν μετὰ τοῦ Ἰω. Παπ. Διαμαντοπούλου, ὠπλοφόρησαν ἅπαντες· τὴν δὲ 25 Μαρτίου κατὰ τὴν μεσημβρίαν ἦλθεν ἐκ Βοστίτζης εἰς τὴν πόλιν ὁ Ἀνδρέας Λόντος μὲ 350 καὶ μὲ σημαίαν ἐρυθράν, τὸν ὁποῖον ἰδόντες μετὰ τοῦ στρατοῦ καὶ τῆς κοκκίνης σημαίας εἰσελθόντα οἱ ἐν τῷ Ρίῳ Ὀθωμανοί, ἐχάρησαν ὑπέρμετρα, νομίσαντες ὅτι ἦτον στρατὸς Ὀθωμανικός. εἰσελθόντα δὲ εἰς τὴν πόλιν τὸν Ἀνδρέαν Λόντον οὕτω πως, προὔπληντησεν ὄχλος πολὺς τῶν Ἑλλήνων, τρέχοντες μὲ ὁρμὴν, ἀλλαλάζοντες καὶ κραυγάζοντες » Ζήτω ἡ ἐλευθερία! « ἐλθόντος δὲ καὶ τοῦ Ἀνδρέου Ζαήμη τὴν αὐτὴν ἡμέραν μετὰ 460. (μῖαν ὥραν πρὸ τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου), ἐδέχθησαν αὐτὸν οἱ Ἕλληνες μὲ τὴν αὐτὴν προὔπαντησιν, καθὼς καὶ ἄλλους στρατιώτας ἐλθόντας τὴν ἐπιούσαν.

Ἐλθόντος δὲ καὶ τοῦ Μητροπολίτου Π. Πατρῶν, τότε (κατὰ τὴν παροιμίαν) ἀναψεν ὁ τόπος ἐκ τοῦ πυροβολισμοῦ τῆς ὑποδοχῆς, κραυγαζόντων πάντων, » Ζήτω ἡ ἐλευθερία! Καὶ εἰς τὴν Κωνσταντίνου πόλιν γὰρ φθάσωμεν. « κατὰ τὴν αὐτὴν στιγμὴν ἦλθε καὶ ὁ Μπενιζέλος Ροῦφος μετὰ 215. στρατιωτῶν, (ἀκολουθούντων καὶ ἄλλων), φέρων

ΕΠΙΤΟΜΗΣ
ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΤΗΣ
ΑΝΑΓΕΝΝΗΘΕΙΣΗΣ
ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΜΗΜΑ ΕΒΔΟΜΟΝ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ.

απορρίπτεται

μια και διαρκούσης της πολιορκίας
πολιτῶν.

Τριπολιτῶν (1) οί
οί, Φαναρίται, Τῶν

μὲν ὅτι γινώ
με - 03 πρὶν.

ὅσοι πρὸ 1898
πρὶν γινώσκον.

ΕΠΙΤΟΜΗΣ
ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΤΗΣ
ΑΝΑΓΕΝΝΗΘΕΙΣΗΣ
ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΜΗΜΑ ΕΒΔΟΜΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ.

ΕΠΙΤΟΜΗΣ
ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΤΗΣ
ΑΝΑΓΕΝΝΗΘΕΙΣΗΣ
ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΜΗΜΑ ΕΒΔΟΜΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

ολιτζας - συμμαχία μετὰ διαρκούσης τῆς πολιορκίας
Λιβανῶν - πτώσει τῆς Τριπολιτζας.

ἀπεκλείσθησαν ἐν τῇ Τριπολιτζᾷ (1) οἱ
νταρίται, Λαλαμῖοι, Φαναρίται, Τζα-
λάνοι, Καρυτινοὶ καὶ λοιποὶ μετὰ τῶν οἰ-
κῶν, συνήχθησαν ἐν τῇ Τριπολιτζᾷ ἐπέ-
λκοντα χιλιάδων ὀκτὼ ὀθωμανοὶ

ὀθωμανικὴν ἐξουσίαν διατελοῦν

τῶν ὁποίων ὁ ἀρχὸς ἀνελτ

ὑπὸν ποσότητος, ὡς νὰ φρον

τῶν ἀναγκαζούντων πρὸς τὴν

ταξόμενοι ὅτ' τὰ διακρινόμενα ἦσαν ἑλλ

πολὺ δὲ ἀφ' οἱ ἐκ Τριπ

ἐς αὐτὰ νὰ εἰδῇσι τοὺς Φαναρίταις

μὲν ἦν ἀλλότρια τὰ κατὰ μέρος

καὶ τὰς ἀνωτέρων ἰταλικῶν καὶ Κ

λοιπούς ὀθωμανούς εἶδον ὅτι ἀπὸ τὴν πρωτεύουσαν τῆς
Καρυταίνης μέχρι τῆς εἰς τὴν Τριπολιτζάν εἰσόδου των
διέβησαν ἐλεύθεροι χωρὶς ν' ἀκούσῃσι πυροβολισμὸν
ὀπλων καθ' ὅλην ἐκείνην τὴν ὁδοπορίαν των, μ' ὅλον
ὅτι ἐκινδύνευε ν' ἀνακαλυφθῇ τὸ μυστήριον τῆς ἐται-
ρίας (1).

Ὁ δὲ Θεόδωρος Κολοκοτρώνης ἀφ' οὗ μετὰ τὴν διά-
λυσιν τῆς πολιορκίας τῆς Ἀκροπόλεως Καρυταίνης ἔ-
μεινε μεμονωμένος μ' ἓνα μόνον ὀπῆρέτην τοῦ Γρηγο-
ρίου Φλέσα, τὴν ἐπιβῆσαν (2 Ἀπριλλίου) ἀνταμώθη
μετὰ τοῦ Ἀντωνίου Κολοκοτρώνη ἔχοντος ὑπὸ τὴν ὁ-
δηγίαν τοῦ ὀκτῶ Ἑλλήνων· ἀρμυθέντες δὲ οὗτοι ὅλοι
δέκα, μετέβησαν εἰς τὴν Ἀλωνίσταιναν γενόμενοι πε-
ρίπου τῶν 250, ἐκ τῆς ἐπαρίας Καρυταίνης ἅπαντες,
τὴν συσσωμάτωσιν τῶν ὁπλῶν (καὶ τοι ὀλίγων) πλη-
ροφορηθέντες οἱ ἐν Τριπολίτι ὀθωμανοὶ, ἐξεστράτευσαν
κατ' αὐτῶν ἐπέκεινα τῶν ῥιῶν χιλιάδων μετὰ τὴν ἐλ-
πίδα τοῦ νὰ συλλάβωσι ζήσαντας ὅλους τοὺς συσσωματω-
μένους Ἑλλήνας· εἰ ὄντας μετὰ τοὺς καπνοὺς ἐ-
κ τοῦ ὀποίου ἔλαβον πρῶτον φόβον· καὶ οὕτω (τὴν 4
Ἰουλίου) ἔφθασαν εἰς τὴν Ἀλωνίσταιναν, Κωμόπολιν
τοῦ καὶ Καρυταίνης.

Ὁ δὲ Κολοκοτρώνης μετὰ τῶν μετ' αὐτὸν 250,
δυνηθέντες ἀντιπαρταχθῶσιν εἰς τὴν πλη-

μετὰ τὴν ἀγνώστην Ἀρβάνης ἔχων ἀπερίγραπτον
τὴν ἐπαρτήσαν, ἢ, μᾶλλον εἰπεῖν, μακίαν, ὀλίγον
δαίτημα εἰς τοὺς ὀθωμανούς, ὥστε ἐκ τῶν κινη-
σάντων μυστήριον τῆς ἐταιρίας.

οἱ τινες ἐπέστρεψαν πάλιν εἰς τὴν Τριπολιτζάν χωρὶς
 νὰ ἰδῶσι καμμίαν τῶν ἐλπίδων τῶν ἀποπερατωμένην·
 ἀλλὰ καὶ οἱ Ἕλληνες οὐχ' ἤττον διεσκορπίσθησαν μὲ
 πολὺν συλλογισμόν ἀπελπισίας. Τότε ὁ Θ. Κολοκο-
 τρώνης ἔγραψεν εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Βερθένων,
 συγκεῖμενον ἀπὸ Λαχεδαίμονιους, καὶ Ἀγιοπετρίτας
 περίπου τῶν 1600, ἐπὶ κεφαλῇς τῶν ὁποίων ἦσαν ὁ Ἐ-
 πίσκοπος Βρεσθένης Θεοδῶρητος, ὁ Παναγιώτης Ζαφι-
 ρόπουλος (ὁ καὶ Ἀκουρὸς), ὁ Ἀναγνώστης Κονδάκης,
 καὶ λοιποὶ· ἀλλ' ἐπεὶ εἰς τὸν αὐτὸν ἀλλὰ μέρος δὲν ὑπῆρχε
 στρατόπεδον Ἑλληνικὸν πρὸς διατήρησιν τῆς πολιορκίας
 τῆς Τριπολιτζᾶς, ὁ Θ. Κολοκοτρώνης ἔγραψε πρὸς τὸν
 ἐπίσκοπον Βρεσθένης, οὕτω. » Καπετὰν Δεσπότη Βρε-
 » σθένης, μ' ὅσοι εἴσαστε αὐτοῦ εἰς τὰ Βέρθενα! ἂν
 » ἦσαι Καρυτινὸς καὶ Καπετὰν Δεσπότης, νὰ φυλάξε-
 » τε αὐτοῦ τὴν πολιορκίαν καλὰ, καὶ σὲ ὁκτὼ ἡμέρας
 » καταφθάνω καὶ ἐγὼ μὲ στρατεύματα πολλὰ· ἢ θέσις
 » σας εἶναι δυνατὴ καὶ βαστάτε καλὰ, διότι σὺς προ-
 » φθάνω μὲ δύναμιν χωρὶς ἄλλο ». Τὸ σῶμα ὅμως
 ἐκεῖνοι τὸ ὅποιον ἦτον στρατοπεδευμένον ἐν τῷ Βέρ-
 θενα, διετήρησε τὴν τῆς Τριπολιτζᾶς πολιορκίαν· πλε-
 σίασαν ἀκολούθως καὶ εἰς τὴν Τριπολιτζάν μέχρι τῆς
 πτώσεως ταύτης.

Ἐκ δὲ τῶν ἀπὸ τὸ Βαλτέτζι διαλυθέντων Ἑλλ-
 κῶν ὀπλάρχῃων, ὁ μὲν Ἀναγνωσταρὸς μετὰ τῶν
 ὀνταριτῶν ἀπῆλθεν εἰς τὸ Ἀσόνταρι, ὁ Κυρίαν
 Μαυρομιχάλης εἰς τὴν Βορδόνιαν, ὁ Π. Ἰατ-
 Κολίαν, οἱ Θ. Κολοκοτρώνης, Δ. Πλαπού-
 Κανέλλος Δελιγιάννης μετὰ τῶν λοιπῶν Κα-
 εἰς τὴν Καρύταιναν, ὅπου ἐσύναξαν πάλιν τὰ Κ.

στρατεύματα περίπου τῶν 2500, καὶ σκέψεως γενομένης εἰς τὴν Δημητζάνην, ἐνεκρίθη νὰ μὴ λείψῃ ἡ πολιορκία τῆς Τριπολιτζᾶς, τὸ δὲ Βαλτέτζι, ὡς θέσις οὔσα ὀχυρὰ καὶ πλησιάζουσα εἰς τὴν Τριπολιτζάν, νὰ ᾔηται κέντρον στρατοπέδου· ὅθεν καὶ ἐπὶ τούτῳ ὁ Θ. Κολοκοτρώνης ἔγραψεν ἀπὸ τὴν Δημητζάνην πρὸς τοὺς λοιποὺς προῤῥηθέντας ἀρχηγοὺς οὕτως.

» Ἀδελφοί, κρίνομεν μετὰ τῶν λοιπῶν ἀδελφῶν
 » ἀναγκαίαν τὴν θέσιν τοῦ Βαλτετζίου. νὰ μὴ τὴν ἀ-
 » φήσωμεν εἰς τὴν διάκρισιν τῶν ἐχθρῶν, ὡς θέσιν ὀ-
 » χυρὰν, καὶ πλησίον οὔσαν μὲ τὴν Τριπολιτζάν· ἀλλὰ
 » διὰ νὰ φυλαχθῇ ἡ θέσις διὰ κάθε ἄλλην ἐχθρικήν
 » τῶν Τούρκων ἔξοδον, νὰ γείνουν ταμπούρια κλειστὰ
 » καὶ δυνατὰ, καὶ νὰ φυλάττωνται μὲ σταθερότητα
 » ἀπὸ ἀνδρας γενναίους, οἱ δὲ λοιποὶ νὰ μένωμεν ἔξω-
 » θεν τῶν πλησιεστέρων θέσεων, καὶ νὰ προφυλάτ-
 » τωμεν τὴν ἀπὸ τὴν Τριπολιτζάν ἔξοδον τῶν ἐχ-
 » θρῶν. » Λαβόντες τὸ γράμμα τοῦτο οἱ Κυριακού-
 λης, Ἀναγνωσταρᾶς, καὶ Π. Ἰατράκος, συνῆλθον εἰς
 Πάπαρι, καὶ σκεφθέντες ἐπὶ τῶν γραφομένων παρὰ
 τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ λοιπῶν, ἀπερρίψαν ὅσα ἄλλα
 προεσχεδίαζον διὰ τὰς εἰς ἄλλα μέρη συστάσεις πο-
 λιορκιῶν διὰ τὴν Τριπολιτζάν, καὶ ἐγκρίναντες τὴν
 γνώμην τοῦ Θ. Κολοκοτρώνη, συνεννοηθέντες δὲ μετ'
 ἀλλήλων εἰσῆλθον εἰς τὸ Βαλτέτζι, καὶ ἀπεφάσισαν
 νὰ κατασκευασθῶσι 5: ταμπούρια κτιστὰ καὶ κλει-
 στὰ (1), τὰ ὅποια καὶ ἀνευ ἀναβολῆς ἀπεπερατώθησαν

(1) Πολλοὶ ἴσως δύνανται νὰ κατηγορήσωσι τὰ παρὰ τῶν Ἑλλήνων

κατὰ τὸ προμελετηθὲν σχέδιον εἰς τὰς ἀκολουθους τοῦ Βαλτετζίου θέσεις· 1. εἰς τὸν λόφον τοῦ Πα. Γεωργίου κατὰ ἀνατολὰς, 1. εἰς τὸν λιθώδη λόφον εἰς τὰ Ντουβρουλεία κατὰ βορρὰν, 1. εἰς τὸν λόφον Κατσικία ὁμοίως, 1. εἰς τὸν λόφον τοῦ Κούκου κατὰ δυσμὰς, καὶ 1. εἰς τὴν Ἐκκλησίαν κατὰ μεσημβρίαν ἀποπερατωθέντα κατὰ τὸ σχέδιον.

Μετὰ δὲ τὴν κατασκευὴν τῶν, περὶ ὧν ὁ λόγος, πέντε προμαχόνων ἀπεφάσισαν εὐχαρίστως ν' ἀσφαλίσωσιν ὡς ἀρχηγοὶ ὁ Κυριακούλης, ὁ Ἡλίας, καὶ Ἰω. Μαυρομιχάλιδες, ἔχοντες μεθ' ἑαυτῶν καὶ τὸν γενναῖον

κατασκευασθέντα εἰς τὸ Βαλτέτζι ταμπούρια ὅσοι ὁμῶς ἐγνώρισαν πραγματικῶς τὴν τότε κατάστασιν καθ' ἣν ἐποχὴν ἐγένετο ἡ ἐναρξίς τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασεως τοῦ 1821, βέβαια δὲν θέλουσιν κατηγορήσει τὸ ἔργον αὐτὸ τῶν Ἑλλήνων. Ἐὰν δὲ ἐπιμένουσιν θέλουσιν νὰ φανῶσι κατήγοροι, ἃς μάθωσιν ὅτι εἰς τὴν ἐσχάτην καὶ ἀθλίαν κατάστασιν εὐρίσκοντο οἱ Ἕλληνες διὰ τὴν ἐλλειψὶν ὅλων γενικῶς τῶν ἀναγκαίων μέσων διὰ νὰ κάμωσι μίαν ταιαύτην ἐναρξιν ἀντιπαλεύσεως ὡς μὴρμυκες μετὰ τοῦ λέοντος, τοῦ Σουλτάνου· κατεσκευάσαν δὲ τοὺς προμαχῶνας αὐτοὺς, καθότι ἰππικὸν καὶ πυροβολικὸν δὲν εἶχον, ὥστε ροῦντο μάλιστα καὶ αὐτῶν τῶν πολεμοφοδίων, ὥστε εἰάν δὲν ᾔθελε ληφθῇ προμήθεια νὰ μετακομίσωσι τὸν εἰς τὴν στέγην τοῦ ἐν Ἀργεὶ Τουρκικοῦ Μεδρεσῆ (σπουδαστηρίου) μόνυδος, ᾗθελον τρέχει οἱ Ἕλληνες εἰς τὴν ἀπώλειαν.

Αὐτὸν δὲ τὸν, περὶ οὗ ὁ λόγος, μόνυδον ἐτόλμησε πρῶτος νὰ σφαιρίσῃ ἀπὸ τὴν ῥηθεῖσαν στέγην ὁ Ἀρχιμανδρίτης Ἱερόθεος Ἀθανασόπουλος, ὅστις ἀπελθὼν χωρὶς τινος φόβου εἰς τὸ Ἄργος ὁμοῦ μετ' ἄλλους τρεῖς, (καθ' ἣν στιγμὴν διαβάς αὐτόθεν ὁ Κεχαγιάμπης κατέσφαξε τόσον πλῆθος Ἑλλήνων, διαλύσας τὴν πολιορκίαν τοῦ Ναυπλίου, καὶ ἀφίσας εἰς τοὺς Ναυπλιεῖς Ὀθωμανοὺς τὸ νὰ εἰσέρχωνται καὶ ἐξέρχωνται ἐλευθέρως ἀπὸ τοῦ Ναυπλίου) καὶ ἰδὼν ὅτι ὑπῆρχεν ἀνέπαφος ὁ μόνυδος, ἐκκόψας δύο τεμάχια διὰ δεῖγμα, μετέβη ἀνευ ἀναβολῆς

Ἡλίαν, Τζαλαρατῆνον, ὁ Ἡλίας Φλέσσας (1) ὁ Μητροπέτροβας, ὁ Ἀθανάσιος Σιόρης, ὁ Ἀναγνώστης Οἰκονομόπουλος, ὁ Π. Κεφάλας, ὁ Διονύσιος Εὐμορφόπουλος Ἰθακήσιος, ὁ Κωνσταντῖνος Μποῦρας, καὶ ὁ Δ. Παπᾶ Τζόνης, μετὰ τῶν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν των γενναίων

εἰς τὴν Τζακωνίαν, ὅθεν ἐστάλησαν παρὰ τοῦ Ἀγαθοῦ Σαρηγιάννη, κατὰ τὴν αἴτησιν τοῦ Ἀρχιμανδρίτου Ἱεροθέου, 120 ζῶα εἰς τὸ Ἄργος, τὰ ὅποια συνωδυνθέντα ἀπὸ τὸν Νικηταράν, τὸν Κ. Μαυρομιχάλην, καὶ τὸν Ἰω. Θ. Κολοκοτρώνην (τὸν καὶ Γενναῖον, νέον πολλὰ ἔτι ὄντα τότε) μετεκόμισαν, ὡς εἰς ὄχυράν θέσιν, εἰς τὰ Πέρδεια τὸν περὶ οὗ ὁ λόγος μολυβδοῦν, ὅστις ἐχρηστίζευσεν ἱκανὸν καιρὸν εἰς τὸ πολιορκῆσαι τὴν Τριπολιτῆζν στρατόπεδον, χωρὶς νὰ ᾔητον καμμία ἄλλη ἐλπίς διὰ προμήθειαν μολυβδίου, τοῦ ὁποίου ἡ παντελής ἐλλείψις δὲν ᾔθελεν ἐπιφέρει βέβαια, ἐμὴ διάλυσιν.

Πρὸς τῇ ἐλλείψει τῶν πολεμευδίων οἱ Ἕλληνες εἶχον ἀκόμιν καὶ ἐλλείψιν ὅπλων, ὥστε οἱ πλείονες, ἔφερον ἀντὶ ὅπλων λόγχας σιδηράς εἰς μακρὰ ξύλα προσηλωμένας, καὶ δεδεμέναις μὲ σχοινία καὶ λωρίαι ἔφερον πρός τούτοις καί τινας σκουρομαχαίρας αἱ ὅποαι δὲν ἐκολλοῦσαν οὔτε εἰς τὸ ξύλον, πολλὰ μᾶλλον εἰς ἀνθρωπινὰ κρέατα. τότε δὲ ἐδύναντο αἱ σκουρομαχαίραι ἐκείναι νὰ φανῶσιν ὠφέλιμα ὅταν τὰς ἐκάρφωναν πηγνύοντες αὐτάς εἰς τὰ σώματα τῶν ἐχθρῶν ἦτον δὲ τῷ ὄντι ἄξιον θεῶς νὰ βλέπῃ τις τοὺς Ἕλληνας τότε ἐν τοιαύτῃ κασπατάσει ὄντας ἢ ἀντιπαρατάττονται μὲ ἐν θηρίον ἀπὸ τόσους αἰῶνας ἐφοδιασμένον καθ' ὅλα, βλέπων δὲ τὴν τότεν μανιώδη τολμὴν αὐτῶν νὰ μὴ θρηνητοῇ ἐλαιοιολογῶν τὴν ἀπώλειάν των, οἱ περισσότεροι τῶν ὁποίων δὲν ἐγνώριζον οὔτε καὶ πῶς γεμίζονται τὰ πυροβόλα ὅπλα μετὰ ἑνα μῆνα ὅμοις καὶ ἔπειτα ἐμπειροπόλεμοι ἀπεικατεστάθησαν, καὶ ὅπλα παρὰ τῶν Ὀθωμανῶν ἀπέκτησαν, ὡς εἴρηται, καὶ τὰ λοιπά.

(1) Ὁ Ἡλίας Φλέσσας ἦτον ὁ μόνος ὅστις περιφέρετο ἀτρόμως εἰς τὰ ταμπούρια τῆς ἐν Βαλτετζῆν μάχης, καὶ διανέμων φυσέκια εἰς τοὺς μαχομένους Ἕλληνας, ἐμφυχύνων αὐτούς, ἐφώναζε. «Κτυπᾶτε ἀλῆφινα, τοὺς ἐχθροὺς καὶ ἡ νίκη εἶναι ἐδική μας.»,

ἐκείνων Ἑλλήνων, Μανιατῶν, Ἀνδρουσινῶν, Λεονταριτῶν, καὶ ἄλλων Μεσσηνίων 1150. τὸν ἀριθμὸν καὶ οἱ μὲν ἀποστειθέντες νὰ ὀχυρωθῶσιν εἰς τοὺς προμαχώνας, ἔμειναν εἰς τὸ Βαλτέτζι, οἱ δὲ λοιποὶ ἀπεσύρθησαν εἰς τὴν Πιάναν, εἰς τὸ Χρυσοβίτζι, καὶ εἰς τὰ Βέρβена· ἐπὶ τούτῳ ὁ Θ. Κολοκοτρώνης ἐκάνο-
νισε καὶ σημεῖα τηλεγραφικὰ διὰ νὰ γνωρίζουν τὰ ἐκ-
τὸς τοῦ Βαλτέτζιου διαμένοντα σώματα, ὥστε ἐν και-
ρῷ ἀνάγκης, ὅταν δηλαδὴ οἱ ἐχθροὶ κάμουν ἔξοδον
ἀπὸ τὴν Τριπολιτζάν δι' ὁποιονδήποτε μέρος, ἢ ἐν τῇ
ἐπάνω χρέπα φυλάττουσα Ἑλληνικὴ φρουρὰ νὰ δίδῃ
εἰδῆσιν εἰς τὰ λοιπὰ σώματα· τὰ δὲ τηλεγραφικὰ
τοῦ Κολοκοτρώνη σημεῖα εἶχον οὕτω (1)· τρεῖς φω-
τίαι καὶ καπνοὶ φαινόμενοι εἰς τὴν ἐπάνω χρέπαν ἦ-
σαν εἰς σημεῖον ὅτι οἱ ἐχθροὶ ἐκστρατεύουν διὰ τὰ
Βέρβена, καὶ νὰ τρέξουν ὅλοι οἱ λοιποὶ πρὸς βοήθειαν.
Δύω φωτίαι ἢ καπνοὶ, ἦσαν εἰς σημεῖον ἐκστρατείας
τῶν ἐχθρῶν κατὰ τοῦ Βαλτεζίου. Μία δὲ φωτίαι ἦτον
σημεῖον τῆς ἐκστρατείας τῶν ἐχθρῶν κατὰ τῆς Πιάνας,
ὥστε φυλαττομένων ἀκριβῶς τῶν σημείων αὐτῶν, ὅπου
ἂν ἤθελον βαδίσῃ οἱ ἐχθροὶ, οἱ λοιποὶ Ἕλληνες νὰ
τρέξωσιν εἰς βοήθειαν ἐκείνων κατὰ τῶν ὁποίων οἱ
ἐχθροὶ ὑπῆγαινον συσσωματωμένοι.

Τὴν δὲ 13 Μαΐου μετὰ τὴν ἀνατολὴν τοῦ Ἑλίου
κατὰ τὰς συνθήκας τῶν ῥηθέντων σημείων ἐφάνησαν

(1) Οἱ Ἕλληνες ὑστερημένοι ὄντες τηλεγράφων τακτικῶν πολλὰ χρη-
σίμων ἐν καιρῷ μάχης καθ' ὅλην τὴν πεφωτισμένην Εὐρώπην, κατέ-
φυγον εἰς ἐφεύρεσιν καὶ φυσικῶν πρωτοτύπων τηλεγράφων.

δύω καπνοί, καὶ κατ' αὐτὴν τὴν στιγμὴν φθάσας καὶ εἰς ἐκ τῶν τῆς κατὰ τὴν ἐπάνω χρέπαν Φρουρᾶς, εἰδοποίησε τοὺς ἐν Βαλτετζίῳ ὅτι πλῆθος Τούρκων ἐξήρχοντο ἀπὸ τὴν Τριπολιτζάν· εἰδοποιήθησαν δὲ καὶ τὰ ἐκτὸς τοῦ Βαλτετζίου εἰς τ' ἄλλα μέρη στρατοπεδευμένα σώματα, τὰ ὅποια εὐθὺς ἡτοιμάσθησαν ἅπαντα. Οἱ δὲ ἐκ τῆς Τριπολιτζᾶς ἐξελθόντες Ὀθωμανοὶ διεμερίσθησαν εἰς 4 σώματα, ἐξ ὧν τὸ μὲν συγκείμενον ἐκ 1500, κατέλαβε τὴν θέσιν καλουμένην Ἀραχαμήτας, τὸ δὲ τοῦ Κεχαγιαμπέη, συγκείμενον ἐκ δύο χιλιάδων, κατέλαβε τὴν θέσιν Καδρέβα, (1) τὸ ἄλλο, συγκείμενον ἐκ 1500, κατέσχε τὴν θέσιν τοῦ Καλογεροβουνίου, διὰ νὰ μὴ ὑπάρῃ βοήθεια εἰς τὸ Βαλτέτζι ἀπὸ τὸ Ἑλληνικὸν τῶν Βερθέων στρατόπεδον· τὸ δὲ μεγαλύτερον ἔχον ἐπὶ κεφαλῇ τὸν Ρουμπὴν ἐκ Μπαρδουνίας, καὶ τὸν Μουραμπούττην ἐκ Κυπαρισσίας, τὸν μὲν α. ὡς Μπίμπασην, (χιλιάρχον) τὸν δὲ β'. ὑποχιλιάρχον, ἐφάσσε κατὰ μέτωπον εἰς τὸ Βαλτέτζι 4 ὥρας πρὸ τῆς μεσημβρίας, τὸ ὅποιον ἦτον τὸ ἐπιλεκτώτερον τῶν ἄλλων τριῶν σωμάτων, συγκείμενον ἐκ 4,500: ἐπιλέκτων Ὀθωμανῶν, οἵτινες καταλαβόντες τὸ Βαλτέτζι, ἐφώναζον εἰς τοὺς Ἕλληνας. « Βρὲ Ῥωμαῖοι, βρὲ Ῥωμαῖοι!

(1) Καὶ τὰ δύο σώματα αὐτά ἦσαν μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι οἱ Ἕλληνες ἄμα ἴδωσι τὴν δυνάμειν τῶν ἐχθρῶν δύναμιν, ἤθελον διαλυθῇ εὐθὺς, καὶ οὕτως αὐτοὶ νὰ συλλαμβάνουν καὶ νὰ φονεύουν αὐτοὺς ὡς φυγάδας ἀπὸ τὸ Βαλτέτζι· ἐραντίζοντο δὲ τοῦτο ὅτι θέλουν διαλυθῇ οἱ Ἕλληνες, ὡς διεδόθησαν καὶ τὴν 23 Ἀπριλίου, οὕτως καὶ τότε εἰς τὸ Βαλτέτζι, ἀλλ' ἀπέτυχον τῶν ὁποίων ἐλπίζον.

» μὰ τὸ καλὸν ὁποῦ σᾶς θέλομεν (1)· ρίψατε τὰ ἄρ-
 » ματα, ἐλάτε νὰ προσκυνήσετε, καὶ μὰ τοῦ Ῥαμπῆ
 » (τοῦ Θεοῦ) τὸ ὄνομα, καὶ τοῦ μεγάλου προφήτου
 » (ἐννοοῦντες τὸν Μοαμέτην των), καὶ μὰ τὰ 4 κιτά-
 » πια (2) τοῦ Θεοῦ, καὶ μὰ τοῦ Βασιλείας μας τὸ κε-
 » φάλι, δὲν θὰ πειραχθῇ ἡ τρίχας σας, γιατί τὸ ξέρου-
 » με ὁποῦ σᾶς ἐγελάσανε, καὶ δὲν εἶναι ἀπὸ λόγου σας·
 » δι' ὅλα αὐτὰ ἐπειδὴ τὰ γνωρίζουμε, βάλλαχι, τάλ-
 » ληχι (μὰ τὸν Θεόν) καὶ ἀπὸ φράγκικο σπαθί νὰ μὴ
 » γλυτώσουμε ἂν σᾶς λέμε φέματα, ἢ ἂν θέλουμε
 » νὰ σᾶς γελάσουμε· ἐμεῖς εἴμαστε γειτόνοι, ὁ Ῥουμ-
 » πῆς ἀπὸ τὰ Μπαρδούνια, καὶ ὁ Μουραμπούτης ἀπὸ
 » τὴν Ἀρκαδιά, καὶ νὰ μὴ χαροῦμε τὴν παληκαργία
 » μας καὶ τὰ νιάτα μας, ἂν θέλουμε νὰ σᾶς γελάσουμε·
 » μόνον ἀκούσετε τῆς ὁρμήνιας μας, (τὰς συμβουλὰς.) »
 Οἱ Ἕλληνες χωρὶς νὰ ρίψωσιν ἐκ τῶν Ταμπουρίων
 κανέν τουφέκι, ἀκούσαντες μὲ προσοχὴν τοὺς λόγους
 τῶν Ὀθωμανῶν, κατὰ πρῶτον ἐκρότησαν ἓνα γέλωτα,
 καὶ ἔπειτα ἀπήντησαν οὕτω. « Βρὲ Τοῦρκοι, μὰ τὸ
 » καλὸ ὁποῦ σᾶς θέλουμε· κάνετε πολὺ καλὰ νὰ μᾶς
 » δώσετε τὰ ἄρματά σας, νὰ σᾶς χαρίσουμε τὴν ζωὴν,

(1) Ὅρκος συνήθης, τὸ, « μὰ τὸ καλὸν ὁποῦ σέ θέλω, », ἀλλὰ δι-
 τῶς ἐκλαμβανόμενος.

(2) Τέσσαρα κιτάπια (βιβλία) τοῦ Θεοῦ οἱ Ὀθωμανοὶ δοξάζουν· τὴν
 Παλαιὰν Γραφήν τοῦ Μωυσέως, τὴν ὁποίαν ὀνομάζουν Τεβράτ, τὸ
 Ψαλτήριον τοῦ Δαβὶδ, τὸ ὁποῖον ὀνομάζουν Ζουμπούρ, τὸ Εὐαγγέλιον,
 τὸ ὁποῖον ὀνομάζουν Ίντζιλ, καὶ τὸ ἰδικόντων τὸ ὁποῖον ὀνομάζουν
 Κουρράν.

» καὶ νὰ σᾶς στείλουμε ὅθε θέλετε· διότι θὰ μᾶς πα-
 » ρακαλεῖτε ὕστερα, καὶ δὲν θὰ σᾶς ἀκούομεν, ἐπειδὴ
 » πᾶνε ἐκεῖνα ὅπου ἤξεύρατε· » ἐπὶ τούτοις τοῖς λόγοις
 τῶν Ἑλλήνων, χωρὶς ν' ἀκούσωσιν ἄλλους περαιτέρω,
 ἤνοιξαν τὸ στάδιον τῆς μάχης μετὰ τὴν πλέον σταθε-
 ρωτέραν ἀπόφασιν· οἱ δὲ σημαιοφόροι τῶν Ὀθωμανῶν
 ὤρμησαν μετὰ τὰς σημαίας εἰς τὰς χεῖρας διὰ νὰ προ-
 σεγγίσωσιν εἰς τὰ Ἑλληνικὰ ταμπούρια, ἐλπίζοντες
 διὰ νὰ τὰς πῆξωσι πλησίον τῶν Ἑλληνικῶν ταμπου-
 ρίων κατὰ τὴν συνήθειαν· εὐθὺς δὲ κατὰ τὴν αὐτὴν σιγ-
 μὴν ἐφονεύθησαν παρὰ τῶν Ἑλλήνων 14 σημαιοφόροι,
 ὁ φόνος τῶν ὁποίων ἐρέθισε τοὺς Ὀθωμανοὺς καθ' ὑ-
 περβολὴν, καὶ εὐθὺς ἔστειλαν εἰδῆσιν εἰς τὸν Κεχα-
 γιάμπεην διὰ νὰ προφθάσῃ μετὰ τὸ μετ' αὐτοῦ σῶμα
 τῶν 2000, καὶ μετὰ τὰ κανόνια· ὁ δὲ Κεχαγιάμπεης
 διέταξεν εὐθὺς νὰ προφθάσῃ ἐκεῖ καὶ τὸ εἰς τὴν θέ-
 σιν τῶν Ἀραχαμητῶν παραφυλάττον σῶμα τῶν 1500,
 καὶ αὐτὸς μὲν ἔφθασεν εἰς τὸ Βαλτέτζι μίαν ὥραν πρὸ
 μεσημβρίας μετὰ τὰς 2000, καὶ μετὰ 3: κανόνια, οἱ δὲ
 τὴν θέσιν τῶν Ἀραχαμητῶν κατέχοντες 1500, ἔ-
 φθασαν 2: ὥρας μ. μ. Ὁ Κεχαγιάμπεης ὡς ἐλθὼν
 πρὸ αὐτῶν, ἐτοποθέτησε τὰ κανόνια, καὶ ἤρχησεν ὁ
 κανονοβολισμὸς κατὰ τῶν Ἑλλήνων· ἀλλ' ἡ θέσις ἐφ'
 ἧς ἔθεσε τὰ κανόνια ἐπειδὴ δὲν ἦτον κατάλληλος καὶ
 βοήθητική διὰ τοὺς Ὀθωμανοὺς, καθότι ἐὰν ὑψωναν
 τὰ κανόνια ὀλίγον, ὑψοῦντο αἱ σφαῖραι χωρὶς νὰ κτυ-
 ποῦν τοὺς Ἕλληνας, καὶ ἐὰν πάλιν ἐχαμήλωναν αὐτὰ
 ὀλίγον, αἱ σφαῖραι ἐκτύπων τοὺς ἰδίους Ὀθωμανοὺς,
 τὰ κανόνια ἦσαν σχεδὸν ἄχρηστα.

Καθ' ἣν δὲ στιγμὴν εἶχε φθάσει ὁ Κεχαγιάμπεης

ἔφθασε καὶ ὁ Θ. Κολοκοτρώνης ἔξωθεν μὲ 1400. Καρυτινοὺς, ὁ Δ. Πλαπούτας μὲ 600, καὶ ὁ Κανέλλος Δελιγιάννης μὲ 400, οἵτινες κατέλαβον τὰ ὀπίσθια τῶν ἐχθρῶν ἀλλ' ὅταν ἔφθασαν ὅλοι οἱ Τοῦρκοι, καὶ ὅλοι οἱ ἔξωθεν Ἑλληγες, ᾧ Θεέ!! ὅλα τὰ ὄρη ἐκεῖνα ἐκλονίζοντο ἀπὸ τὸν ταχὺν κρότον τῶν κανονίων καὶ τῆς πληθύος τῶν τόσων πυροβόλων ὅπλων, ὥστε οἱ εἰς τὰ πλησιέστερα τοῦ Βαλτετζίου ἱστάμενοι Ἑλληγες καὶ Ἑλληνίδες ἀκούοντες τὸν κλονισμόν ἐκείνων τῶν ὁρέων καὶ τὴν τρομερὰν ἀντήχησιν, προσήχοντο δακρύοντες (1), καὶ ἐπικαλούμενοι τὸν Ὑψιστον τοῦ παντός διὰ νὰ χορηγήσῃ τὴν νίκην εἰς τοὺς Ἑλληνας, μ' ὅλον ὅτι δὲν ἤλπιζον ποτὲ, ὅτι οἱ Ἑλληγες θὰ λάβουν τὴν νίκην διὰ τὴν τῶν Ὀθωμανῶν πληθύν, καὶ διὰ τὸ ἀπειροπόλεμον τῶν Ἑλλήνων.

Ἐν τοσούτῳ ἡ μάχη ἐπροχώρει ὅλον ἓν χωρὶς τῆς παραμικρᾶς διακοπῆς παρ' ἀμφοτέρων τῶν μερῶν ἕως οὗ κατέλαβεν αὐτοὺς ἡ ἑσπέρα. Οἱ δὲ ἐκτὸς τῶν προ-

(1) Οἱ εἰς τὰς Κώμας καὶ χωρία διαμένοντες Ἕλληγες ἀπὸ σέβας καὶ τὴν πρὸς τὸν Ὑψιστον Θεόν εὐλάβειαν κινούμενοι εἶχον παραλάβει τοιαύτην συνήθειαν ἀπ' ἀρχῆς τῆς ἐπαναστάσεως, ὥστε ὅπου καὶ ὁποιαδήποτε μάχη συνεκροτεῖτο μεταξὺ Ὀθωμανῶν καὶ Ἑλλήνων, οἱ μὲν ἄνδρες ἀφίνοντες κάθε ἐργασίαν μετὰ τῶν ἱερῶν τῶν τε εἰς τὰς Κώμας καὶ τῶν εἰς τὸ στρατόπεδον ψαλλόντων παρακλήσεις τὸ πρωῒ καὶ τὴν ἑσπέραν, προσήχοντο ὑπὲρ ἐνισχύσεως τῶν Ἑλλήνων· αἱ δὲ γυναῖκες ῥίπτουσαι εὐθὺς τὰς ἡλακάτας (ρόκας) ἐκ τῶν χειρῶν των, καὶ χωρὶς νὰ ἐργάζωνται καμμίαν ἐργασίαν, προσήχοντο ἐπικαλούμεναι τὸν Ὑψιστον διὰ νὰ ἐνισχύῃ τοὺς Ἕλληνας κατὰ τῶν ἐχθρῶν.

μαχώνων ὄντες Ἕλληνας ἐμήνυσαν εἰς τοὺς ἔξω, εἰς τὸν Κολοκοτρώνην καὶ λοιποὺς ἀρχηγούς διὰ νὰ τοὺς ἐκβάλωσι πολεμεφόδια, ὕδωρ, καὶ ἄρτους· μ' ὅλον ὅτι οἱ ἐχθροὶ εἶχον πανταχόθεν περικυκλωμένον τὸ Βαλ-τέτζι ἐπ' ἐλπίδι τοῦ νὰ συλλάβωσι ζῶντας τοὺς, ὅσοι ἦσαν ἐντὸς τῶν προμαχώνων ὀχυρωμένοι· μ' ὅλα ταῦτα ὁ Θ. Κολοκοτρώνης μὲ 800. Ἕλληνας κτυπήσας ἀπὸ τὸ δυτικοβόρειον μέρος τὸ ἀπὸ τῆν θέσιν τῶν Ἀραχαμητῶν ἐλθὼν σῶμα τῶν 1500 ἐχθρῶν, καὶ τρέψας αὐτὸ εἰς ὀπισθοδρόμησιν, εἰσῆλθεν ἐν μέσῳ τῶν κατεχόντων τὰ ταμπούρια Ἑλλήνων, εἰς τοὺς ὁποίους ἔδωκεν ὅσα τῶ ἐμήνυσαν πολεμεφόδια καὶ λοιπὰ, προτείνας νὰ τοὺς ἀφήσῃ εἰς τὰ ταμπούρια καὶ ἄλλους Ἕλληνας πρὸς βοήθειάν των, ἐὰν εἶχον ἀνάγκην· οἱ δὲ τῶ ἀπεκρίθησαν. « Ἐξω κυττάξετε νὰ φέρετε στρα- » τεύματα πολλὰ, νὰ κτυπᾷτ' αὐτὰ τὰ σκυλιὰ, νὰ τοὺς » φάμε· καὶ διὰ ἐδῶ μὴ σᾶς μέλλῃ, τώρα μάλιστα ὁποῦ » μᾶς ἐφέρετε φουσέκια, καὶ λοιπὰ ἀναγκαῖα. » Συνε- πευχηθέντες δὲ ἀμοιβαίως νίκην κατ' ἐχθρῶν, οἱ μὲν περὶ τὸν Κολοκοτρώνην ἐξῆλθον, ἐπιστρέψαντες ὅπου ἡ μάχη προχωροῦσα ἀδιακόπως τοὺς προσεκόλιν, οἱ δὲ ἐκτὸς τῶν ταμπουρίων ὄντες ἔμειναν ἀσάλευτοι, καὶ ὅλον ἐν μαχόμενοι.

Μετὰ δὲ τὸ μεσονύκτιον τῆς αὐτῆς νυκτὸς ἔφθασαν καὶ ὁ Παναγιώτης Ἰατράκος, καὶ ὁ Πέτρος Μπαρμπι-τζιώτης, καὶ ὁ Ἀντώνιος Κουμουστιώτης καὶ λοιποὶ Καπιταναῖοι μὲ 600 Λακεδαιμονίους, περὶ δὲ τὸ λυ-καυγὲς τῆς πρωίας οἱ Ἀγιοπετρίται καὶ Τζάκωνες πε-ρίπου τῶν 800, τοὺς ὁποίους διεύθυνεν ὁ Ἐπίσκοπος

Βρεσθένης καὶ οἱ λοιποὶ ὀπλαρχηγοὶ μὲ Καπιταναίους ἐπὶ κεφαλῇς αὐτῶν, ὁμοῦ μετὰ τῶν ὁποίων ἦτον καὶ καὶ ὁ Ἀντώνιος Μαυρομιχάλης μὲ 46 Μανιάτας· εἶχον δ' ἐπιστρέφει περὶ τὸ μεσονύκτιον τῆς νυκτὸς ἐκείνης ἀπὸ τοῦ Ἄργος ὁ Νικηταρᾶς, ὁ Κωνσταντῖνος Μαυρομιχάλης, ὁ Ἰω. Θ. Κολωκοτρώνης (ὁ Γενναῖος), ὁ Ἀρχιμανδρίτης Ἱερόθεος, καὶ ὁ Σακελλάριος Παπᾶ Φώτου μὲ 300 Ἑλλήνας, μετακομίσαντες ἀπὸ τοῦ Ἄργος τὸν μὲλυθρον εἰς φορτία 123, οἵτινες φθάσαντες εἰς τὰ Δερβενία, ὅχι μόνον δὲ πληροφορηθέντες παρὰ τοῦ Ἐπισκόπου Βρεσθένης καὶ τῶν λοιπῶν τὴν ἀνεωχθεῖσαν εἰς τὸ Βαλτέτζι φρικώδη μάχην, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ἰδίως ὥσιν ἀκούοντες τὴν ἀντήχησιν, θεωρήσαντες δὲ καὶ τὰς ἀπεράντους ἀστραπὰς τῶν πυροβόλων, πάραυτα λαβόντες ὀλίγον ἄρτον ἕκαστος εἰς τὰς χεῖρας του, καὶ συγενοθέντες μετὰ καὶ ἄλλων 400 Τζακῶνων καὶ Τριπολιτζιωτῶν, ἐχόντων ἐπὶ κεφαλῇς τὸν Παναγιώτην καὶ Κωνσταντῖνον Βαρσαμῆν, τὸν Μήτηρον Μάρην, καὶ τὸν Λάμπρον Ῥιζιώτην, ἅπαντες ἀποτελοῦντες ἓν σῶμα συγκεῖμενον ἐξ ἑπτακοσίων, ἔσπευδον νὰ προφθάσωσιν εἰς βοήθειαν τοῦ Βαλτετζίου τοὺς ὁποίους αὐτοὺς ἐρχομένους μετὰ τὴν ἀνατολὴν τοῦ Ἡλίου (τὴν 13 Μαΐου) ἰδοῦσα ἡ Ὀθωμανικὴ Φρουρὰ, εἰδοποίησεν εὐθὺς τοὺς Ὀθωμανοὺς, ὅτι ἔρχονται καὶ ἄλλοι πολλοὶ Γκιαβούριδες ἀπὸ Βέρβεν. τὸ ὅποιον αὐτὸ ἀκούσαντες οἱ Ὀθωμανοὶ καὶ ἰδόντες ἑαυτοὺς εἰς προκείμενον κίνδυνον ἀπωλείας, ἀπεφάσισαν νὰ ὀπισθοδρομήσουν, μᾶλλον δὲ διότι ἐθεώρουν, ὅτι κανενὸς εἰδους ζημίαν δὲν ἐπροξένησαν εἰς τοὺς Ἑλλήνας, περὶ τὴν 5 ὥραν π. μ. ἐτράπησαν εἰς φυγὴν, δόντες ἅπαν-

τες τὰ ὀπίσθιά των εἰς τοὺς Ἑλληνας (1), καὶ πρῶτοι πάντων ἐτράπησαν εἰς φυγὴν ὁ Ῥουμπῆς, καὶ ὁ Μουραμπούτης μὲ τὰ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν των στρατεύματα, καθὼς καὶ ὁ Ἀλιόμπεης (2)· ἡ δὲ μάχη δὲν ἔπαυσεν οὐδὲ μίαν στιγμὴν παρὰ τῶν Ἑλλήνων τόσον τῶν ἐντὸς τῶν προμαχόνων, ὅσω καὶ τῶν ἐξωθεν, διαρκέσασα 23 ὁλοκλήρους ὥρας.

(1) Οἱ Ὀθωμανοὶ καλῶς ἐσκεφθῆσαν τὸ περὶ τῆς ὀπισθοδρομήσεώς των, καθότι ἐὰν ἤθελον φθάσει καὶ οἱ ἀπὸ Βερβένων 700 μὲ τὸν Τουρκοφάγον Νικηταρᾶν, τὸν Ιω. Θ. Κολοκοτρώνην (Γενναῖον) (μ' ὅλον ὅτι ἦτον πολλὰ νέος) τὸν Κ. Μαυρομιχαλὴν καὶ λοιποὺς, καὶ ἤθελον καταλάβει τὴν ἄλλην πλευρὰν τοῦ ἀνατολικοῦ μέρους ἀπὸ τὰ ὀπίσθια τῶν Ὀθωμανῶν, τότε ἀναμφιβόλως ἡ πρὸς τὸν Ὑψιστον δοξολογία ἦθελε ψαλῆ εἰς τὴν Τριπολιτζάν, καθότι ἦτον δύσκολον τὸ νὰ διασωθῶσιν οἱ Ὀθωμανοί.

(2) Ὁ Ἀλιόμπεης ἦτον εἰς τῶν δυνατωτέρων ὀπλαρχηγῶν Ἀλβανῶν ὑπὸ τὴν ἀμεσον ὁδηγίαν τῆς Ὀθωμανικῆς ἐξουσίας διατελῶν, καὶ ἔχων ὑπ' αὐτὸν 1500 ἐπιλέκτους Ἀλβανούς, ἐλθὼν εἰς τὴν Πελοπόννησον ἐπὶ τῆς εἰσβολῆς τοῦ Κεχαγμάμπη τοῦ Χουρσίτ Πασσᾶ ἦτον δὲ ἀνὴρ γενναῖος καὶ τίμιος Ἀλβανός, (τίμιος, διότι ἐφύλαττε μίαν πληθύν Ἑλλήνων ὑπὸ τὴν προστασίαν του ἐντὸς τῆς Τριπολιτζᾶς) αὗτος ἔχων ὑπὸ τὴν ἀμεσον προστασίαν του πολλοὺς Ἑλληνας εἰς τὸ κατάλυμά του πρὸς διατήρησιν τῆς ὑπάρξεώς των, καὶ ἐμποδίζων τοὺς ἄλλους Ὀθωμανοὺς ἀπὸ τοῦ νὰ τοὺς παρενοχλοῦν, εἶπεν. “ αὐτοὶ δὲν μᾶς ἐ-
 „φταιξαν· ἐξω εἶναι οἱ ἀσίδες καὶ οὐτινος βαστᾶ, ἅς ὑπάγῃ νὰ σκο-
 „τώνη. „

Καθ' ἣν στιγμὴν ἡτοιμάσθησαν οἱ Ὀθωμανοὶ διὰ τὴν κατὰ τὸ Βαλ-
 τῆζι ἐκστρατείαν, ἐνῶ ἡτοιμάζετο καὶ αὐτὸς νὰ συνεκστρατεύσῃ, οἱ ἐν
 τῇ κατάλυματι αὐτοῦ διαμένοντες Ἕλληνες Τριπολιτζιώται ἐξελθόντες

Ὅταν ἔδωκαν τὰ ὀπίσθια οἱ ἐχθροὶ τραπέντες εἰς φυγὴν, (τίς δύναται νὰ παραστήσῃ τὸν τρόπον;) τότε ἦτον τῷ ὄντι παράδοξον νὰ βλέπῃ τις τὴν μετ' ὁρμῆς φυγὴν αὐτῶν, οἵτινες ὥς νὰ κατεδιώκωντο ἀπὸ μυριάδας Ἑλληνικῶν στρατευμάτων, ἔτρεχον τυφλοῖς ὁμμασι διὰ νὰ διασωθῶσιν· οἱ δὲ Ἕλληνες ἅπαντες ὁμοῦ καὶ οἱ ἐντὸς τῶν προμαχώνων, καὶ οἱ ἔξωθεν, ὁρμήσαντες κατ' αὐτῶν μὲ ἀπαρδειγμάτιστον ἐνθουσιασμόν καὶ ἀπόφασιν, κατεδίωκον αὐτοὺς, φονεύοντες πλῆθος ἐξ αὐτῶν, ὥστε θεωροῦντες οἱ ἐχθροὶ τὴν παρὰ τῶν Ἑλλήνων γιγνομένην εἰς αὐτοὺς φθοράν καὶ τὸν ὄλεθρον, διὰ νὰ ἀπαλλαχθῶσιν ἀπὸ ἑνα τοιοῦτον ἀφανισμόν, τρέχοντες καθ' ὁδόν, ἔρριπτον τὰ ὄπλα των, συνιστάμενα ἀπὸ τουφέκια, πιστόλια, γιαταγάνια, σπα-

ἐκ τῶν ὑπογείων τοῦ καταλύματός του τῷ ἐπηύχοντο, ὁ δὲ Ἀλγόμπεης ἀποταυθεὶς πρὸς τὸν Παναγιώτην Γιαννακόπουλον Τριπολιτζιῶτην (ἑνα τῶν ἐπισημοτέρων ἐκείνων Ἑλλήνων), εἶπεν· “ ἔ ὁρᾷ Κύρ Παναγιωτάκη! πρὶ σήμερα θὰ χωρίσεις ὁρᾷ (οὕτως ὠμίλουν οἱ Ἀλβανοὶ τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν) τὸ ἔρα ἀπὸ τὸ σιτάρι· σήμερα θὰ φανῇ τίνας θὲ λὰ τὸ δῶσῃ ὁ Θεγός· καὶ ἂν τζακίσουμε τὸ μύτη τῶν Ρωμαίων, εἶναι δικό μας, καὶ ἂν μᾶς τζακίσουν τὸ μύτη, εἶναι δικό σας ,” μετὰ δὲ τοὺς λόγους αὐτοὺς ἐξεγράτευσεν.

Ἄμα δὲ ὅτε ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Τριπολιτζάν ὕστερον ἀπὸ τὴν ἐν τῇ Βαλτετζίῳ ἐκκίνησιν θραῦσιν, καταβάς ἀπὸ τοῦ ἵππου του, εἶπε πάλιν εἰς τὸν Γιαννακόπουλον· “ ἔ ὁρᾷ Κύρ Παναγιωτάκη! ὁρᾷ βάλλαχι μπίλλα· ,, χι μὰ τὸ Θεγὸ, δικό σας εἶναι, τὸ κερδέψατε ὁρᾷ...εἶχα πολεμήσει σὲ ,, τόσα σφερία μὲ τὸ Τζάμιδες, μὲ τὸ Σουλιώταις, καὶ μὲ τὸ Μοσκόβους ,, πρὶ τὸ τουρέκι ποῦ εἶδα στὸ Βαλτέτζι εἶναι παληκαρίσιο· ἦτανε ,, ὁρᾷ μὲ τὸ τέχνη καὶ μὲ τὸ παληκαργιά· πρὶ δὲν εἶδαμε πῶς ἐφεύγαμε ,

θία, καὶ χρήματα ἀκόμη (1) εἰς τρόπον ὥστε οἱ μὲν Ἕλληνες νὰ δοθῶσιν εἰς τὴν συλλογὴν τῶν ὅπλων καὶ νὰ λάβωσιν εὐκαιρίαν τοῦ ν' ἀπαλλαγθῶσιν ἀπὸ τὰς χεῖρας καὶ τὰ ὅπλα τῶν Ἑλλήνων, ὥς καὶ ἐπέτυχον λαβόντες ἀρμοδίαν τὴν περίστασιν αὐτὴν, καὶ ἐσώθησαν φθάσαντες εἰς τὴν Τριπολιτζάν μετ' τὴν ψυχὴν εἰς τοὺς ὀδόντας (κατὰ τὴν παροιμίαν)· εἰσελθόντες δὲ εἰς τὴν Τριπολιτζάν, καὶ ἀπαριθμηθέντες μετ' ἀκριθείας, εὔρον ἐξ ἑαυτῶν 514 φονευμένους (2), καὶ 635 πληγωμένους καιρίως (3), ἐκ δὲ τῶν Ἑλλήνων ἐφονεύθησαν 4,

„ 47 πηληγάριμα μου χαθῆκαν, καὶ εἶναι σὺ ληουτάρικε, καὶ χῶρια τὸ „ λαβόμενοι· πάει, ὅρε παει, διὰ σὰς εἶναι, ὁ Σεγὸς σὰς τ' ὀδῶτε. „ Ὁ δὲ Γκιανγκόπουλος μὴ θυνάμενος νὰ κάμῃ ἄλλως πως, τῷ ἀπεκρίνατο τὰ ἑκαστὴν ἄλλ' ὁ Ἀλμόμπης δὲν ἤθελε νὰ τ' ἀκούσῃ, καὶ ἐξηκολούθει νὰ λέγῃ, ὅτι τὸ ἐκέρδησαν οἱ Ῥωμαῖοι (οἱ Ἕλληνες).

(1) Ὁ τρόπος οὗτος τὸν ὁποῖον ἐφεύρον οἱ ἐχθροὶ συνέτεινεν ὑπὲρ τὸ δῖον εἰς τὴν φυγὴν τῶν, καθότι ὡς ἄσπλοι οἱ Ἕλληνες, καὶ φέροντες ὅπλα ἡμίθλαστα, τεθλασμένα, καὶ γέμοντα ἰοῦ (σκουριάς), παρέλιπον τὴν τῶν ἐχθρῶν καταδίωξιν καὶ τὸν φόνον, καὶ ἔπεσαν εἰς τὸ νὰ συλλέγῃσι τὰ παρὰ τῶν ἐχθρῶν ριπτόμενα εἶδη, παραπαλιόντες μεταξὺ τῶν ποίος ἐξ αὐτῶν νὰ πρωταρπάξῃ ὅπλα καὶ χρήματα Ὀθωμανικὰ, καταδιψασμένοι καὶ ὑπερπλήρεις ὄντες πάντων τούτων.

(2) Τὸν ἀριθμὸν τῶν φονευθέντων Ὀθωμανῶν ἐβεβαιώθημεν μετὰ τὴν πτώσιν τῆς Τριπολιτζᾶς καὶ παρὰ πολλῶν Ὀθωμανῶν παρευρεθέντων εἰς τὴν μάχην τοῦ Βαλτετζίου· μᾶς ἐβεβαίωσεν δὲ περὶ τούτου καὶ ὁ Γεώργιος Σκαλιῆς διαμένων ἐντὸς τῆς πόλεως τῆς Τριπολιτζᾶς, καὶ Γραμματεὺς παρὰ τῷ Διερχμηνεῖ (Δραγουμανῷ) τῆς Πελοποννήσου.

(3) Τὸν δὲ τῶν πληγωθέντων ἀριθμὸν ἐβεβαιώθημεν ἀπὸ τὸν ἐκ Τριπολιτζᾶς Εὐθύμιον Φωτόπουλον χειρουργὸν ἐπισκεπτόμενον αὐτοὺς, εἰς τὰς

πληγωθέντων καὶ 17 ἄλλ' ὅχι καιρῶς. Οἱ Ἕλληνες ἐντοσοῦτω ἀπέκτησαν εἰς τὴν μάχην αὐτὴν πολλὰ ὅπλα καὶ χρήματα, ὀπλοφορήσαντες ὑπὲρ τοὺς 4,000. ἐξ αὐτῶν ἀπὸ τουφέκια, γαταγάνια, χαρμπία, σπαθία, κτλ. οἱ δὲ ἐκ τῶν Βερθένων μετὰ τοῦ Νικηταρᾶ καὶ τῶν λοιπῶν ἐξελθόντες 700 τρέχοντες νὰ προσφθάσωσιν ἐν καιρῷ τῆς μάχης, ἐλθόντες δὲ εἰς τὴν θέσιν τὴν καλουμένην Τάκαν, καὶ εἰς τοὺς ἀμπελῶνας τῆς Μάχρης., μίαν ὥραν μακρὰν εἶδον τοὺς Ὀθωμανοὺς τρέχοντας, ὡς ἀπὸ θείας δυνάμεως διωκομένους· ἐὰν ὁμως ἤθελε συγχωρήσῃ ἡ εἰμαρμένη ὥστε νὰ ἐπρόφθαινον καὶ αὐτοί, ἦτον βέβαιον ὅτι πολλὰ ὀλίγοι ἐχθροὶ ἤθελον διασωθῇ, ἦτον δ' ἐπόμενον τὸ νὰ εἰσέλθωσι καὶ οἱ Ἕλληνες εἰς τὴν Τριπολιτζάν με τοὺς, ὅσοι ἤθελον διασωθῇ, ὀλίγους ἐχθροὺς, κατὰ τὴν ὁποίαν εἶχον λάβει δειλίαν καὶ ἀπελπισίαν διὰ τὴν ἦτταν αὐτῶν. (1) τοπο-

πληγὰς τῶν ὁποίων ἐπέθετον ὁ ῥηθεὶς φαρμακευμένος ἀλειψῆς (ὡς ὁδῖος ἔλεγε) διὰ νὰ μὴ φωραθῇ δὲ τὸ φαρμάκειμα, με λύπην του προσπριούμενος ἔλεγεν εἰς τοὺς Ὀθωμανοὺς, ὅτι αἱ σφαῖραι τῶν Ἑλληνικῶν πυροβόλων ὀπλῶν ἦσαν φαρμαευμέναὶ παρὰ τῶν καταράτων κλέπτων, καὶ ὅτι δὲν ἐδύνατο νὰ καθαρῇ τὸ φαρμάκειμα, ὡς ἐκ τούτου δὲ οὐτα τὸ ἐν τέταρτον τῶν πληγωθέντων ἰάτρυσιν ὁ ῥηθεὶς χειρουργῆς.

(1) Τρία τινα αἷτια ἐνεπόθηεν τὴν περικιτέρω τῆς ἐν Βαλτετζίῳ μάχης (τῶν 12 Μαΐου) πρόοδον· α'. διότι οἱ Ἕλληνες ἐπιπεσόντες τυφλοῖς ὁμασίαι εἰς τὴν συλλογὴν τῶν λαφύρων, πολὺ δὲ μᾶλλον τῶν ὀπλῶν, δὲν ἐκτύπων τοὺς ἀποδιδράσκοντας Ὀθωμανοὺς, β'. διότι οἱ ἐν Λεβειδίῳ 4200 Καλαβρυτινοὶ Ἕλληνες (οἱ τὴν πολιορκίαν ἐκείνην φυλάττοντες) παρεμέλησαν τοῦ νὰ δώσωσιν ἐγκαίρως εἰς τοὺς ἐν Βαλτετζίῳ τὴν ἀπὸ μέρους των ἀπαιτούμενην συμμαχίαν καὶ βοήθειαν, καὶ γ'. διότι δὲν ἐπρόφθασεν ὁ Νικηταρᾶ καὶ

οετηθέντες δέ εἰς τὴν Τριπολιτζάν μετὰ τὴν Θραῦσιν αὐτὴν τὴν ὁποίαν ἔλαβον ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας, εὗρον τεταραγμένους τοὺς λοιποὺς ἐν αὐτῇ Ὀθωμανοὺς, πολὺ δὲ μᾶλλον τὰς Ὀθωμανίδας μὲ ἀπαρηγορήτους κλαυθμούς, ὀδυρμούς, καὶ ποταμηδὸν δάκρυα ἀφ' ὅτου εἶδον διευθυνομένους εἰς τὴν Τριπολιτζάν ἀπὸ τὸ Βαλτέτζι τοὺς πληγωμένους, καὶ ἀφοῦ ἔμαθον τὸν ἀριθμὸν τῶν φονευθέντων εἰς τὴν μάχην αὐτὴν· ἐκαπαρῶντο δὲ τοὺς Ἑλληνας ἔνεκα τοῦ ἀφανισμοῦ τῶν Ὀθωμανῶν, ἐπικαλούμεναι τὴν κατ' αὐτῶν ἐκδίκησιν παρὰ τοῦ προφήτου αὐτῶν Μοαμέτη (I).

Ἐντοσοῦτω ἡ ἐν τῷ Βαλτετζίῳ συμβᾶσα αὐτὴ μάχη τῶν 12 καὶ 13 Μαΐου, ἀφ' ἧς ἐπροξενήθη τοσαύτη καταστροφή εἰς τοὺς Ὀθωμανοὺς, ἐπεσφράγισε τὰς ἐλπίδας τῶν Ἑλλήνων ὅτι ἡ χεὶρ τοῦ Ὑψίστου εἶναι μετ' αὐτῶν, ὅτι θέλει προσδεύσει ὁ σκοπὸς τῆς ἐλευθερίας· ἀλλ' ἐὰν ἀπετύγγανον οἱ Ἕλληνες εἰς τὴν μάχην αὐτὴν, οἱ Ὀθωμανοὶ ἔχοντες τὴν βᾶσιν τῶν εἰς

οἱ λοιποὶ 700 Ἕλληνες οἱ ἐρχόμενοι ἐκ τῶν Βερβένων, οἵτινες μόλις εἶχον φθάσει εἰς τοὺς ἀμπελώνας τῆς Μάκρης (εἰς μίαν ὥραν διάστημα) μετὰ τὴν τῶν Ὀθωμανῶν φυγὴν· ἀλλὰ δι' ὅλα ταῦτα τὰ εἰρημένα ὀφειλομένον νὰ εἴπωμεν, ὅτι ἦσαν αποτελέσματα κατ' εὐδοκίαν τῆς θείας προνοίας, καθότι τις οἶδεν ὁπόσα καλὸποῖα ἄτοπα εἰδύνατο νὰ συμβῶσιν ἀπὸ μίαν τοιαύτην σύντομον κυρίευσιν τῆς πρωτεύουσας μεσογείου Τριπολιτζᾶς.

(1) Μῆτε Μοχαμέτης, μῆτε Ἀλῆς εἰδοθήσεται, καθότι οἱ Ἕλληνες διὰ τῆς θείας δυνάμεως πτωχοὶ ὄντες, ἀδύνατοι, καὶ ἀπειροπόλεμοι, κατέστρεψαν αὐτοὺς, καθελόντες τὴν ἐπληρμένην αὐτῶν ὀφρὺν, καὶ μεταίωσαντες τὰς ἐλπίδας τῶν.

τὴν πληθὺν τοῦ ἀριθμοῦ των (1), εἰς τὰ χρηματικὰ καὶ λοιπὰ μέσα, καθὼς καὶ εἰς τὰς ἐν Ἀλωνισταίῃ, ἐν Κερασιᾷ, καὶ ἐν Βαλτετζίῳ (κατὰ πρῶτον) ἀποτυχίας τῶν Ἑλλήνων, καὶ ὡς ἐκ τούτου ἐλπίζοντες ὅτι καὶ ἡ κατὰ τοῦ Βαλτετζίου δευτέρα ἐκστρατεία των τῆς 12 Μαΐου θὰ εὐδοκιμήσει, ἐσχεδιάζον ὥστε ἀφ' οὗ διασκορπίσουν πρῶτον τοὺς Ἑλληνας, νὰ καταδιώξωσιν ἔπειτα ὀπισθεν καθ' ὅσον ἀφώρα τὴν βλάβην τῶν Ἑλλήνων, καὶ ἀκολούθως νὰ τὰ τοποθετηθῶσιν αὐτοὶ εἰς τὴν Μεγαλούπολιν εἰς τὴν Κώμην τοῦ Σινάνου ὀνομαζομένην, ἐκεῖσε δὲ νὰ προσκαλέσωσι τοὺς ἀπλοὺς καὶ χωρικοὺς Ἑλληνας, τοὺς ὁποίους μὲ προσπεποιημένας ὑποσχέσεις διὰ τὴν διατήρησιν τῆς ὑπάρξεώς των νὰ ἐφοδιάσωσι μὲ προσκυνοχάρτια, κολακεύοντες αὐτοὺς προσωρινῶς, καὶ ἐπιθέτοντες τὸ ἔγκλημα τῆς ἀποστασίας ἐπὶ τῶν προεστώτων καὶ τῶν Ἀρχιερέων, καὶ τινων ὀλίγων ἐκ τῶν στρατιωτικῶν, οἷον ἐπὶ τοῦ Κολοκοτρώνη, τοῦ Ἀναγνωσταρά, τοῦ Νικηταρά, τῶν Ἰατρακαίων, τῶν Πετμεζαίων, τοῦ Κεφάλαι, τῶν Μανιατῶν καὶ ἄλλων τοιούτων· ἐκεῖθεν δὲ νὰ καταβῶσιν εἰς τὰ Μεσσηνιακὰ Φρούρια, καὶ εἰς τοῦ Λάλα, διὰ νὰ πράξωσι τὰ αὐτὰ, νὰ συνάξωσι τὰ ὅπλα παρὰ τῶν Ἑλλήνων, μετὰ πα-

(1) Οἱ ἐν Τριπολιτζᾷ διαμένοντες Ὀθωμανοὶ καταμετρηθέντες παρὰ τοῦ Κεχαγιάμπεη (τὴν 9 Μαΐου 1821) ἀνέβησαν εἰς ἀριθμὸν 14, 658 ὀπλοφόροι μόνον, ἐκτὸς τῶν ἀδυνάτων ἀπὸ 65 ἐτῶν ἡλικίας καὶ ἀνωτέρω, καὶ τῶν ἀπὸ 15 ἐτῶν καὶ κατωτέρω· ἐκ τῶν ὁποίων καταμετρηθέντων ὀπλοφόρων οἱ μὲν 3342 ἦσαν ἱππεῖς μετὰ θυνάτων καὶ ἀδυνάτων ζώων, οἱ δὲ λοιποὶ πεζοί.

ρέλευσιν δὲ δύο ἢ τριῶν μηνῶν συλλαμβάνοντες ἓνα ἓνα ἐκ τῶν προκριτωτέρων χωρικῶν κοσμικῶν καὶ ἱερέων, καὶ ἐκ τῶν Καλογέρων τῶν Μοναστηρίων, τοὺς ὁποίους ἐπὶ αἰτία ἄλλου τινος ἐγκλήματος νὰ στέλλωσιν εἰς τὴν ἄλλην ζωὴν, καὶ ἀκολουθῶς νὰ ὀδηγῶσι τοὺς ἀνοήτους διὰ νὰ ψευδομαρτυροῦν κατ' ἐκείνων ὅσους ἐθεώρουν ἔχοντας νοῦν καὶ ἐπιρροήν, ὥστε διὰ τοιούτων ψευδομαρτυριῶν καὶ ἄλλων πολυειδῶν τρόπων αὐτοὺς μὲν νὰ σφάζωσι, τοὺς δὲ ἄλλους κατοίκους τῆς Πελοποννήσου, πρὶν ἢ παρέλθῃ ἐν ἔτος, νὰ μετοικήσωσιν εἰς τὴν Αἴγυπτον, εἰς τὴν Ἀσίαν, εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, καὶ εἰς ὅποιον ἄλλο μέρος ἤθελον ἐγκρίνει, νὰ φέρωσι δὲ εἰς τὴν Πελοπόννησον ἀποίκους ἐκ τῶν μερῶν ἐκείνων Ὀθωμανούς τε καὶ Χριστιανούς, διὰ νὰ κατοικηθῇ ἡ Πελοπόννησος παρὰ τοιούτων νέων κατοίκων πάσης τάξεως, κτλ. κτλ. ἀλλ', « ἄλλαι μὲν » βουλαι ἀνθρώπων, ἄλλα δὲ θεὸς κελεύει ». Ἡ ἡμέρα ἐκείνη τῶν 12 Μαΐου ἐστάθη ἡμέρα (1) ἐπισφραγίσεως τῶν Ἑλληνικῶν ἐλπίδων, μόνη ἡμέρα τῆς ἐνάρξεως τοῦ Ἑλληνικοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος τῷ ὄντι.

(1) Τὴν ἡμέραν αὐτὴν ὥρειλε τὸ ἔθνος νὰ κανονίσῃ ὡς ἐθνικὴν ἑορτὴν δοξολογήσιμον, καὶ αὐτὴν, καθὼς καὶ τινες ἄλλαι ὁμοιοφύρους ἀνηκούσας νὰ δοξολογῶνται, ἠλπίζετο νὰ ἴδωμεν κανονισμέναις· δικαίως μὲν ἡ 25 Μαρτίου ἐκανονίσθη ἑορτὴ πρὸς ἐθνικὴν δοξολογίαν, οὐχ ἥττον δὲ οἱ Ἕλληνες ἐλπίζουσιν ὅτι ἴδωσι καὶ τὰς, περὶ ὧν ὁ λόγος, ἡμέρας νὰ ἑορτασθῶσι διὰ τῆς ἀγαθῆς προνοίας τοῦ Βασιλέως Ὀθωνος, διὰ νὰ μὴ φανῇ ἀχαριστία εἰς τὸν λυτρώσαντα τὸ ἔθνος ἐκ τοσούτων καὶ τοιούτων κινδύνων καὶ δεινῶν περιστάσεων.

Ἄλλ' ἐν τούτοις γιγνομένης τῆς ἐκστρατείας κατὰ τοῦ Βαλτετζίου, καὶ τῶν ἐχθρῶν ὄντων εἰς προπαρασκευάς, οἱ φυλακισμένοι Ἀρχιερεῖς καὶ Προεστῶτες ὄντες εἰς τὸ δεσμωτήριον τῶν καταδίκων, ἔνδοθεν τῆς μεγάλης πύλης τοῦ Παλατίου, ἤκουον μὲν τὴν γιγνομένην ταραχὴν, ἀλλ' ἠγνόουν ὅλως διόλου τί τὸ διατρέχον ὥς ἐκ τοῦ θορύβου τούτου· μετὰ δὲ τὴν ἐκ τοῦ Βαλτετζίου ἐπιστροφὴν τῶν ἐχθρῶν ἀκούοντες τὰς αὐτὰς ταραχάς, καὶ μάλιστα τὰς κραυγὰς καὶ τοὺς ὀδυρμοὺς, ἐπεθύμουν νὰ μάθωσι τὰ περὶ τούτων· ἀλλ' ἐφαίνετο σχεδὸν ἀδύνατον τὸ νὰ λάβωσι καμμίαν πληροφορίαν· τὴν 14 Μαΐου φυλακισθεὶς (κατ' οἰκονομίαν) εἰς Ὀθωμανὸς εἰς τὸ αὐτὸ δεσμωτήριον δι' ἓν κακούργημα πράχθὼν παρ' αὐτοῦ, καὶ λυπηθεὶς ὅχι τόσον διὰ τὴν φυλάκισίν του, ὅσῳ δια τὴν μετὰ τῶν χριστιανῶν συγκάθειρξίν του εἰς τοιαύτην δυσώδη καὶ βεβορβορωμένην εἰρκτήν, ὕβριζεν ἀτυπτόλως τὴν Ὀθωμανικὴν ἐξουσίαν ἐνώπιον τῶν Ἀρχιερέων καὶ τῶν Προεστῶτων, οἵτινες παρηγοροῦντες συνεβούλευον αὐτὸν νὰ παύσῃ τοῦ νὰ ἐξυβρίζῃ τὴν ἐξουσίαν μὲ τοσαύτην ἀναίδειαν· ὅσον δὲ ἐκεῖνοι τὸν ἐνουθέτουν, τοσοῦτον αὐτὸς ἐφρύαττε, προσθέτων, ὅτι τοιαύτας ἀδικίας πράττοντες οἱ Ὀθωμανοί, ἔπαθον ὅλα αὐτὰ παρὰ τῶν Ἑλλήνων, ὥστε τοὺς ἐπῆρεν ὁ διάβολος εἰς τὸ Βαλτέτζι, καὶ ταῦτα λέγων, ἀφρίζων καὶ φρυάττων, ἐδιηγῆθη τελευταῖον εἰς τοὺς Ἀρχιερεῖς καὶ Προεστῶτας ὅσα οἱ Ὀθωμανοὶ ὑπέφεραν ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας εἰς τὸ Βαλτέτζι, πόσοι ἐφρονεύθησαν, πόσοι ἐπέστρεψαν θανατηφόρως τετραυματισμένοι, κτλ. ταῦτα δὲ διηγούμενον αὐτὸν παρεκάλουν οἱ Ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Προεστῶτες νὰ μὴ λέγῃ εἰς αὐτοὺς τόσα ψεύδη, καθότι (ἐλε-

γον) δὲν ἔχουν χάτι (ἐξουσίαν) οἱ τζομπάνιδες νὰ ἐγγί-
σουν εἰς τὰ Βασιλικὰ στρατεύματα, καὶ ἔνεκα τούτου τὸν
προέτρεπον νὰ παύσῃ τοῦ νὰ διηγῇται τὰ τοιαῦτα εἰς αὐ-
τούς, νὰ τοὺς ἀφίσῃ διὰ νὰ κλαίουν τὸ χάλι (τὴν κατὰ-
στασιν) των· αὐτὸς ὅμως πολὺ περισσότερον ὠρκίζετο
ὅτι ὅσα ἔλεγεν ἦσαν ἀληθῆ, ὅτι δὲν εἶναι τζομπάνιδες,
(ποιμένες), ἀλλ' εἶναι ὀρδία Κιράλιδων (στρατόπεδα βα-
σιλέων), καὶ ὅτι ὁ Θεὸς διὰ τὰς ἀδικίας των μέλλει νὰ
ἐξοντώσῃ τοὺς Ὀθωμανούς· μόλις ὁ, περὶ οὗ ὁ λόγος, Ὁ-
θωμανὸς ἐτελείωσε τοὺς λόγους αὐτοὺς, καὶ κατὰ τὴν
στιγμὴν ἐκείνην αὐτὸς μὲν ἀπελύθη τῆς φυλακῆς, οἱ δὲ
Ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Προεστῶτες πληροφορηθέντες παρ' αὐ-
τοῦ τὰ ἀποτελέσματα τῶν θορύβων καὶ τῶν ταραχῶν,
ὑψωσαν χεῖρας εὐχαριστηρίους πρὸς τὸν Ὑψιστον, δοξά-
ζοντες τὸ ὑπὲρ πάν ὄνομα αὐτοῦ, παρηγορηθέντες ὅτι
εὐχαρίστως θέλουν ὑποφέρει τὰ τρομερὰ καὶ ἀνήκου-
στα ἐκεῖνα τῆς φυλακίσειώς των δεινὰ (1), τὰ ὅποια φέ-
ρουν φρίκην εἰς καθ' ἓνα ἐὰν μόνον τὰ συλλογισθῇ, πολ-

(1) Τοὺς περὶ τῶν ὁ λόγος Ἀρχιερεῖς καὶ Προεστῶτας εἶχον δεδεμένους
ἀπὸ τὸν τράχηλον κατὰ σειρὰν εἰς μίαν ἀλυσιν· ὅταν δὲ ἤθελον νὰ ἐξέλ-
θωσι διὰ τὴν σωματικὴν των χρεῖαν, ὁ δεσμοφύλαξ τοὺς ἔφερεν ὅλους ὁμοῦ
ἐξωθέν τῆς φυλακῆς κατὰ πρῶτον· ἔπειτα δὲ ἐμβάσειν εἰς τὸ δεσμοκτήριον
ἐν κιβώτιον τὸ ὅποιον ἐμεταχειρίζοντο ὡς ἀπόπατον, ὅπερ καὶ ἐπέφερε δυ-
σωδίαν ἐπὶ δυσωδίας· ἐκτὸς τούτου τοὺς ἄφισαν μὲ τὰ ἐνδύματά των ἀφ' ἧς
ἡμέρας τοὺς ἐφυλάκισαν μέχρι τῆς 14 Σεπτεμβρίου (1821), ὅτε τοὺς ἀνε-
βίβασαν ἐπάνω εἰς ἓνα κοιτῶνα· σὺν τούτοις πᾶσι καὶ ἡ τροφή των συνί-
στατο ἀπὸ ἄρτον δυσωδή, καὶ αὐτὸν ὀλιγώτατον, τὸν ὅποιον ἐρθασαν νὰ
ἐγορᾶζωσι πρὸς γροσ. 4. τὴν ὁκτῶν, ἀκολουθῶς δὲ πρὸς 8. καὶ 10. διὰ νὰ
καταπαύσωσι δὲ τὴν ὁποίαν ἠτθάνοντο δυσωδίαν ἠγόρασαν 5. σκόροδα διὰ

λῶ δὲ μᾶλλον καὶ νὰ τὰ ὑποφέρῃ ὡς ἐκεῖνοι, οἵτινες τὰ ὑπέφεραν γενναίως καὶ εὐχαρίστως, ἐκ τῶν ὁποίων πολλοὶ ἐτελεύτησαν ἐντὸς τῆς φυλακῆς ἀπὸ τὰς κακοπαθείας αὐτὰς κακουχθέντες (1).

Μετὰ δὲ τὴν ἐν Βαλτετζίῳ γενομένην μάχην οἱ Ὀθωμανοὶ ᾔθελον νὰ δοκιμάσωσι καὶ ἄλλην μίαν φοράν τὴν τύχην των, ὅθεν (τὴν 18 Μαΐου) ἐξεστράτευσαν διὰ νυκτὸς περίπου τῶν 6,000 Ὀθωμανοὶ πεζοὶ τε καὶ ἱππεῖς, φέροντες μεθ' ἑαυτῶν καὶ δύο κανόνια· ἐν δὲ μέρος ἱππικοῦ διέβη διὰ νυκτὸς ἀπὸ τὴν ὁδὸν τοῦ Κούβλι, καὶ κατέλαβεν (ὡς ἐνεδρεῦσαν) τὰ ὀπισθεν τῶν ἐν Δολιανοῖς στρατοπεδευμένων Ἑλλήνων, οἱ δὲ λοιποὶ ὤδευσαν κατ' εὐθείαν εἰς τὰ Δολιανὰ ἅμα δὲ ὅτε ἐνεφανίσθησαν πλησίον τῶν Δολιανῶν, ὁ Νικηταρᾶς εὐρεθεὶς μὲ μόνους 60 Ἑλληνας, ἑτοιμος ὦν νὰ μισεύσῃ διὰ τὸ Ἄργος, καὶ νὰ συστήσῃ μετὰ τῶν λοιπῶν ἐκ γένου τὴν πολιορκίαν τοῦ Ναυπλίου, (ὡς διαλυθεῖσαν ἀπὸ τῆς διαβάσεως τοῦ Κεχαγράμπεη καὶ ὕστερον), διορισθεὶς ἐπὶ τούτῳ ἀπὸ

γρόστ. 80. μόνον τὸν οἶνον εἶχον ἄφθονόν καὶ μὲ τιμὴν ἐλαχίστην· ἀλλὰ μετὰ τὴν ἀπὸ τῆς εἰρατῆς ἀναβίβασίν των, ὡς εἴρηται, ὁ παρὰ τοῦ Σουλτάνου ἀποσταλὲς εἰς τὴν Πελοπόννητον Μπινᾶ εἰμῆς (ἐπιστάτης τῶν δημοσίων οἰκοδομῶν) διὰ τὰς ἐπισκευὰς τῶν φρουρίων, οἵκων δῆθεν κινηθεὶς, μᾶλλον δὲ διὰ μελλούσας ἐλπίδας τῆς ἑαυτοῦ διασώσεως, τοῖς ἐπρομήθευσεν διὰ ὀλίγας τινὰς ἡμέρας ἀνὰ τρεῖς ὀκάδας ἄρτου, ἔπειτα δὲ διὰ τὴν παντελῆ ἔλλειψιν ἔπαυσε καὶ ἡ εἰς ἐκεῖνον προμήθεια, εἰμὴ μόνον τοῖς εἶχεν ἀποστέλλει εἰς δύο δόσεις γρόστια 700, ἐκ τῶν ὁποίων ἠγόραζον ὀλίγον ἄρτον δυσώδη, καὶ καθ' ὅλα ποιότητος κακίστης.

(1) Πρῶτος ἐτελεύτησεν ἐντὸς τῆς φυλακῆς ὁ τοῦ ἐπισκόπου Ἀνδρούσης Πρωτοσύγκελλος, δεύτερος ὁ τοῦ Μητροπολίτου Χριστιανουπόλεως διὰ

τὸν Ἀρχηγὸν Θ. Κολοκοτρώνην κατὰ τὸ πρὸς αὐτὸν ἀποσταλὲν γράμμα παρ' αὐτοῦ, ὅστις ἰδὼν τοὺς Ὀθωμανοὺς ἐρχομένους κατ' εὐθείαν εἰς τὰ Δολιανὰ, ἠσφαλίσθη εἰς τὰς οἰκίας τῆς Κώμης ὁμοῦ μὲ τοὺς μεθ' ἑαυτοῦ 60 Ἑλληνας, συνάξας καὶ 60 ἄλλους ἐκ τῶν κατοίκων τῶν Δολιανῶν· οἱ ἐχθροὶ φθάσαντες πλεόν εἰς τὰ Δολιανὰ ἐνόμιζον ὅτι διὰ τὴν ὀλιγότητα τῶν Ἑλλήνων, καὶ διὰ τὴν σμικρότητα τῆς Κώμης εὐκόλως ἤθελον ζωγρήσει τοὺς Ἑλληνας, μάλιστα ἠσφαλισμένους ὄντας ἐντὸς τῶν οἰκιῶν· ἀλλὰ παραχρῆμα ἠγεώχθη ἡ μάχη μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν ἐν ταῖς οἰκίαις ἠσφαλισμένων Ἑλλήνων· ὁ δὲ ἀτρόμητος Τουρκοφάγος Νικηταρᾶς, πρὶν ἢ φθάσωσιν οἱ ἐχθροὶ, τοποθετήσας στρατηγηματικῶς τοὺς ὑπ' αὐτὸν 120 Ἑλληνας εἰς ἀλληλενδέτους τῶν Δολιανῶν οἰκίας, μὲ τὴν συνήθη γενναιότητά του τοῖς ἔδωκε λόγους μετὰ μεγίστης ἐμφυχώσεως καὶ ἐνθουσιασμοῦ, λέγων εἰς αὐτοὺς ὅτι, ἐὰν ᾖται τῷ ὄντι ἀπόγονοι τῶν Ἑλλήνων, νὰ μὴ δειλιάσωσιν, ἀλλὰ νὰ μένωσι σταθεροί, καθότι ὁ Θεὸς ἀπέστειλε τοὺς ἐχθροὺς διὰ ν' ἀποκτήσωσιν οἱ Ἕλληνες ὅπλα, χρήματα, καὶ ἵππους διὰ νὰ ἱππεύουν, καὶ ἄλλα τοιαῦτα· ἀνεωχθείσης δὲ τῆς μάχης οἱ Ὀθωμανοὶ ἀντεκρούοντο πικρῶς παρὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ τοῦ Νικηταρᾶ. Τὸ δὲ ἐν Βερβένοις στρατοπεδευμένον Ἑλληνικὸν σῶμα συγκεείμενον ἐκ 2,500 περίπου, ἐπὶ κεφαλῇς ἔχον τὸν

κονος Ἀνανίας, τρίτος ὁ Μητροπολίτης Μονεμβασίας Χρύσανθος, καὶ τέταρτος ὁ ἐκ Λακεδαemonίας Μελέτης Μελετόπουλος· οἱ δὲ λοιποὶ μετὰ ταῦτα περὶ ὧν, καθὼς καὶ περὶ τῶν διατωθέντων ἐξ αὐτῶν, θέλομεν ὁμιλήσθαι ἐν τῷ ἑκτέῳ τόμῳ.

Ἐπίσκοπον Βρεσθένης, τὸν Π. Ἰατράκον μὲ 1,200 Λακεδαιμονίους, τὸν Ἀναγνώστην Κονδάκην καὶ Π. Ζαρεμρόπουλον μὲ 850 ἐπαρχιώτας τοῦ ἁγίου Πέτρου, καὶ τὸν Ἀρχιμανδρίτην Ἱερόθεον μὲ 250 Τριπολιτζιώτας· ἀπέχον δὲ τῶν Δολιανῶν 5—4 τῆς ὥρας, ἅμα ὅτε ἤκουσε τὴν εἰς τὰ Δολιανὰ συγκροτηθεῖσαν μάχην, καὶ χωρίε· νά γνωρίζῃ ὅτι τὰ ὀπίσθια τῆς θέσεως τῶν Βερβένων κατέχονται ἀπὸ ἵππεϊς Ὀθωμανοὺς (ὡς προερίρηται), ἐτ· πευσε νά προφθάσῃ πρὸς βοήθειαν τῶν ἐν Δολιανοῖς ἡ· σφαλισμένων· καὶ ἐν ᾧ οἱ ἀπὸ Βερβένων αὐτοὶ Ἕλληγες ὅλοι ἔτρεχον διὰ τὰ Δολιανὰ, οἱ τὰ ὀπίσθια τῶν Βερβένων κατέχοντες ἵππεϊς ἐχθροὶ δραμόντες πάλιν κατό· πιν ἐκ τῶν ὀπισθίων, περιώρισαν τοὺς Ἕλληγας ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὅλης πληθύος τῶν ἐχθρῶν· ἀλλ' ἐπεὶ δὴ ἡ θέ· σις ἐκείνη ἦτον πετρώδης καὶ δύσβατος, καὶ ὡς ἐκ τού· του ἐπεὶ δὴ οἱ ἵππεϊς ἐχθροὶ δὲν ἐδύναντο νά καθέξωσι τὰ ὀπίσθια πλέον, καὶ ν' ἀντιπαλεύσῳσι μὲ τοὺς Ἕλληγας ὡς ἔδει, οἱ δὲ ἀπὸ Βερβένων ἐλθόντες Ἕλληγες μετὰ τριῶν ὥρῶν περίπου μετὰ τῶν ἱππέων αὐτῶν μάχην μὴ δυνήθέντες νά εἰσέλθωσιν εἰς τὰς ἐν Δολιανοῖς οἰκίας, ἐπέστρεψαν εἰς Βέρβενα μαχόμενοι μετὰ τῶν ἱππέων, οἱ πλεῖστοι τῶν ὁποίων ἔτρεχον ἐκ τῶν πλαγίων συνα· κολουθοῦντες ὀπισθεν τῶν Ἑλλήνων, τοὺς ὁποίους ἐβί· σαν ν' ἀσφαλισθῶσιν εἰς τὰ Βέρβενα· οἱ δὲ λοιποὶ Ὀθω· μανοὶ μείναντες εἰς τὰ Δολιανὰ ὡς πρότερον, ἐμάχοντο μετὰ τοῦ Νικηταρά καὶ τῶν μετ' αὐτοῦ 120 Ἑλλήνων.

Ἄλλ' οἱ εἰς Βέρβενα ἀπελθόντες ἐχθροὶ πολιώρησαν τοὺς εἰς τὴν αὐτὴν Κώμην ἀσφαλισθέντας 2,300 Ἕλληγας, πῆξαντες ἀνωθεν τῶν Βερβένων τὴν σημαίαν τῶν

κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν συνήθειαν (1), οἱ δὲ ἐν Βερβένοις Ἑλληνες ἰδόντες ὅτι οἱ ἐχθροὶ κατέσχον τὴν ἐπὶ τῶν κεφαλῶν των θέσιν, οὔσαν διὰ τοὺς Ἑλληνας ἐπικινδύνον, ἄρχησαν νὰ συλλογίζωνται ὡς ἀπηλπισμένοι· δύο δὲ Ἑλληνες παρουσιασθέντες κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην εἰς τοὺς ἀρχηγοὺς τοῦ στρατοπέδου τῶν Βερβένων, ὑπέσχθησαν νὰ φονεύσωσι τὸν σημαιοφόρον Τούρκον, ἐξαιτήσαντες δι' ἀνταμοιβὴν τῆς ἀνδραγαθίας των αὐτῆς ἀνὰ 2 δεκάρια φυσεκίων, καὶ τὴν εὐχὴν τοῦ Ἐπισκόπου Βρεσθένης καὶ τῶν λοιπῶν εὐρισκομένων αὐτόθι ἱερέων καὶ κοσμηκῶν· εὐθὺς δὲ τὰ μὲν φυσεκία καὶ αἱ εὐχαὶ τοῖς ἐδόθησαν, αὐτοὶ δὲ συρθέντες μὲ τὴν κοιλίαν, καὶ ὀπισθεν τῶν πετρῶν διερχόμενοι, διὰ νὰ φυλάττωνται ἀπὸ τὰ πυροβόλα τῶν ἐχθρῶν, φθάσαντες δὲ καὶ εἰς τὸν πρὸς ὄν ὄρον, μὲ πρῶτον πυροβολισμόν ἐφόνευσαν τὸν σημαιοφόρον Τούρκον, συντρίψαντες ἐν ταύτῳ καὶ τὴν σημαίαν· ἐλθὼν δὲ καὶ ἕτερος σημαιοφόρος Τούρκος διὰ νὰ πῆξῃ τὴν σημαίαν εἰς τὸ αὐτὸ μέρος, ἔλαβε τὸν ὅμοιον θάνατον τοῦ πρώτου· τότε οἱ Ὀθωμανοὶ ἐκλαβόντες ὡς σημεῖον καταστρεπτικὸν τὸ νὰ φονευθῶσι ταυτοχρόνως δύο σημαιοφόροι, νὰ συντριφθῶσι δὲ καὶ αἱ σημαῖαι των, ἀπὸ ὀλίγον ὀλίγον ἄρχησαν νὰ ὀπισθοδρομῶσιν· οἱ δὲ Ἑλληνες ἅμα ὅτε εἶδον φονευθέντας καὶ τοὺς δύο σημαιοφόρους Τούρκους, (ἔχοντες καὶ αὐτοὶ τὴν ἰδίαν πρόληψιν ὅτι βέβαια ἐπρομαντεύετο καταστροφή τῶν Ὀ-

(1) Ἡ ἐπικρατοῦσα συνήθεια μεταξὺ τῶν μαχομένων Τούρκων καὶ Ἑλλήνων ἦταν ταιαύτη· ἔπου ἐπογνύετο ἡ σημαία, ἐκεῖ ἐπλητίζε καὶ τὸ στράτευμα.

Θωμανῶν) ὤρμησαν μὲ κραυγὰς καὶ ἀλλαλαγμοὺς κατ' αὐτῶν, κραυγάζοντες μὲ τὴν συνήθη ἐμφύχασίν των· « ἐπάνω τους, ἐπάνω τους, ἀδελφοί Ἕλληνες ! τοὺς ἐ- » πῆραμε, τοὺς ἐπῆραμε, τοὺς μOURTÁTAIS » ἐπὶ τούτῳ, οἱ μὲν ἐχθροὶ ἐτράπησαν εἰς φυγὴν, οἱ δὲ Ἕλληνες ἔβαλαν αὐτοὺς ὡς τὰ πρόβατα ὀπισθεν ἐκ τῶν πλαγίων, ὅτε φθάσαντες ἕως εἰς τὰ Δολιανᾶ, συνενωθέντων καὶ τῶν αὐτόθι μαχομένων, ἐτράπησαν ἅπαντες οἱ ἐχθροὶ εἰς φυγὴν· οἱ δὲ Ἕλληνες συνηνωμένοι ὅλοι ὁμοῦ καὶ μετὰ τῶν περὶ τὸν Νικηταρᾶν, ἐφόνευσαν 243 Ὀθωμανοὺς, (τὰ πτώματα τῶν ὁποίων ἔμειναν εἰς τὴν θέσιν ὅπου ἕκαστος ἐφονεύετο), ἐλαφυραγώγησαν δὲ καὶ τὰ ὁποῖα ἔφερον οἱ ἐχθροὶ δύο κανόνια, 3. σημαίας, 43 ἵππους, πολεμεφόδια, καὶ πολλὰ ὅπλα ριπτόμενα παρὰ τῶν ἐχθρῶν, συνειθισμένων νὰ ρίπτωσιν αὐτὰ ἀπὸ τὴν ἐνδοξον ἐκείνην τοῦ Βαλτετζίου μάχην· καὶ οἱ μὲν διασωθέντες ἐχθροὶ ὀλονοκτὶ ὀδεύοντες εἰσῆλθον εἰς τὴν Τριπολιτζάν ἡφανισμένοι καὶ κατησχυμένοι, ἐφονεύθησαν δὲ Ἕλληνες εἰς τὴν ἐν Δολιανοῖς καὶ ἐν Βερβένοις μάχην ὁ Ἀναγνώστης Ῥόρης ἐκ Δολιανῶν, καὶ ὁ Γεωργάκης Διγενῆς ἐκ Τζακωνίας· ἐτραυματίσθησαν δὲ καὶ 12.

Δύω δὲ τινὰ βοηθητικὰ μέσα συνέτρεξαν εἰς τὴν μάχην αὐτὴν, ὥστε δὲν ἡφανίσθησαν περισσότερον οἱ Ὀθωμανοί· α'. διότι ἐπέπεσε μία ραγδαία βροχὴ μὲ ἀστραπὰς καὶ βροντὰς, καὶ β'. διότι κατέλαβεν αὐτοὺς τὸ σκότος τῆς νυκτός· οἱ δὲ ἐν Βαλτετζίῳ στρατοπεδευμένοι Ἕλληνες πληροφορηθέντες τὴν ἐν Δολιανοῖς καὶ ἐν Βερβένοις τῶν Ἑλλήνων νίκην κατὰ τῶν ἐχθρῶν, συνεχάρησαν αὐτοὺς διὰ τοῦ ἀρχηγοῦ των Θ. Κολοκοτρώνη

κατὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ πρὸς τὸν Νικηταρᾶν ἀκολουθοῦ
γράμματος (1), ἐμπεριέχοντος τὰ ἐφεξῆς.

» Ἀντιέ καπετὰν Νικήτα χairois!

» Ἔως σήμερον δὲν ἔχω γραφὴν σου, δὲν ἤξεύρω τί
» ἔκαμες αὐτοῦ· διὰ τὴν εἰς τὰ Δολιχὰ γενναϊότητά σου
» εὐχέτην, καὶ σὲ ἐπαινέσαμεν ὅλοι· λάβε καὶ ἓνα γράμ-
» μα διὰ τὴν ἐπαρχίαν τοῦ κάτω Ἀχαγε (Ἑρμιονίδος,
» καὶ Τροιζηνίας), καὶ εὐθὺς μὲ ἀνθρωπὸν σου νὰ τὸ στεί-
» λης, νὰ διαβασθῇ εἰς ὅλους, καὶ ὅλοι οἱ ὀπλοφόροι νὰ
» εὐχῶν, ὅσοι ἔχουν ἄρματα χωρὶς ἄλλο, καὶ νὰ ἔλθουν
» μαζὶ σου κατὰ τὴν πληρεξουσιότητα ὅπου ἔχεις εἰς
» χεῖρας σου, καὶ νὰ πολιρκήσετε καὶ τ' Ἀνάπλι, νὰ βιά-
» λετε νὰ καθαρίσουν καὶ τὰ γεννήματα, καὶ νὰ συνέλ-
» θουν ὅπου ἀνήκει διὰ τὴν οἰκονομίαν καὶ τὰς ζωοτρο-
» φὰς τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων μας, χωρὶς νὰ γέ-
» νῃ τὸ παραμικρὸν κουσουρι· καὶ ὅποιος ἀπ' ἐκεῖνα τὰ
» χώρια δὲν εὐγεί εἰς τὰ ἄρματα, καὶ δὲν θελήσει νὰ κά-
» μῃ τὸ χρέος του, νὰ τοῦ καίῃ τὸ ὀσπῆτιον, καὶ νὰ
» τὸν παιδεύῃς, καὶ νὰ τοῦ πέρνῃς καὶ τὸ πρᾶγμα του, νὰ
» τὸ τρώγουν τὰ αὐτοῦ στρατεύματα· ὁμοίως καὶ αὐτοῦ
» εἰς τὸν κάμπον τοῦ Ἀργούς καὶ Ἀναπλίου νὰ κάμῃς
» τὰ ἴδια, ὥς τὸ χρέος σου σὲ διδάσκει, καὶ νὰ ἀκολου-
» θῇς εἰς ὅλα κατὰ τὰς συμβουλὰς ὅπου ἐδῶ σὲ ἔκαμα·

(1) Τὸ γράμμα αὐτὴ ἀντιγραφὴν ἐκ τοῦ ἰδίου πρωτοτύπου διὰ χειρὸς
τοῦ Ἀναγνώστου Ζαφειροπούλου Ζυγοβυστινοῦ, γραμματεύοντος τότε πα-
ρὰ τῷ Θ. Κολοκοτρώνῃ, παραλάβομεν, τὸ ὅποιον ὡς περιέργον διὰ τὸ ὕψος
τῆς τότε μεταξὺ τῶν πάντων ἐνυπαρχούσης ἀβρότητας, εἰλικρινείας, καὶ
πατριωτισμοῦ, ἐκρίναμεν δίκαιον νὰ ἐκθέσωμεν ἐνταῦθα.

» καὶ διὰ τοὺς τοιοῦτους παραβάτας καὶ ἐναντίους νὰ
 » μοῦ δίνῃς εἶδῃσιν, καὶ ἐγὼ ἀπ' ἐδῶ θέλει στείλω νὰ
 » τοὺς παιδεύω κατὰ τοὺς νόμους τοῦ γένους καὶ τῆς
 » πατρίδος, μὲ τρόπον ὅπου μήτε καὶ οἱ ἴδιοι δὲν ἤμπο-
 » ροῦν νὰ συμπεράνουν, καὶ ὥς σοῦ γράφω ἀκολούθησον
 » εἰς ὅλα· τὸν Κύρ Κωσταντῇ Ἀλεξανδρόπουλον ἀσπά-
 » ζομαι ὑγίαινε.

Τὴν 24 Μαΐου 1821.

Στρατόπεδον Τριχόρφων.

Θ. Κολοκοτρώνης.

Μετὰ δὲ τὰς ἐνδόξους συγκροτηθείσας μάχας ἐν Βαλ-
 τετζίῳ, ἐν Δολιανοῖς, καὶ ἐν Βερβένοις (1), τὰ εἰς Βαλ-
 τετζί στρατοπεδευμένα Ἑλληνικά στρατεύματα, συνηγ-
 μένα ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν Καρυταίνης, Φαναρίου, Λεοντα-
 ρίου, Τριπολιτζᾶς (τὰ ἡμῖς σχεδὸν), Ἀνδρουσῆς, Ἰμλα-
 κίων, Νησίου, μετὰ τῶν Καλαμιῶν καὶ τῶν μετ' αὐτῶν
 Μανιατῶν, καταλιπόντα τὴν θέσιν τοῦ Βαλτετζίου, κατέσ-
 χον τὴν θέσιν τῶν Τριχόρφων, πλησιεστέως συστήσαν-
 τα τὴν πολιορκίαν τῆς Τριπολιτζᾶς· καὶ οἱ μὲν Λακε-
 δαιμόνιοι, οἱ Μανιάται, οἱ Ἀνδρουσινοὶ, οἱ Ἰμλακιῶται,
 καὶ μέρος Τριπολιτζιῶται ἀπὸ τὴν θέσιν τοῦ ἁγίου Βλα-
 σίου καὶ ἁγίου Νικολάου κατεῖχον τὰς θέσεις ἕως πλη-
 σίον τοῦ Μίτκα· καὶ ἐπὶ κεφαλῇς μὲν 600 Μανιατῶν καὶ
 Καλαματιανῶν ἦσαν ἀρχηγοί, οἱ Κυριακούλης, Γεωργά-

(1) Ὑστερον ἀπὸ τὰς μάχας αὐτὰς, μεσοῦντος τοῦ Ἰουνίου (1821) ἦλθεν
 εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ ὁ Δημήτριος Ὑψηλάντης, πληρεξούσιος τοῦ γενικοῦ
 ἐπιτρόπου τῆς ἀρχῆς, ὅστις ὑπεδέχθη λαμπρῶς παρὰ τῶν Ἑλλήνων. τὰ
 περὶ τούτου ἅπαντα ἀφορῶντα τὰς ἐν τῇ Ἑλλάδι πράξεις τοῦ, ἐν τῷ αἰκίῳ
 τμήματι θέλουν ἐκτεθεῖ διακεκριμένως.

κης, καὶ Ἰω. Π. Μαυρομιχάλιδες, καὶ ὁ γενναῖος Ἡλίας Τζαλαφατῖνος· ὁ δὲ Διονύσιος Μούρτζινος ὁμοῦ μὲ ἄλλους Καπιτάνους Μανιάτας ἔφερον ξεχωριστὸν σῶμα ἐκ Μανιατῶν 350. ἐπὶ κεφαλῆς δὲ 600 Λεονταριτῶν ὁ Νικηταρᾶς, ὁ Ἀναγνωσταρᾶς, ὁ Γρηγ. Δικαῖος, καὶ λοιποὶ Καπεταναῖοι τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας· ἐπὶ κεφαλῆς δὲ 400 Φαναριτῶν ὁ Νικόλαος Ζαριφόπουλος, ὁ Τζανέτος Χρηστόπουλος, ὁ Ἀθανάσιος Σιόρης ὁμοῦ μὲ τοὺς λοιποὺς Καπετάνους τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας· ἐπὶ κεφαλῆς δὲ 700 Ἀνδρουσινῶν, Ἰμλακιωτῶν, Νησιωτῶν, καὶ Κιουτζούκ (Μικρο) Μαναίων ὁ Π. Κεφάλας, ὁ Δημήτριος Παπᾶ Τζόνης, ὁ Μῆτρος Πέτροβας, ὁ Ἀναγνώστης Οἰκονομόπουλος, ὁ Κώστας Μποῦρας καὶ λοιποὶ Καπετᾶνοι τῶν αὐτῶν ἐπαρχιῶν, ἐπὶ κεφαλῆς δὲ 500 Τριπολιτζιωτῶν ὁ Ἀλέξιος Νικολάου ἐκ Λεβειδίου, ὁ Μπιλίδας, καὶ λοιποὶ Καπιτᾶνοι ἐκ τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας, ἐπὶ κεφαλῆς δὲ 1200 Λακεδαιμονίων ὁ ἐπίσκοπος Βρεσθένης Θεοδώρητος, ὁ Παναγ. Ἰατράκος, ὁ Ἀντώνιος Κουμουστιώτης, ὁ Πέτρος Μπαρμπιτζιώτης, καὶ λοιποὶ Καπετᾶνοι τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας, ἐπὶ κεφαλῆς δὲ 1500 Καρυτινῶν ὁ Θ. Κολοκοτρώνης (ὅστις καὶ ἀνεγνωρίζετο ἀρχηγὸς ὅλων τῶν στρατευμάτων, τὰς ὁδηγίας τοῦ ὁποίου ἤχουον πειθόμενοι καὶ σεβόμενοι οἱ ἐν τοῖς στρατοπέδοις ἑλλήνες) μετὰ καὶ ἄλλων Καπιτάνων τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας, ὁ Δ. Πλαποῦτας μετὰ τῶν Καπιτάνων τοῦ τμήματος τῆς Ἡλιοδώρας ἐπὶ κεφαλῆς 1,200 Καρυτινῶν, οἱ Κανέλος, Νικόλαος, καὶ Δημήτριος ἀδελφοὶ Δελιγιανναῖοι (μετὰ τὴν τοῦ Λάλα διάλυσιν (1), ἐπὶ κεφαλῆς

(1) Ὁ Δημήτριος Δελιγιάννης καὶ Γεώργιος Πλαποῦτας ἐπὶ κεφαλῆς 800.

800 Καρυτινῶν μετὰ καὶ ἄλλων Καπιτάνων, (1) ὁ Σκαλ-
τῆς μετὰ καὶ ἄλλων Καπιτάνων ἐπὶ κεφαλῆς 200 Κε-
λαβρυτινῶν. ὁ δὲ Νταγρὲς ἐπὶ κεφαλῆς 300. Ἀργείων
καὶ μέρους Τριπολιτζινῶν ἐφύλαττε τὸ ὄρος τῶν Τζι-
πιανῶν καὶ τῆς Κανδῆλας, ὕστερον δὲ καταβάς εἰς τὴν
Κώμην τῶν Τζιπιανῶν, ἐπλησίαζε, καθὼς καὶ τὰ λοιπὰ
ἅπαντα σώματα, βαθμηδὸν ἐπὶ κεφαλῆς δὲ 800 Ἀγιο-
πετριτῶν (κατ' ἄλλους Τζακίωνων) καὶ τοῦ ἡμίσεως ἐξ
αὐτῶν Τριπολιτζινῶν ἦσαν ἀρχηγοὶ ὁ Ἀναγνώστης
Κονδάκης, ὁ Π. Ζαφειρόπουλος, ὁ καὶ Ἀκουρος (2), ὁ
Ἀρχιμανδρίτης Ἱερόθεος, ὁμοῦ μετὰ τῶν λοιπῶν Κα-
πιτάνων τῶν ἐπαρχιῶν, οἵτινες ἀπὸ τῆς θέσεως τῶν
Βερθέων καὶ Δολιανῶν μετετέθησαν εἰς τὰς Ῥίζας, ὅθεν
προοδεύοντες βαθμηδὸν, βαθμηδὸν, ἐπλησίασαν ἕως εἰς
τὴν θέσιν τῆς Βολιμῆς, καθὼς καὶ ὅλα τὰ ἐπιλοιπα
στρατεύματα ἐπλησίασαν εἰς τὰ περίξ τῆς Τριπολιτζῆς
μετὰ τὴν ἐν Γράνα μάχην. (3) Ἐκαστον δὲ τῶν στρα-

ῆσαν εἰς τὴν Πολιορκίαν τοῦ Ἀάλα· μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ Γ. Πλαπούτα
ἰστάλη εἰς τὴν θέσιν τοῦ ὁ Δ. Πλαπούτας, ὅστις, ἀφ' οὗ οἱ Λαλαῖοι ἔφυγον
εἰς τὰς Πάτρικς, ἀναχωρήτας μετὰ τοῦ Δ. Δελιγιάννη καὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦς
στριτευμάτων, μεταβάντες εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Τριπολιτζῆς, διέμεινον
ἐκεῖσε μετὰ τῶν λοιπῶν πάντων μέχρι τῆς πτώσεως αὐτῆς.

(1) Εἰς τὸ ἰδιαιτέρον τμήμα θέλουν ἐπιτεθῆ κατὰ σειρὰν τὰ ὀνόματα καὶ
ἐπίθετα ἐκάστου τῶν Ἀρχηγῶν καὶ Καπιτάνων διακεκριμένως, ὅποσοι τότε,
καθὼς καὶ διὰ πάντα, ὑπῆρχον εἰς κάθε ἐπαρχίαν.

(2) Οἱ Τζάκωνες ἐπωνόμαζον τὸν Π. Ζαφειρόπουλον, Ἀκουρον, καθότι
ἀφ' ἧς ὥρας ἔδραξε τὰ ὄπλα κατὰ τῶν ἐχθρῶν δὲν ἐξῆρσε τὸ γένειόν του
μέχρι τινος καιροῦ.

(3) Τὸ ὅλον τὴν Τριπολιτζὴν πανταχόθεν πολιορκοῦν Ἑλληνικὸν στρά-

τευμάτων αὐτῶν ἐτρέφοντο ἀπὸ τὴν ἐπαρχίαν ἀφ' ἧς ὠρ-
μαῖτο διὰ τῆς ἐπαρχιακῆς Δημογεροντίας, ἡ ἐφορίας,
συστηθεισῶν τοιούτων εἰς ὅλας τὰς ἐπαρχίας τῆς Πελο-
ποννήσου εὐθὺς μετὰ τὴν ἐναρξιν τῆς τῶν Ὀθωμανῶν
καταδιώξεως, αἱ ὁποῖαι ἐπρομήθευον τὰς τροφὰς καὶ τὰ
πολεμεφόδια τῶν στρατευμάτων αὐτῶν, συνάζουσαι ἐκ
τῶν εἰσοδημάτων τῆς ἐπαρχίας τῶν I: εἰς τὰ 10 ἐκ
τῶν προβάτων, καὶ τῶν αἰγῶν, τοῦ τυροῦ, τῶν Δημη-
τριακῶν καρπῶν, καὶ τῶν λοιπῶν προϊόντων, τὰ ὁποῖα
ἐστέλλοντο τακτικῶς ὅπου ἦτον τοποθετημένον ἕκαστον
στρατιωτικὸν σῶμα· καθ' ὅσας δὲ ἐπαρχίας ἡ στρατιω-
τικὴ δύναμις ἦτον ἀνωτέρα καὶ ἰσχυρωτέρα τῶν ἄλλων,
εἰς αὐτὰς ἐγίνοντο καὶ χρηματικοὶ ἔρανοι διὰ τε μετρη-
τῶν, καὶ διὰ καρπῶν, κρεάτων, καὶ λοιπῶν· ἀφ' ὅσας δὲ
ἐπαρχίας τὰ προϊόντα δὲν ἐσυνάζοντο, οὔτε δὲ καὶ χρη-
ματικοὶ ἔρανοι ἐγίγοντο, μὴ ἔχουσιν τῶν δημογερον-
τιῶν τὴν ἀπαιτουμένην ἰσχύν καὶ ἐπιρροήν εἰς τοὺς κα-
ποίκοις αὐτῶν, εἰς αὐτὰς οἱ Δημογέροντες ἐξοικονομοῦν
τὰ ἀναγκαῖα τῶν στρατευμάτων, δανειζόμενοι, ἢ ἐξ ἰδίων
τῶν δαπανῶντες· μεταξὺ ὅμως ὅλων τῶν ἄλλων στρα-
τευμάτων οἱ Μανιάται ὄχι μόνον ἐτροφοδοτοῦντο λαμ-
βάνοντες καὶ τὰ ἀναγκαῖα πολεμεφόδια ἐπίσης, ἀλλὰ καὶ

τευμα συνέκειτο κατ' ἀρχὰς ἐκ στρατιωτῶν 6,000 περίπου· ἀλλὰ δὲν εὐ-
ρίσκεται πάντοτε μὲ τὸν αὐτὸν ἀριθμὸν, καθότι ἐνίοτε μὲν ἡλαττοῦντο οἱ
ἀπὸ τὰς ἐπαρχίας ἐρχόμενοι στρατιωτικοί, ἐνίοτε δὲ ἡῤῥξαν· μᾶλλον δὲ
ὅταν ἐπλησίαζεν ἡ πτώσις τῆς Τριπολιτζᾶς κανεὶς δὲν γνωρίζει τὸν ἀριθ-
μόν τοῦ συναθροισθέντος στρατεύματος· λέγεται δὲ, (καὶ ἦτον δυνατόν)
γὰ ἐρθασκὺ ἕως εἰς τὸν ἀριθμὸν 25,000, ἢ καὶ περιπλέον.

ἐμισθοδοτοῦντο ἀκόμη ἀπὸ τὰς ἄλλας ἐπαρχίας τῆς Πελοποννήσου κατὰ πρότασιν τῶν Ἀρχηγῶν τῆς Μάνης (1).

Αἱ δὲ συγκροτηθεῖσαι τόσον ἐπίσημοι καθὼς καὶ ἀπλαί μάχαι, διαρκούσης τῆς πολιορκίας τῆς Τριπολιτῆας, ἐν αἷς ἐγένετο φθορὰ εἰς τε τοὺς Ἑλληνας καὶ Ὀθωμανοὺς εἴκαι πολλαί, ἀπαριθμοῦνται δὲ ἐξ αὐτῶν αἱ ἐπισημότεραι. α. ἡ ἐν τῇ Βλαχοκερασιᾷ, β'. ἡ ἐν τῇ Ἀλωνισταίνῃ, γ'. ἡ ἐν Βαλτετζίῳ πρώτη, δ'. ἡ ἐν Λεβειδίῳ, ε. ἡ ἐν Καρτερολίῳ, ς'. ἡ ἐν Σιλήμνῃ, ζ'. ἡ ἐν Βαλτετζίῳ δευτέρα, ἡ καὶ ἐνδοξος, ἡ'. ἡ ἐν Δολιανοῖς καὶ ἐν Βερβένοις, ἡ ἐνδοξος, θ'. ἡ ἐν Ἀχουρίοις, ι. ἡ ἐν Λιθοβουνίοις, ὅπου ἐφονεύθη καὶ ὁ περίφημος Ἀλθανὸς Ἀλιόμπεης (περὶ οὗ προαναφέραμεν σελ. 24 (2) ια. ἡ ἐν ἀγίῳ Σώτῃ, ιβ'. ἡ ἐν Ὀμερτζαουσίῳ ιγ'.

(1) Τὴν περὶ τούτων πραγματικὴν ἀλήθειαν θέλομεν ὁμιλήται ἐκτενέστερον ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ, διὰ νὰ μὴ γίνεται ἄρνησις τοῦλάχιστον ἀπὸ μέρους ἐκείνων, οἵτινες δύνανται νὰ εἰπωσιν ὅτι δὲν λέγομεν τὴν ἀλήθειαν.

(2) Ὁ περίφημος οὗτος Ἀλθανὸς Ἀλιόμπεης ἐφονεύθη ἐνδοξῶς εἰς τὴν ἐν Λιθοβουνίοις (ἔσται ἐπὶ πύλῃ τῆς Τριπολιτῆας) συγκροτηθεῖσαν μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Ὀθωμανῶν μάχην (τῇ 18 Ἰουλίου) λαβὼν 4 πληγὰς θανατηφόρους, τὰς ὁποίας ἔχων πάλιν ἐμάχετο, ἕως οὗ τὸν ἐπέτυχον εἰς τὴν κεφαλὴν δύο σφαῖραι καὶ τότε ἔπεσεν ἀπὸ τὴν ἵππου του, ἐφ' ἧς ἦτον ἑφιππος. Ὁ φόνος τοῦ γενναίου καὶ ἀνδρείου τούτου Ἀλθανοῦ εἰς τὴν μνησθεῖσαν θάσιν ἐγένεν ἀπὸ 18 Ἑλλήνας Τζακάνους, Τριπολιτῆας, καὶ Λακεδαιμονίους, οἵτινες ἦσαν ἀποκλησμένοι εἰς ἓνα χάνδακα, μετὰ τῶν ὁποίων οἱ ἀνδρειότεροι καὶ ἀξιώτεροι 17ς στιγμῆς ἐκείνης ἦσαν, ὁ ἀτρόμητος Ἡλίας Μπισπίκης, ὁ Ἀθανάσιος Ἀποστολάρας, καὶ ὁ Ἀρχιμανδρίτης Ἀθανασόπουλος· ἡ διάσωσις τῶν 18 αὐτῶν

ἡ ἐν Γράνῃ, ἡ ἐπίσημος καὶ λαμπρὰ, ἥτις κατετρόπω-
σε τοὺς Ὀθωμανοὺς, ἰδ'. ἡ ἐν τοῖς ἀμπελώσι τοῦ Μουχ-
λί, (1), καὶ ἄλλαι (2), μεταξύ τῶν ὁποίων αὐτῶν ἡ
ἐνδοξωτέρα καὶ ἐπισηματέρα ἐστάθη ἡ ἐν Γράνῃ μάχη
ἥτις ὄχι ὀλίγον κατέθραυσε τοὺς ἐχθροὺς μόνον, ἀλλὰ
καὶ τοὺς ἀπήλπισε· συνεκροτήθη δὲ αὐτὴ κατὰ τὸν
ἐφεξῆς τρόπον.

Μετὰ τὰς ἐνδόξους ἐν Βαλτετζίω, καὶ ἐν Δολιανοῖς
μάχαις, τοποθετηθέντων τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων
πλησίον τῆς Τριπολιτζᾶς, ὡς προεῖρηται, ὁ Ὁ. Κολο-
κοτρώνης περιεφέρετο μὲ πολὺ περισφοτέρα ἐλευθερίαν
παρατηρῶν ὅλα τὰ στρατόπεδα, καὶ εἰδὼν εἰς αὐτὰ
τὰς ἀναγκαίας ὁδηγίας, καθ' ὅσα τὰ στρατιωτικὰ χρέη

Ἑλλήνων ἐστάθη ὁ θάνατος τοῦ Ἀλιόμπη, ἄλλως δὲ ἤθελον συλλάβει οἱ
ἐχθροὶ πάντας αὐτοὺς ζῶντας, διότι καὶ τὰ φυσικά των εἶχον ἐκλεί-
ψει, καὶ ἐπομένως διότι ἡ θείσις ἦτον πεδινὴ, καὶ τελευταῖον διότι δυν-
ῆτον δυνατόν ν' ἀντιπαρταχθῶτιν ἐνκατίον τόσον ἐχθρῶν ἱππέων καὶ
πεζῶν, ὑπερβαλλόντων χιλιάς τὸν ἀριθμὸν τῶν 18 αὐτῶν, καὶ ὡς ἐκ
τούτων ἦτον ἀδύνατον νὰ διασωθῇ κανεὶς ἐξ αὐτῶν.

(1) Αἱ κατὰ τὰ Αχούρια, Λιθοβούρια, Ἄγιον Σώστην, Ὀμὲρ-Τζαούσι,
καὶ Ἀμπελώνας τοῦ Μουχλί συγκροτηθεῖσαι πέντε αὐταὶ μάχαι ἀποδίδονται
ἰδίως εἰς τὰ στρατεύματα τῶν Τριπολιτζιωτῶν καὶ Ἀγιοπετριτῶν (Τζακώ-
νων) ἐν ταῖς μάχασι δὲ αὐταῖς ἐφόνευσαν ὄχι ὀλίγους ἐχθροὺς, μόνον 18
Ἕλληνες, ὡς προεῖπομεν, εἰς τὰ Λιθοβούρια, καὶ 15 εἰς Ὀμὲρ Τζαούσι ἠρί-
στευσαν ὄχι ὀλίγον, μ' ὅλον ὅτι αἱ θείσις αὐταὶ ἦσαν πεδιναί, καὶ οἱ Ὀθω-
μανοὶ πεζοὶ τε καὶ ἱππεῖς ἐπέπεσον ἐπ' αὐτοὺς, μὴ ἔχοντας δι' ὅλου
ἱππικόν.

(2) Παραλείπονται οἱ γενόμενοι ἔξωθεν τῆς Τριπολιτζᾶς διάφοροι ἄκρο-
βολιμοὶ συνεχῶς.

τὸν ὑπηγόρευον, τὴν δὲ 20 Ἰουλίου (1821) περιερχόμενος κατὰ τι μέρος τῆς θέσεως τοῦ Ἀγίου Σώστη καὶ τοῦ Μίτκα, ἐνέκρινε (μεθ' ὧν ἄλλων στρατιωτικῶν εὐρέθησαν πλησίον του) νὰ γείνη εἰς χάνδαξ ἀπέναντι τῆς θέσεως τοῦ Μίτκα, ἀπέχοντος 3 | 4 μακρὰν τῆς Τριπολιτζᾶς· ἀφ' οὗ δὲ ἐνεκρίθη νὰ γείνη ἡ Γράνα ἐκεῖσε, ὡς εἰς θέσιν κατάλληλον, διέταξε τὸν Νταγρέν νὰ συνάξῃ ἄνευ ἀργοπορίας τοὺς κατοίκους τῶν Κωμῶν ἐκείνων μὲ ἀξίνας, πτυάρια, καὶ σκαπτῆρας, καὶ οὕτω νὰ ἀποπερατώσῃ τὸν περὶ οὗ ὁ λόγος χάνδακα (τὴν Γράναν) ὅσον τὸ δυνατόν ταχύτερον, προσδιορίσας ἐν ταύτῳ τὸ μῆκος καὶ τὸ πλάτος αὐτοῦ· ὅθεν καὶ καθ' ἃς ἔλαβεν ὁ Νταγρές ὁδηγίας παρὰ τοῦ Θ. Κολοκοτρώνη, ἐτάχυνε τὴν ἐργασίαν αὐτὴν, ὥστε ἐντὸς 5 ἡμερῶν διαστήματος ἐτελειοποιήθη ὁ χάνδαξ.

Τὴν δὲ 29 Ἰουλίου οἱ Ὀθωμανοὶ τῆς Τριπολιτζᾶς στενοχωρημένοι ἀπὸ τρόφιμα, ἐξῆλθον διὰ νυκτὸς, σχηματίσαντες ἐν σῶμα συγκεείμενον ἐκ τριῶν περίπου χιλιάδων ἐπὶ σκοπῷ τοῦ νὰ συνάξωσι τρόφιμα· ἐν δὲ τῇ ἐξόδῳ αὐτῶν (σελήνης φωταυγοῦς οὔσης τὴν νύκτα ἐκείνην) ἰδόντες τὴν Γράναν, χωρὶς νὰ γνωρίζωσιν ὅτι ἦτον παγίς, ἥτις ἐμελλε νὰ στραφῇ κατὰ τῆς κεφαλῆς των, ἔλεγον ἐν τῷ μεταξύ των· « οἱ ἀνόητοι Γκιαβούριδες ἀπὸ τώρα χωρίζουν τὰ σύνορα τῆς διανομῆς » τῆς γῆς », καὶ ἐπὶ τούτῳ ἐγέλων. Τὴν δὲ 10 Αὐγούστου ἐξελθόντες πάλιν πλείονες τῶν 5,000 πεζοὶ τε καὶ ἵππεῖς διὰ νὰ συνάξωσι τροφάς, καὶ περιφερόμενοι εἰς τὰς Κώμας τῆς πεδιάδος, ἔφθασαν καὶ ἕως εἰς τὴν Κώμην Λουκᾶ ὀνομαζομένην, ἀπέχουσαν τῆς Τριπολιτζᾶς 4 ὥρας, καὶ ἐσύναξαν τροφάς, συγκειμένας

ἐξ 800, καὶ περισσotέρων φορτηγῶν ζώων. Οἱ δὲ ἐν
 Τριχόρφοις στρατοπεδευμένοι Ἕλληνες ἰδόντες ὅτι ἡ
 τῶν ἐχθρῶν ἐπιστροφή ἐγίνετο ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ
 Μίτχα, πλησίον τῆς δι' αὐτοὺς στημένης παγίδος (τοῦ
 χάνδακος), πάραυτα διὰ διαταγῆς τοῦ Θ.Κολοκοτρώνη καὶ
 τῶν λοιπῶν κατέλαβον τὴν Γράναν, εἰσελθόντες ἐντὸς
 αὐτῆς διὰ νὰ μὴ φαίνωνται, ἥτις ἐγέμισεν ἐν ἀκαρεῖ
 ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας, τοὺς ὁποίους οἱ ἐχθροὶ μὴ βλέπον-
 τες, ἅμα ἔφθασαν 30 βήματα μακρὰν αὐτῆς; εἶδον πα-
 ρὰ πᾶσαν ἐλπίδα πῦρ ὡς κεραυνὸν κατεπάνω αὐτῶν,
 οἵτινες ἔμειναν εὐθύς ὡς νενεκρωμένοι μὴ γνωρίζοντες
 τί νὰ κάμουν, καθότι ἐὰν ἤθελον νὰ στρέψωσι τὰ ὀπί-
 σθιά των, οἱ Ἕλληνες τοὺς ἐφόνευον, ἐὰν δὲ πάλιν
 ἤθελον προχωρήσει κατὰ μέτωπον τῶν Ἑλλήνων ἔμ-
 προσθεν, τότε ἦτον ὁ ὀλεθρὸς των πολὺ μεγαλῆτερος·
 στενοχωρημένοι λοιπὸν ἐκ πάντων (κατὰ τὴν παροιμίαν
 « ἐμπρὸς βαθύ, καὶ πίσω ρεῦμα ») ἀπεφάσισαν νὰ δια-
 βῶσιν ἐμπρὸς, ἀλλ' οἱ μὲν πεζοὶ ἐξ αὐτῶν ἔτρεχον
 ἀπὸ τὸ κατὰ τὸ ἄκρον τοῦ Μίτχα μικρὸν τι μέρος;
 ὅπου δὲν ἦτον χάνδαξ, οἱ δὲ ἵππεῖς ἐξηπλωμένοι ὄντες
 ἔφθασαν εἰς τὸ χεῖλος τοῦ χάνδακος, οἱ ὁποῖοι περιο-
 ρισθέντες ἀπὸ τον χάνδακα καὶ ἀπὸ τὰ Ἑλληνικά στρα-
 τεύματα, κτυπῶντες τοὺς ἵππους των, ἐπῆδων ἄνωθεν
 τῶν εἰς τὸν χάνδακα ὄντων Ἑλλήνων, οἵτινες ἀφοῦ
 τοὺς ἐφόνευον ἔξωθεν τοῦ χάνδακος, ἐπλήρωσαν τὸ
 χρεὸς των καὶ εἰς ὅσους ἐδύναντο, ὅταν αὐτοὶ ἔφθανον
 νὰ περδήσωσι τὸν χάνδακα διὰ τὴν στενότητα τοῦ πλά-
 τους αὐτοῦ ὥστε ἐὰν τὰ χώματα τοῦ χάνδακος ἤθελον
 ῥῆσθαι ὅλα ἐρριμμένα κατὰ τὸ μέρος τῆς Τριπολιτζᾶς;
 ἀδύνατον ἤθελον εἶσθαι εἰς τοὺς ἐχθρούς τὸ νὰ περδῶσιν

ἄνωθεν τοῦ χάνδακος με τοὺς ἵππους των, ἣ ἐξ ἐναντίας ἐὰν ὁ χάνδαξ ἤθελεν ἤσθαι πλατύτερος ἀφ' ὅσον ἦτον, ἤθελον ἐμποδίζεσθαι ὅλως δι' ὅλου τοῦ πηρώματος, καὶ οὕτω κανεῖς ἐξ αὐτῶν διασωθεῖς, δὲν ἤθελεν εἰσελθῆ εἰς τὴν Τριπολιτζάν, τοῦλάχιστον διὰ ν' ἀναγγεῖλῃ καὶ νὰ βεβαιώσῃ τοὺς Ὀθωμανοὺς τὸ διατρέξαν εἰς τὴν σκηνὴν αὐτὴν· ἀλλὰ μ' ὅλην τὴν δοθείσαν εἰς αὐτοὺς φυσικῶς εὐκολίαν τοῦ νὰ πηδῶσιν ἔφιπποι τὸν χάνδακα, μ' ὅλα ταῦτα οἱ Ἕλληνες ἐφόνευσαν πλείονας τῶν 800 αὐτῶν ἐχθρῶν χωρὶς ν' ἀφίσωσι νὰ διέλθῃ οὔτε καὶ ἐν ζῶον φορτηγὸν ἐκ τῶν, ὅσα οἱ ἐχθροὶ ἔφερον φορτωμένα ἀπὸ τροφᾶς, ἀλλ' ἅπαντα τὰ ζῶα καθὼς καὶ αἱ τροφαὶ ἔμειναν εἰς τοὺς Ἕλληνας· καὶ ὅχι μόνον αὐτὰ, ἀλλὰ καὶ αἱ σημαῖαι τῶν ἐχθρῶν, καὶ πλουσιώτατα καὶ λαμπρὰ ὅπλα τῶν φονευθέντων, καὶ πλῆθος ἀκόμη ἄλλων, τὰ ὅποια οἱ ἐχθροὶ διεσκορπίζον ρίπτοντες, κατὰ τὸν ἐν Βαλτετζίῳ τρόπον.

Ἡ, περὶ ἧς ὁ λόγος, μάχῃ διήρκεσεν ὅχι πλεόν τῶν 3 ὥρων διαστήματος με τὴν ὥφελειαν τῶν Ἑλλήνων, λαφυραγωγησάντων πολλὰ τῶν ῥηθέντων εἰδῶν, καὶ σὺν αὐτοῖς 765 ζῶα, ἐκτὸς τῶν φονευθέντων ζῶων διαρκούσης τῆς μάχης· ὁ ἀριθμὸς δὲ τῶν πληρωθέντων ἐχθρῶν καίτοι ἀγνοεῖται, μ' ὅλα ταῦτα (κατὰ τὰς δοθείσας πληροφορίας) ὑπερέβη πλεόν τῶν 600. Ἐντοσοῦτω οἱ Ἕλληνες τόσον ἀπὸ τὰς ἐν τῷ Βαλτετζίῳ ἐν Δολιανοῖς, καὶ ἐν ἄλλοις μέρεσι τῆς Τριπολιτζᾶς συγκροτηθείσας μάχας, ὅσον καὶ ἀπὸ τὴν πτωσιν τῆς Μονεμβασίας, τοῦ Νεοκάστρου, τῆς Κορίνθου, καὶ τοῦ Ναυπλίου, ἀπολαύσαντες ἀρκετὰ, καὶ λαμπρὰ ὅπλα, καθὼς καὶ χρήματα, καὶ ἄλλα πολύτιμα λάφυρα

ἀποβρίψαντες τὰς σιδηρὰς λόγχας, περὶ ὧν προανε-
φέραμεν. Οἱ δὲ Ὀθωμανοὶ μετὰ τὴν ὁποίαν ἔλαβον
θρῆκσιν ἐν τῇ Γράνῃ παρὰ τῶν Ἑλλήνων ἐφθασαν εἰς
τὴν Τριπολιτζάν, ὅπου εὖρον πάλιν βοάς, ὄδυρμους,
καὶ κλαυθμούς ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς τῶν φονευθέντων
καὶ πληγωθέντων ἀνδρας τε καὶ γυναῖκας, αἱ βοαὶ τῶν
ὁποίων ἤκούοντο ἕως εἰς τὰ Τρίκορφα· αὐτὴ δὲ ἡ τῆς
ἐν Γράνῃ μάχης ἐκστρατεία τῶν Ὀθωμανῶν τῆς Τρι-
πολιτζᾶς ἐστάθη ἡ τελευταία, ὕστερον ἀπὸ τὴν ὁποίαν
ἀπὴλπίσθησαν πλέον, ἔχοντες καὶ ἔλλειψιν τροφῶν, καὶ
ἀφ' ἑτέρου μὴ βλέποντες οὐδέν τι ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἤλ-
πιζον νὰ τοῖς προφθάσῃ πανταχόθεν βοήθειαν.

Ἀπελπισθέντες δὲ κατὰ πάντα ὥς ἐκ τούτων, ἔλα-
βον μέτρον νὰ διαπραγματεύωνται μετὰ τῶν Ἑλλήνων,
καὶ νὰ κολακεύωσιν αὐτοὺς πολυειδῶς, ὥστε πολλοὶ
ἐξ αὐτῶν συνεννοσούμενοι πρῶτον μετὰ τῶν Ἑλλήνων,
ἐξήρχοντο ἐκ τοῦ Φρουρίου, καὶ συνωμῖλουν περὶ συμ-
βιβασμοῦ καὶ τῆς ἀπὸ τὴν Τριπολιτζάν φυγῆς των·
τὸ κυριώτερον ὁμῶς ἦτον διὰ νὰ λαμβάνωσι τροφίμα
καὶ νὰ θεραπεύωσι τὴν ἀνοικονόμητον δυστυχίαν τῆς
πείνας των. Μεταξὺ τῶν λαυβανόντων συνεντεύξεις
Ὀθωμανῶν μετὰ διαφόρων Ἑλλήνων, ἦτον καὶ ὁ Κα-
δράγας Τράστας μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του (πρῶτοι Ζορ-
μπάδες τῆς Τριπολιτζᾶς), οἵτινες ἔλαβον συνέντευξιν
μετὰ τοῦ Ἀρχιμανδρίτου Ἱεροθέου Ἀθασασπούλου,
ὅστις ἐπέπληττεν αὐτοὺς διότι δὲν ἔκαμαν καμμίαν κα-
τὰ τῶν Ἑλλήνων ἀνδραγαθίαν ἀπὸ τὰς συνήθεις ἐκείνας
τάς ὁποίας ἐπραττον ἐπὶ Τουρκοκρατείας· ἐκεῖνοι τῷ
ἀπήντησαν ὅτι τοσάκις ἀπεφάσισαν οἱ δυνατώτεροι τῶν
Ὀθωμανῶν νὰ φονεύσωσι τὰς γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα